

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

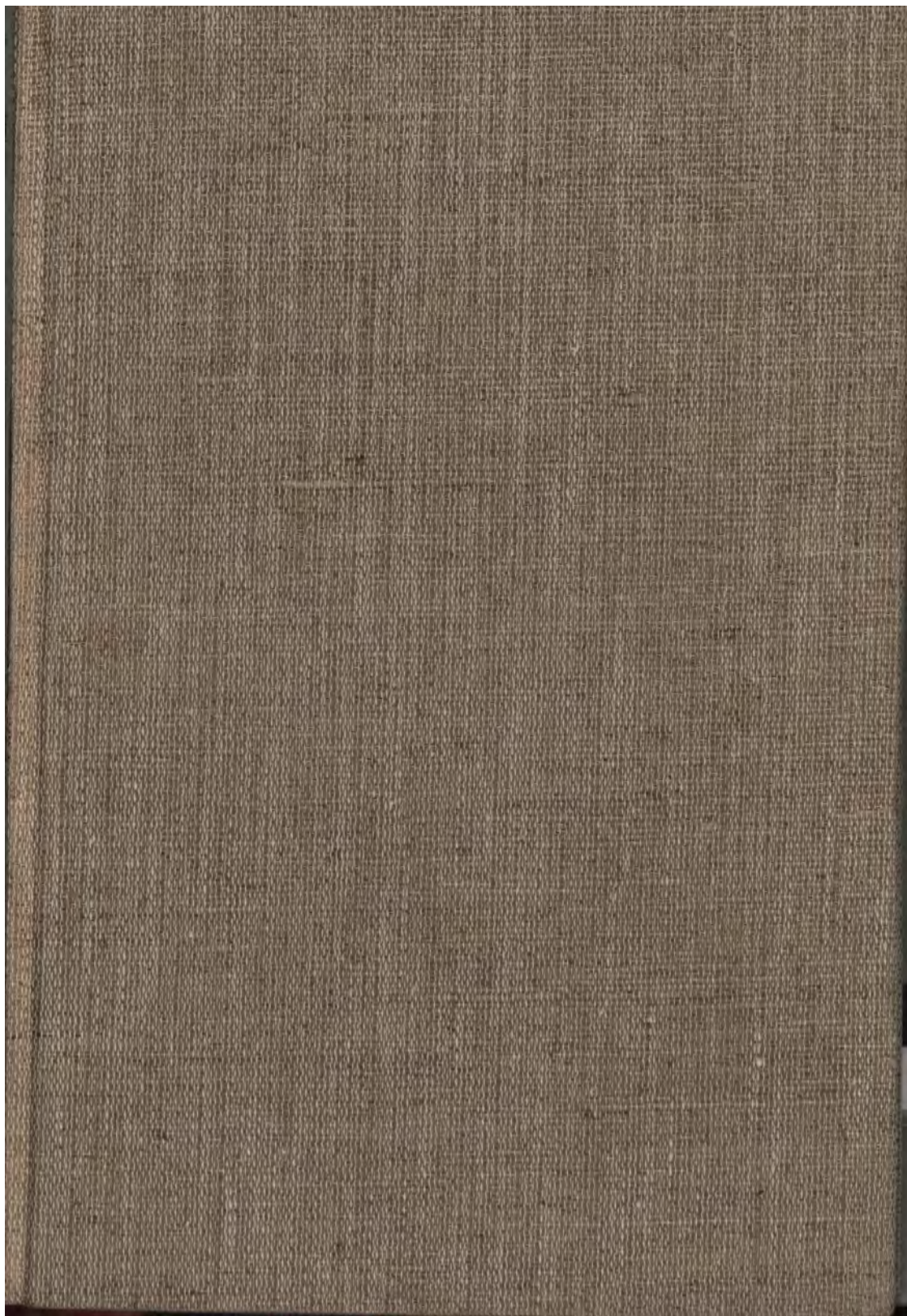
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HISTORIA

POVSTAŇJA SLOVENSKJEHO

Z ROKU 1848.

PÍSAU

M. DOHNÁNY.

Darom od M. J.
1860

SVAZOK I.

z knih Plobrva

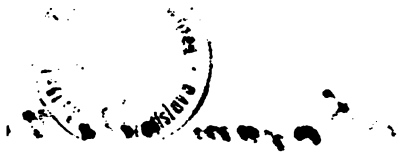
V SKALICI,
PÍSMOM A TLAČIVOM FRAŇA XAVERIA ŠKARNICLA A SINOU.
1850.

DB83
D6

„Ked bele slebodne dedom dedom našich hovorit a jednat na svete v časoch minulich, spuosebom tím vekom primeranim, musí biť aj nám dovolenne spuosebom našim vlastnim do časou našich zasahuvať.“ — — —

„Každí slister o národu slovenskom sle mislen, ohovárať ho, posmjevan sa mu Ked spjevan (Slovák) bou (ľudom) lahkomiselní, ked plakan bou im babaki, ked bajuvan bou im divoki, ked v svojich dedinách žiu bou im podli, otrocki, ked mentá zakladau bou im bajaslivi, ked ces morá sa plavin bou im zinkovní, ked ustapuvan smjali sa jeho dobre, ked na víboje ižjou preklínali jeho moc, ked sa sám v sebe nosilevan sprisahali sa proti ňomu, ked sa s ňimi spolčuvan očudárili ho a viškerili mu zubi. A všetkje tieto vekí prežiu Slovák bez náruživosti osobn jeho života!“

„Slov. Pohľadi.“

VRSTOVNÍKOM A BRATOM SLOVENSKÍM

OD ROKU 1844!

Pamätáte, Bratja! na tje peknje dñi mládeñeckjeho života nášho, ktorje sme nad slovanskím Dunajom v „Národnej Svalini,“ spojení najsrdočnejšími svazki pobratímstva a prjateľstva slovenskjego, trávili?— O tom ñepochibujem. Často Vi mislou i srdcom zaletujete do tých posvätních krajou prvjeho zápalu; na mjesta drahje, káde Šte chodjevali, na kopce peknje, na ktorích Šte o národu dumávali, do tichích hájou, po ktorích sa spevi naše slovenskje rozljehali. Svatje zostanú takjeto mjesta mládeñeckích zábav, rozkoší, bolesti a višších misli letou pre Muža, k bojom pripravenjeho a všetkim návalom sveta vzdorujúceho.

Od Dunaja nás vlni búrne zañjesli pod vekovečnje, velebnje Tatri naše! I tu sme v djele započatom pokračovali: upevňujúc sa v láske k národu, a chistajúc sa ku nastávajúcim búrkam života pozemskjeho.

Od toho času sa vo sveťe mnohje prjevratí porobili. Ňenazdali sme sa, že v zápalistích dobách nás nadletujúce tížbi, spevi, ideale, — trebas sme presvedčení boli, že sú svatje, pravdivje, a preto semeno budúcnosti v sebe ñesúce, — tak skoro do života a skutočností sa predjerat, a všetkje spoločností a okresi ľudskje zaujímať budú. — Čas nás skoro nepripraveních zaslihnúv; ale ďakovať Bohu, že aspoñ višších

Geniou národa nášho schiľiu na krjela, hodjac ich do nezmeranjeho Oceánu zbúreních vln najnovšjeho veku. Tito schiľili národ so sebou, a plávali s nim ku pristavu šireho Slovanstva! Národ náš v zbúreních vlnách nezahinuv; bo mau Vodcou zmužilích, Správcou múdrih a opatrních, ktorí vihnúli náramnim prúdom, a obišli besnje, tch pohliť sa hrozjace skaliská. Národ z mora viplávau rezkejši, živši a odvážnejši; poznau svoju silu, a seba, ako rovnjeho druhím národom; a jeho sinovja budú vedjet zastat práva svoje i posvätiť sa za dobro celku i umrjet za bratou svojích.

Pozorujúc toto vrhnuťja sa národa nášho do vln zbúrenjeho mora, a obdivujúc odvážnosť Vodcou a posvätenosť junáku slovenskích: vzbudila sa v duši mojej túžba, naznačiť to na pamjatku pre Vás, drahí Vrstovníci moji! Bo vjem, že Vi dejom tímto najlepšie rozumet, najvätsú útechu v nich nachádzat budete.

Na Vás som, teda, misleu, Spoločníci skutku mládeňeckjeho, keď som tjeto rjadki „Povstaňja slov.“ spisuvau. Prijmite a pozdravte prvopočjatočnú prácu moju, srdcom úprimním, pohľadom vďačným. S Bohom!

UPOZORNENĚJA.

Historia slovenská sa nedá dla vzoru nemecko-francúzko*)-englických historikou písať; napísau som ju teda duchom a spôsobom čisto slovenským.

Vjem, že mojej práci k dokonalosti, aká sotva vjacročnim prerábaním docjeliť sa muože — abi sa Horácovo „nonum prematur in annum“ viplnilo, — mnoho chibuje: preto ale pokutkárskich kritikou, čo na miesto toho, abi sa k dačomu pribrali, iba druhých rečjami: „to mau inakšje“ „toto ňemau napisať“ „to bich já takto misleu“ — posudzovať a posmežkovať vedja, aňi ako mak si nevšímam.***) Z takích mi aňi škodi, aňi osohu nemáme; muožu odísť — s pánom Bohom!

*) K dokonaljemu pochopeňu vivinuvaňja sa sveto-mišljenki, mimo slovanských spisqu, najdôležitejšje sú francúzke; najme spisi slávneho Thiersa, Louis Blanca, Micheleta, Lamartine-a, Montholona atď.

**) Prišlo mi na um, že takito ľudja, trebas sú Slováci, všetko račej viďja v cudzej reči napísanuo, ako v ich vlastnej slovenskej; abi sa im zadosť urobilo, nech im Shakspeare-ova Portia to istao po englicki visvetlí: „It is a good divine that follows his own instructions: I can easier teach twenty, what were good to be done, than be one of the twenty, to follow mine own teaching.“ (t.j. Dobrí je to kňaz, ktorí svoje vlastnje reči (vinaučovaňja) zachováva. Lahko (lahšej) ja naučím dvacjatiľh čobi bolo dobre robiť, ale ťažko sa najde jeden z pomedzi tých dvacjatiľh, ktoríbi moje naučeňja nasledovan.) Vzáťahuje sa to na Slovákom takých, o ktorich bi tá istá Portia ako o Faulconbride-ovi povedala: „He is a proper

Nedokonalosť prednášania muojho viuahradja viľahi z „Obrazou povstaňa slovenskjego v roku 1848.“ Velacť. p. Hurbanom, — na žjadosť daktorich moravských a českich Vlastencou — nakresleních, a spisuvateľovi prítomních dejou, spolu i s důležitými listami súkromnými na „Najhodnějšú Spoločnicu, jeho hrozních, ale i slávních osudou“, písanými, k upotrebeňú, prjateľski doručeníh. —

Úprimních Rodákou a prjateľou pravdi účtívo žjadam, abi ma o viňechaních, a snáď důležitých udalostíh, upovedomili. Vítanje mi budú takje oznámki; jednotlivec němuože všetko vedjet, a všetko všade vidjet. Spolu aj keďbi chibu, alebo (čo němislím) nepřavdu našli vo spisku prítomnom, něch ma upozornjja: abi nepřjateľja naši videli, že mi nje len ích hrjechi nězveličujeme, ale ani najmenšej nepřavdi o nich něhovoríme; ba dosť často bládnú barvi opisuvanja nášho pred ích skutočným so Slováci zachádzaním a ukrutnosťmi, akích sa na národu Slovenskom dopustili. Maďari o nás samje lže písali; mi si dovolujeme aspoň svedectvo pravdi o nich a ích skutkoch vidávať.

Kdo chce mať „Úvod“ do mojej historie, a všetkjemu dokonále rozumjet, něch prečíta v „Pohľadoch“: „Slovensko a jeho život literárni“ od M. J. Hurbana.

O pravopise takom lebo takom slova šíriť původca prítomnjeho spisku něbude; bo jemu na litere, ktorá sa vždí premeniť muože, mnoho nězáleží, ale jedíňe na duchu, ktorí obživuje, jehožto zákoni sú večnje a nězmeniteľnje. Načo sa s „abecedou“ zapodjevať, ktorá je dñes laťinská, zajtrá muože biť kyrilská a napozajtrok zas inakšja?

Původca so zápalom číta vzñesenje básñe a spevi Homera slovenskjego J. Holljeho — v bernoláčíňe; vítanje sú mu srdce i ducha rozñecujúce zñelki něsmrťelnjeho J. Kollára — a kocháva sa i v druhích bezpočetních djelach klassických, —

mans picture; Bat alas! . . . How oddly he is suited! I think he bought his doublet in Italy, his round hose in France, his bonnet in Germany, and his behaviour every where.“ (Dost pekňá figúrka z človeka; ale čože je z toho! . . . A ten oblek, ak divní na ěom! Kamizolu tuším v Itálii kúpiu, nohavice vo Francúzsku, čjapku v Nemecku, a jeho držaňa — kdo vje v ktorom kúľe sveta!)

v českej reči pisanich; ale rád bere do ruki aj — zápalom, životom a nadšením dichajúce — knihy mladej liter. slov. — v slovenčine, z čistjeho Tatranského žrjedla čerpanej — spisane a uverejnenje.

On teda hádky z ohľadu reči za veľkú nešťastia ňedrží, a držať nemôže; filologi sa vždy hádali a hádať sa neprestajú. Len aby u nás akosi diktátorstvo a škrupulantstvo prestalo, ktorú hneď druhému do zradcu nadáva, ak on snáď ypsilon nepíše. A tu zas tá tisícorakími farbami malovaná nesvornosť slovenská sa z hrobu vicituje, ktorou prestrašení slabí duch kričí: beda, beda, beda Vám, Vi nesvorní Slováci! nepomisljaj, že on práve „starý hrjeh“ začína.

Dajteže tomu pokoj, a nerobte darobnej mrzutosti. Bo je sú potrebné k vivilutú sa národnému. Ci bi sme ozaj od „bibličtiny“ ďalej ist nemali?

Nemci a Francúzi, — že ti sú vraj svornejší! — Ale prosím Vás, páni moji, jestli ich liter. skúmate: či nenajdete že sa literatúra u týchto národov skoro každým desaťročím mení, a že pred Napoleonom Francúzi veru inakšie pisali, ako teraz. A Nemci? Tito iba od Goetheho časov majú istejšie pravidlá písania. Takým spôsobom sa to ani u nás nešťastím menuvať nemôže; — a daj Bože večný, aby len inšej nesvornosti medzi nami nikdy nebolo! Púvodca v tom na príklad žiadno nešťastia, nevidí; že M. M. Hodža „Dobro slovo“ inakšie, „Veľin“ zas inakšie, Epigenes Slovenicus“ a „Der Slowak“ tiež inakšie pisau. Len aby duch boží vjacej ľudí povzbudí k vidávanú podobných spisov! Jeden Genius vždy vjac stojí, ako úsice nad nesvornosťou bedákajúcich a lamentujúcich nesvorných škrupulantov!

Kým nebudeme mať Akadémie, učenie spoločnosti, školy a stolice reči slovenskej, a dokiaľ nedosjahneme život verejný, občanský: — ani reč naša nebude, a nemôže mať ustálenie a skristalizovanie formy a zákonu.

Co sa púvodca tíka, on deje prítomne v inšej reči písať nemôhou, iba v tej, ktorá deje tjeťo, tak rečeno stvorila.

Písanie su oni v reči tej, ktorá vstúpeňím svojim, ako blesk jarného slnka celú Slovensko občerstvila a k životu prebudila; ktorá prvýraz samostatnosť a život národný Slovákovi zvestovala; k bojom srdca i duchom slovenských

proti nespravodlivým Maďarom podpálila a meče za Najjasnejšieho Kráľa a za práva národa slov., úsúcom mládeňcou a mužou slov. do rúk podala; v reči tej, v ktorej sa rozkazi a zákoni (v prítomných dejoch) vidávali; pred ktorou sa odrodilci slovenski trjasli a polepšenia sľubovali; ktorej pjesnami kojení a povzbudení bojovníci slovenski do ohňa proti nepriateľovi smelo stúpali; v ktorej, dokiaľ sa terajšie okolnosti nepremeňja, najskôr a najlepšie život politický na Slovensku založiť, vivnúť a vivjesť sa dá; a naposledí v reči tej, ktorá si mečom život vidobudnula. A to je naša nová — a najstaršia — Slovenčina!

Komu bi ona uši obrázala, nech odloží spisok tento na stranu; nikomu sa nevoľská. Boh dá, že on aj svojich priateľov najde; a tí, v ktorých rukách meče a bodáki sa blískali, ho vďačne príjmu a s potešením čítať budú.

Ostatným posmevačným Thersitom odpovedám slovi M. J. Hurbana „Slov. Pohľadou“ Djel I. Sv. 1, str. 34, rjadok 7. — „Mi bi sme nedbali, čoby tí terajší naši učení pokutkáři už bár po anglickí písali, kebi len písali o veciach národa sa tükajúćich, a tak boli dáкими stlpami vivnújúćej sa z národa nášho sili! Ale samá nečinnosť — iba ak činnosťou pomenuješ to thersitsko sa z tých, čo dač pracujú, vismjevaňa.“

V Ovčjarsku na Považí, dňa 2-ho Brezna 1850.

M. D.

HISTORIA

POVSTAŇJA SLOVENSKJEHO Z ROKU 1848.

„Unsere Bewunderung gehört nur denen, die ihrer Zeit voraussellend, das Vorgefühl des nahenden Tages und den Muth gehabt haben, ihn zu begrüßen. Denn eine unabhängige und stolze Stimme zu erheben, wenn man das Geschrei der öffentlichen Meinung gegen sich hat, die Nacht, die sie verläumden wird, zum Kampfe herauszufordern, für eine Menge, die sie nicht begreift oder sie ignorirt, in sich selbst nur seine Ermuthigung, seine Kraft und Hoffnung zu finden, mit unbeugsamem Muth und mit einem heiligen Eifer der Gerechtigkeit dem Ziele zuzuschreiten, ohne sich umzusehen, ob Jemand folgt . . . : ja, das ist ewigen Preises würdig, und für die, die solcher Opfer fähig waren, muß der Weibrauch der Geschichte emporsteigen.“

„Louis Blanc.“

„Káňich večni blahoslavenstva duchovných napríklad - na k dŕstam
rozkošnim a šťastim opojenim, ale k dŕstam tuď v smutkoch semskich
ka horkejšou naplňenim!

„Slov. Pohľadi.“

1. Ep. Sv. Pavla ku Korintak. 1, 10. 2, 4—10.

1. „ „ „ k Tessalon. 5 kap.

„Novi Zákon.“

„Nicht die Tŕchte ist es, die die Welt leitet, was auch der äufere Augen-
schein sagen mag; der Gedanke ist's.“

„Louis Blanc.“

1. Úvod.

Slováci! s nábožnou mislou začínam písať Vašu históriu. Za tisíc rokou ona bola pretrhnutá; bo Vi ste neboli povedomim národom, ale iba ľudja živorjaci sa, cudzincom slúžjaci, cudzincou poslúchajúci. Vaši veľki mužovja len veľkoleposť, rozmanitosť a zaŕimavosť dejou cudzích rozmnožovali a naplňovali. Vítvori a deje ducha slovenskjego, preljevali sa do maďarstva: a tomuto sa pripisovali všetkje veľkodušnje, odvážne a neohroženje skutki, umom i srdcom slovenským vívedenje a dokázanje.

Za tisíc rokou sa ňepísala slovenská história; a svet už natolko bou zabudou na Slovákou, že, keď prebudeŕejší rodu sinovja na svoju predošlosť sa spítuvali, deje starich otcou zkúmali, pátrali a víhľadávali, vísmjevau sa a zatracuvau počínanja takuo. Lež ňedali sa oŕi odstrašiť, a požeŕhnaná bola ích práca: bo našli se b ě v dejoch starich otcou svojich, a našli históriu slovenskú vípletenú v deje ludstva a človečenstva. Ktorí sín Slovenska s útechou sa ňerozpomína na Ríšu Velkomoravskú? Kdo s hrđosťou ňévíslovuje mená slávneho Svatopluka, Róšislava, Mojmíra, Cyrilla, Methoda a t. d., ktorí pred tisíc rokami jako králi, kŕježatá a Sv. Apoštolovja slov. sa mu pred oči stavájú, upomínajúc ho na slávu jeho národa? Jestli ale srdce šlechetnuo, ducha vzŕešeŕejšjeho tjeťo rozpomjenki útechou naplŕňa, — čím víjac ho musja pohnúť deje prítomnje, najnovšje, vístúpeŕňa mužou slovenských pred očima europejských národou na zemi starotcovskej, pozorujúc, že Slovák, objavjac sa svetu v národŕej índívíduálnosťi svojej, ňje je víjac tak ukrití a zabudnutí, ako predtím! Povstáŕním za Austriu, slávnou Monar-

chín a Veľkovišľadu európejskú, keď jej zo všetkých strán nebezpečenstvo hrozilo, zasiahli Slováci skutočne do pásma dejou európejských; a používajúc k tomu, žebi Veľkovišľadu táto, svoje potrebu v rovnováhe európejských mocnárstvi, miesto udržala, na koľko im toho mladistvje ich súi dopúšťali, stáli v službe historie a človečenstva, obráťac takto pozornosť národou na seba.*)

„Čože to bude za historia? Akje vojni, ťahy, bitky a víťazstvá sa tu budú vipisovať? Ci dáki Hunadi na Turkou, alebo dáki Napoleon slov. ťahav na Moskvu s ťisíci a ťisíci bojovníci slovenskími?“ — Takto sa ozve daktori z neprjateľou našich, čo ešte trochu pamätá, že mu kedysi v školách o Hunadim a Napoleonovi rozprávali, oslobujúc si práve pomečkárstva. — S takími ľuďmi sa mi zapodievať nebudeme; a pri písaní našich dejou ani len z ďaleka na nich nemielime; oni sú tak nížki duchom, že naším myšľenkam, slovám a skutkom docela nerozumejú, preto na nich nič netraťime.

Pritomaje deje sa len duchom višším, ideci a národu posvätením, ako i prjateľom Monarchie a jednoty Ríše Rakúskej, — ktorim nemnože biť nič nepatrnuo, čo sa v záležitosiach jej udržaňa robilo — dobrím svedomím porúčajú.

Tvorca a začiatok najnovšej historie na Slovensku, je myšlienka, slovo, zápal; a pritomní spis iba mohútnosť týchto troch spojencou preukáže, predstavjac: že, trebas jak ohromnuo namáhaňa ľudskuo, je slabuo proti večnej myšlienke valjacemu sa prúdu života národou a dejou novích z poza druhích, tajních svetou vystupujúcich. Alebo, abi každý rozumeu: že Boh nezabudou na svet, trebas ľudja naňho už skoro celkom boli zabudli.

Slováci nemali nič, iba myšlienku a nádeju v svoju budúcnosť; Maďari naproti tomu, mali všetko, čo len v sveie u ľudí sa nachodí. Mali v moci boha svetovjeho, t. j. šafáрили so všetkým zlatom, strjebrom a inšim drahím kovom, čo sa len v baňjach Uhorska a Sedmohradska vikopáva; získali si magnášou, grófou, barónou a estatních veľko-pánou sveta v Uhorsku, ktorí veľkú čjastku svojho imanja na „oltár vlasti“ priňjesli; mali všetkjé možnje prostrjedki millioni peňazi vi-

*) Ako o tom, krom německých i francúžke a druhje časopisi svedčja.

hadzuvať; stáli na ich rozkazy pohotove millioni obyvateľou uhorskej krajiny; vedeli zaujať pevnosti cisárske bez najmenších obetí; pušjek a bodákov mali na tisíce; djel, že ich ani za sebou vláčiť nestačili, prachu a gúl mnoho tisíc centou; — a všetko, čím muože imponovať jeden národ a udržať sa v mohútlosti a sláve, jestli stojí na základe životnej, pravdivej sveta - misljenki, a nespravedlivo neblíži, nekrivdí a neprenasleduje druhje národi. Ale nespravedlivosť a nadutosť maďarská sama si hrob pripravila. A zo slovenskej ničoti povstali deje a vystupuje z orníca novjeho života!

2. Význam literatúry v živote národa.

Prú, akobich k samím dejom pristúpiu, aspoň slovo chcem prerject o literatúre národnej. Komu sú známe spisi mladej literatúry slovenskej, tomu netreba dokazovať, že sa z tejto vivinúli, a nutne nasledovali najnovjše deje na Slovensku. Každou znamenitejšou knihou sa novi skutok oznamuvau, každá, z hlbšjeho ducha pošlá pjesen skorí boj s neprjateľom predzvestovala. S podivením pozorujeme, ako na príklad v ročníkoch „Nítri“ (Hurbanom vidávanéj) vislovenje proroctvá, túžbi, predtušénja, pomáli do skutočnosti prechádzajú, kde sa to v tých časoch, keď Nitra vichádzala, za fahotmi, utopie a bláznovstvá držalo. Z kních slovenských muožes vičítať i vernosť Slováka k svojmu cisárovi, jeho nádeje, že od slávne panujúceho Domu Habsburgskjeho jemu spravedlivosť prisúdená, a že v nastávajúcom boji, pod dvojhlavím orlom Habsburgskim, za „vlast a kráľa“ bojuvať bude. Hneď v prvom ohlase prvej Nítri, takto sa osvedčuje spevec:

„Zpírá se (Slowák) wrahům a času wztěklosti,
Mojé wíru w krále, ducha swého síly,
Tak Habsburského Orla sprawedlností
Osmělený k swému národu se chýlí.“

Alebo str. 137.: „Sláwie w Rakausích.“

„Naděje twé, ó Sláwie! neutonau,
Rakauských twých pod orlicí Bulioná
Jeruzalem si dobudeš pokoje.“

Velmi důležitje sú slová v II. ročníku Nitri str. 187 a 188, ktoré Hurban roku 1843 napísal, akoby už vtedy bol predvídeu mestá i polja budúce, na ktorých Slováci dakedi za svoj národný život povstanú, hovoriac: „Hej! vítajte nám hrdinská Mijava.“ Hrdinská je Mijava, bo jej história mnoho obsahuje skutkou, ktoré sa hrdinskými zvať muožu. Škoda len že všetka sláva hrdínosťi Mijavskej len ženám náleží. Muži si hu vraj nechali na budúcnosť. No aj to dobre Boh vje kedi, ale istuo je to, že časom prujším alebo pozdejším viplňja sa naše tušnja a naše nádeje, bo ich nevistavujeme na základe vimislenom, ale na podstate pravdivej, na potrebnom tom vivinuváni sa historickom — ľudského pokolenja. Veť sme sa už tisíc rokou pripravovali k tomu, čo biť máme v najbližšej budúcnosti. Že ale k tomu víhľadu nemajú ti, ktorí sa na budúcnosť dívajú z úzkeho okjenka formičjek dosavádnich, tomu sa nemáme čo diviť, bo to sú ľudja, čo i o Kristu hovoria, že bez prorockého ducha mohou predpovjedať zkázu mesta Jeruzalema a t. d.“ — Krom Mijavi aj druhé mestá a kopanice, neskuor viznačenje, sa tu vislovne menuvanje, ako: Brezová, Stará-Turá, Krajuuo a t. d. — V tom istom ročníku str. 71. „Hoj búrki! ženě že sa skuor na Tatri, a rozdujte tjeťo ohně skuvanjeho ducha — abi žjariili svetu!“ Kdo teraz číta „Pohladi slovenskje,“ všetko posjal nesrozumitelnuo, tajnuo, tušenuo — ako jasnuo, pravdivuo, do skutočnosti a života zasahujúce sa mu objaví. — Aspoň dakolko slov na príklad: Djel 1. Sv. 1, str. 15, „túžime vislobodiť sa zo stavu len práve trpjaceho, k zasahuvánu do pásm a skutkou celuo človečenstvo v jednotlivých národoch oslavujúcich;“ alebo str. 23: „musíme, musíme naozaj prestať už jeden raz len na krbku svojom sa zohrjevať, musíme prestať len na doline našej sa presušať, a t. d. a t. d.“ — A takímto mišľenkami a nádejami je preplněná celá mladá literatúra slovenská.

Keď nadšenejší spevci maďarskí iba čjerne, broznje o-brazi budúcnosti maďarskej videli, Slováci z tráplivej skutočnosti leťeli na krjelach spevou do ňedalekej krajšej budúcnosti svojej. — Berzsenyi, Bajza, Vörösmarty a druhí, žalostným hlasom truchľja nad maďarstvom; na príklad:

„Mi a' magyar most? ráit saibaríta váz; *)
 Letépte fényes nemzeti bélyegét,
 'S hazája feldúlt védfalából
 Rak palotát heverő helyének.“

*

„Multadban nincs öröm,
 jövődben nincs remény,
 Hanyatló szép hazám
 miattad vérzem én.“ atd.

*

„Jár számkiűzöttén az árva fű,
 Dalt szengedez, és dala olly szomorú . . .

 „Jó gyermekem! a' haza szebb idejét
 — Elmúlt az örökre — ne szegjed.“

*

„Vagy jöni fog, ha jöni kell
 a nagyszorú halál,
 Hol a temetkezés fölött
 egy ország vérben áll!“ atd.

*) V slovenskem preklade:

„Čo je maďar teraz? špatni kostlivci sibirizaci;
 Ztrhau zo sobě krásnu známku národného života, —
 A s rúcaňmi rozboreněj vlasti svojej,
 Stavja si palác jeho leňivosi.“

„V predošlosti tvojej (vlasti moja) ájet radosti,
 V budúcnosti ájet nádeje,
 Hinača pekúť vlasti moja
 Nad tebou mi srdce krváca.“

„Sin vlasti chodí sta sirota ve vihanastve,
 Pjesen vispevuje prežalostnú,

Ťjeťa maje dobro! o krajích dŕoch vlasti

— Už tje pomindli — ňespjevaj!“ atd.

„Lebo príde, keď má prist pohrab (smrť) veľikánski,
 Kde nad hrobom celá krajina v krvi stáť bude.“

Smutno je to, keď vznešenejší duchovja takto sa ohlasujú; takjeho jedneho tisíce škreklavích beľarou nepreváža. Slováci majú celkom inakšie spěvi. Na príklad:

„Co z nás Sláva bude o sto roká?
Cože bude z celé Europy?
Slawský život na wzor potopy
Rozšíř swých všude meze kroká!“

„Sláwy dcéra!“

✱

„Dobru noc Slováci, váš den už zapadou.“
„Keď nám i zapadou, veľ nám zase svitá,
Ten náš slovenský kraj v noví kvet vikvitá!“

✱

„Šablíčka železná treba junákovi, —

Na ľu sa podopre a obzre okolo,
Či to má vŕdi tak biľ ako dosjal bolo?“

Množstvo je takýchto vŕletou, iba v budúcnosti kochajúceho sa ducha slovenskjego, z ktorich bistrejší rozum mohou rozsúdiť: akú má jeden i druhí z oboch národou budúcnosť? Lebo to je skutočná pravda, že nadšení spevci predzvestujú život i pád svojho národa!

Šlechta slovenská, zaľedbávajúc sa vo školách, ňeroddávajúc sa viššjemu umeňu a povoláňu ducha, skúmaňu literatúri a filozofie, zachvátená rozkošmi a svetárstvom, teraz musí nad hrobom maďarstva narjekať, a keď sa ňenavráli k pravdivjemu, večnjemu principu, zostávajúc i napotom v bludoch a zmatkoch — musí zúfať nad životom svojím. Spaseňja inde ňjet, iba v duchu a v pravde.

Tjeto ijadki ňech aspoň upozorňja: ak veľkí má význam literatúra na život a budúcnosť národou!

3. Počjatki verejného vystupovaňja Slovákou.

Najdůležitějsje vystúpeňja s povedomím národnosti a individualnosti slovenskej sa stalo roku 1842. V tomto roku Slováci, na čele majúc důstojného starčeka Jozeffyho, evanj.

biskupa, M. M. Hodžu, Chalútku, Ferjenčíka, podali svoje spravodlivje žalobi — vjacej sto podpismi vážnych mužou duchovnjeho i svetskjeho stavu potvrdenje — u trónu Jeho Cis. kr. Jasnosti, proti nezbedným, všetko maďarizujúcim nepřateľom. Deputácia slovenská laskavo prijatá, dostala nasledujúcu odpoveď: „Každí národ v Uhorskej krajiňe nech sa na ceste zákona a spravodlivosti vzdeláva, vo svojej národnej reči všemožne viviňuje. Vláda najvyšša mu v tom nje len žjádne prekážki klásti nebude, ale ho vo všetkom napomouže.“ — Navráťjac sa domou mužovja deputácie slov. od Maďarou prenasledovaní, inquiruvaní, kočáčimi muzikami zneuctovaní bivali nič pre inšie, iba pre ten veľkí hrjech, že krivdi svoje pred trónom Jeho Jasn. predňjesť sa opovážili!

Mnohorazi ňeskuor Dústojni starec Jozeffy, mimo toho, s ňebezpečenstvom vlastnjeho života, chodiu do Budína pred ňebohjeho cis. kr. Palatína, oroduvať za svoj národ slovenskí; ale bolestní hlas vážneho starca nepřeknikuv srdce — telom i dušou Maďarom oddaného Nádvorníka. V tej istej záležitosti chodili roku 1844 i Hurban s Paulíňim do Viedne, abi znovu na Najvyššom Dvore v pamäť uvjegli ňespravodlivosti, akich sa Maďari na Slovákoch dopúšťajú.

Okrem toho proti prepjatosti maďarských fanatikou vystupovali odvážni Obrancovja náboženstva a národnosti na generálnich, distriktuálnich a cirkulárnich (okolitých) Konventoch. A sice v Pešti Jozeffy, a (so Slováci vtedy sprjateľni) evanj. bisk. Szeberíni s J. Kollárom a t. d. V Presporoku: M. M. Hodža, Lud. Štúr, Cochius a druhí. Na seniorálnich konventoch: Hurban, Hodža, Matúška a druhí. Robilo sa mužne a odhodlaňe.

Do historie zaznačiť sa má i krok mládeže slovenskej, na ústave v Bratislave, pod nám. professorom L. Štúrom v reči materinskej sa vzdelávajúcej, ktorá bola v ťuhom spojení s celím Slovenskom, a jej ústav ohňišie života národnjeho. — Maďari odstránili L. Štúra zo stolice slovenskej; prečo mládež roku 1844 dňa 6-ho Brezna z Bratislavi do Levoče sa vistehuvala. Dej tento vzbudiu veľkú pozornosť a napnuťja sil na celom Slovensku, najme že boj mládeže za drahjeho učiteľa trvau od 11-ho Rujna 1843, až do 6-ho brezna 1844. Za tento čas obracala sa ona so svojími žjadostami ku všetkým známim vlastencom na Slovensku, abi všemožne robili

na tom, žebi Lud. Štúr zostal i ďalej jej Vychovávateľom. — Písalo sa na Superintendentou, Senioráti, Kňazou, svetských mužou a priateľou slovenstva. Od týchto prichádzali dopisi na konvent Prešporskí v záležitostiach ústavu, že sa konventi skoro každú nedelu držjavia museli, na ktorých i Slováci mali svojich hodných zástupcou; medzi nimi večnej pamäti prof. Kováč-Martíni, pr. Šrór (rodom nemec), — a vjacej znamenitých mešťanou Prešporských. Po mnohých bojoch sa naposledi barónovi Jeszenákovi distriktuálnemu, a Bájcsymu Prešporskjeho Lyceum Inspektorovi, podarilo vec slovenskú podvrátiť. Celú záležitosť títo professorom mládeže odovzdali, z ktorých traja slabúsi, potajomnými deklaráciami, prehlasovali víborných mužou Martíniho a Šrôra. Maďari sa ťesili nad odstránením Lud. Štúra zo stolicy slovenskej; ale ducha učencou jeho udusiť v stave ňeboli. V žjali zaľechala mládež nevďačnú Bratislavu, opustjac rumi svatiňe svojej a odišla ku vелеbním Tatrám, abi ožulovateu jej duch k budúcim slavnějším skutkom.

4. Slovenčina.

K dobrjemu pochopenú nastávajúcich dejou, potrebnuo je vedieť, ako slovenčina puosobila na vivinuvaija sa národu slovenskjeho, ňech si teda ňikdo ňesťažuje o ňej dakolko slov prečítať.

Mišljenka o potrebe slovenčini, povstala roku 1843 v duchu vjacej učeníh mužou na Slovensku, ktorí posjal vo vzdelanej, od predošlích spisúvateľou slovenských zdedenej a v literatúre prechováanej češtiňe písanými knihami, Slovákou prebudiť, a k povedomú privjesť všemožne sa vinasnažovali. Ale pozorujúc, že to do života ňezasahuje, že ich spisi iba daktori jednotlivci, najvjac kňazja evanjelicki (ktorí sa knihami i v druhých rečách písanými vzdelávať mohli) čítajú, že pri češtiňe celuo skoro Duchovenstvo katolícko, ako aj viššja i nižšja Šlechta z národňjeho chrámu sa vitvára, a lud, na ktorom im predca najvjac záležalo, (jak katol. tak evanj.) len vo tmách ňevedomosti a slepote zostáva; umjeňili si živou rečou ludu k národu hovoriť a vjesť ho touto k povedomú viššej osvety. Slovenčina sa pomali začala vivárať; — a

k pamiatke odchodu mládeže z Bratislavi prvej svoje perli priňjesla. *)

Rezkim, životným vystúpením slovenčini sa stalo rozdvojenia duchou na Slovensku. Povstala stará a nová škola; prvá sa priznávala k bibličtine, druhá ku slovenčine. Ale rozdvojenia toto bolo slabuo a ľahkuo k premoženiu. Bo tu sa opreli ustávajúci už, a od sveta z väčšej strane odťahnutí bojovníci, proti mužom a mládencom svetu sa ľahajacim, života plným, k búram prichistaním; alebo ľudja náruživí, všetko na svoju osobu vzťahujúci, čo z ich hlavi nepošlo zatacujúci, proti mužom bez osobných nárokou, iba na vuolu, žiadosti a potrebi národa ohľad berúcim, nje o svoju slávu, ale jedine o blaho národného celku sa starajúcim. — To bou teda boj nerovný; a keď staroslováci už umlkali, alebo v ohavných brošúrach žľč svoju viljevali: mladá škola slovenská s celím zápalom a obetuvavosťou do života zasahuvala.

Bratom Čechom ani tak za zluo mať nemužeme, že sa proti slovenčine ohlasovali. Pochádzalo to z čjastki z nedokonalej známosti stavu a života, potreba a okolností ludu nášho, z čjastki z osobuvanja si historického práva k tomu: upomínať Slovákou na spojenia literárno; ležalo to i v ich vlastnom interese, ziskat čo najvjac pracovníkou literatúre svojej, abi sa k boku druhim europejskim národom postaviť mohli. Dopustili sa, pravda, daktori i nespravedlivých vičitkou, čo Slovákou veľmi bolelo; ale bratská láska odpúšťa útržki jednotlivcou, pravdivosti veci neznajúcich. Medzitím v Čechách i na Morave sa nachádzali genialnejšie hlavi a vrúnejšie duše, ktoré krok tento nezatracovali, ale v ňom iba obohaťnja reči a literatúri slovanskej predvidali. K tímto patria najme slávni Hanka, Klácel, nezapomenutelní Slovákom Kadawy a druhí znameňiti kmenovci.

Slovenčinou sa odrazu noví život vzbudiu na Slovensku. Všetko sa hore chápallo; učení, neučení; zemánja, mešanja i dedinčjari k národu svojmu sa priznávat začali. Činnosť a obetuvavosť, zápal a vitrvalosť za veci národne nastali zo strani katolíckej i evanjelíckej, jak na poli cirkevnom, tak i politickom. Novini slovenskje s Orlom Tatranským roznášali

*) Báseň: „Mojím Vrstovníkom,“ od J. Rimavského.

novje mišljenki a rozněcuvali lásku k národu: vjedli lud ku prameňu čerstvjeho života, podávajúc mu spuošob k jeho duchovnjemu i telesnjemu dobrobitu. Sem patri: vzdelanosť a osveta, kupectvo a prjemisel, vikúpenja a oslobodeňja sa z pod urbára a t. d.; kniži sa nepisali pre biblioteki, ale pre život; podávali sa v nich mišljenki záživnje a srozumiteljne, veci potrebne a užitočnje. Čo všetko nezostalo bez krásnich, blahodárnich následkou. Náradi v knižách vislovuvanje prechádzali do života. Povstalo na Slovensku sto a sto spolkou mjernosťi, *) zakládali sa hedeľnje a dedinskje školi, pri týchto povstali po mestách i po dedinách knihovne a čítárne; lud vidjac, že iba osveteňja rozumu jemu z hjeti pomuože, priučau sa za kniži peňjaze vidávať.— Krom tých ústavou, spomenutja zasluhujú na mnohých stranách Slovenska založenje opatrovne a spolki hospodárske, z ktorich mnohje až dosjal zna-meňte účinkujú. **) Nastúpilo odkupovaňja-sa od pánsťini;

*) Na tomto poli, okrem mnohých druhých vlastencou slovenských, (ktorých mená v historii o spolkách mjernosti zápisanje budú) menovite horliví kat. Velko-Ďivinskí farár Závodník neuvadlje vence spomjenok si upljetou. Pri tejto príležitosti aspoň jeden z jeho šlechetných skutkou spomeňjem, a sice: dla naložeňja centrálnej, vo Veselom držanej schuodzki v záležitostach Sp. Mjernosťi, sozbierajúc neunavnou pilnosťou a zápalom, više 60,000 podpisou (zo všetkých skoro stolic Uhorska) za spolki mjernosťi, záležitosť túto roku 1848, Jeho Visosťi cis. k. Nádvorůfkovi, všetkým katolíckej i réckej (sjednoľenej i nesjednoľenej) cirkve biskupom, evanjelickim superintendentom, a naposledi samjemu snemu uhorskjemu, skrze Vislancou Trenčjanskich predložiu s tou vlasťeneckou žjadostou, abi sa hemjerno piľja pálenki krajinskim zákonom obmezilo a tak polepšeňja bjedneho stavu ludu značne napomohlo. Prekazili vec túto unorovje v Parízi vipuklje pohibi.

**) Nech je tu aspoň Brezovskí hospodárski spolok na príklad uvedení, ktorého kapitál dosť z malých počjatkou na 15,000 zlatích narjastou. Najväťšú zásluhu má pri ňom víborní a neunavní utielel tmejši, Karol Sucháč, ako i jeho celá, za veci národňje zaujatá rodina, ktorá, kím on ako kapitál so Slováci bojuvau, o spolok tento vrúčne sa starala, a všetko v porjadku vedúc, za celí čas jeho neprítomnosťi v dobrom stave ho udržala.

holje a pustje vrchi visádzali sa ovocím, alebo divím stromom a t. d. Slovenskí zemáňja upozornení na svoj pôvod, začali sa priznávať k národu slovenskemu, nazdávajúc sa predtím, žebi pri češtině museli biť Česi, a nikdy dobrí uhorskí vlastenci. Na evanjelických školách a lyceách povstali „Jednoti slovenskje“, v ktorých sa mládež za hodných učiteľou ludu pripravovala. Takjeto jednoti boli v Bratislave, Šijavníci, Levoči, Kežmarku, Prešove a t. d. Timto podobnje podujatja sa aj na mnohých semeniskách (seminaroch) katolíckich objavovali, zrastajúc zo dňa na den na duchu, zápalu a činnosti.

Sem patrí, mimo toho, založenja „Tatrina“ *) spolku literárneho, pri ktorjeho založení veľká účasť vlastencou slovenských sa ukázala. Najdôležitejšje z jeho zasadnutí bolo r. 1846. v Čachticach, kde z 12-ti stolic reprezentanti národní u vel. kat. farára Urbanovskjeho sa boli shromaždili, a zákoni spolku ustanovjac, pekne penážitje obeť poskládajúc, auctoritu literárnu na Slovensku založili. Dosť sa proti nemu a jeho zakladateľom Madari a Madaróni nadrapovali, ale on nepřestávau vidávať znamenitje knihi, napomáhať hodných na višších školách študujúcich jak katolíckich tak evanjelických mláďencou, a inšje podujatja národňje. (Na príklad Bohúňa (maljara), pri vidávaní nár. krojou, Tatrin napomáhau). To sú všetko zásluhi slovenčini! Čo za tri sto rokov nevedeli vivjesi spisuvateľja „Bibličtini“ a „Češtini“ sa pridržajúci, slovenčinou (v hrozných okolnostách) pri fanatisme maďarskom za dakolko rokov sa vivjedlo a uskutočnilo. **)

*) Pozri: „Dobruo slovo od M. M. Hodžu.“

**) K potvrdenú slov mojích uvádzam tu odpoveď J. Trokana Staro-Slovákom na ich hestidatje reči, hovorjaceho: „Mi máme vlastnú reč; máme veľkí slovňík, a to je: celí zabudnutí náš národ Slovenskí, v ktorom každá verná duša zlatými literami je zapísaná; naša grammatika a syntaxis sú teraz neďelňje školi a spolki krásne su zmáhajúce, v ktorých sa prednáša tá logika: „Národ, ktorí sa sám neopúšťa, nebíva opusťený.“ Naša filologia sú takje spisi, ako je Kadjaveho čítanka; naša filosophia teraz je vrúčno usrozumeňja sa v tom, čo náš duchom aj ľelom klesnutí národ Podtatranskí spamätal, k pove-

Čože vedja veľkneho z tejto epochi preukáza! Staroslováci, Don-quixotskí rířiri za reč od nich „lingua sacra“ mēnuvanú?*) Veru nič veľkneho, — vījmešli velikosť grobjanstva, snrovstva a podlosti Launerovskej, Lanšijakovskej, Adamišovskej, Klsákovskej a t. d.! Ukrili sa títo ňevládni bojovňici zas do svojích djer, z ktorich boli slovenčinou na chvílu vijezení, a nalakajúc sa jej, ako sršne na ňu sa oborili. Všetkje dobrje hlavi a činnje, zapálenje duše sa naklonili ku slovenčini.

Neskuor uvidíme, začo vlastne vātšja čjastka tých ř-ovích rířirou bojuvala, akje boli ich úmisli, a čo pod plášťom „bibličúni“ ukrivali? Nič inšje, iba zradu proti mužom najzaslúžilejšim, zradu proti národu a celjemn Slovanstvu. (Akbi takje Lanšijakovskje šepleti Slovanstvu mohli uškodiť!)

5. Naši Ňepřateljja.

Madaróni (o statočních Madaroch aňi reč biť ňemuože), nadávajúc vlastencom slovenským do „fanatikou“, — trebas sa na vidomoči slovenská reč zo života jak politickjeho, tak cirkevňjeho, ba i zo samích najňižších škuel a svatích chrámou božích vitvárala: — ňeprestávali s utajenim úsmechom presvedčovať Slovákou, že sa im ich reč ňeodberá, ale vraj, len to sa požaduje: a bi každí, kdo chce do úradu přisť po madarskí veděu. A ňjelen že tak

domosťi přivjesť, pověšit, a tak istú budúcnosť poisťit muože; o to sa stará katolík, ňekatolík, to koná učitel, to duchovní, to svetskí, to mladí, to starí, verní Sloven a t. d. . . . Přeč aj s tím návrhom, že Ňemci trebas aj na mnohje podnářetja sa dělja, jednu všeobecnú reč mají, ktorá ich spolu vjáže. Dobře! či mi ňemáme ljež tú všeobecnú reč, v ktorej so Slovanstvom hovoríme? Mi nosíme v srdci celí náš národ, na přse kladúc každjeho slovanskjeho brata z každjalkolvek, máme mi všeobecnú reč, a to je vrćna láska naša ku všetkým, v tejto sa mi ku Slovanstvu a ku človečenstvu hlásime a hlásiť budeme a t. d.“

Orel t., ročník 2, Č. 66.

*) Rozumej reč kanclovú starej módi kňazou evanjelickich, ktorá je ňje aňi češćina, aňi slovenćina, — ale iba čistá balamúćina.

hovorili, ale vo svojich i v zahraničných časopisoch a brošúrach všetkje od Slovákou prednášanje žalobi, krivdi, úľiski a prenasleduňja, pred svetom za nepravdivje, daromnje kriki a lže vihlasovali; nemisljac vtedi na bezpočetnje náradí, pláni, úmisli, dopisi v „Pešti hirlape, Tudományos Gyűjtemény-u, Századunk-u, Társalkodó-ve, *) Jelenkor-u, Minerve at.d.“: akobi sa zmaďarizuvňja Slovákou najlepšje, najskuor, s ňevelikím namáhaňím podarilo? Zabudli na svoje svatuo dogma, najzreteľnejšje tuším veľkým prorokom maďarismu, grófom Zaym vyslovenuo, a sice: Uhorská krajina iba vtedi bude šťastlivá, keď sa zmaďarčí, — a na predpovedaňja grófa Széchényiho, že dostatoční je jeden vek človeka k vivedeňú tohoto zámeru. Pred malosvetom maďarským bou najätši vlasieňec, kdo si maďarizuváňím Slovákou, zásluhi nadobudnuv. (Slovenskí gróf Zay, ako horliví hazaňi, držau na svoje útrati v Z. Uhrovci (v Trenčjanskej stolici) jedneho kaplána, rodenjeho Maďara, abi vraj tento, všetkých tamejších obyvateľou slovenských pomaďarčiu!) Bolo to veru i k smjechu i k hňevu počuť slovenských-maďarou vikrikovať: „mindent vérűnk megtartására! (všetko za udržaňja krvi našej!)

Aňi to ňestojí, (čo daktori nadvrhujú,) že sa v týchto vecach iba horliví (!) jednotlivci prehešili. Všetkje skoro korporácie maďarskje, sám snem prešporskí sa prehešiu, a národ slovenskí (ňeuznávajúc, pravda, Slovákou aňi za národ) veľmi ukrivdiu. Dúkazi toho nachádzame v Diaroch snemových. — Tu aspoň dakolko príkladou uvedjem. — Čože bi si Maďari z rečí a žjadosťi slovenských boli robili, ňevšímajúc si aňi len reči bratou Horvátou, a ich Vislancom, na sneme národnosti svoju obraňujúcim, so šatyrou alebo s posmechom odpovedajúc? V XX. krajinskej sedňici u Velmožou (dňa 4. mal. Sečna 1848.) na reč J. Haulíka, biskupa Záhrebskjejho: . . . „za to mám, že strani reči a národnosti zákonodárstvo si veľmi opatrňe vješť musi, inakšje že núťeňja odpor vzbudzuje, najme teraz, kde sa každí národ svojej národnosti ujímať a za ňu horliť počína;“ . . .

*) V Társalkodó-ve z r. 1841. sa narádza, žebi sa vraj, Slováci najlepšje skrze maďarských husárou dali pomaďarčiť!

„ostatne to ustanovenja, ahi sa v pripojenich častkach (t.j. v Horvátsku, Slavonii a Dalmácii) v školách obecních reč maďarská učila, nemuože obstáť, bo tam učiteľja deďinski reč maďarskú nerozumejú“ — odpovedau gróf Lad. Batyányi : „že, muožu biť radi Horváti, keď pri užívaní latinskej reči sa v domácich krajinských Horvátskych záležitostiach, aj užívanja reči horvátskej dovoluje. (!) Tím vraj dokážu Maďari pred svetom, že si znafjú aj druhú národnosť vážiť. (!) — Zápalistje reči vislanca M. Ožegoviča sa ani do povahi nebrali. Vlastenec tento mužne vistúpiu najmę v XXXII. okolitej sednici (dňa 10 velk. Sečňa 1848) hovorjac medzi inšim:

„Prekázalo bi (Juhoslovanom) v rozvitku ich národnosti, keďbi podla mjenki St. a Rad. s uhorskimi vrchnosťami maďarskí, a medzi sebou, ba aj v poradách latinski si vjedli, čo je ani nje spravedlivuo, ani slušnuo. Takou náradou bi uhorskuo zákonodárstvo k národnosti horvátskej nje len žjaden súcit nedokázalo, ale bi práve nenávisť prezradilo, ktorábi aj v našom národe tjež len rozhorčenosť vzbudila a t. d.“ — Ale Maďari nechľjac dúvodi rozumu počúvať, reči takjeto si ani len nevšímli, trebas od Representantou upovedomenjeho už národu prednášanje boli. Ze takím spôsobom ani len dýchnuťja slovenskuo, maďarská picha nežnjesa, rozumje sa samo sebou. Lahko mohou Kóšut v XXXI. okolitej sednici nasledujúci zákon visloviť: „V školách maďarských rečou viučovaňa má biť jediňe maďarská; v počjatočných školách ale, kde sa maďarská reč na každí spôsob učiť má, kedi sa uvedje, o tom podla okolností, patričnje vrchnosti ustanovovať budú.“ Lud. Stúr (vislanec m. Zvolena) energične proti nemu vistúpiu, so žjalom takto hovorjac: „ Kebi pri nešlesťi chudobi a opustenosťi lud náš i to potkať malo, žebi ani viučovaňa vo svojej materinskej reči nedostau, teda bi sa naozaj do sprostoti celkom pohrúžiu, a do hroznjeho duchovnjeho i materiálneho zaľedbaňa upadnuv. Každí učiteľ z kazdodennej skúsenosti zná, že je reč materinská najlepšja, najspuosoľnejšja k viučováňu, bo v tejto nje len misľeť, ale aj cíliť sme naučení, a k dobrjemu viučováňu a vzdelávaňu aj toto je potrebnuo. Za krátky čas len muože chodiť djeťa chudobnjeho človeka do školi a t. d.“

Na slová tjehto múdri gróf Jozipovič odpovedau: „Nemislím; žebi predošli recník z druhej príčini bou hovoriu, ako z tej, abi svoju reč v slovenských novinách vŕlačiť dau (!); — a Tarnóczy vislaňec stol. Nitrjankej: „Keď vraj predošli me-
 ski vislaňec v meňe obivateľou m. Zvolena hovoriu, tedi je to na svojom mjestie; ale, keď ako Slovák hovoriu, teda musí viznať, že on (t. j. Tarnóczy) je zástupníkom o moc vja-
 cej Slovákou, a to 300,000, ktorí sa všetci s Maďar-
 mi sjednotiť a zmaďarčiť chcú. (Vtiedi ešte pán Tarnó-
 czy nemisleu na povstaňja slovenskuo hrdinských Nitrjanou!)
 To sa robilo na sneme; a v živote samom, kď povedau slovo
 v dákej spoločnosti alebo vo schudzke verejnej za ľud a ná-
 rodnosť slovenskú, obviňovali ho zo zrady naproti vlasti, na-
 dávajúc mu do panslávou, do propagandistou ruskjeho abso-
 lutismu a ruskej knuti, preplatenjeho od ruskjeho Cára: teda
 hodnjeho najväťjeho trestu, akim sa zradcovja vlasti a ná-
 roda trestávajú. Ustanovovali proti takým prjateľom ľudu ako
 i mládencom slovenským v materčine sa vzdelávajúcim, više-
 truvajňa písem, kníh a každej maličkosti; odsudzovali ich
 na distriktuálnich, generálnich konventoch a inšich schudz-
 kach verejných; vihrážali sa, rozhorčovali a s kočáčimi mu-
 zikami, hvizdaňím prenasledovali nevinných starcou a mužou
 zaslúžilich, jak z katolickej, tak i z evanjelickej strani. Zo
 semeniskou katolíckich vjacej mláďencou slovenských iba pre
 národnosť sa viobcuvalo; a všemožným spuosobom sa mláde-
 ži prekážki kládli, abi sa za hodných učiteľou a vichováva-
 ťelou ľudu vzdeľat nemohla. Pre slovenských posluchačou v
 slovenských cirkvach nakládalo sa po maďarski kázat, a žebi
 z kostola nik von nevišjeu, vistavovali sa hajdúsi ku dverom.
 Keď sa slovenski občañja za svoju národnosť u vrchnosti tú-
 žili, dala ich táto zatvárat, ba i palicuvať; akí príklad máme
 na Lajoš-Komárnancoch. Tak dokazovala reč maďarská svoju
 auctoritu! Krásne úmisli, počínaňja a predsevizajja iba preto
 že od Slovákou pochádzali, boli prekážanje, vismjevanje a
 zakazuvanje. Takúto spravedlivosť Maďari prislúhovali Slo-
 vákom, svojim krajanom! A to je všetko iba malinkí register
 maďarských hrjechou *) Ale Slováci sa perom, aňi hrozbou

*) Čítaj: Klagen und Beschwerden der Slowaken in Ungarn. — Das
 XIX. Jahrhundert und der Magyarismus. — Schreiben des Grafen

a neskuor mečom, ani šibeňicjami nedali odstrašiť od spravodlivého počínania svojho. A požehnaná bola ich práca!

6. Sloboda, bratstvo, rovnosť.

Známo je, ako zastrjasou Európou rok 1848; iba na krátce teda pripomenjem, že ľudstvo v roku tomto, akoby znovu pocítilo prítomnosť samého Vikupiteľa sveta, do takého zápalu a nadšenia bolo prišlo. Slová „slobody, rovnosti, bratstva“ jedným okamihom preleteli prjestori Európy, zapalujúc tisícou srdca, podávajúc tisícom meče do ruki, aby po vidobudnutí si práva, medzi človečenstvom sa udomácnili. Ale mnohje národy nepoznali božskosť nebeských dcér tichlo. Ľudia svetárski v slobode videli bezuzdnosť a roztopaš; v rovnosti osobuvačnosť, pichu, znevažovania si druhého, neuznávania Zákonou Vrchnosti, Mocnára a Panovníka nad sebou; v bratstve nespravodlivje nároki a nešetreňia práv najbližšieho brata svojho; a preto nevisvetlujúc si slová tje podľa sv. Ewangelium uvalili na seba hjeđu, strach a hrúzi vojní, ktorje sloboda, rovnosť a bratstvo po svetski vikladanje, na svet prinášajú. — Slovaňa, vistavjac „rovnoprávnosť a bratstvo všetkých národou“, podávajúc ruku každjemu sinovi človeka, dokázali: že pochopujú dari dcér nebeských; a preto majú zaslúbeňa budúceho života.

Nepovstala mišljenka o „budúcnosti slovanskej“ iba v najnovších časoch; tušená a predpovedaná ona bola višími duchami slovanskými, ako i cudzonárodnými ešte vtedy, keď sa Slovaňa ani ako bratja, jednej matki sinovja, necítili.

O budúcnosti slovanskej z neslovanských učeních tuším najkrajšie, najjasnejšie (skoro pred stoeľim ešte) písau Herder. Uvádzam jeho prepamätne reči v preklade slovenskom: „Že Slovaňa nikdy po sveto-pánstve nebažili, žjadne po vojne sa zhaňajúce a dedičnje kňežatá a panovníkou nemali, podvolujúc sa radšej daňi, keď len zem svoju v pokoji obrábai

Karl Zay. — Zrcadlo Slowenska, od Čerwenáka. — Dobruo slovo. — Velín. — Der Slowak. — Briefe des Grafen Leo Thun an Pulsky. — Wirren und Zerwürfnisse in Ungarn. — Sollen wir Magyaren werden? — Der Magyarismus in Ungarn. a t. d.

mohli: preto sa na nich mnoho národou, najvjac ale german-skjeho kmena, velmi prehresilo. Už pred Karolom Velikim nastali tje (hroznje) vojni potlačuvanja, zrejmo iba užitek kupectva za príčinu majúce. Co Frankovja začali, Sasovja dokončili: v celých krajinách boli Slovanja vihubení, alebo za otrokou podrobení, a ich krajini medzi biskupou a zemanstvo rozdelenje. Ich kupectvo na východnom mori znivočili severní Germáni, ich Vinetu vivrátili Dánovja, a ich pozostatki v Nemecku takí osud zaslihnúv ako Peruanou v Americe pod pánsťvom Španielskim . . . Medzitím koleso točjaceho-sa (meňjaceho) času krúti sa ustavične, — že tjeťto národu (Slovanskje) z väčšej strani najkrajšie podňebja Europi obívajú, keď sa zem ich celkom obrobí, a kupectvo rozšíri, ako sa inšie misľeť ani nedá len že v Europe zákonodárstvo a politika, na miesto vojenskjeho ducha vždi viac a viac tichú pracovitost a pokojní obchod národou jedni s druhými napomáhať bude: v ten čas i vi tak hlboko upadlje, dakedi pracovitje a šťastlivje národu konečne z vášho dlhjeho, hñiljeho spanja sa vzbudíte, a zhodjac jarmo otroctva zo sebä, vaše peknje kraje od Adriatickjeho mora až k vrchom Tatjer, od Dunaja po Muldu, ako vašu vlastnost užívaj, a vaše starje slávnosti tichej pracovitosti a kupectva budeťte muoci zas slávjevať.“*) Či-bi mnohi uveriu zo Slovákou, že to Nemec tak krásne pisau. Veru Nemec; ale málo jesto takichto Nemcou! Vislovium v tich slovách Herder i Panslavismus, za ktorí nás Nemci predca tak prenasledujú. Či mi z toho muožeme, že nám dau pán Boh veliku rodinu!

Medzi slávou zveličenim národom Francúzskim sa viac slávnich mužou nachádzalo, ktorí o Slovanstve krásne pisali. Uvedjem tu iba slová generála Napoleonovho, gr. Següra, z jeho utešenjeho djela „Histoire de Napoléon et de la grande Armée pendant l'année 1812,“ kde v knize 8, oddjelu 9 takto hovorí o Rusoch, posudzujúc ich velkodušnuo zapálenja svatej „Moskvi“: „Compagnons, rendons-leur justice!

*) Kebi slov.-maďari Herderovo djelo vzali do ruki, tam bi sa aj o Maďaroch pekných vecí dočítali. Ale čobi oči „Philosophie zur Geschichte der Menschheit“ čítali? Pre nich sú dobre „Jóžikovje romání.“

Leur sacrifice a été complet, sans réserve, sans regrets tardifs. Depuis ils n'ont rien réclamé, même au milieu de la capitale ennemie qu'ils ont préservée. Leur renommé en est restée grande et pure. Ils ont connu la vraie gloire, et quand une civilisation plus avancée aura pénétré dans tous leurs rangs, ce grand peuple aura son grand siècle, et tiendra à son tour ce sceptre de gloire qu'il semble que les nations de la terre doivent se céder successivement.“ („Kamaráti, budme naproti nim (ruskim Slovanom) spravedliví! Ich obeť bola celkovitá, dokonalá, bez toho, že-bi ju dakedi boli obanuvati. Od toho času po žiadnej náhrade, ani v samom siedelnom meste nepřateľskom (v Parízi) ňetúžili. Prečo ich meno zostalo veľkú a nepoškvrnenú. Poznali oni opravdivú slávu, a keď vyššia osveta všetkej vrstvi ľudu prenikne, veľkí národ tento, bude mať i veľkú stoloťja svoje, a príde naň rad, že prejme onu berlu slávy, ktorú zdá sa, že národi zeme tejto, jeden druhému dedične oddávajú.“ Či sa o budúcnosti slovanského kmene dá krajšie písať, ako písať tento sin jedného veľkého národu, a nepřateľ guljam slovanským vistavení?

Naši slov.-maďari ani ku Francúzom chodiť nemuseli; mali to istú v „Szózat Vešelinyi-ho“ v ich milej maďarčine napísanú. Zvečnelého starca tohoto, ces celí jeho život hrozne, čierne sni o budúcnosti slovanskej, ako nočné obludy, strašili. — Ale pred duchom večným, v histórii sa objavujúcim, ľudia sú slabí a málomocní!

7. Nje len bratstvo nje, ale ani spravodlivosť.

Jestli ktorí národ, iste Maďari najmeňe porozumeli víjavom a pohibom r. 1848. Zachválení akousi bezuzdnosťou, od nich „liberalizmom“ nazvanou: chceli vo všeobecnom pohnutí, účastními sa stať, a čobi sa im páčilo — nehľadiac na potrebi a stav, okolností a užitočnosť vlastného národa — pre seba ukoristiť. Vedení dúvodi: „keď vraj, Francúzi slobodu vihlásili, vihlásime aj mi; keď tí Republiku založili, sprobujeme aj mi, atď. — zabudnúť na vernosť občanskú naproti svojmu korunovanému kráľovi a na povinnosť naproti vlastnému národu, k takým veciam nepřipravenému a neschopnému: vihlásili — alebo lepšie, na ich čele postaveni

Košut, vihlásiu v Ukorskej krajiňe ňeznáme „francúzke slobodi!“ — Košut pred tím ustavične s Aristokraciou kokettiruvau, a na tom istom sneme, na ktorom „slobodi pre lud“ vihlásiu, na tjeto reči Lud. Štura: „Ak jesto v krajiňe našej vec dôležitá, a jej šťastlivuo rozhodnuťja mezi najvrúcnejšie a najspravodlivejšje túžbi prislúcha, to je iste podľa muojho náhľadu do poradi vzati predmet urbárskeho odkúpeňja; ak jesto povedám vec, ktorá u nás najväčšej pozornosti zákonodarcou zasluhuje, to je istotne vi-kúpeňja ubohjeho ludu poplatnjeho,“ *) — odpovedau Košut, že lud obecni je akjemusi osudu zaňechani! (takím spuosobom bi mu súdenuo bolo bjedním a poplatním bez práv zostávať.) Tento isti Košut staňe sa za marcovích dňou náramňe liberálnim, vimohúc na zemjanstve zreknúťja sa poddanstva, na kňazstve zreknúťja sa desiatku, vidáva sa za veľkjego prjateľa ludu, ktorjemu vraj, u Cisára „slobodi“ vidobudnuv!

Daleko bi nás zavjedlo, kebi sme chceli všetki úmisli a zámeri Košutove a jeho politiku visvetľuvať; dosť na tom že, aj po vihlášení slobuod, skoro celá Aristokracia (u ktorej posjal nikdo veľkej láski k ludu ňespozoruvau) v ňom spaseňja svoje videla, jeho plánom oddaná, jemu s ochotnosťou slúžila. Čo sa tíka samej slov. Aristokratie, táto si trúfala Slovákom vihlásenje „slobodi“ maďarskou rečou naveki v okovách udržať. — Slováci veru najlepšie poznali, a mali príležitosť poznať: Košutov „liberalismus“ ako i jeho lásku k ludu a pochopeňja opravdivej slobodi.

Slováci ňje len že o „bratstve,“ (testvériség-u po ulicách vikrikuvanom) ale ani len o spravodlivosti maďarskej nič ňevedja povedať. Špatnje obrazi sa pri tejto spomjenke stavajú človeku pred oči, a iba s hrúzou a horkím žjalom možno misľeť na tje časi panstva maďarskjego.

Abi sa nám veci v pravdivom svetle ukázali, musíme sa poohljadať po samích patriotoch, horlivích rozširuvateľoch „slobuod“ Košutom zvestovaných. Vlastenci tito (tak rečení „honfiak“ mnoho storazí dosvedčili, že vlastencom biť ňeznamená: vedjeť sa čistím (osobních interessou prázdňim) úmyslom vlasti a národu posvätiť, za tjeto drahje predmeti

*) Národňje Nov. slov. Č. 252 a 253.

hotovim biť všetko, i svoj život obetovať. Ich vlastieňectvo záležalo običajne z chvastaňa, vistatuvanja-sa, mnohorečnosť o vlastnom „vitészég-u“ (hrdinskosti) — z posmechu a lži vimišľanja, do „zbojníkou“ nadávania, mnoho mil vzdálenjemu neprjateľovi; z fanatickeho prenasledovania každého inakšie zmýšľajúceho (trebas na zradu ani zďaleka nemisleu); nešetrenja vážnych, vekom zošlých starcou, ukrutno zachádzanja so slabším od seba, neozbrojením neprjateľom a jednotlivcom. Takuo bolo vlastieňectvo maďarských honfíkcú. A pod menom vlasti (haza) človek ani nevje, čo oni vlastne misleli? Nje lud *) alebo obivateľou na ďakej zemi bivajúcich, bo týchto práva nešetřili, o ich blaho a šťastja sa nestarali a nezaujímali; ale zdá sa, že vlast znamenalo u nich jednu veličnú stodolu, v ktorej, krom najrozličnejšjeho zbožja a tovaru i rozďjelne prječinki s kremňickými dukátmi a dvacjatníki (s maďarským nápisom, to sa rozumje) boli naplnenje, ku ktorim sa mau každý maď. honfi doľisnúť a nabrat si, kolko bi sa mu len ľúbilo. To je pochop o maďarskej vlasti..... Mrzi človeka v tom predmele pokračovať; iba nemilje obrazi prevráceného patriotizmu maďarskeho sa ľisnúť do misli i do pera.

Akože taki vodcovja mohli potom na lud puosobiť, ktorí je iba tam odvážni, smeli a neustupní kde tje to cnosti (spojenje s čistím posvätením) pozná na svojích vodcoch a predstaveních. Akú mohou mať úctu, dúveru a poslušnosť naproti tím, ktorí k nemu žjadnej láski necíťili; ale považujú ho iba za prostrjedok k ich pántvu slúžjaci i po vihláseních slobodách za nástroj náruživosti a ctižjadosti svojej ho upotrebiť chceli! Millions takíchto prinúteních, terorizmom a palicou nahnaních Peršanou običajne sotva 300 odhodlaních, smelích Špartančanou premuoci sú v stave! — (Keď sme

*) Lud až po Marcovje dñi, súč nástrojom a otrokom Aristokratie nemau žjadne práva iba povinnosti. Aristokratia teda pod vlastou iba svoje práva a privilegia rozumela, ako dakedi šlechta polaká pod menom svojej „ojczyzni.“ S tím rozďjelom, že šlechta táto so zápalom a enthusiasmom sa vedela ojczyžne svojej posveťiť; naproti tomu Aristokrata uhorská chcela práva svoje skrze zotročeních ľudí uzdržjvat.

Špartančanou spomenúli, povjem príklad vlastenectva réckeho.

„V Šparte sa raz predstaviu istí Pédaret v obecnom dome, žebi bou do Radi z tristo mužou záležajúcej, vivo-
leni; odvrhli ho; — a on išeu celi uraduvani domou, hovorjac,
že 300 hodnejších mužou jesto v Šparte, ako
on! — Tu máte vlastenca!“

„Jedna Špartančanka mala zas vo vojsku pet sinou a
a túžobne čakala z bitki novinu. Prišjeu Helot (jej sluha);
ona sa ho trasavím hlasom píta: „ako stoja veci?“ On odp-
vje: „Vašich pet sinou padlo v boji.“ Podlí otrok, či som sa
ta to pítala? Načo on: „zvítazili sme!“ A táto mať išla do
kostola ďakovať Bohu za víťazstvo!“ — Málo bi
sa takých príkladou v terajšom svele našlo. Preto Rousseau
mohou povjedať, že tje dve slová „vlasti“ a „mešťan“ (citoyen
vlastenec, rodák) bi sa z novejších (moderne) rečí bezpečne
mohli vitrjeť.*)

8. Námeri Vlastencou slovenských.

Maďari (ako sme už videli) mali všetko, čo im svet
dať mohou; Slováci naproli tomu nič, čím bi boli mohli hmotnou
silou puosobiť (materialne imponovať). Na mjesto svetkých
pokladou nosili Slováci v duši svojej hlbokí žjal a ňekonečnú
bolest nad nespravodlivosťou Maďarstva; okrem tejto svatej
bolesti, boreli láskou čistou k rodu svojmu a mali nadšenie
spevi, ktorje sú „strážcovja kostola slobodi.“ Tímto oni,
pravda, na Maďarou (umom svetskím rátajúcich) imponovať
ňemohli; ale dúverujúc v tak často spominanú maďarskú
„šlechtnosť a veľkodušnosť“ (die edle und grossmüthige
Nation) — zabudnúť na mnohoročje ňeresli, krivdi a pre-
nasleduvajja, chceli — po vihlásenej „slobode rovnosti a
bratstve“ — všetkým možným spuůsobom s Maďarmi na ceste
prjateľstva sa pokonať a virovnať. O tom svedčja „Ná-
rodňje Novini“ L. Štúrom rediguvanje, ktorje boli sklad

*) A nadovšetko s maďarskej; bo pod menom „haza“ a „honfi“ vlas-
tenci maďarskí nejvjac iba zasahuvajja do tých prjeťiakou dukátni
napiňených, rozumeli.

mišljenok, všetkých viznačenejších a činních mužou na Slovensku; o tom svedčja na národných schuodzkach ustanovenje, maďarskjemu ministerium a snemu podal sa majúce „Žjadosli slovenskjego národa.“ — Národ. Nov. v Č. 274 stojí napísanuo: „Podáme rekurs strani našich záležitostí, ktorje sa Slovákou tikajú, ministerium osvety, a nastávajúcemu snemu v Pešti, a tí Páni nechli vidja, že pravdu hľadáme, že nič zľeho, nič nebezpečného nechceme; že chceme osvetu a vzdelanosť i pre náš zaňedbaní národ, že chceme to, po čom túža všetci v tomto veku slobodi a osvety.“ V Čísle 277. „Slovák od tisíc rokou, zarovno Maďarom a inim národóm v Uhorsku, krú svoju za korunu uhorskú viljevau, Slovák ku vzdelanosti a osvete našej krajini najvjac doňjesou, — i Slovák teda má právo v Uhorsku,“ alebo: „Keď má biť Uhorská krajina Sionom slobodi, nech všetkje práva a vihodi náležja všetkim jej sinom, nech sa všetkje národi spoja v mišljenke slobodi.“ atd. atd. Neskuor uvidíme, ako odpovedali Maďari na slová bratskej láski a dúveri?

Čo sa samjeho ludu slovenskjego tika, tento náramnim krikom o „slobode, rovnosti, bratstve“ akobi zo sna schíteňi, aňi nevedeu, koho má počúvať, a či má tomu všetkjemu veriť, čo viedu a počuv. Boli to neobičajnje pre jeho uši hľasi, ktorje jeho rozum, ako jemu novje, nesľichanje, nevísveľtľuvanje veci, aňi nechápau. Polutovaňja hodni stav ludu! — Ale vzdelanci a dávni prjateľja jelio, trebas s úžasom počúvali tje Europu zatrjasajúce udalosli: stojac na pevnom základe pravdi a spravedlivosti, napnutím okom pozerajúc najme na počínaňja sbratrenich kmenou slovanských, do zmatku aňi na okamženja privedení neboli. Zaplesali v duši svojej nad slávnim a ražním vystupováňim bratou Čechou, Srbou, Horvátou atd., poznávajúcich čas i povoláňja svoje. Búrka od Pariza ponad Prahu, Vjeden, Prešporok a Pešť bleski metajúca — až v Tatrách dohrmela. Od Prešporku a Pešti sa ňjesli hrúzi na Slovákou, ich život z koreňa vivráťi a snivočiť sa usilujúce. Slováci museli biť ku všetkjemu prichistání, a hotoví lásku k národu svojmu kedikolvek životom zapečadiť. Prepjatost a fanatizmus maďarskí dosahuvau najviššjeho stupňa. Maďari dostanúc sa ku slobode, o Slovákoch v Uhorskej, aňi počuť nechceli: bo vraj, z vďačnosť k

Maďarom, od ktorých slobodi dostali, i národný svoj život zadať a zapredať muožu. Pri veľkej nespravodlivosti, ktorej sa Maďari naproti druhým národom dopúšťali, *) za včasu spozorovali Slováci, ako i ostatní ich kmenovci v Uhorsku: že pod správou zodpovedného maďarského Ministerium, Maďari aj do neobraziteľných práv cisára zasahuvali a túžiac po celkovitej neodvislosti od sústrednej vlády Rakúskej, budú sa chcieť od slávne panujúceho domu Habsburgského odtrhnúť, na ten pád nasledujúcu politiku v duši svojej uzavreli: „malolibi Maďarstvo na ceste revolúcie aj ďalej obmedzuvať Panovníka, zužovať vládu ríšsku, utláčať národy nemaďarské, oni meči zverja svoje osudy, a brániť budú životom i smrťou jak Panovníka všetkým spoločného, dobroľivého, tak i život svoj a práva cisárom v dňoch breznových všetkým národom svojej ríše v rovnnej mjere zabezpečenie. **) Takje boli námeri vodcou národných a k tomuto sa pripravovali ľud slovenský hneď od vypuknutia Parížskich únorových udalostí. Pjesne, o „národnej samostatnosti“ ozívali sa po slovenských dolinách; ***)

*) Ako Maďari práva národúje si nevážili a o bratstve nič vedieť nechceli, svedčí i figlami, úkladmi a terorizmom zničená samostatnosť Sedmohradska. Spisovateľ knihy: „Genesis der Revolution in Österreich“, na toľko neustranní, že človek na ňom ozaj iného nepozná, iba pozorovateľa tehdejších časov (za akého sa sám vidáva) — následovne o tom píše, str. 359: „So war denn das Verwischen des Namens Siebenbürgen, aus der Zahl der europäischen Länder, die Aufstellung einer exceptionellen Regierungsgewalt *) und die Henkershand nothwendig, um die nach dreihundertjähriger Trennung sich freudig (!) wieder vereinigenden Brüdervölker zusammen zu halten!“ Z týchto slov visvitá, že s Maďarmi na priateľskú pokonaňja misľeť, znamenalo iba vodu do Dunaja nosiť.

**) Hurb. „Obrazi.“

***) Sem patrí najme známa pjeseň:

„Hor sa Slovák! čuj otčinu, — Tu praví čas, maj sa k činu;
Či v tich putách pohŕňiť chceš, — Či si volnosť viberješ? a t. ď.“
A druhá: „Tri vršky a zlatý kríž, — Na doľiše skala,
Aj Slovák má krajinu, — Ako druhí kráľa. a t. ď.“

*) Prišla pod Statutum baróna Mikuláša Vaya.

novini slovenskje túto zvestovali Slovákom s bratským prjateľstvom ku druhým národom, a o tejto viúčovali ľud národný jeho vodcovja. Slabje boli pravda tjeto hlasi proti triumfujúcim, víťazstvami opojením Maďarónom, najme v tých stranách Slovenska, kde myšlienka národnosti srdce ľudu ešte nebola prenikla, a necíľjac svoju hodnosť ľudskú, dau sa mámiť, zvädzať a klamať nepriateľom cisára a jeho národnosti. Iba v tých krajoch, kde bivali zmužili vodcovja národný márne bolo mámenja a chvastaňa sa maďarónou „slávu veľk jeho Košuta“ hlásajúcich; bo prebudeňejší národa sinovja, majúc peknje a neklamnje vihladi do budúcnosti, s ironiou na tvári a s opovržením počúvali prázne reči zaslepených horlivcou.

9. M. J. Hurban.

Takito vlastenci vo väčšom počte, najme v Nitrjanskej, Slovákov pamätnej stolici, kde pod Zoborom dakedi slávna, teraz smútkom zastrená matka Nitra, predošlje časi slávi v pamäť uvoďi, sa nachádzali. „Na tejto zemi, medzi obyvateľmi slovenskými Nitrjanskej stolice najprú tikli životnje pulsi národno - europejsk jeho zmišľaňa a živobiťja.“ — Od Bjelej hori ku Javoriňe, a z oboch strán Bráďla bivali prebudení sinjova rodu slovensk jeho. Do týchto krajou ruka božja postavila muža, ktorí mau pripravovať národ k budúcim časom. Kdo nežná nad običajnje epitheta povišenuo, samo sebou významnuo meno Hurbana? Muž tento, — ktor jeho charakter a celú činnosť vistaviť a posúdiť iba budúcnosti je zanechanuo, — ako mladí kazateľ a plniť slova božjeho, zvestuvať pravdi a križa Kristovjeho, najsamprú na Brezovej, — naplňujúc ducha i srdce poslucháčou myšlienkami vzněšenými, láskou k národu, viprávajúc im o večnom slove Boha, o živej, skutki-plodjacej vjere, o posvätení života za pravdu, národ a človečenstvo: — vjedou rodákou svojích k viššjemu a krajšjemu — ako je tento pozemský — životu. A neobmezila sa jeho činnosť iba na úzke sieni chrámu a zboru jediného: zavčasu on začau myšlienki svoje celjemu národu slovenskjemu spisami sdelovať.

Širšie pole sa mu neskuor, ako samostatnjemu farárovi v Hlbokom a okresnjemu Dekanovi okolitých zborou evanjelických otvorilo. Životopis muža tohoto, i jeho skutki rozpo-

vje; teraz iba na krátce pripomenjem: že Hurban, súc iba kňazom evanjelickým, *) ale povzniesúc sa nad bezvýznamnosť stavu svojho, bez ohladu na svoju osobu, a eštešija jemu zo všetkých strán hrozjace (pred akim ho sami jeho prjateľja často vistrihali), bojujúc proti pánstvu svetskjemu do záležitosti cirkve svevolne sa vjerajúcemu, a v záležitostach nábožensko - cirkevních práva rozsúdenja si osobujúcemu; proti kňazom od pravdivjeho učenia kristovjeho k akjemusi „duchu XIX. stolecja“ **) sa kloňjacim, a po svetárstve lipnúcim: proti unistickim namáhanjama okolitich (seniorálnich), distriktuálnich a generálnich konventou; a naposlodi proti samjemu hlavnjemu evanjelickej cirkve a škuel Dozorcovi gr. Karolovi Zaymu, stilom ostrim, mečom pravdi na obe strani vibrúsením: ***) smelo a neohrožene vystupovau proti fanatismu a nepravde všetkých maďarónskich, nespravedlivých vrchností. Odsudzovali ho, pravda, všetkje vrchnosti, konventi a korporácie svetskje; viajelali proti nemu inquisície (višetruvaňa) a deputácie; čarbali a špintali naňho v knihách a časopísoch: ****) chijac jeho činnosť a odhodlanosť zastaviť, jeho dobrouo meno očjerniť, a jestli možno, samjeho úradu ho pozbaviť. Ale nadarmo. Všetkje tieto zlostnje namáhanja neprjateľskje sa ako bublini rozplaskli pred jeho železním duchom a geniom. Opretí súc na živú vjeru v Boha a posilňuvaní pohľadom na Krista: iba sa smjau z pošetiljeho, malichernjeho namáhanja slabích i najmocnejších neprjateľou svojich. *****)

*) Kdo zná stav kňaza evanjelickeho: vje rozsúdil ak bezvýznamní bou toho času stav tento, keď sa sám jednotlivec nevedeu ku vznešenej mišljenke kresťanstva povzniesť; ale zostávajúc k nízkej hrude privjazaní, k milosťi a patronátu nadutjeho Inšpektora prilepení, pred týmto sa koriť a plaziť museu.

**) Pozri: „Zneuctění památky Dr. M. Luthera.“

***) Pozri: „Úniu.“ — „Odpoveď na nepredpojatje náhledi.“ — „Mojim neprjateľom, a t. d. od M. J. Hurbana.

****) K čomu sa i daktori evanjelicki kňazi dali najat, ako: Šimko, Kisák, Adamiš, Tesák, a t. d. ňehanbjac sa proti statočnjemu bojovníkovi pravdi, dosť ňestatočnimi čarbahinami svojimi vystupovať.

*****) Čítaj spisi Hurbanovje a poznáš, ako on zo skríše svetou du-

Okolo takjeho ducha virjastli aj mládenci a mužovja ráz-
ni, smeli, odhodlani, akími sa ukázali medzi druhými najme:
Lud. Šulek, Bórik, Sucháč, Semian a t. d.; a okrem tých-
to mnohí z predošlých jeho chovancou brezovských a vela-
pretrpevších Hlbočanou. Chovanci títo široko ďaleko rozňje-
ali semeno Ním rozševanuo, a pravdi Ním zvestovanie; za
ktorje pravdi ňeskuor jedni mužne svoje životi kládli, druhí
o svoje imanja a príbitki prišli, tretí od Madarou zajatí, bití
a trápení, za národ svoj sa obetujúc, všade ako statoční mu-
čedníci slovenskí sa viznačovali.

Na týchto stranách Nitrjanskej, zavčasu poznali národ-
ní Vodcovja svoj čas, a predvidjac zámeri a umisli Madarou,
jednotlivci hneď ako povestí o únorových búrnich dňoch z Pa-
riza prilietela, skupovali prach, ľjali gule, starali sa o pušky a
šable. — Ale, či takuo počínajja dakolko jednotlivcou, je
ňje iba márne sen? Chcjet v jednom malom kúte Nitrjanskej
stolice sa oprjet ňeobmezenej moci maďarskjeho ministerstva,
a vystupovať proti jednej tak veľkej krajiňe ako je Uhorská?
Bou to pravda iba sen; ale sen-pekní, utešení, akí ľudja ňíz-
keho ducha ňechápu. Nadšení Slovák sa nazdávau, že keď
má šablíčku, celí svet na súboj vivolať muože. Takí enthusi-
asmus iba ten pocíli, kdo po tisícročnom ujárnení za svoje
práva, mečom ide bojovať!

10. Bratislava.

Ako Lud. Štúr vedeu preňiknúť ducha mládeže: videli
sme na mládeňcoch slovenských, ktorí pre urazeňja národno-
sti svojej, zaňechajúc hojňe požívanje dobrodeňja škool pre-
šporských, v tuhej zime na ďalekú púť sa vistrojili.

Po odchode Slovákou, vlasteňec tento pozornosť svoju
na Srbskú v Bratislave študujúcu mládež obrátiu, ktorá sa
sice vždi k národu svojmu kloňila, ale zaňedbávajúc vzdelá-
vanja ducha i srdca, najvjac s Maďarmi, po kavjarnách pri
kartách, biliárde, víne a t. d. sa kamarádila. Z tejto mládeže
Štúr vedeu dakolko hodných jednotlivcou získať, skrze kto-
rích potom na všetkých ostatných účinkovau. Jeho vedením za-

chovných rúcau svetí ľelesnje, a ako na posmech obracau všetkje
pláni, umisli a namáhaňja ľudí ňespravedlivých.

ložila srbská mládež okrem knihovne — čítareň slovenskú a jednotu, pre vzdelávaňa sa v materinskej reči. Lud. Štúr jej schudzki častiejšje pod menom Dozorea navštevuvau, a krem tichto, ešte večerními prednáškami o poésii slovanskej *) jej misel i srdce šlechtu a vzdelávau. Viznačení jednotlivci Štúrovi nápomocni, svojou pilnosťou u samej mládeže si meno a vážnosť vidobivší, boli medzi prvími: Pavel Popovič, **) Vuič, Marko Pópopvič, Nenádovič, Vočinčič zo Slavonie, Svetozár Miletič a t. d.; a škola táto mnoho dopomohla roku 1848. ku povzbudeňu srbsk jeho národa proti Maďarom, osvjetic rodákou o zradných úmisloch maďarstva, povzbudjac Čajkášou a ostatních hrdinou srbských k uchopenú meča za svoje práva a slobodi, ktorje im na podanje „Žjadosi srbsk jeho národa“ na Prešporskom sněme, Maďari odopreli.

Vzdelávaňím mládeže srbskej, Štúrovo meno a povestu bratsk jeho kmene sa natolko rozňjesla, že upozornění naňho sám sv. Patriarcha Rajačić, listovně neznámemu svoju vdaku za obetuvavosť jeho a vedenja mládeže, vislovíu. S príchodom velebnjeho tohoto starca roku 1847 na sněm do Prešporku, Štúr mau príležitosť s ním bližšú známost urobiť. Častejšje sa potom spolu schádzavali až do breznových dňou; po tichto, poznajúc potrebu bratsk jeho napomáhaňa sa, a povstaňa proti spoločnemu nepřjatelovi; Rajačić udeljac Štúrovi k podporuváňu národnej veci, potrebnje prostrjedki, k národu svojmu sa odobrau. A od toho času jeho skutki historia zapisuje.

Ludevít Štúr sa ešte potom v Prešporku zabaviu, trebas mu od betárskich jurátou a fanatickou ustavičnuo nebezpečenstvo hrozilo. Dakolkoráz verejne na ulici pristavenjemu, pod kepeňom ukritje bodáki a surovo-fanatickí viraz na tvári, ako i huhlavje reči jurátou: „či aj na maďarskom sně-

*) Mládež slovenská sa v Bratislave tjež takímito predmeti zaoberala. Vítanje bývali najme večerňje rozpravi Lud. Štúra o poésii a Homérových spevoch. Ale Maďari sa vždi nazdali, že Slováci po kútoch proti ním zradu kujú, že na zbúreňa mislja, a ruskími rublami preplašení, krajinu Rusovi zapredávať mjeňa; z taďjal pochádzalo ustavičnuo višetruvaňa. Mohli prísť do ich spolku a presvedčiť sa o predmetoch ich zábav a rozprav. Ale u Maďarou bola zrada: lúbiť svoj národ!

**) Tento nádejní duch sa odobrau do večnosťi.

me chce byť paštavom? - *) — dosť na virozumčija dávali, čo zmišľajú tieto novéj slobodi smovja!

Maďari si vždi spurnejšie počínali. Košut začal s vätším ohňom svoje streli do trónu rakúskeho metai, a semeno nedúveri proti cis. Dvoru bojácejšie ako indi, rezsjevati. „Dňa 14. Brezna už Velmožom chibovala sila a odvážnosť oprjeť sa Košutovej nárade (o národnej, od žiadneho cudzjeho vplivu nezávisjacej správe), trebas mnohi z Velmožou, najmektori z uhorskich korunnich zemi Horvátska a Slavónie pochádzali, v nej iba semeno budúceho nešťestija predvideli; terrorismus z galerie pochádzajúci vjazau ich jaziki. A s prijatím tejto náradi od oboch krajinskich sednič, vstúpiu snem na púdu Revolúcie.“ **) Košut v Prešperku, Emissári maďarski vo Vjedni, Vasváry a Petöfy v Pešti terrorizovali obivačelstvo. A takto sa chistala a vzájomne napomáhala zbura Vjedensko - Prešpersko - Pešianská.

Vislanstvu maďarskjemu vo Vjedni, Vláda rakúska odoprela ministerium financií (peňazi) a vojni. Ako o tom chir do Prešperku prileču, maďarski fanatismus prišjeu do najvätšej extasi a zimničného, fantastickjeho stavu; juráli červénje perá vistrkuvali, do sednič krajinskich ozbrojení chodili, na Srbou a Slovákou v Prešperku meškajúcich, podozrivím a čjernimi úmisli plním okom gáñili, — dusjac v sebe s veľkím namáhañím vibuchi nevčasnjeho ohňa.

Srbi pomali z Prešperku sa trañili, odchádzajúc do Vojvodiñi, postavili sa na odpor panujúcemu a víťazjacemu maďarstvu. Lud. Štúr napomenutí od vjacej vrúcnych prjačelou, abi zañechau toto hrúziplnuo sídlo maďarstva, odišjeu na koncí Brezna do Vjedne. ***)

A to bolo štesija Štúrovo; bo po jeho odchode juráli — nabadúrkaní ohavnu brošúrou maďarskou: „A' Stúrféle tótság

*) Ako vislañec mesta Zvolena..

**) „Genesis der Revolution.“

***) Po odchode Štúrovom, zostau B. Nosák pri redakcii Slov. Novín. Tento v ñebezpečenstve postavení, — zañechau zas rediguvañja novín dvom mladím ñuhajom: Jankovi Štúrovi a Luď. Dohnáñimu; naposledí ale i títo sa odstrániť museli. Slováci okrem slov. novín, ñítavali i horvátske, srbkske, belehradske, a Ilavličkovje „nár. nov.“

veszedelmes iránya,“ špatním zradcom národa, a nestidatím utrhačom mužou slovenských ku Slovenčine sa priznávajúcich Štef. Launerom, napísanou — do Redakcie slov. novín v tej nádeji sa boli vrátili, že ho tam zapopadnú. Po Launerovi vidau Lanšľjak maďarskú brošúru: „Antimagyar“ na Hodžovo: „Dobruo slovo,“ naznačiac do nej, čo mu hlúposť a surovosť diktovala. A tento človek muože biť teraz evanjelickým kňazom, a má zvestovať slovo pravdi a láski, ktorí sa i proti pravde i proti láske tak ohavne prehrešiu! *) Za príkladom týchto dvoch zradcou, sa potom skoro celá strana zastavateľou „bibličtini“ dala proti svojím bratom za nástroj od maďarstva upotrebiť, viznačujúc sa búrením ludu z kazateľnice, špintáňim na cisársko-národnú stránku a pripravuváňim verných cisárovi a národu sinov slovenských, — zhorčujúc im aj ostatní kalich smrti — na šibeňicu.

11. Jellačić - Bán.

Z počiatkom Mája skoro všetkje kmeni slovanskje mali vo Vjedni svojich predstavovateľou (repräsentantou), vimáhali svoje práva, a tvorili stranu politickú: „jednoti slovanskej v Austrii.“ K Čechom, Horvátom, Srbom a t. d. dorazili Slováci: Štúr z Prešporku a Hurban z Nitrianskej stolice. Držalo sa slávno shromaždenja; ozívali sa verejne nárečja slovanskje, hlásajúc jednotu a bratstvo všetkých rakúskich Slovanou; a medzi ostatnými ozívala sa v rečjach Štúrom a Hurbanom hovoreních i slovenčina, ktorá všetkým kmenovcom slovanskim, (podľa ich vlastnjeho osvedčenia) veľmi srozumiteľná a vítaná bola.

Hurban sa z Vjedne zas do Nitrianskej nazpät odobrau, „abi opreti päťou o púdu zákonnú novjeho veku, čímenom dosahuvau viški národa, shromažďujúc ho okolo oltára národnej vzdelanosli.“ **)

*) Medzitím, pri autonomii svetských pánou, a neautonomii samej cirkve evanjelickej, najme pod patronátom a auspiciami pána gr. Zayho ňje sa čo diví, že mjesto Adamišovo v Zelenicjach, hodní tohoto nástupca zasadou.

**) Hurb. obr.

Po tje to dñi bou vo Vjedñi od Jeho Jasnosi Barón Jel-
lačić, v ktorom južnje slovanskje kmeni celú svoju důveru
skladali, za Bána Horvátskeho v trojedinom královste, vi-
menuvan'. V ñom poznali rakúski Slovaňja horlivjehe náro-
dovca a hrdinu veku svojho.

L. Štúr zo slovenskej strani predñjesou Bánovi nešťatni
stav národa svojho, žjadajúc pomoc proti nepřjateľom slo-
venstva, kladúc mu na srdce zbaveňja slov. národa od večnej
hanbi a tisícročej kljatbi otroctva maďarskjehe. Bán hlboko
pohnutí osvedčiu sa takto; „Vec vaša je vec naša; vaša ñe-
vola, je ñevola naša; keď budem bojuvať za slobodu Hor-
vátou a Srbou; urobim všetko možnuo i za vás.“ Štúr odi-
šjeu uspokojeni od junáckehe bána, a vistrojac dakolko mla-
dích mužou na Slovensko, medzi ñimi Janka Kučeru, Abafy-
ho, Joz. Lilgu a druhích, odobrau sa do Prahi ku bratským
Čechom, a robíu na vislobodeñi národa slov.

V maďarských a ñemeckích časopisoch náramní krik sa
bou strhnuv o schuodzke Slovanou vo Vjedñi, a nadovšetko
o Štúrovej reči v akomsi Čsp. „Peter der Grosse a Peter
der Kleine.“ Anatémi a streli jedovatje sa sipali na Štúrovu
hlavu. Ale tímto upozornenje práve kmeni slovanskje na ñe-
šťatni národ pod Tatrami, tím horlivejšje a ochotnejšje sa
zañ zaujímali.

12. M. M. Hodža.

Abi sa ráz (charakter) a počínaňja Náčelníkou novej
školi slovenskej v jasnejšom svétle ukázalo, poznamenat
treba, že z ñích žjaden k novovekjemu bludnjemu učeñú
Rationalistou ñemeckích sa ñepriznávu, ale všetci vnutrnou
ducha túžbou vedení, kresťansko-náboženskimi pravdami pre-
ñiknutí; filosofiou Heglovou — učenci slovanskími k viššej do-
konalosťi privedenou — vzdelení a odchovaní boli. Nepovažu-
vali oni teda, udalosťi sveta rozumom všetko rozdrobujúcim
a matematickí rátaujúcim; ale rozumom z večnej pravdi
důvodí a nutnje následki čerpajúcim, v tom presvedčeñi a
v jere, že trebas prítomnuo pokoleňja pravdu ñezñesje, ona
preto ñepodlahñe, ale príu lebo ñeskuor nad rozumom a mú-
drosťou svetskou zvíťazi. Z akej vjeri a nadšeňja potom
velkje skutki sa rodja; bo tu človek sebä celjeho misľjenke

v obeť prináša. Z tohoto stanoviska jedine sa dá aj počiatajnja mužou slovenských pravdivo posúdiť.

Vrstovník a verní súdruh Hurbana a Štúra bou v Lip-tovskom Sv. Mikuláši Michal M. Hodža. Jeho útlacitá duša dávno nad nežbednosťou maďarstva žjálila, ale naplnení láskou ku všetkým národom ako opravdiví „sin Slávi“ neraz bi sa bou chceu po prjateľskí a bratskí pokonať s nepřjateľmi Slo-vákou. Lež vidjac že to neide, viljau hlbokí svoj žjal do spisku „Dobruo slovo Slovákou súcim na slovo,“ a odokriu nepřavosť a velikú nespravedlivosť maďarskú. — Kdo chceš poznať v buoloch zrodenuo slovo ducha, čítaj toto „Dobruo slovo,“ a neskuor vidanuo djelko „der Slowak.“ — Zo života vlastenca tohoto do pritomnej historie sa tjež iba nevihnut-ňe sem patrjace deje zapíšu.

Takito dej je odhodlanuo vistúpeňja Hodžovo d. 28-ho Brezna v Lipt. Sv. Mikuláši na stoličnom dome vo veľkom shromaždení, za práva slovenskjego národa. Néchajme sa-mjeho o výjave tomto hovoriť: „Či zakvitne“ (píše on do Slov. Nár. Novín Č. 276) „kraj náš slovenskí? či aj nám Slovákou zide žitko v nastalom tomto veku všeobecnej slo-bodi? alebo snád naše Tatri žjadni kvjetok bohaludskej mi-lostnej radosti nikdy už nedoňesú? či už zapadnuv den náš na vekí? — Tak sme sa polichu spitovali jeden druhjeho, keď šumivje hlasi novich práv, novich slobuod, novich ústav a nenazdaních premjen od západu europejskjego do našich krajou sa doluňili. A hla, razom sa rozíde hlas „urbárske službi a roboti sú v našej vlasti na vekí zrušenje.“ Neslí-chaná táto milovjesť lichím úžasom a nábožním podivením ľudí našich prejala. Mnohí neveriu. Nedivu; lebo náš národ nádeje svoje má zadanje večnosťi, celím nebom časnosť jeho previśujúcej. Mlčanlive krútili hlavami, za to majúc, že čo za stoletja stálo, tak pevne, právne, svaťe stálo, za hodinu padnúť nemuože. Iní dojatnejśjeho srdca i bistrejśej misle s bleskom radosti na tvári povedali: „no vraj, predca, už raz; veť toho už bolo dosť, mjera naozaj dovrśená, chvála pánu Bohu!“ A páni čo? ako ktorí, ale mnohí veru pekni a miloduchí sa ukázali.

„Námestní viccísťpán p. Rady Michal ustanoviu den vi-hláśeňja na 28 brezen. Shromaždenja bolo mnohočetnuo. Po prečítaní tých troch pre našu vlasť veťie slávo-pamätních

zákonnic článkou, vjadřili svoju vďačnosť naši volánim „Sláva“, ktorú po prvýraz v úradnom dome milého kraja Slovenského sa ozvalo. Ano, sláva! ó veľa azda len už bude i tu sláva pre našich dobročinnou na zemi, trebas dosiaľ ináč ju nespomenuli, len že je na nebi. Na to Klain, Hibišský notár predstúpi, a menom sídeného toho množstva prečíta vážne a výrazne toto:

**Slávno shromaždenja národnej spravi
v Liptove!**

S úprimným a slobodným citom vďaki a dôveri spoluobčanskej predstupujeme pred Vás s týmto prípisom a osvedčujeme jednak našu vďačnosť, jednak i žiadosti a prosbi naše:

1. Predne a nadovšetko osvedčujeme neverislovni cit pokornej vďačnosti ku najvyššiemu vladárovi národou, ktorí ako sám najmúdrejšie všetkých národou losi spravuje, tak i srdce nášho najjasnejšieho kráľa a krajinského vlastní našej snemu divným svojim rjadením k tomu priviedou, aby konečne už od mnoho rokov túžobne očakávanú slobodu a občanské práva dobrovoľne a veľkomislne všetkým krajanom a spoluobčanom udelili.

2. Osvedčujeme hlbokú vďaku a uznanosť ku všetkým tým vlastní našej mužom, ktorí sú pôvodcovja slávnej tejto prjemeni občanskej.

3. Prednášame dôverne naše prosbi a žiadosti a síce:

a) Aby národ a ľud kraja tohoto podľa občanských práv svojich, jemu teraz udelených, skutočnú a pozitívnu účasť brau vo shromaždenjách národných kraja tohoto, a tak prirodzene a následovne: aby rokovania a deliberácie v slovenskej, jemu zrozumiteľnej reči sa držjavali. To vihladáva česť a povinnosť občanstva a všetkej verejnosti jeho, ktorá nikdy a nikde k cjeľu svojmu nepríde, jestliže sa na pospolnuo a všeobecnuo uzrozumenja neopjera.

b) Žiadame aby súdi, prosbi, pravoti, úradne oznamovania, snemovnje i vidjecke v slovenskom jazyku sa vikonávali. Donáša to sebou povinnosť a potreba národnej spravi tohoto kraja, ktorého obecnstvo musí bývať o všetkých vecach politických a právnych náležite uvedomenú.

c) Žjadame abi potrebnjemu viučovánu a vzdelaňú Slo-
vensk jeho občanstva na základe jeho materinskej reči Slo-
venskej, pripraví hneď sa urobili a národňje sloven-
skje školi tím spusobom sa usporjadali, abi v nich náš
lud na hodních svojej slobodi občanou vichovávať a vzdela-
vať sa mohou. Cjel tento dosjahne sa tak, jestliže vo ško-
lách národňích vinaučná reč bude materin-
ská, na ktorej základe, a len na ňom snadno sa naučí rečam
vo vlasti našej potrebním.

d) Žjadame, abi sprava národňja tohoto vidjeku úradne
o to nástojila, že bi sa čím skorej do porjadku privjedou
spusob, ktorím národ a lud na sňeme vo svo-
jich vislancoch má biť predstavení. To sebou
donáša potreba, abi sa k volenňu takýchže vislancou hneď na
budúci sňem Pešťjanski náležite prikročiť mohlo.

e) Žjadame a prosíme, a žjadať a prosit nepřestaňeme
teraz i napotom, na vždi, abi všetka intelligencia tohoto kraja,
všetci páni a mužovja národa, prjatelja ludu, zástupcovja
človečenstva, krestaňja Bohu a ludom zavjazani, ochrancovja
pravoslávnej a všeobecnej slobodi, všemožne
a to každím dobrím slovom i skutkom nástojili, abi našej
slovenskej národnosti právo, ktorjeho sa mi od-
rjecť nechceme, ani nesmjeme, nám v politickom a
spoločenskom živote svaťe poistenuo bolo, a za-
chráňenuo i nedotknutuo na večnje veky zostávalo. To žjada
číra čistá ľudskosť, bez ktorej všetki slobodi a práva len na
posmech svetski vichádzaju;—to žjada duch terajšjeho času,
v ktorom, keď každý človek platí to, čo je, istotne tím vjacej
platí národ sám v sebe, čo je vo svojej národnosti.

f) Žjadame abi žjadosť táto naša tímto činom vislovená
a prednesená, najprú do úradnej zápisnice zapísaná, a všet-
kým stolicam a pravomocnostiam Uhorskim, Horvátskim, a
Slavonskim, ňje ináčje Jeho Visosti mjesto královi
Štefanovi a slávnemu Uhorskjemu Ministerium v zná-
mosť uvedená bola, tím cjelom, abi všetci opravdovi a sku-
toční prjatelja slobodi a človečenstva, svatuo naše právo
zastávať a podporovať ráčili. S náležitou úctou zostávame
v Liptovskom Sv. Mikuláši dňa 28-ho brezna 1848.“

„Slávnej spravi úprimní čitielja, atď.“

Tieto žiadosti vírečnosťou Hodžovou, zápalistou rečou Samka Hroboňa a nespokojnosťou samého ľudu donútení sejdutí stoliční páni, prijali a do zápisnice zaznačili. Ale aká prišla na to odpoveď od Maďarov? Na miesto odpovede vislalo maď. Ministerium kraj. komissára Karola Szentiványiho, žebi najprú stoličných pánou k odvolániu ich uzavrenja prinútiu, (čo páni, Slovákom nenaklonení s ochotnosťou urobili a ľud všetko mlčky zňjesou) — proti Hodžovi (ako panslavistickému agitátorovi) a liptovským Slovákom najprísnejšie višetrúvanja robiu. Taká prišla na slovenskje žiadosti od Maďarov, čo „bratstvo“ vihlásili, a Slovákom vraj „slobodu“ dali, odpoveď!

13. Národnje schuodzki v Nitrianskej stolici.

Keď Maďari k najväčšej moci už boli prišli, maď. trojbarevnje zástavi v celom Uhorsku po vŕžách, verejných i súkromných (privátných) domoch povjevali, po mestách sa stromi-slobodi staváli, cisárske orli dolu škrjabali, a verejne po ulicách, kavjarnách, hostincoch sa za maďarstvo agitovalo; všetko s maď. kokardami ako zvetreluo behalo, garda po vrškoch a dolinách sa zvrátala; — a keď maďarskí terorizmus na krjela sa schituvau, abi čo skuor s mečom a štrangom na Tatri zasadnuv a z tadjal hrúzi po Slovensku visjelau: v tom čase v Nitrianskej stolici sa objavja slovenskje bjeločervenje kokardi, po vŕžách a domoch vejú slovenskje zástavi, po mestách a kopaňicách oziva sa pjeseň: „Bije zvon slobodi, Čujie ho národu,“ (pozri pridavok 1.) — držia sa schuodzki, a naposledí vistúpi Hurban na zákonnej ceste verejnjeho shromažďuvaňja-sa (ako sa po celej Europe robilo), viučuje ľud o jeho národných právach, jemu tak ako Maďarom od Jeho Jasnosti udelených a pojistených, a rokuje s ním o jeho politickom stave. — „Dňa 25 - ho Dubna (píše Hurban) bola na Brezovej usporjadaná divadelná zábava a ples, ku ktorjemu sa zo všetkých okolitých strán prihrnúlo obecenstvo plnuo zvedavosti a očakávaňja dňou a dejou novích.—Po dokončenej zábave a plesu nasleduvalo rečnenja. Rečnilo sa ku krásnej pleči a ku mládeži o veľkosťi časou prítomných, o povinnosťach národa slovenskjeho. P. Hostinskí zarečňiu báseň Duňina Borkovskjeho:

„Pjesne slovanskje,“ ktorimi v najkrajšom národnom obleku shromaždeno krásno pohlavja hlboko dojatuo a celuo mládeňectvo z tuzemských ohladou do riše ideáloú vitrhnutuo bolo. Okamženja toto upotrebiu rečník noví, *) hovoriac o živoúe viššom, ukritom dosjal v pjesňach, a teraz na divadlo dejou europejských vystupujúcom.

„Rečník hovoriu o zemi otcou svojích, pokritej a zavalenej kljatbou cudzotí, — o pokolení a rodu slovenskom, zatajenom vo sne zapomenutíja, žaluvau na ukrútenstvú spáchanje na krvi a meňe slovenskom vo vlasti svojej vlastnej, v domove krvou i obeťami a množstvom zásluh vikúpenom. A upozorňjac na valnje časou a vecí prjevratí y dobe najnovšej, rozljevau sa prjevalom búrnim po poli svatom povoláňa a povinností slovenských.

„Pjesne slovanskje“ — pokračuvau ďalej — „sú to v duši národa, čo je sen panni višším ducha-letom nadanej, ktorej srdca živost s ducha plnosiou jednako rozkvitať počína, ktorá po živom dñi v svojej anjelskej ñevinnosti sníva o drahom obraze budúceho milenca svojho. Spaňilá panna novotou poďivno-krásneho sna rozraduvaná vzbudí sa zo snou čarovních, obzerajúc sa, klade ruku na horúce srdce a ñerozumje tomu vlnobitú vnutorních rozmaňitích pocitou. Ona prebraná k životu cíti, že to bou sen, ale pamäť citlivej panni má v misli utkvení jeden obraz milí, ktorím sa srdce v tajnosti rado bavi, tak že za bleskou ranních slnka, túžba po večeru a noci snívavej leťi k ñebesám, abi rozdumaná v tom pokojnom oddelení duše od tela v drahom sne mohla hľadeť na miluvaní obraz.

„Ora sníva o tajomstve svojom, a aňi mať drahá netuší hlbini srdca dcéri svojej, ñebadá snou djeťata tajnosťou blahoslavenjeho. Toto sú v duši národa nášho pjesne naše — snívavje, ďalekosahajúce, hlbekomislivje: Do týchto sa pohrýžte panni slovanskje, tímto dušu svoju otvoríte mládeňci snívaví, bujari, tjeto záhadki života národñjeho spitujúte mudrci misliví, slovanskí, tjeto tajomstvú živobitíja slovenskjeho vísveťlite čini velikimi, obetuváňim svojim vi silní mužovja, vi ramená vivilenich sinou slovenských.

*) Hurban, prítomný na zábave tejto.

(Pozn. spis. prít. hist.)

„Lež nechtejte útle panni naše, ani Vi šlechetnje panje slovenskje, hned rukou omakat čo to je láska k národu. Ani ti svet mladí slovenskí nežjadaj si virátanje mať užitki z obeli národních, a tešit sa ovocím z pocíteních iba višších svetou! Nezhánajte sa, prjatelja národu, po úpisoch a pergamentoch odmenních za videŭja svoje budúcich požehnaŭnejších časou! Slovom, oddel sa rod náš spaŭnili slovenskí od panujúceho sveta, ktorí popredku shrňuje do kapsí svojich úroki bohatje za svoju na odiv svetu vistavuvanú — tú velmi chudú cnosť, a vivol si čistejšú cestu, poznaj plemena a mena svojho hlbokuo poniženja a prispej obetováŭním času, imaŭnja, darou a zpuosobnosťi, ba aj samjeho života k povíšeŭnů, uvolŭnenů, oslávěŭnů jeho.

„Ako ņevipovješ čo v hlbínách pesŭí slovanskích je ukrituo, čo žije v ņích život večŭí, prenášani z pokoleŭnja a stoletja na stoletja a pokoleŭnja: tak nežjadaj vislovenú mať lásku k rodóm slovenským, ktorá obživuje povolanejších sinou a dcéri slovanskje, a ktorá, abi obživila aj plemě slovenskú, starať sa máš! To má biť jedině starosť naša, abi sme sa pohrůžili do obrazou skvelo-bohatej, sŭnívavej misle a duše národŭnej, a zahoreli túžbou ņeuhasitelnou po uvolŭneŭí, osvjetěŭí poniženjeho pred národí sveta národa vlastnjeho. V tento sen uver, jako panna v obraz budúceho milenca, ņič to ņěškodí, že ņepřateljja ņeverja na tajní sen tento duše tvojej, ņič ņěškodí, že nás za blěznou držja pre sŭnivaŭnja láski našej, len zadržme v dušjach horúčich ohŭívje tjetu obrazi o blahu budúcom, a iste že sa uskutočŭí zdaŭnja naše, a iste že vinde ono zo snou lepších duchou na divadlo skutočnuo života národou. Toto sŭnivaŭnja — je život láski. A keď toto budete mať — obetovaŭnja mať budete, a z obeti vinde dennica práva našho i slobodi našej.

„Teraz ņemisliťe na otáčajůci nás živel zpupnjeho mardarstva, preto žjara tvěre vaše a usmjevavje oči zradzajů mi duši vaších spaŭniluo pohnuťja; a toto je láski plod! Tento stůp citu, túto láski bezohladnosť zachovajte i v búrach na nás sa valjacich, i v budúcich sněđ ņěhodách, a po búrke vinde cjel ten čistí, skutočŭí na svet, ktorí sme videli vo snách našich, o ktorich sa svet nazdávau, že boli iba blěznovstvě. Plnosť láski ale vižaduje, ņje len uchvěteŭnja (enthusiasmus), ako to prítomnuo vaších duši je, lež zadržajja

takého stavu ces búrki nje dlhje sice, ale dlhých následkou plnje. Vinaložme teda všetko v dobe tejto, ktorá keď odplí-
 ňe bez celkového nášho jej upotrebeňa, a skutkou vlast-
 ních v dejinstvu zaznačeňa, stratili sme najmeň jedno sto-
 leťja. Vinaložme všetko na to, abi, keď historia vek tento do
 chrámu svojho vtjahne, i náš stĺp tam so ctou stáu. Doba
 táto je nič inšie, iba dobou; skoro zas po nej nastúpja roki,
 v ktorích sa iba to bude do života pratať, čo v nej, v dobe
 teraz sa bližjacej spružním, živím, mocním sa objavilo. Ak
 teraz dať veľkého ňeukážeme — stratíme stolecja, a kľatba
 lahne na hrobi naše: naproti tomu ale, keď sa budeme namá-
 hať, obsah podaňa a pesni slovanských uskutočniť obeľmi,
 dejami a svedomitím napnutím síl dobrích, vihráme bohatstvo
 i lekárstvo jedného celého stolecja národu nášmu; v ňom sa
 zacelja a zarostú všetkje rani, ktoré vrúbalo do tela náro-
 da nášho deväť ňesťastných stolecí!“ —

„Po reči tejto, ktorej sme iba značnejšú častku po-
 dali, nastúpila veselost a istá oslávénost všetkého čo sa spje-
 valo, hovorilo a robilo. Čoho následki v živote boli ešte o
 vela patrňesje. Domou prišlje ženi a panni, ktorích mužovja
 a bratja neboli na záhve tejto prítomni, oborili sa na nich
 s citom vimluvnosti a zapálenosti duše, dohovárajuć im, že
 na tomto národňom svjatku účasti ňemali, vizívajúc a povzbu-
 zujúc ich k nastávajúcemu boju národňjemu. Za krátky čas
 bolo celuo okolja zaňesenuo národňimi kokardami; djevcátá
 pljetli vence a šili červeno-bjele zástavi, a svjatočnje oble-
 ki si videu po dedinách a kopanicách i krom svjatku a ňe-
 děe. Prví krok po tej zábave bou krok povedomja národ-
 ňého mesta Brezovej.

„Brezová sa dala“ — pokračuje Hurban — „za príklad dru-
 him, a uzavrela poslať súsednjemu velikjemu mestu Mijave zá-
 stavu s národňimi barvami, ako znak národňého zmišlaňa a
 spolu ako otázku, čo bi jej súseďa na toto osvedčeňa odpo-
 vedat zamišlala. Lež abi sa ňezdála biť dotjeravou, uzavrelo
 sa vislať najprú vislanstvo, ktoruobi úmisli darcou a pohnút-
 ki, z ktorích dar ten pochádzať mau, obci mijavskej vijavilo.

„Za ten čas, čo sa o návrhu tomto rokuvalo, príleťu chir
 o príchodu vislanstva do Mijavi, kde bolo na trhu z okolitích
 strán množstvo shromaždeného ludu. Medzi tím na Brezovej
 bolo daktorje slabšie duchi pochibuvajňa o visledku dobrom

napadlo, ba strach, keď sa na to okom maďarónskeho úradníctva hľadelo. Druhí sa zas tešili na tje hnevnyje tváre Košutovcou, až sa im doňesú povesti do uší o slovenských zákonných pohiboch. Povedomja mau každi to, že nič inšie sa nebude robiť, iba čo sa inde koná; sbratrovanja sa, posjelaňa si zástav, držaňa verejných reči pri schudzkach, vítaňa bratstva, hlaďaňa rovnosti, uživaňa slobodi, to všetko boli veci ako sa hovorí na dennom porjadku. Pravda že u Slovákov sa to prví raz robilo. Nuž ale či to veci prekáža? Veľ aj Francúzi, Nemci, Maďari, Vlachovja neboli od sto rokov v jari roku 1848, oni tjež počínali takje manifestácie, a tak mohli aj Slováci dňa 23. Dubna tohože roku dať podobnjeho urobiť. A preto strana smelšja sa ani nedala odradiť a odstrašiť od úmyslu už raz ustanovenjeho.

„Povstala starosť o budúceho vodca a rečníka deputácie tejto, aby sa nevidávau darobne do nebezpečenstva jak zo strani stoličných úradníkou, tak tjež aj zo strani luzi, ktorá na Mijave shromaždená lahko bi sa mohla všelijakich vísťupkou dopustiť, čobi potom všetko neprjateľja proti strane národnej upotrebili. Ale darobnje boli prosbi aj hrozbi. (Hurbán na koňi postaviu sa na čelo vislanstvu). Víprava bola slávna, na vozoch na koňoch i peši.

„Pohľad na Mijavu bou strašno-velební. Ďesať tisíc ludu bolo tu shromaždenuo, — bez istjeho pochopu. Jeden ľemní pochop, žjaden nevedeu z kadjal pochádzau, mali všetci v hlave; pochop tento bou skorjeho sa stehuvaňa židou „do Hamsterdamu.“ Každou djeťa volalo: „žide, pujdeš do Hamsterdamu!“ Z počjátku žart prešjeu odrazu do zakorenenjeho predsudku a presvedčeňa, že tomu skutočne tak bude v krátkom čase. V prostred tohoto množstva obojeho pohlavja ludu bou patrni počet aj osuob darobných, ktorí so žjadanými dobrými úmysli sem neprišli. Običajnuo to bolo v tom čase, že trhi bývali preplnenje ludom zvedavím, každi šjeu na trh ako mešjaňa do kavjarne, aby dať novjeho počuv, z čoho sa stalo, že takjeto trhi boli skutoční orgán tej stojazikovej povesti, ktorá tak veľkú úlohu (rollu) hrala v posledných časoch. Lud bou napospol zaujatí predsudki proti židom a šlechtie. Kdo zná hospodárstvo židovsko — pánsko v Uhorsku za času panuvaňa maďarskjeho, ten si vje visvetliť tjeťo hroznje zjaveňa. Lud až horeu pomsti žjadostíou. A takuo

obecenstvo čakalo na brezovskú vípravu, o čom pravda, aspoň v tolkej mjere nemali tušenia údovja vislanstva. Medzi meskim domom na Mijave, kde o peť mesjacom neskuor stráž maďarská, a domom tehďajšjeho notára Mikuleckjeho, pred ktorim tohože času bola postavená stráž slovenskích povstalcou proti Košutovjemu ministerstvu, bolo tisíce nabitých hláv; po obidvoch stranách cesty stoja stromi, a toho času stáli hromadi nakladeného dreva, ale i drevo i stromi boli pokrytje zvedavou chason, mužmi i ženami, a reťaz z množstva so-
stavená, presťjerala sa hore hlavním rinkom až k neprehľadnui. Pohľad to bou dojmaví, ale mau i dať hroznjeho v sebe. Jednotlivje tváre až veľmi podozrivo, ba muože sa povedať, že strašlivo vizerali. Takichto pohladou sa nenazdali údovja vislanstva. Pri tvári pokojnej, osvjelenej nádejou, čerňela sa ako oblak zkázou a hromom naplnení, tvár zakaboňená, opil-
stvom zpotvorená a zlými úmysli zdívočená! Pod bránou domu Mikuleckjeho stáli dve postavi potmešilje, ich malje, blisklavje ako sklo matne bjele oči sa vivracali, a zdáli sa hľadať svoj predmet medzi blížjacimi sa vislanci národnými. Z meskjeho domu gáňili potutelné, posmešnje tváre úradných osuob. — Takichto pohladou veru, a takích výjavou zjaden z vislancou nečakau. Všetkých oči a strnutje misli, boli obrátenje na vodca a rečníka. Množstvo sa podobalo roz búrenim vodám — a beda, ak nenájde rečník slovo, ktorimbi každá vlna do korita svojho mohla biť uvedená!

„No leu podte, ved vás hned poznáme s kim držíte!“ ozvau sa takto netrpelivi jeden z množstva, ku ktorjemu, alebo lepšie, medzi ktoruo vislanstvo prišlo a s ním sa pomješalo. Hned za tim smelcom vipínala sa postava plecítá s kijom v žilovatej pästi, tento chlapisko točjac kijom svojím nad hlavami, dokladau: „ale že pravdu hovorte, ináče“ — ; vedľa tohoto stojaci silní, mladí muž v meštjanskom odeve, obráťjac sa ku vihrážajúcemu sa, a chiľjac ho silno za žilovatuo jeho rameno, upomínau prisne: „ti korhel, čože nevidíš kdo sedí na koňi! To je pán H****!“ Zurval onen zložíu kij a strhou klobúk so širokou strechou! Vätšja čjastka mužou mala klobúki dolu strhnutje. Slanko bolo veľmi horúce. Tichosť nastala po tomto prologu. Svjatočnuo to bolo divadlo, pri ktorom uzdu mala v rukách morálna prevaha ludu, panu-

júc nad zvedeniami a úmele (kunštovne) nastrojenimi náruživostami. Srdce vo všetkých nás tíklo.

„Jeden z vás, prateľja a rodáci!“ (začau Hurban stanúc do strmeňou, abi ho všetci lepšie počuli) „chce nás skusovať, či sme mi prateľja vaši; druhí sa nám hrozi — ak nebudeme pravdu hovoriť. Dobro; to máte zvedieť. Trebas vám viznám, že som si vás tak nepredstavuvau, a mi sme ani inšim cjelom sem neprišli, iba žebi sme obci Mijavskej, národného zmišlanja obce Brezovskej znak, zástavu s národnými barvami v dar ponukli, a jej prateľstvo súsebskuo osvedčili. Na otázku, s kim bi sme držali? odpovedám, že s tím, kdo drží s národom našim slovenskim! Ale iba hlúpi človek muože to nevedieť, s kimbich ja a títo moji prateľja držau! (sláva, sláva mu! ozvalo sa po celej Mijave). A čo sa druhého tika, spitujem sa vás sám, či na ozaj chcete pravdu počuť? (Pravdu — pravdu chceme! zahrnelo tisíc hlasou). Nuž teda počujte tú pravdu! Slováci sú v tejto krajiňe najstarší obivateľja, od jakživa bojujú za ňu, splácajú daň, a predca sú v nej iba ako v kljetke ftáci, nevoľní, potlačení, opovrzení! Tak to bolo; ale mi teraz hovoríme, že to tak nemá biť. Či tomu ňje je tak? Pravdali je to, a či ňje? (Ano, pravda, pravda, hrmelo na novo). Túto národnú pravdu musíme najprú dosjahnúť, teraz sa iba o túto máme starať! („a hori naše čo? ktorje nám páni pobrali!“ volau jeden hlas). Starali ste sa od vjacej storokou o hori a role, hnoj a dobitok, Slováci! a čo ste vistarali bez života národného? (Tak je, tak je! volali jedni, a smjech sa tu i tu zjaviu). Hlavňja teda je predca vec národnosť, t. j. právo to, abisme tolko platili v krajiňe, ako ktorikolvek iní národ!“ A tu sa pustiu rečník visvetľuvať potrebu jazika národného vo vecach verejných, pri súdoch, v školách, v zákonodárstve; potom obráťjac oči na Košuta a jeho náhončích, uvádzau ich nebezpečnje zásadi, a visvetľuvau prstonárodne následki z tadjal vítekajúce na život národní! Časom na smjech obracau maďarónou a ich učeňja, čo všetko s náramným hlukom, pozdravuváňim, prisvedčuváňim, a na slávu vivolávaním sprovádzanuo bolo. V tom ale, ako povedau rečník: že Slováci bívajú od neprateľlou svojích za zlích ľudí, za zberbu, lúpežníkou, nečistích a všetkej potupi hodních ľudí vihlasuvaní, strhnuv sa krik a lom! „Páni a židja tak hovorja, podme na nich!“ tak ňjekoľko hla-

sou z predku a za ním dobrá polovica prítomných sa ozvala. „Ňže tak, krajaňja! (pretrhnuv krik tento rečník) inakšie to vezmíme hore! — Pozrime do sebä, či v tých víčiťkách ňjet dač pravdivjeho? Či nemáme na pr. i mi teraz medzi sebou mnoho ludu darobnjeho? Dakolko kminou, lúpežňikou? No, tu snád len ňjet takých, ale či nemá takich národ sem a tam? Ja hovorim: že veru má! Mnoho je veru na Slovensku kúkola medzi pšenickou. Lež či aj Maďari nemajú svojich šibalou, lotrou, vrahou, nečistich a potupi hodních ľudí? (smjech, áno, veru majú!) Nuž ale teda pre dakolko ľudí zlich, ňesmje sa odsudzovať celí národ náš. Mi istotně, ktorí splácame krála, vidržujeme krajinu, bojujeme za ňu, písčme, kážeme, učíme, zem obrábame, kupectvo provodzujeme, a tak užitočnými sme kráľovi aj krajiňe, cirkve aj národom iním, zasluhujeme takuo uznáňja a právo, ako ktorikolvek inší národ. Naša teda starosť musí biť, abi čo najvjac takichto bolo; a čo najmeňej tých, ktorí iba čo židou rabovať a pánou zabíjať chcú. (Pochvala z jednej, zmaťení zhovor z druhej strani; ten bujni opiľec chriptaui: „takých reči ňepotrebujeme“). Počúvam, že takichto upomenutí ňepotrebujete. Dobre teda, ňech vistúpi ten mudrák na moje mjesto, ja slová moje trátiť nehcem,“ — a tu začau schádzat rečník z koňa svojho, — na to ale sa strhnuv krik odporujúceho ludu, ktorí hneď odstráňiu tam toho opilca a prosiu rečníka o pokračuvaňja. Rečník pochváliu lud za tento dúkaz jeho šlechetnosti a pórjádku milovnosti. Takímto spuosobom pou druhej hódini trvalo viučováňja ludu prítomnjeho, ktorí iba časom pochvalami prednášanich pravd pretrhuvau rečníka. V behu reči, keď všetkých misli boli privedenje k jednemu presvedčeňú, a jednomiselná pochvala za podjel sa dostala rečníkovi, viljezali pomáli aj úradňje osobi Mijavskje, a postavili sa dokola deputácie a viličenými, ale zle zakritými slovi vítali prítomnuo vislanstvo. Bo celuo shromaždenja jednomiselně uzavrelo vďačne prijať zástavu národňje smišlaňja susednej obci Brezovskej, s ktorou obec mijavská chce rukou v ruke k vižjadanjemu cjelu národňjemu kráčať. Celuo obivaťelstvo mijavskuo sa aj chvalitobně držalo vo všetkých búrkach nastalích, a iba daktori mijavski patriciovja, a menovite tehďajší i potomní úrad zradně si počínau, a rádbi bou svoje mesto do rúk košutových oddau, lež

našjou odpor hrozí u obyvateľstva samjeho. Semjan, kaplán tehdajší, dom paňi Kolleňički, Valášek a Vdovjak boli stípi, o ktorje sa tisícovja mijavskjeho slovenskjeho obyvateľstva shromažďovali, majúć na nich svojích vodcou, radcou a prjateľou v tom nebezpečnom čase.

„Shromažďenja toto v najväťšom porjadku, v radosti, v objímaní sa, plesu a viskotu rozchádzalo sa pomali a rozmišľovan jedenkaždí o prednesených pravdách. Tamti dvaja pod bránou Mikuleckjeho osvetlili sa, a nepriložili ruki ku djelu, k akjemu boli najatí. — Rozdávau sa tu potom prví príhlas: „Bratja Slováci!“ v slohu novejšom politickom spisani, a vo Vjední viľisknutí, ktorí ľud až — tak rečeno — hľtau.

„Takí bou počjatok novovekých, slovenských pehíhou.“

Vo Vrbovcach sa tjež držalo národňje shromaždenja, a pri tej príležitosti sa „dereš“ verejne pri vispevuvání (v prídavku pod Číslem 2 naznačených pesní) — spáľiu.

Najpočetnejšja národňja schuodzka sa držala na Brezovej dňa 28. Dubna, kde vjac tisíc ľudí z okolitých obcí a panství od Šaštína až po Vrbovce a Mijavu sa sišlo, abi sa tam každi strani vidobudnutích práv a slobuod poučiu, a o tých žjadostach strani reči a národnosti svejej poradiu, ktorjebi verejne vo sbore stoličnom predňjesť sa mali, a ktorje od celjeho zástupu prijatje, a na podpisuvánja ďalej porozdávane, obecnstvu podávame:

Žjadosti slovenskjeho národa v stolici Nitřjanskej.

1. Žjadame, abi národ slovenskí v stolici Nitřjanskej i vľade kde kolvek on hiva, smieu aj mohou úplnú a dokonalú účasť brať vo shromažďenjach správi národňje-stoličnej, a tak abi sa všetko to, čo sa jeho tíka, ako práva rokuvaňja, pravoti, súdi a poradi len v jeho národňej slovenskej reči držanje a vikonávanje boli. Lebo už nechceme trpeť vjacej ten múr, ktorí nás deliu, t. j. reč v pravotách, súdoch a zákonoch nám nezrozumiteľnú, ale chceme aj mi Slováci rozumieť všetko, čo sa o nás, skrz nás a prostrjedkom nás robiť bude. A tak menovito

2. Žjadame, abi súdcovja pre Slovákou len Slováci boli, dokonále viučení jaziku materinskjemu, abi tak súdi prisázních, spravodlive a verejne vikonávanje biť mohli. Žalobi,

prosbi, pravoti, súdi úradňje, oznamovaňja zákonou, slovom, všetko verejnuo sa prihlasovaňja k národu slovenskjemu má sa djať v reči slovenskej. Potom

3. Žjadame zřjadenja škool národních dokonalu, a to síce: ako poťjatočných alebo (elementárnich) tak aj reálnich mešťjanskich a višších škool a ústavou. Reč viučovaňja pre sinov slovenských nemá biť inakšja ako slovenská, abi na základe slobodnjeho viučovaňja, ďalej slobodnjeho národnjeho vivinuvaňja-sa slovenskjeho, náš národ si mohou vichovať sinou jemu, a krajiňe verních.

4. Žjadame, abi sprava národnja stolice Nitrjanskej o to nástojila, že bi sa čím skorej do porjadku privjedou spôsob, ktorím národ a lud náš na sněme vo svojích vislancoch má biť zastúpení. To sebou donáša potreba, abi sa k voleňu takýchže vislancou hned na budúci sněm Pešťjanski náležite prikróčil mohlo.

5. Žjadame a žjadať neprestaňeme teraz a napotom a na vždi, abi našej národnosti právo od všetkých národou v Uhorskej bívajúcich uznanuo bolo. A následkom tej dúveri, že žjaden národ v Uhorskej s nami bívajúci nebude žjadať od nás samovraždu národnú, t. j. že nebude chceť žjaden národ a žjaden človek, abi sme mi o to pripravení boli, za čo inje národi umjerat za povinnosť si pokladajú. — Následkom hovoríme tejto dúveri žjadame, abi národnja vláda stolice tejto o to nástojila před celou krajinou, abi toto svatuo právo národnosti a reči našej zákonom tak poistenuo bolo, že bi sa ono nje len v politickom živote vždi viac rozvíjalo, ale abi aj skrze spolčovaňja sa, t. j. skrz spolki, skvitaňja národnje za cjel majúce, novej síli nabívať mohlo. Najme nech vláda národnja bude svedomiúm strážcom, abi sa tje hroznje časi nazpät nevrátili, v ktorích Slovák so svojou rečou a národnosťou v spoločenskom živote neuznaní a v posmech uvádzani bou. Lebo náš národ si už teraz na žjaden spôsob a vonkoncom svoju národnosť potlačiť a znižočiť nedá. A preťo sa osmelujeme žjadať a skutočne

6. Žjadame úplnuo bratstvo a úplnú rovnosť medzi národami kresťanskými v Uhorskej krajiňe prebívajúcimi, čo tolko znamená, abi sme mi Slováci slobodno svoje národnje običaje a zviki zadržávať, a pri zástavách krajiňských aj naše národnje zástavi bez prekážki vívesovať mohli. S rovno-

síou tou národníou je aj to spojenuo, abi sa slovenskjemu národu žjadno panstvo injeho národa nad nim nevistavovalo, a tak ani reč jedna nad druhou nepanuvala, ale všetki národi a reči rukou v ruke svoju slobodu, svoju rovnosť a bratstvo proti vonkajšjemu nepřateľovi obraňovali. A čo sa týka ťažkostí z tohoto bratstva a z tejto rovnosti pochádzajúcich, žjadame, abi sa mjenki národou vipočúvali. Duch človečenstva a kresťanstva, ktorí tieto časy slobody doňjesou, vynajde istotne takje prostrjedki, ktorimi sa rozličnje národi bez ukrivdenja jeden druhjeho spoločne budú muocť rjadíť.

7. Žjadame, abi národňja vláda v Nitrianskej stolici bratskú náradu urobila stolicam maďarským, abi oni po svojích školách a ústavoch pozakladali stolice reči slovenskej pre Maďarov, ako tjež abi na našich školách národných učiteľja reči maďarskej platení boli, abi sa vzájomne zblížili, tak žebi Maďari hovoriacich Slovákom po slovenski, a Slováci Maďarov hovoriacich po maďarski rozumieť mohli.

8. Žjadame, abi žjadosťi tieto naše tímto činom vislovenje a prednesenje najprú do úradnej zápisnice stolicej zapisanje a všetkým pravomocnostiam Uhorským, Horvátským a Slavanským, nje ináče Jeho Visosti mjestokrálovi Uhorskjemu Štefanovi a slávnemu ministerium Uhorskjemu v známosti uvedenje boli, tím cjelom abi všetci opravdiví a skutoční prjaťelja slobody a človečenstva svatuo naše právo zastávať a podporovať ráčili.

„Z národňjeho vrchnosti oznámenjeho a v Brezovej držanjeho shromaždenja.“

„Pred prečítaním týchto žjadosťi, predstaviu Hurban významnosť a dôležitosť tejto schudzki porjadnej, pokojnej a prujšej, tím cjelom zavedenej, abi sa tu poradíu, ako si na ceste zákonnej má svoje novje slobody a práva udržať, upevniť a svojej národnosti verejnou uznáňa vidobudnúť. Pri čítaní višje viložených žjadosťi, ľud pri každej osobitne visvetlenej svoju mjenku: či privolí na ňu lebo nje, povedau. Prípomenuťja hodnuo je, ako ľud náš ku slobode opravdivej privedení aj v najväčšej radošti nábožnosť svoju vijavuje. Tak Hlbockí občanjja, vrátjac sa domou a po ulici si prespevujúc: „Hrad prepevní jest“ a t. d. prosto do kostola „tam, kde sa im“ — ako sa jeden z nich visloviu — „vzdí hlas slobody

ozivau, "sa poberali a viac pesničiek vispjevali, dakujúc Bohu za takí den radosti. Večer si potom celú dedinu osvetlili. To bolo prvu svjatočnuo pociťenja slobodí slovenského ludu nenútením osvietením dedini. "

Tjeto schuodzki znamenite pripravili cestu k nasledujúcemu povstánu slovenskemu, a boli príčinou toho náramného morálneho strachu, ktorí neskuor dakolko šuhajou do Nitrjanskej zbrojnu rukou vstúpivších, narobilo.

Vistúpeňa Hurbanovo, maďarónou na týchto stranách strachom a hrúzou naplnilo, ale iba po kútoch púšťali chiri a hrozbi, abi vraj, dau pozor na sebä, žebi ho J. Dóžou osud nezasihnuv, — a narobili kriku po maďarských a nemeckých časopisoch, opisujúc Hurbana ako buriča, rebellanta, pansláva a t. d., ktorí si chce vraj trnovú korunu upljesť na hlavu. — Ministerium maďarskuo ustanovilo višetruvaňa proti nemu, ale stoliční páni sa neopovážili iba po jeho odchode robiť inquisície v Hlbokom.

14. Všeobecno účinkovaňa Slovákou.

V krátkosti podotkneme, čo sa robilo po celom Slovensku. V Gemerskej stolici mužne vystupovali za práva národňje: Janko Rimavský, Šľefan Daxner, Bakuliňi. Prvi dvaja politickje úradi zastávajúci, živli maďarskými otočení, súc za kapitánu gardi vivolení, cvičili lud v zbraňi, v tom vnútrnom duše tušení, že vicvičení, nje za Maďarou ale za Cisára a za Slovákou bojuvat budú.

Janko Král (právnik,) sa z Pešte bou vichitiu zvestuvat ludu slobodi a práva, jemu najjasnejším kráľom udelenje, ale sa mu to nepodarilo; bo navšlívjac prjateľa svojho Rotaridesa v Pribelcach, naraz v predsävzati prekazení, od maďarských gardistou chitení i so svojím prjateľom v putách do Šjalu odvedení bou, kde v žalári bití, trápení mnoho znášat museu, až ho naposledi ako vážna do Pešte odvjedli. Sedeu v žalári, od Dubna 1848 až do Ledna 1849, v ktorom čase ho knježa Windišgrac na slobodu prepusti.

V Zvolenskej a Liptovskej stolici, okolo Sitna a pod Krivánom pripravovali lud, okrem pripomenutích už vlastencou: Mik. Ferjenčík, Göllner, Kellnerovci, Sam. Chalupka,

J. Čipkay, Bartoš (kat. far. v l. sv.-Mikuláši), Plošic, Stöckl.*) V Oravskej a Turčjanskej stolici sa viznačili: Cochius, Matúška, Beláni, **) Ondrej Hodža, Meša, Láňi, Lilgovci, Hornek. V Trenčjanskej: Závodník, Gerometta, a t. d. V Nitrianskej: vel. Urbanovski, Šlasni. V Prešporskej: Galbavi, Viktorín a druhí; z ktorých ale skoro každý, ak sa účtom pred fanatismom maďarským neochráni, uväznení, alebo prenasledovaní, za národ slovenský mnoho trpeť museu.

K počtu týchto viznačených mužou patrí najme šlechtní za 13 mesiacou v žalári mučení: Ondrej Lukáč.

Prvú pamätnú príhlu „Bratja Slováci!“ sa po celom Slovensku roznášau a rozširuvau.

15. Národná schudzka v Lipt. Svatom-Mikuláši.

[Dňa 10-ho Mája 1848.]

Slovenské žjadosťi, ktorými bi sa všeobecná vuola národa bola vislovila, po všetkých slovenských stolicách sa chystali; bolo to ale vždi iba roztrhaných jednotlivcou počínanja. Duch národni ctiu potrebu jednej všeobecnej schudzky, na ktorú bi sa repræsentanti národni z celého Slovenska sišli, žjadosťi národa dovedna sobrali, a takjeto Jeho c. k. Jasnosťi, všetkým pravomocnostiam Uhorska a pripojením korunním zemám podali, požjadajúc ich o bratskú pedporu. Schudzka bola na 10-ti Máj ustanovená.

Aspoň mimochodom spómehjeme, že Hupban na schudzku túto so šablou pri boku, bjem perom a slovenskou kokardou sa vystrojil z Hlbokého (d. 5. Mája); a tak cestoval ces obce a mestá plje náhončích košutovích, prejdúc skoro pou Slovenska, rozširujúc všade mišljenki o právach a slobode národa slovenského. Bola to — v tých časoch hrúzi a terrorismu — ešte väčšia odvážnosť, ako ktorá sa na Karolovi XII. (švédskom) obdivuje, keď nenazdajki svojho neprajela (Augusta, him o korunu pripraveného) v Draždanoch navštívil; a tomuto iba po odchode švédskeho vílaza napadlo radu držať, že čo sa vraj malo robiť keď bou prítomní? *) —

*) Tento k veľkej žalosti Slovákom zomrel — vo Vjedhi. Večná pamiatka jeho prachu!

**) Beláni zomrel v Praze roku 1850, kde bou slávne pochovaní.

*) Charles XII. od Voltaire-a, v kn. 3.

Na schudzku Liptovskú prišjeu aj L. Štúr z Prahi.

„Na schudzke tejto sa ustanovilo osvedčenia národňje: manifest slávni na národí uhorskej krajini — ná r o d a s l o v e n s k j e h o, akobi vážno ultimatum na Ministerstvo. Tento prihlas je pamätni. Jesto v ňom reč vážna, ostrá, nadščenja plná a pritom čistá všetkých nápadou a urážok. Opravdivá to reč slobodných Tatri sinou, ktorí najprú akobi vistúpili na pole hojou, osvedčujú života svojho námeri. Slovensko už málo život. Národ sa cítiť biť národom.“ *)

„Žjadosti slovenskjego národa“

(pred Jeho c. k. Jasnosť, pred krajiasí Uhorskí Šhem, pred Jeho Visostí Uhorského Palatína královského Námestníka, pred Ministerstvo Uhorskou a pred všetkých prjateľou človečenstva a národností boli nasledujúce):

I. Slovenskí národ v Uhorskej vlasti, precituje po devätsťstoročnom snu, ako pranárod krajini tejto osvedomujúc sa, že svatá zem táto a matka krajina, súc pôvodisko a kolíska povestí o starodávnej sláve jeho Predkou a divadlo, na ktorom otcovja jeho a hrdinovja za Uhorskú korunu krú viljevali, bola do nedávna len macochou jeho, zachodjacou s ňím ňemilosrdne a drzjacou jeho reč a národností na reľazach potupi a zhanobenja.

Ale v okamžehi tomto prebudenja svojho, chce národ slovenskí zabudnúť na stoeľtja ukrivdeností a zhanobeností svojej, odpúšťa sebe aj svojim ujarmiteľom a nič inšje nehibe jeho rozraduvaním srdcom, ako svatí zápal láski a horúca túžba po ubezpečehi slobodi, národností a krajini svojej. Za to jako pranárod a ňjekedajší jediní majiteľ svatej tejto zeme, povoláva pod zástavou tohoto veku rovností, všetkí Národí Uhorskje ku Rovnosti a Braťinstvu a osvedčuje sa zo svojej strani, že nechce žjadnu národností v Uhorskej ukrivdiť, uraziť, zmenšiť a tím meňej vikoreniť — ale aj žjada od Uhorských Národou, abi aj oni z ich strani takímto uhorským vlastneectvom naplneni boli a učeňím slovenskej národností, národu slovenskjego prjateľstva a láski hodnismi sa stali. Lebo národ slovenskí, ako z jednej strani nechce utláčať inje národí, tak z druhej ňedozvolí sebä do starjeho jarma za-

*) Hurb. obr.

prjahnúť, a osvedčuje sa teraz i na potom, že slávno meno Uhorského vlastenca žiadnemu neprisúdi tomu, ktorí nešetia práva národnosti druhého, pod korunou Uhorskou bivajúceho národa. Následkom tohoto žiadame:

II. Abi sa zriadu na základe Rovnosti uhorských národov, jeden všeobecní snem bratských národov, pod korunou uhorskou žijúcich, na ktorom bude každý národ, ako národ zastúpení — a každý zástupca národní zavjazaní svojou národnou rečou národ svoj zastupovať a reči národov na sneme zákonne zastúpených znať. Mimo tohoto krajinského všeobecného snemu národov, žiadame

III. Národné osobitaje snemi, na ktorých sa povedú radi národné a to síce jak národného tak všeobecne krajinského dobra sa týkajúce, ktorým celom sa majú vyznačiť medze národopisne, abi každý národ ku svojmu národnému strjedku mocne sa priťahovať mohou a smeú, a nebola prinútená menšina Maďarou väčšine slovenskej a menšina slovenská väčšine Maďarou slúžiť a sa poddávať, a práve pre toto prísno chránenja slobodu a práv národných žiadame po

IV. Abi vislancovja všetkých národov uhorských zavjazaní boli prisahou vo smislu národov, sebe od svojich visjelateľov vidaných, na sneme krajinskom hovoriť a v pádu nevernosti zradi národnej, abi pokutám, od visjelateľov ustanoviť sa majúcim poddani boli. Menovito národ slovenský, najvjac zradcou národnosti svojej počítujúci má dostatočnje príčinu žiadosti túto visloviť a všemožne podporovať.

V. Žiadame, abi zákon ten podľa ktorého už teraz v tomto počjatočnom sa preporodzuvaní krajini, pri rokuvaňach stoličných a víborových, Maďarská reč sa za reč rokuvaňa predpisuje a tím samím národ náš zrovna ku bezzákonnosti zákonom sa donucuje — žiadame abi zákon ten hned teraz tak premenení bou, žebi sa do obecného verejného rokuvaňa, reč materinská uvjedla. Lebo svatuo slovo slobodi je potupeňno v tom páde, keď sa národ slovenský nerozumejúc maďarský, pri rokuvaňach v reči jemu nesrozumiteľnej, k nemote odsudzuje. Hrešiť bi národ náš proti sebe a krajiťne kebi či prisvjedčau či odporuvau uzavreťjam takím, ktorím nerozumje. A k takejto nezákonnosti nesmje a nemuože rozumním spuosobom, žiaden slobodní národ, národ druhí privjazat. Tí ale Úradníci a tje Pravomocnosti, čo doteraz násilnjemu zákonu

tomuto zadosti urobiť nemohli a rokuvaňa meskje a vidjecke aj v národných rečach dopustili, abi za tento krok prirodzenej spravedlivosti zodpovedať nemuseli.

VI. Žjadame dokonálo zrjadenja škuel národných, a to si ce ako počjatočných (elementárnich) tak aj reálnich mešťanských, ústavou djevčenských, ústavou pre vichovávaňa Učiteľou a Kňazou, potom ústavou literárnich višších, menovito: Gymnasiou, Lyceou, Akademie, Ústavu polytechnickjeho a jednej Universiti. Všetki tjetu ústavi majú biť založenje na základe slobodnjeho vinaučovaňa: a reč vinaučovaňa pre sinou a dcéri národa slovenskjego, nemá biť inšja ako slovenská, abi na základe tomto národ slovenski si mohou vichováť sinou, jemu a krajiňe vernich.

VII. Žjadame, abi maďarskje stolice po svojich školách a višších i nižších ústavoch literárnich katedri reči slovenskej pre Maďarou a stolice slovenskje katedri reči maďarskej pre Slovákou pozakladali, abi sa tak národu tjetu jeden ku druhjemu približili, menovito, abi Slováci Maďarou na sněme hovorjacich maďarski a Maďari Slovákou hovorjacich na sněme slovenski, rozumeť mohli.

VIII. Rovnosti národnej duchom vedení žjadame, abi sa všetko panuvaňa jedních národou a národností nad druhimi národnosťmi uhorskimi z koreňa vivrátilo a tak žjaden národ aňi v najmenšom od svojho vlastnjeho ustupovať prinútení nebou: a z tohoto ohľadu žjadame, abi slovenski národ svoju národnosť svojimi farbami a zástavami označovať smeú bez prekážki. Zástavi červenobjele máme za slovenskje — červenobjelozelenje za maďarskje; zástavi červenobjelozelenje s címerom Uhorskím za krajinskje. A tak chceme aj Vodcou Gardi národnej slovenskej len Slovákou a Kommando pre ňu slovenskuo.

IX. Žjadame abi právo národnjeho voliteľstva nebolo určovanuo Rádou a Stavom ale Duchom a právom rovnosti — a preto chceme abi každi rodu svojmu verní, zločinstvom a výstupkami nežašpintaní občan a obivateľ uhorski, dvadcať rokov majúci, vivilení biť mohou. Odrodili zradcovja národa, ktori svoju maľerskú reč potupujú a či tajne či zjavne proti právu, cti a slobode národa skutočnje úkladi stroja — úradi verejnje zaslávať nesmejú. Menovito žjadame, abi od týchto čjas žjaden zradca slovenskjego národa medzi Slovákmi úradovať

ňemohou. Zabúdajúc na doterajšie vini odrodilstva — chceme sa ubezpečiť na budúcnosť s tým osvedčením, že zradu krve, reči a národnosti slovenskej za zradu ňje len nášho národa, ale celej vlasti uhorskej považovať budeme.

X. Žiadame slobodu tlače bez zákona tlače, slobodu vidávanja novín a časopisou bez kaucii, zakladanja tlačjarní a kamenopisárňi takže bez kaucii: ďalej slobodu úplnú schádzanja a spolčovanja sa ku poradám verejným o vecach obecných; ňeináčej i osobnú bezpečnosť pri cestovaní po krajiňe: — lebo a bolesťou sa žalovať musíme, že nabudnutá teraz ústavná sloboda, skrze rozširujúci sa po krajoch našich slovenských terrorismus a ňeprestajnuo strašenja, vihrázanja, na tolko sa potlačuje, že i verejnuo pod holím ňehom rečnenja k národu sa za buričstvo pokladá.

XI. Žiadame abi sa pre uspokojenja spoluobčanou našich, po dedinách, mestečkách a kopaňicach bívajúcich a od dávnych rokou na rozličnje spuosobi od rozličných ľudí utlačaných, klamaných, o hori a pasjenki, o role, obecnje živností, kopaňice, vírobiská a inje ích majetki pripravovaných, abi sa tedí pre uspokojenja tíchto ukrivdených občanou od razu takje porjadki porobili, žebi oni ku svojím predošlím ňepohnutím majetkom, teda ku svojím dávňim kopaňicam, pasjenkom, horám, vírobiskám atď. prísť a tímto imañim ňeobmedzene oni i jejích potomci podľa práva vládnúť mohli. Žiadame ďalej, abi sa v tom smislu a tou cestou, ktorou sa urbárski poddaní od povinností urbárskich oslobodili, aj allodiální poddaní (ktorí sa na iních mjestach majiteľmi slobodných živností, Kurialistmi, Taxalistmi, Kaštelňíkmi, Komorníkmi, Majorňíkmi menujú) od poddanskej práce a povinňovatosti zbavili, hlavňe tí, ktorí tridcať šest rokou robotizeň panskú zbívali. Takže abi sa i regalia benefícia k dobrjemu obcí obrátili.

XII. Poňeváč slovenskí básňik a spisuvateľ Ján Král i so svojím prjateľom Rotaridesom, učiteľom v Pribelcach, do ťažkjeho väzenja v Šahách zatvorení sú preto, že lud slovenskí v Pribelcach pred verejňe oznámením zákonom ku hájenú jeho slobuod povzbudzovali — z tej príčini žiadame abi títo len preto, ňevinní väznovja a zástupcovja i rozširovatelja občanskej slobodi čím skuor na slobodu vipustení boli.

XIII. Vedjac to, že v súsedňom kraji Haliči (Galiči), takže pod herlou Rakúskou s nami súcom, bratinskjeho rodu

Poljaci, slobodi, ktorje mi požívame, ešte nedosjahli — preto že im velikje prekážki nešťastná bürokratia v cestu klási nepřestáva; — žjadame abi všetki národi, pod Uhorskou korunou súce, úradnými svojími cestami, mocni spolucitnosťi kresťanskej a ľudskej hlas viňjesli a u Jeho Jasnosti nášho Kráľa a Pána, vo Vjedni o to prosebne nástojili, abi už konečne nešťastnjemu Národu tomuto spravedlivosť a milosť sa stala.

XIV. Slovenskí národ kladje vimjenku svojho šťastja a ubezpečenia svojej národnosti, na viplnenja týchto spravedlivých žjadostí; vislovujúc predkom svoju úctu, vdaku a dôveru jako ku slávnemu Ministerstvu, tak aj ku všetkim občanom uhorským, ktorí tjetu žjadostí podporovať budú: naproti tomu v odkládani alebo obchádzani týchto našich žjadostí vidjet budeme odsudzovaňa národa nášho ku bivaľej slepote a služobnosti maďarskej.“ —

V súkromnom liste pisau Hurban dňa 10. Mája zo Sv. Mikuláša takto: „Slováci sú tu dobri; už aj páni tunajší sa hlása k nám. To bude dobre; nebude musjet krúť ject, keď sa všetci Slováci k Slovákom prihlása!“ — Ale že sa to nestalo, že velikí počti Slovakou nje ku Slovákom lež k Maďarom sa prihlásia, vipukla zbura maďarská, v ktorej tolko bratskej krve tject muselo!

16. Vislobodenja Štúra a Hurbana z osídel maďarských. *)

Pri všetkom fanatisme, — ktorí najviššjeho stupňa bou dosjahou, ako sa povesť o schuodzke Liptovskej rozšjesla — Ľudevít Štúr sa vibrau s Jurkom Hodžom (bratom Michalovím) dolu Považím do Prešporuku. Jeho cesta skrze maďarskje štafėti už po predku bola oznámená; a človek nevje, či to má osudu, či rjadeňu božjemu pripisať, že predca neпадou do krvožíživých pazúrou maďarstva. Niže Žilini pri mošle Budašínskom (kde o 8 mesjacou, 11 Dec. 1848, a 2 Jan. 1849. dvarazi viprášili Slováci Maďarou), stála varta, ktorá mala naloženuo, Štúra pristaviť a vrchnosťi oddať. Ale táto ho prepustila. Prijdúc do V. Divini k Závodníkovi, a tu prenocujúc, v čas ráno sa vibrau do Trenčína na jednom kritom maďarskom voze, na ktorom sa práve z Nitri

*) Mnohim budú snád vítanje i nasledujúce podrobnosti.

farárom kaplán bou dovvezou. Hneď po jeho odchode ho hladau u Závodníka košutou komissár Szeghi; ale darmo. Štúr pri zbúrenom Váhu dlho sa baviť museu kým ho previezli; a to zas k jeho šľestú slúžilo; bo ak príde o hodinu prú do Predmjera, kde zastau a krmíu, síde sa s najväčším košutistom Trenčj. stol., Mór. Maršovským. Tento behau za ňím na koňi, hladajúc ho v Predmjerskej krčme; a len pred 10 minútami, ako Štúr doraziu do Predmjera, bou odišjeu do Bitče v tom domčeku, že Štúra u Gerometti zaslihuje. Šťastlivo sa potom dodau až do Trenčína (sídlu tehdejšich Maďarónou), kde sa do druhej hodini po pou noci zabaviu, čakajúc na príležitosť. Z Trenčína odišjeu do Bošáckeho Podhradja; tu stráviu dva dni u výborného šlechticu, bývaljeho župana Trenčj. stol. G. Ostroluckjeho. Z Podhradja chceu ísť na Modru do Prešporku, v Redakcii si porjadki porobiť. Príjdúc večer s Hodžom do Modri, gardiste po všetkých uliciach vistavení, prichádzajúcich oslovja: „kdo je?“ Títo zavinúc sa do kepeňou, šli až ku fare, príbitku Karola Štúra, evanj. farára tamošnjeho. Gardiste ich iba po faru prenasledovali. Štúr, vistrojac špoločníka svojho do Prešporku, baviu sa u brata. Lež na druhý deň pred veterom príbehne jedna žeňička s chýrom, že hŕba gardistou i vojska na koňoch sa žeňe na faru. Štúr viďeu, že prišla doba: dať sa chliť, alebo uľect. Nerozmýšľau dlho, ale uchiľjac zo stola pištole a klobúk, uľekau božnými dvermi do pola. Podarilo sa mu uskoťiť. O chvíľku sa vrútili gardiste do príbitku farára modr., v tej nádeji, že chlija L. Štúra; ale už bolo pozde. Štúr uľekau do huor modranských k Vešlíkovi, tamošnjemu horárovi. Tento výborný starec, trebas ňemocní ležau, stau z poštele a viprovádzau ho v tmavej noci ces hori a skaliská za vjacej hodín, až do Jablonovjeho ku Galbavjemu, kat. far. U tohto bola práve schudzka maď. pánou, Štúr sa teda do letíška uľjahou a dva dni tam meškau; opatrjac ho šlechetni vlastneho tento peňjazmi, odvjezou ho ku železnici. A Štúr vislobodení z osidel maďarských, príšjeu do Prahi, kde bou bratskí uvítaní.

Rovním spôsobom cestuvau i Hurban z l. Sv. Mikuláša, a tak dôležitje sú udalosti osobi muža tohoto sa tikujuce, ako tje práve spomenutje. Hurban v tom presvedčení že nič nezákonnjeho ňeurobiu, ňemisljac ani na inžje, iba že stojí na nohe bezpečnej, vjzou sa pokojne nazpät; a na cesie akousi tajnou ňespokojnosťou bou iba domou ku svojej rodiňe ľahani. Piše o tom sám takto *): „Ešte mi raz na cesie napadlo — abich len dau hnať koňe zrovna demou, a ňestavuvať sa ani

*) Z Rusavi na Morave dňa 15-ho Mája.

v Súlove, ahi nikde, ale v tom ma hneď anđel muoj polapí sa ruku, — a pošopnuv mi, ěje, kdo vje či vidíš vjac svoju sestru; — dĥa 13-ho v noci som doraziu do Súlova Mlĥki som sa vjezou popod skali dumnje, a srdcom mojim ĥjekli smutnje mišljenki, ĥvedeu som, ale duch predca viĥeu, ĥo ma ĥaká za novina v Súlove. Klepem na dvere — klepem na okno — otvorja sa dvere, a tam vidím zúfalje tri postavi — a leĥja mi všeti v náruĥja s plaĥom! Prví pohlad muoj padou na Ĥebá, lebo som v Paulovi *) viĥeu Ĥebá! „Ĥo mi robí žena moja?“ — spítau som sa. A on vihoĥiu pár slov o ĥebezpeĥenstve — a abich sa domou ĥevracau. — „Ĥje — ja domou iĥem“ — povedau som, — ĥech ma lapja, veĥ uvidĥja, ĥo znamená spravodlivíĥ luĥi lapaĥ“ — „To nesmí biĥ“ — odpovedau kostolĥík, a „keĥ oĥi pojdu, — ja tu zostaĥem, abich nebou svedkom toĥo nešĥeti!“ — Ja som dlho stáu na svojom, až ma premohli tĥeto dva dťvodi Paulove: „Paĥi farárka to maĥ ĥcú — abi nešli domu,“ a druhí „aĥi domu ĥe-dojdú, ĥo iĥ lapja cudzí luĥje!“ A virozprávau mi, že ho lapili v Bi-strici (považskej), a pítali sa ho, či je on ĥje ten Hurban. **) — A v skutku dobre som urobíu. — Ti si muoj anđel strážca! Ti si ma višlo-bodila v prvom ĥebezpeĥenstve. Do ĥebezpeĥenstva sa íšĥ ĥebojím, ale lapí sa daĥ na cešĥe bez dokúzaĥja daĥoho, to bich ĥechceu. Poslúĥou som teda, — a ĥechajúc Ĥa na Boha do ĥasu, oĥišjeu som vĥasĥe ráno (14 Mája) do bezpeĥnejšĥeho kraja, ako je Trenĥjanski, ĥechajúc všetko tam, ĥo som mau, a vezmúĥ so sebou iba jednu pištolku“ Píše ďalej takto: „zahodíĥe starosĥi o mĥa, o sebá o nás — a starajme sa všeti o višlobodeĥja ludu nášho! Teraz za radujme, že aj nášmu ná-rodu nastau už ten ĥas, v ktorom jeho vivolenje rodini trpeĥ muožu zaĥ. Jednej rodini vdaĥnuo trpeĥja za národ ĥešastní je evanjelium spaseĥja pre celí národ! „Ach kde je“ — pokračuje on — „kde je ĥo skuor ten ĥas, v ktorom buĥem muoĥ v mišljenke na Ĥebá a na slovenskí muoj národ s meĥom v ruke vistupovaĥ! Dúveru-jem si, — že aj potom vikonám moju úlohu tak, ako som vĥdi vikonávau

*) Kostolĥík, od p. Hurbanovej (Anni Jurkoviĥ) z Hlbokĥeho višlaní, abi oznámia: akuo ĥebezpeĥenstvo mu hrozí, že ho už všade kurentujú. Tento práve pred chvílou bou priájeu do Súlova; a paĥi H . . . , ho vi-strojila bez toĥo, žebi bola vedela: či sa jej muž stavi v Súlove, a či ĥje? — to aĥi Hurbanou úmisel vlastne ĥebou.

**) Višlobodili ho iba jeho virobenje ruki a od sluka opálení ĥrbet, ako dostatoĥnje svedoĥtvá, že vjac s pluhom ako s perom sa zaĥberá, a vjac v poli ako v ĥiži pri stolĥku zohnutí biva.

čo som mal pred sebou.“ „Keď sa ja v čase príhodnom ujavím, ja viem, že mŕj ľud ma pozná!“ — To písal uľahnutý Hurban v Rusave na druhý deň po svojom úteku!

Vráľme sa do Súlova. Hurban v ten istý deň (14.), v ktorom sa vibral zo Súlova, dorazil až na Rusavu. A po jeho odchode prišla celá deputácia maďarská ho hľadať do prístku jeho sestri, z káďal bou práve odišjeu. — Hurban zmizou, a žik ňevedeu kam a jako? čo zavdalo príležitosť ku všelijakým povestiam, (najme u Slovákov, väčšú obľíbenosť v rozprávkach ako v skutočných dejoch nachádzajúcich). Jedni vraveli, že v droťárskich šatoh preoblečení, uľjekou na Moravu; druhí, že ako oľejkár chodí po Slovensku, a búri ľud proti Maďarom a t. d. (Spomenutja zasluhuje povest fantastická, dla ktorej Hurbanovje koše vraj, bez pána a bez koťiša do jednej tmavej dolini či jaskiše vrazili a tak dlho dupotali, kím odvedenje ňeboli.)

Od Ministerium naloženuo bolo Hurbana čiliť akimkolvek spúsohom, a žizki ľudja sa ľežia, keď muožu na dakom svoju pomstu viljať: Gardistovja teda v okolí Hlbokjeho ako zvetrelí behali, abi dostand ho, na jeho mukách ľežiť sa mohli. Najme Seňická garda (žiri Slováci) sa viznačila svojou ocholnosťou, uderjac na Prjetřzskjeho ev. farára Paulířiho, že ňáho musí biť „Hurban“ ukřiť, a ňenajdúc ho vo fare a v kostole, vrútila sa do samej křipti, a bodáki a šablami ho z práchňiveľjeho popola mřtvich vihrabávala! *)

Keď sa živokl gardistovja na Hurbanovi pomstili ňemohli, pomstili sa na jeho koňoh. **) Tjeto dohnau koťiš bez pána na Mjavu. Obťanov tanajších a okolitích ňevislovitelní zaujau žjal, vidjac koše bez Hurbana, a ňevedjac čo sa s ňim stalo. Každá duša Slovenská zaplakala nad mľčkom svojím, a svatje boli slzi tjeto; bo ňeplakali preto jeho krajaňja, žebi sm bou bívau po krvi rodina, ale že misleli v ňom straili violenca a najvrúčejšjeho prjaťela — národa slovenskjeho. — —

Človek típne, keď počúva, čo sa po odchode Hurbanovom v jeho dome a s jeho ženou robilo! Zvestuvelja maďarskej slobodi, postavjac pred samú faru šibeňice, s náramným křikom: „už ho máme, ideme ho vešať!“ do izbi opuštěnej manžalki Hurbanovej sa vrátili, a tam podla obitaja

*) Ľud slovenskí si posjal vispevuje:

„Tá Seňická garda po poli behala,

V Prjetřzskom kostole Hurbana hľadala. a t. d.“

**) Hurbanovje koše aj Maďaróni privlastňili, a v prvom okamžekú břitím ich trápili. O rok si Hurban svoje koše zas odkúpia.

svojho hospodárili. Pri ktorej príležitosti, akje ona, v hroznej neistoie postavená, muki znášať musela, každý si lahko predstaví. Ale či takuo barbarSKU zachádzajú s nevinnou dušou nevoľá na pomstu a na spravodlivosť božú do neba? — Ó človečenstvo, jak zblúdiš sa ešte deli tvoje!

Na to zasadou statárskni súd v Schici, záležajúci: z Konráda, fanatickeho starca, Šuberta, Pelku a dvoch kňazov evanjelických Tesáka a Kláka. Títo višetrvali a súdili Hurbana spôsobom celkom španielskim, soženúť ľudí a prinúťjac ich terorizmom svedčiť na takje veci o akiech nič nevedeli a nepočuli. Tak napr. jeden sedľak prisahan, že isti rukopis, ktorí celkom od druhého bou písaní, Hurban svojou rukou napísal. Od takýchto prestrašených ľudí sberali potom víťuľenie svedectvá, že z toho osem veľkých hárkou narjastlo. *) — Takjeto súdi sa nad neprítomným Hurbanom so stavším šibenie robili; ale Božja vuola ho k inším vecam určila, a zlosť nepriateľská v krátkom čase zahanbená bola.

Muože svet vidjet spravodlivosť maďarskú, a čo Slováci skrze prosbi a žjadosťi svoje u Maďarou vihrali! **) Okrem ukrutného s nimi zachádzajú, ešte i nasledujúci slávneho maď. Ministerium vírok:

„Že sa národňje pohibi ukazujú, povzbudenje od kňazstva a rozširuaním slovanskými príhlasmi, prinútení bou Minister vnútorních záležitostí, keď ho i njektorje pravomocnosti o to žjadali, náhli súd dať vihlásiť, všade v horních stolicách a mestách.“

To je zas noví dúvod, že nje jednotlivci, ale vláda maďarská z ákonom chcela vikoreniť Slovákom.

Vodcovja národňi sa na každý pád museli vištehuvať z Uhorska, ak nechceli pod náhli súd padnúť preto, že pán Boh v nich to povedomja vzbudiu, že sú Slováci!

Za Štúrom a Hurbanom odišjeu i Hodža do Prahi.

*) Toto všetko sa náhodou dostalo Hurbanovi do ruki, spolu i s corpusom-deliecti, a síce: s kusom národňej zástavi, žjadostami slov. s pripojenímí bjelými hárkami, listami a t.ď.

**) V Košut-hirlape s ironiou písali Maďari o „Žjadostach slovanského národa“ — „že, keď vraj chcejať mať práva Slováci v Uhorskej krajine, abí si ich mečom vidobudli.“ Ale darmo posmeškovali Maďari. I k tomu prišlo, že pred slovanskými bodákmi nlekať museli.

17. Hospodárstvo Maďarónou.

Nikdo to z historie nevimaže, že Maďari zároveň s vihlasuvánim slobuod, pri každom mesie a pri každej dediče na slovenských stranách aj šibeňice dali postaviť: abi Slováci za svoje práva ani škrknúť sa neopovážili, ale svojich pánou i na ďalej v Maďaroch s celou úctou poslúchajúc, iba ich rozkazí vikonávali. To tolko znamená, jako, keďbi jeden pán svojmu otrokovi povedau: „sinak, ti si slobodni, ale predca pod mojou ochranou zostaneš, všetko čo ti rozkážem, či dobre, či zle plniť musíš, len takou rečou hovoriť, len tak sa šaiť, a iba takjeho boha vzívať (a' magyrok istenét) ako ti padožím, a tak teremttettvať, ako odo mňa počuješ,—ináč prideš na šibeňicu.“—Taká bola tá slávna maďarská sloboda, za ktorú sa Slováci, sta pokorní otroci podakovať mali, ako ich, po odchode Národ. Vodcou, farižeji maďarónski napomínali. (V knihe „Naším milým Slowákum“, v Štjavnici 1848. vidanej, stojí: „Zde Wám předewším musíme jmenowati jednoho muže, který takowau láskau hoří k wám, jakowau ještě žádný člověk k wám nebořel. Tento otec waší swobody jest ten muž, který za wás již toliká pronasledowání trpěl, tento otec waší swobody jmenuje se Košut. Jméno toto budiž wám swaté drazi Slowáci, rozprávějte dítkám a rodinám waším, že se ten muž, který „že se ten muž jmenuje Košut. Zwěčnite jeho památku, on jest wáš neywětší přítel a dobrodince (!) at.d. Dalej upozorňuje tento ešitel Košuta svojich „milých Slowáků“ na tři věci, a síce:

1. Kdože to byl na tom sněmu anebo na té tak řečené dletě shromážděn? zdali to nebyli waší zemští pánowé?—A vipráva potom, ako títo „pánové“ dali slobodu „Slowákum;“—ale to nedokladá, že keď sa Slováci budú za Slowákou držať, že ich povešajú!

2. „Druhá ale okolostejnosť, na kterau wás při této wydobité swobodě upozorňujeme jest ta, že ti lidé, kteří takto se zapřením sebe samých za slobodu waší bojowali, jsau wáickni Maďarowé.“—„Kdo za nás na minulém sněmu jen slowičko promluwil, kdo se za naši slobodu ohlá-
til . . .“ (Pozri stranu 24 a 29 přítomnej historie.)

3. Tretí ale wěc, na ktera-u wás při této wydobité slobodě upozorňujeme, jest řeč naše Slowenská.“ — A preukazuje, že Maďari, dajúc svoje zákoni do nej preložit, sa starajú o ňu: a sice, zákoni takje, v ktorích stojí: abi sa aj v dedinských školách maďarčina učila! — „A potom Slowáci, kdyby se u nás wšecko jen po slowensky konalo, takby sme se ani řeč maďarskau wíce neučili, a či wíte jak hrozná by odtud škoda pro nás vyplynula? jakoby to bylo, kdyhy w jedné celé stolici k. p. jen dwaja aneb traja maďarsky znali, čiby sme se my mohli spoľehnauti na těchto lidi, že nám oni prawdu o Maďarích mluwi?“ — (K tomu ani Kommentár netreba; každý lahko rozsúdi, aki je to prjatel Slovákou, ktorí takto rozpráva!)

Maďarská zákonom uprávnená ukrytost bola hrozná: a predca z Velmožou slowenských nikdo newistúpia proti to-muto krajinu do záhubi vedúcemu hospodárenú. Zemjanstvo, a ostatní tak rečení Maďaróni, dali sa za špatní nástroj proti Slovákou upotrebit, prenasledujúc ich horšie ako sami Maďari, ktorí k tomu tolko príležitosti nemali. Kdo u tých odrodilcou bou v podozrení, že je prjatel ludu a národa svojho, proti tomu višetruvaňa ustanovovali; kdo-bi bou slovo povedau za práwa národa slowenskjeho, pred súd wolani a často do väzeňa bivaú odsúdení; u koho slowenskje listi, pisma, alebo knihi sa našli, bou zradca vlasí a padou pod statarium; kdo s gardistí nepiu, nehulákau, nesvetáriu, padou do podozrenja zradi; a kdobi sa bou opovážiu verejne k ludu prehovoriť, — na šibeňicu odsúdení; najhanobnejším spuosobom zo sweta odpravení. — Z toho vidno, že terrorismus na slowenských stranách bou náramní, že mišljenku člověku na tvári čítali, každuo pohnutja, každý krok a slovo pozeruvali, pretrjasali, odsudzowali a do podozrenja uvádzali!

V Košicach, počíwí starec ev. kňaz Sekčík, že sa uňho „žjadoslí slov. národa od 10-ho Mája našli, uväznení, skoro na šibeňicu prišjeu. V Belúši (v Trenčjanskej stol.) wíborní kat. farár Beck, spomenúe pri posvjacaňi zástavi pre gárdu, že Slováci len tak muožu biť opravdu slobodní, keď sa v svojej materinskej reči vinčovať budú, od Maďarónou trenčj. inquiruwaní, prenasleduwaní, mnoho trpeu. V Ružomberku Maďaróni akjehosi cestujúceho profesora bez dlhého višetruvaňa — obesili. Sami zákonní wislanci obcí chitani a do žalárou hádzani boli. Takí príklad

máme na D. Bórikovi a L. Šulekovi, ktorí ako zákonne vivilení vislancovja obci, prídu do Nitry, a chýjac v meňe visjelašielou svojich slovo za Slovákou prehovoriť, do ľemnice sa dostali. Z týchto prvjema sa podarilo po štvrtročnom žaláreňi uljeť, a druhí za 14 mesjacom mučenj, v Komárňanskej pevnosťi zomreu. — J. Werthmüllerovi, kníhtlaťjarovi v Levoči cheeli tlaťjareň zavreť a všetko konfiscuval, že sa opovážiu (!) „slovenskje Žjadosťi“ vitlaťiť, súc hrozňe prenasleduvaní ako pansláv, trebas je rodom ěmeč a statoční človek. — Čo vjac, na samú mládež Mađari svojú pozornosť obrátili. Višetrujúci Komisár v Liptove, písau do Levoče na Inšpektora škol, abi mu ustavičnje zprávi dávu o panslavištických pohiboch levočkej mládeže (!); — a v skutku mládež táto vjac-razi pred súd volaná, inquirovaná a terrorizovaná bola. —

Ale načo sú príklady? Do všetkých kútou sa vpljetou fanatismus mađarstva; ěbolo duže slovenskej, ktorá-bi prenasledovaná ěbola bývala. Takú Slováci od Mađarou dostali slobodu!

Okrem terrorizmu ešte aj nasledujúci systém upotrebili Mađari k vikoreňeňu slovenskej národnosťi. A síce po úteku Národn. Vodcou, vistrčili hlavu ich protivníci, známí riťiri za „bibličinu“ — nazdajúc sa, že už pre nich nastala „epocha slávi“ keď im „fanatikovja slovenski“ Štúr, Hurban a Hodža z cesti ustúpili, a dali sa do službi Košutovi i so staršou školou spisovateľskou (s málo čestnými viminkami Kollára, Chalúpki, Kuzmányho), ako toho máme príklad i na Sebe-riňim, Ferjenčikovi a dr. Košut si teda založiu školu slovenskú, ktorá mu peknje službi preukazovala spisuváňim brošúr, proklamácií, kázaňim, prehováraňim ludu atd. K tímto zradcom sa pripojili: Kostolní, Máčay a Pelikán. Prujší vidávu z naloženja mađ. Minist., v Prešporku „Slovácke Novini“, druhí v Pešti na útrati viboru peštanskjeho „Prjateľa ludu“, a treťi v Trnave „Wűdce z Trnawi“ (!). (Vátšich ľži a oha-vnosťi sa tuším nikdi a nikde ětlačilo ako v týchto: Máčayovske-Kostolno-Pelikánských, čarbaňinách.)

Ná mnohých evanj. knazoch špinou zostaňe i nasledujúce osvedčeňja v „Közlönyi“: „že ěmali, ani ěheccú mať žjadnej účasťi na slovenských pohiboch, že oňi ěvedja ani dost zohaviť tých jednotlivých slepó-horlivcou od ktorích sa s opovržením odvracajú at.d.“ Tak sa dať mađ. knute nahnať, je špatná vec. Potom už muožu Mađari do ěmeckých

novin písal: „Von den Slowaken ist nichts zu fürchten, nicht die čechischen Emissäre, nicht die heimischen geistlichen Aufwiegler, nicht der sl. Journalist Štúr vermochte sie aufzuhetzen.“ „Darum beklagen sich so bitter die illyrisch-čechischen Wütheriche dass die Slowaken gegen das ideale Slawisch-sklavische Reich und gegen die alte Hexe Slawia keine Sympathie haben, indem ihre süssen Melodien auf sie keinen Eindruck und Kraft aufzuüben scheinen.“ „Tröste dich gute alte Schachtel (Sláwia), zur Beruhigung schimpfe brav zu gegen deine verlorenen Söhne, und gegen den verdammten Zeitgeist“ ... „Kleba“ ist das Losungswort bei den armen (?) übervölkerten Slowaken, nicht leere Worte.“ „Der Excess legte sich seitdem Štúr und 5 Pfarrer eingezogen sind, wahrscheinlich um in der kühlen und ruhigen Festung Ofens den grossen Plan der Sláwia gründlicher auszubringen zu können.“ (Constitution, Č. 68. od 14-ho Jun. 1848.)

18. Vihnanci slovenski.

Národní Vodcovja ve vihnanstve vjac robili za svoj národ, akobi boli mohli robiť v samej vlasti svojej, kde sa už Slovák ani len hnuť nesmeu. Vo veľkých mestách sa oboznámili s národno-europejským životom a slávnymi osobnosťami. Z akého poznania nasledovali vyššie náhledi do europejských svetodejov; z čoho zas bezpočetnje následki na sám národ préchádzajú. Všade sa oňi, pravda, po cestách stretali i s nepřateľmi Slovákou, a preto v ustavičnom nebezpečenstve boli i von z krajini postavení. Známo je, že činnosť maďarská po celej Europe sa rozprostierala. Na frankfurtskom sneme mali Maďari svojich vlastných vislancou, a po všetkých hlavnějších mestách svojich činných emissárou.

Vihnanci slovenski brali účasť i na „Sjezdu slovanskom“; a jak významnje boli tu ich hlasi, historia rozpozve. V Praze dočkali i tragickuo skončeňa slávneho tohoto sjezdu rakúskich Slovanou. Z Prahi odišli jedni do Vjedne, druhí do Horvátska. Hurban sa odobrau do Rusavi.*) — Z Rusavi sa

*) Pamätná je pre Slováka táto ukritá dedinka; bo v nej našli pozdejšie skoro všetci úteci slovenski svoje útočisko. A pre Hurbana ona bola opravdivým Pathmosom.

potom vistrojiu k južnim Slovanom do Záhrebu. Tu na horvátsko-srbskom sněme bolastnim hlasom prednesúc: „bjeď slovenskjego národa,“ natolko pohou virečnosťou svojou junáckich Horvátou, že títo uzavreli: „položiti ako viminku pokoja s Maďarmi to, abi boli pustěni Slováci za národnosi pozatváraní, a celi slovenski národ sa stau rovnim ve právach Maďarom.“ Okrem toho sa napisau Priblas na Slovákou, ktorí mau sněm horvátski po Slovensku rozposlati. (Horvátске Novini celú reč Hurbanovu po slovenski tak ako ju hovoríu, podali: *)

Zo Záhrebu odišjeu Hurban do Slavónie; z tadjal do Karlovíc, a navštíviu hradbi Srbobrannjeho Sv.-Tomáša. Káde chodiu, vsade robíu za národ slovenski; vijavjac naposledi Južnim Slovanom pevnú vuolu národa slovenskjego, zoprieť sa proti nepřateľom trónu; a dostanúc slub bratskjego napomáhánja, ako i potrebnje veci k povstaňu, odebrau sa cherobou umoreni s koncom Augusta nazpät do Vjědne.

19. Ako si počínali Slováci po odchode Národních Vodcov ?

Za čas štirmesjacoťjeho vihnanstva Nár. Vodcov, obráhal (ako sme už podotkli) strana maďarská Slovákou peňjazmi, terrorismom, slubami a najme darmo rozposjelaními v interesse maďarstva pisaními novinámi a brošúrami. Proti tímto agitaciám robili noveť škole oddaní Slováci, trebas nemali verejnjego orgánu, viučujúc lud pod rukou o zrádnich úmisloch Maďarou, vivracajúc ohavnje, maďarónmi vimíšlanje kle-

*) Německje novini (Agramer Zeitung von 4. Juli) takto o reči Hurb. písali: „In dieser Sitzung war der prot. Geistliche Hr. Hurban erschienen; er schilderte in einer ergreifenden Rede, die alle Anwesenden bis zu Thränen rührte die traurige Lage seiner slowakischen Landsleute, die von Ungarn nur aus dem Grunde, weil in ihnen der Geist für die Nationalität sich regt, in dem Grade verfolgt werden, dass sie aus ihrer Heimath sich flüchten müssen; — seine mit höchster Begeisterung vorgetragene Rede hat die Landesvertreter in der k. k. Hoheit zu unterbreitenden Repräsentation sich auch unserer slow. Brüder kräftigst anzunehmen a. t. d.“

beti, a upozorňujúc ho na Srbou a Horvátou ako príbuzných jemu bratou a ňje dákich nepřateľou. Peknú službu preukázau v tej dobe Slovákou Karol Havlíček, Redaktor „Národních Novin,“ posielajúc z ňích celje pakle na znamenitejších mužou na Slovensku, z ktorich sa tito o pravdivom stave veci poučiť mohli, a vo spojení so svetom zostávali. Okrem národních novín i horvátske a srbskje sa čítavali, dokjal ich terrorismus maďarskí trpeu.

Najzmužilejšje sa držau lud slovenskí v tých stranách Nitry. stol., kde bou Hurbanom viučení a na budúcih „hraňičjaroú slovenských“ pretvoreni. I pod najväčším vztekou maďarským sa tu skupovali zbroje, ľjali gule, robili patróni, na čom i odvážne panni a paňje ijež veľkú účasť brali. I po odchode Hurbanovom sa od Bráďla a Javorini ňjesou strach a hrúza; Maďari sem množstvo vojska visjelali, ktoruo iba s veľkým strachom sa k mestám a dedinám tímto slovenským blížilo; običajne s nastrojenimi bodákmi, s vistavenimi plenki a tichim (každích 50 krokou odpočívajúcim) maršom. Pod ochranou bodákoú prichádzali maď. komisári robiť exekúcie ludu a odberať pušni prach, olovo, gule, zbroje. Ale všade najme opaternosťou a smelosťou pannen a paňi slovenských pod nosom oklamani, ňikdi nič vikonat ňemohli. — Hlavní komisár maď., Maršo bivau na Mijave pod ochranou 2 stolín reg. vojska. Obce nitrianske sa ničím ňedali odstrašiť. Na Brezovej garda ňechcela Košutovi vernosť prisahať; a Vrbovčanja, ktorí i samjeho komisára vihnali, aňi len do gardi vstupovali. Regrútoú všetkje národne smišlajúce obce i s kopaňicjami Košutovi odopreli. Najme Krajňanská sa viznačila; bo 400 za regrútoú zapísaných, pekňích ako jedle, mocňích ako dubi chlapcoú na mjesto maď. Ministerium, do slovenskjeho tábora za dobrovolníkoú poslala. Z týchto ludohojňích krajou sa Maďarom ňepodarilo aňi jednej stoťini utvoriť, trebas inde z mnohých malých obci celje batailloní zo Slovákou pod svoje zástavi postavili. Kebi príklad Nitranou druhje stolice slov. boli nasledovali, Maďarom bi sa iste zbúreňja ňebolo podarilo.

Okrem Nitrianskej, najlepšje sa držau lud slovenskí v prostrjedku Slovenska, vlastencí hore višje spomenutými odchovaní. Naproťi tomu v Spiskej, Šáriskej, Abaujvárskej a Zemplínskej stolici bou ako sirota opustení, iba čo tu i tu od svojich duchovňích pastjerou so strachom vipovedanuo slovo

o vernosti k cisárovi počuv. Ale že i tento lud prirodzením pudom k cisárovi a vodcom slov. hnani bou, poznať z toho, že keď Dobrovolníci na tjeto strani doľahli, vstupovau pod zástavi cisársko-národňje. Platí to najme o Zemplinčanoch, menovito o hrdinských Lastomírčanoch, ktorí gardami maďarskimi otočení, sa prebili k vojsku národňjemu do Prešova! *) O Slovákoch sa muože povedať, že pri všetkom terrorizme maďarskom zostali napospol verní cisárovi svojmu: vernosť svoju jedni činňe, druhí trpňe, t. j. bez účasť dokazujúc. S činom a posvätením svojho života vystúpili tí, ktorí mali povedomja národňje: že sú Slováci a ňje otroci Maďarou; ostatní bez toho povedomja, t. j. zápalu a bez mišljenki, iba so založením rukama sa na ohromujúce ich deje dívali, do cisárskeho vojska všetku svoju dúveru skladajúc. Zlá je to veru politika mnohich c. k. úradňkou chejeť uhasiť cit národnosti a zápal za višší život, ako je tento pozemskí. Iba mišljenkou obživení a zapálení človek je schopní obeť. Muože to byť mišljenka nábožnosti, národnosti alebo ľudskej hodnosti. Ako dakedi nábožnosť oduševňovala kresťanou, tak teraz cit národňjeho povedomja zapaluje národu Europi. Horleňja za národnosť je ale fanatickuo a hrješno vtedy, keď daktori národ druhje, — neuznávajúc ich práva — potlačuje. Tak robili Maďari; u nich bola najvătšja povinnosť pridŕžať sa svojej národnosti, a u druhjeho to istuo zatracovali. Čistá, duchom kresťanstva preňiknutá národnosť každjeho pri svojích právach necháva. A to je hviezda rovnoprávnosti, ktorá národom slovanskím v Rakúsku zasvjčila! —

Málo sa robilo v mnohých čistímí, alebo z velikej čjastki Slováci obídleních stolicách, ako: v Trenčjanskej **), Tekovskej, Honljanskej, Novohradskej, Prešporskej stolici.

Katolícko Duchovenstvo, ktoruo malo veľkí vpliv na záležitosť verejnej — výjmesli daktorích statočních obhajcou pravdi a láski Kristovej — zabudlo na úlohu Bohom i cirkvou jemu sverenú. Duchovní pastjerja ludu viac o zemskje ako o nebeskje pokladi sa starajúc, na vípovede písma svatjeho u

*) Budúce o tom obširňejše.

**) Eug. Geršmetta zle poslúžiu národu svojmu príhlasmí proti Slovákum písanímí. Či sa ospravedľní, budúcnosť ukáže.

Matúsa 6, 19. 20. 21. a 10, 28. zabúdajúc — terrorizmom maďarstva prestrašení, nje len že svatuo povolajňa a práva svoje nezastali, — (bo každy videu, že ide o náboženstvo, že sa robí na potupeňi kňazstva, že s vltazstvom Maďarou ono celkom pod vládu politickú padne, a t. d.) — ale ani povinnosti naproti cisárovi a národu svojmu nevplnili; čo viac mnohí z nich gardu proti cisárskemu vojsku vjedli a lud proti zákonnjemu Panovníkovi búrili a podpalovali. Nikdo z nich ako horliví Rajačič s mečom a križom Krista nevistúpiu a nevivolau zástupí tisícou za spravedlivú vec do boja. A predca duchovenstvo bi bolo divi robilo. Historia to zamlčať nemuže. Chibuvan zápal a posvätenja-sa, akim boli dakedi kňazja cirkve Kristovej naplnení, oduševnení!

20. Aristokratia slovenská v Uhorsku.

U dedou a pradedou terajšej Aristokratie malo to slovo aj svoj význam. *) Bivali oni napospol zmužili, dobri, šlechtění prjateľja a otcovja ludu. Trvalo to, dokiaľ ešte sloven-s k í r á z nosili na sebe; bo priznávajúc sa k národu svojmu, pracovali na jeho zvelebení, a napomáhajúc perom i peňjazmi blaho poddaních svojich, stali sa dobrodincami ludu, ktorí nje len že spisovali, ale i na svoje útrati rozširovali znamenitje knihi, náboženskjeho i hospodárskeho obsahu, a spojení s duchovnými pastjermi, nezaľedbávali chrámi božje

*) Teraz sa často spomína to slovo „aristokratia;“ a običajne o kom povjame, že je „aristokrata;“ toho sme dla princípu čisto-ludskjeho odsúdili. Pre pospolitejších rodákou slov., v krátkosťi naznačím slova toho právi význam. — Slovo „Aristokratia“ pochádza z réckeho „ἀριστος“ (najzmužilejší, najlepši, najšlechetejší *). Označujúc sa teda tým slovom najkrajšie duchovnje i telesnje cnosti človeka; a „κράτος, ες“ znamená: moc, silu, pánsťvo, vládu. Teda „ἀριστοκρατία“ alebo: „Aristokratia“ je = vláda najzmužilejších, najlepších, najšlechetejších! — Kdože bi si takúto vládu pod cisárom, z celej duše nežjadal? Ale či pri ludoch, ktorich aristokratmi voláme — nachádzame teraz tjeťto krásne cnosti? — Meno zostane vidi peknuo, ale zhnusenno skrze ludí, ktorim ono dokonca šepatri.

*) Tak sa volali récki hrdinovja.

navštevovať. *) Nespoliehajú sa na svedolno často poči-
nanja svojich úradníkov, šli sami medzi ľud, vizvedali sa na
jeho krivdi a potrebi; akim činom, získajú si jeho lásku a
dúveru, boli od každého čení, milovaní a zveľebovaní. —
(Pozri Prid. čís. 3). — (Takito otec ľudu je na pr. teraz
bivali župan Trečjanskej stol., G. Ostrolucki, ktorí sú verní
cisárovi svojmu i národ slovenský miluje, a o svoj ľud sa
vrúčne stará.)

V novejších časoch boli nastali nešťastnje Reštaurácie;
šlechta slovenská ofúknutá akimsi „Kor-szellem-om“ maďar-
ským, zabudnúť na svojich predkov a otcov, odrodjac sa od
svojho kmena i charakter slovenský zo seba vizvljeka. **) Pri
reštauráciach nastúpilo kortešuvanja, t. j. napájania, pre-
plácanja nižšieho zemjanstva, z čoho nasledovali: zkazenosť
mravou, vísťupki, nežnabožstvo. — Skrže kortešácie prišli
mnohí nežaslúžení, darobní a bezcharakterní ľudja do verej-
ných úradov, ktorí na miesto prisluhovanja spravdlivosťi a
práva, najvätších prjestupkov sa dopúšťali, na miesto o „obe-
cnuo dobro“ iba o svoje vačky (abi tjeťo boli plnje) sa sta-
rali; z krvavých mozolov ľudu si kašľjele stavali, a tak záhubu
krajiňe uhorskej pripravovali. Nebolo na tom dosť; Velmoži
a Páni imanja a duochodki svoje v cudziňe, po veľkých me-
stách kinožjac, o poddaných svojich sa málokedy obozreli. —

*) Keď šlechtičká rodina ňemohla na verejnej službi božjé odísť, bola
običaj najme u Evaňjelíkov domja, v prítomnosti čeljadki, s ná-
božným spevom a čítaním kázne „pěnu Bohu slúžil.“ — U viššej
šlechti bis' túto, običaj už darmo hladau, a u nižšej rjedke, vel-
mi rjedke sú toho príkladi. Dakedi najdeš v svjatočnǐ den starǐ
maťer pri biblǐi a nábožnej kniže, a jej dcěri pri románoch alebo
dákich ručnǐch robotách. Tak sa časi meňja!

**) Že to z opovrhnutja reči maťerinskej pochádza, potvrdím
slovami veľkeho muža stoeľja nášho, Zschokkeho, takto napominajǐ-
ceho: „Ehre die Sprache deiner Nation, und wache über ihre
Erhaltung. Denn die Sprache ist das eigenthümliche Kleid des Na-
tionalgeistes, in welchem er sich frei und mächtig be-
wegt. Jede ausländische, welche vorgezogen wird, verwandelt sich
in eine Fessel oder Mummerei, und verleitet zu unvater-
ländischer Denkart.“ (Stunden der Andacht.)

Podľa vyššej šlechty ani nižšia nechcela byť horšia. Držovali sa „veľké stoli,“ 4 — 6 hodinovje trakti, luxus nad luxus u nízkich i vysokých! Ale načo mám všetko pripomínať? Boli domi, v ktorých sa od rána do večera iba presťjeralo, fajčilo a postávalo *) a t. d.

Keď ale vidavki a dlhi ustavične rjastli a príjmi z roka na rok sa zmenšovali: nežnajúc inakšej radi, odovzdávali páni svoje kaštieje, domi a kúrie zemjanske do rúk židovských, a títo — z ich staro-otcovských, pamiatkami hrdinských predkou zasvätených pribitkou, porobili ohizdnje krémi, pribitki vístupkou a ohavnosťou Sodomi a Gomori, z opilstva pochádzajúcich; a takto uvalili seba, svoju rodinu i ľud do hrozného nešťestja. Lebo židja i pánou i ľud pospolití o všetko pripravili. Čože v takých okolnostiach zostávalo väčšej častke šlechty, ako hodiť sa do náručja Toho, ktorí veďu omámiť rečou ducha i srdce sina svetárskeho, inšjeho Boha, okrem „zlata“ nežznajúceho, iba po rozkošach sveta a módi sa zhánajúceho. Čože bolo ľahšie, ako zvjesť takichto ľudí na svoju stranu? Oni pri pohľade na veľkého svojho Košuta, zabudli na starých otcou a rodinu svoju, zabudli na kráľa, ktorého milosťou prišli ku svojej hodnosti; a — na národ slovenski? — Ó na ten ani len z ďaleka nepomysleli! — Prečo ste sa v ten čas nežjavili oslávení duchovja zvedením a roztopašným potomkom vašim, aby ste ich na lepšú cestu boli priviedli? Ó! prečo ste sa neukázali vnukom a sinom vašim, šlechtní Illésházovci, nábožní Zayovci, spravедliví Juštovci, peknoduchí Medňanskovci, hrdinskí Hrabovskovci, Suňogovci, slávni Otlíkovci, Plattovci, Poturnajovci a ostatní nesmrtedlní šlechti slovenskej pradedovja, ktorí i slovom i skutkom život i literatúru slovenskú ste napomáhali, a nehanbili ste sa byť dobrodincami slovenského národa! — Jeden jediní odrodilí Košut, zvjedou vašich vnukou a nástupcou. Ci sa nermúľite zvečneli duchovja, nad touto slabosťou a chabosťou vašich potomkou? **)

*) Kdo chce mať dokonalí obraz zemjanskeho života v Uhorsku, nech číta: „Falu jegyzője“ od Br. Eötvöša.

**) Pozorujúc takuo odrodenja sa od svojich najbližších, a lipnúja za cudzím, kdo muože mať za zlou Nemcom, keď s opovržením takto píše o Slovanoch: „So haben sie (die Slawen) denn ein Vater-

Darmo sa k takíto zvedením sveta-sinom hlásili Slováci. U Slovákov nebolo zlata, neboli vihladi na blesk a slávu svetskú; preto pišni sveta sinovja pohrdli tími, ktorí na duchovnom základe večnej pravdi kládli skalu budúcnosti svojej, — nepočúvajúc úprimne slová prihlasu k „Bratom Slovákom,“ ešte v Dubni 1848 po Slovensku takto sa ozívajúce: „Naposledí Vi bratja Slováci, ktorí ste sa doteraz menuvali pánni, zemánmi, barónmi a grófmi, a ktorí ste doteraz boli odporní národu Vášmu, Vašej krvi a Vášmu slávnemu pôvodu, hanbjac sa za potlačených Slovákov, Vi bratja naši drahí stante a pripojte sa medzi rodákou svojich, oslávte mená svoje tímto novim sa zrodením, buďte horliví milovníci slovenskeho národa, buďte jeho verní, statoční sinovja. Aj Mađari Vám podajú ruki s vätšou úctou, ako doteraz, lebo zradcu krve, odrodilca nemuože po pravde žjaden národ uctiť! Podajme si spoločne bratskje ruki — veď sme mi všetci jedneho pôvodu, jedna nás maľer slovenskej slávi kojila! Podpíšme slabím perom mocnje úmisli statočného národa slovenskeho, tomu zajiste, čo čas donjesou národom neubráni sa žjadna moc! Aj náš národ musí prísť k tomu, k čomu inšje národi prišli, a muože prísť tak, ako iní bez veľkeho viljevaňa krve bratskej, keď Vi k tomu čo je dobro pre Váš národ pristaňte. Teraz ešte muožete sa oslávť, keď vje, či časom s hanbou svojou toho okamžnja neobanujete? Pokojom chceme mi svoje práva dosjahnuť, špojme sa teda v úmisloch a nebude treba krve, úmisli slovenských sinou sjednotenje usporja viljevaňa krve bratskej, slovenskej!“ -- Tak sa ozívali k Vám

land und sind doch fremd darin; sie sind Mitglieder von Staaten und haben doch wenig oder gar keinen Antheil an der Regierung; sie besitzen so vieles Treffliche und Anerkennungswerthe, und doch ist das so wenig gekannt, und nach Gebühr gewürdigt; sie haben von der Natur so viele ausgezeichnete, körperliche wie geistige Talente, und doch stehen sie andern Nationen in so vieler Hinsicht nach; sie haben eine reiche, frühzeitig ausgebildete, höchst musikalische und poetische Sprache, und doch im Ganzen eine sehr dürftige Literatur, u. s. w.“

(Der Weltkampf der Deutschen und Slawen.)

Slováci pred revolúciou maďarskou; ale Vi ste si zapchali uši a nechceli ste počuť hlas bratou, hlas pravdi a láski; a preto potom nastalo viljevaňa krve bratskej, slovenskej; bo Vi ste sa nespojili v úmysloch svatých a nezhoreli ste láskou k národu svojmu. — A už sa začína viplňovať, a viplni sa iste i to proroctvo: „že so svojou hanbou toho okamženia obanujete“!

Okrem Košutovi oddanej Opposície, priznávala sa jedna časťka Aristokratie uhorskej k tak rečením Konservativcom. Tito sa zas na dvoje delili. Jedni na opravdivých všetkého starjeho šlendriánu a nerjadu konservátorou; a druhí, na slobodnejších starjeho šlendriánu reformátorou, srovnávajúc sa iba v tom, že ani liberaliste opposície ani konservatívci národu slovenskému neprjali, ale spoločne ho utlačiť a jeho národnosť udusiť zamýšľali. Nuž ale Konservativcou Slováci ani k sebe veľmi neprivilávajú; čo bi im prišlo z ľudí, iba o seba sa starajúcich, v otročení a ujárnení ľudu pospolitjeho svoje spaseňa hladajúcich! — Ako prostredníci medzi Opposíciou a konservatívci vystúpili gróf Majláth a gr. Emíl Dessewffy; tento poslední ako Redaktor „Buda-Pesti Hiradóva“ znamenitje radi, vistráhi a napomenutja dávau Maďarom, ukazujúc im cestu, ktorá bi ich istotne ta nebola priviedla, kam ich priviedli Košutovje perorácie. Ale hlasi víbornjeho muža tohoto odzneli ako vjetor po púšťach kečkemetských a debrecínských; nenajdúc mjesta u fanatickeho maďarstva. — I v poslednej, rozhodnej dobe dúraznými, bolastnými slovami B. p. hiradó vistráhi Maďarou pred nebezpečenstvom z ich prenáhľenja pochadzajúcim. Na ohnivú reč bar. Vešelínyiho dňa 29. Apr. v „kóre“ pešťanskom držanú, v ktorej horliví barón hrozjac Slovanstvom Maďarom, do zbvoja ich viviláva, — Buda-Pesti Hiradó odpovedá takto: „Číme oheň šlechtetnjeho baróna. Aj mi vidíme nebezpečenstvo, do ktorjeho nás prenáhľenosť, dráženja, podpichávanja, z jednej strani diktátorskúo títanstvo, z druhej strani služobní strach, tuná panuvanja na idei chudobnjeho mnohorečnictva, tam hrješno mlčanja rozumnejších zapľjetlo. (Čujte tieto pravdi z úst šlechtetnejších Maďarou, ktorí sami títanstvo prehnanych hláv cítili, ale pri svojej strane nemali nikoho, kdobi im bou dau moc oprjet sa nežbednjemu počínanú strani Košutovej. Či tú zodpovednosť konservatívci neberú a

sehá ?) Dalej pokračuje B. P. Hiradó: „predca ale veríme, že je ešte nje všetkjemu konjec; ešte nestojíme pri „hrobe slávnich“ alebo v potupe žijúcich. Ešte je nje takí tmaví obzor, akí p. barón — ačpráve dávnm, pravím svojim predtúšením — už teraz vidí vo svojej obrazotvornosti; k ostatnému dôvodu ešte je moc krokou, tjeťo musíme skorej sprobúvať, kím bi sme sa vikrikom p. baróna, do zbroja za ním pohli. Ak bi sme to urobili, tak bi sme sa rútili do nebezpečenstva, v tedi bi nasleduvau pohreb, nad ktorim, ako náš básnik povedau „egy nemzet vérben áll“ (národ v krvi stojí.) Ó, kebi sa neviplnilo toto slovo. Pre Boha majme teda trochu chladnej krve! Keď sa vždi prenáhlime, — prenáhlime sa v zákonodarstve, prenáhlime v jeho vikonávaní, čiňení, v láske, nenávisťi, v dôvere, potváraní, vichvalováni, potupováni, v smelosťi, strachu a t. d. tak mi níkdi nebudeme národ zreli, a hodní širších slobuod. — Chítme sa zbroje, ale kamže sa obrátíme? kde-že nemáme neprjatela? či muožeme vizvať každjeho, a predca zvíťaziť nad každím? neklamme sa na večnje veki. Budme povážliví! Nebezpečenstvu je lepšie smelo do očí hlaďeť, ako slepo doňho sa rútiť. — Zato poprobujme, ba všetko urobme, abi sme sa cestou pokoja virovnať mohli. Vi-jednávaním azda nječo strátíme, čo prenáhlenosť naša na veki kompromittuvala — ale v mešťanskej vojne — azda všetko.“ — Takje hlasi sa ozívali v B. P. hiradó-ve, ale ohlasu níkde nenašli. — Neskuor i novini „Figyelmező“ upomínali Madarou na pevinnosťi ku kráľovi a národu. Lež nadarmo. Košutovci takje hlasi nepočúvali, a Konservatívci, nemajúc síli nječomu samostatne sa naproti postaviť, hned ku tej, hned zas ku tej strane hoňení bivali.

Keď tak menuvaná „liberálna oppositio“ z kolaje zákonosťi vistúpila, republikánske sni v Pešti a Prešporku rozohňenje fantázie si tvorili, pjesne republikánske, ako: „nincsen király!“ p. krajiňe sa rozširuvati a cesta nastávajúcej revolúcií sa chistala: či konservatívci (ktorí o ničom tolko rozprávať nevedja, ako o svojej vernosťi k cisárovi, švarzgelbstve a pečovičstve svojom) nevideli vtedi najkrajšú príležitosť vistúpiť mužne za svojho cisára, proti rebellantským úmyslom Košutovím? Vistúpením takim bi verejne boli vdaku naproti panujúcemu cis. Domu osvedčili, pri jehožto blesku ako pri slnku sa cez mnohje stoeľija ohrjevali: vedjac dobre, že

cisárskou milosťou k tej sláve a hodnosti, v ktorej sa nachádzajú, prišli, cisárskou milosťou na velmožou a pánou povíšení boli! — V osudnom okamžení ale zabudli oni na milosť túto, a na mnohostoročje dobrodeňja cis. trónu; nje len že žjaden odpor proti košutovej strane na sneme a v žyote neurobili; ale chťjac sa votrjeť do milosti košutovej, abi pri rozdávaní úradou za liberalisti tohoto Diktátora nezostali, v tej nádeji, že čo predtím od Cisára, teraz od veľkneho Košuta dostávať budú, s jeho stranou sa chabo sbratali a sjednotili! *) Povedja daktori, že proti všemohúcej Košutovej moci nič vikonat nemohli. Ej ale to je nje pravda. Košutova moc najvjac v jurátoch záležala, timito on vedeu celí sñem terrorizovať. **) Ci ale oni po svojej strane (ktorá na počet opposiciu previšovala a do počtu svojho mnoho barónou, grófou a t. d. rátala) nemali spuosobních ľudí, a tisíce pospolitjeho obecnstva, ktoruo bi sa z vätšej čjastki k nim bolo pripojilo? Ale načo sa nebezpečenstvu vistavuva! Najlepšja politika je pravda, každjemu (na ktorjeho strane je víťazstvo a sila) na reči prisvjedčať, poklonkovať sa, do očú sa pochlebúvať a t. d. — a tejto politike konservatívci náležite sa rozumeli. V čas nepokojou a revolúcie sa oni Košutovi klaňali, alebo dakde po kúpeloch visedávali, a — po premožení tohoto, obskočili odrazu trón mladjeho Cisára, chvastajúc sa pred Ním svojou vernosťou: abi za odmenu do úradou vsadení, zas panuvať, lud klamať, nespravedlivosti páchať mohli. Nehanbja sa oni z novu hlavu dvíhať, okolo ministerstva sa motať, a jemu: akje sa majú v Uhorsku porjadki uvádzať, návrhi a pláni robiť! Ci to nje bezcharakternosť?

*) Oni patria do nasledujúcej kategorie: „Ich bitte Sie, mir zu sagen, ob es wirklich war, dass auch in Petersburg eine Revolution ausgebrochen?“ „„No, und was interessirt Sie Russland und sein Kaiser? Sie sind ja ein konstitutioneller Ungar!““ — „Ei der Teufel — Ungar, Magyar, Slowak, was geht mich das Alles an, wenn ich meine Herrschaft verlieren muss.“ (Der Slowak.)

**) Dávno proti tomu horliu gróf Emil Dessewffy: „Az ország-gyűlési ifjuságot, melly túlnyomólag iskolából, épen kikerült, és így tanulásra, nem pedig befolyásra vagy mások feletti bíráskodásra hivatott, ifjonczokból áll, közvéleményt képviselő szérephen engedték felépni és eltűrték, hogy fejtekre nőjön.“

21. Strana slovenská.

Celkom v inakšom svetle sa nám ukazujú Slováci. Títo potupení a opovrhnutí sinovja krajini Uhorskej, nemali na svojej strane žiadnych velmožou, grófou a veľkých pánou, ktorí, hanbjac sa za reč svoju starootcovskú, za Nemcou alebo za potomkou Arpáda sa vidávali. Slovenská strana nemala Representantou ani na sneme uhorskom (hlas Štúrou bou slabí), ani vo Vjedni pri uhors. kancelarit, ani v Budiňe pri c. kr. Nádvorníkovi. A kdo na týchto miestach nemau zástupcou (tak rečeních patrónou), običajne pred svetom opovrhnutí a ňevšímami bivau. Dlho sa pravda Slováci sami ku svojmu právu ňehlásili; ale ani potom milosti sústrednej vlády rakúskej ňikdi v takej mjere ako ostatní, účastniami neboli. A takto sami na seba zaňechaní, iba tou vjerou že spravedlnosť božja ňedrejeme, sa posilňuvali.

Strana slovenská všetkú silu z duše svojej čerpajúc, pišnje a potupnje pohľadi Maďaróneu, — ktorí v povedomí materiálnej sili a svetskej múdrosti (ktorá vraj všetko po predku vje virátať) ani si ju ňevšimli, — pokojne znášajúc, žila v nádeji krajších časou. A kím Maďari hneď tej, hneď zas druhej politiky, podľa kombinácií za užitočnejšú držanej, sa chitali; Slováci ňikdi od počjatočnej mišljenki svojej ňeustúpili. Akuo bolo ich prvuo slovo, takuo holo i posledňje. Hladajúc najprú práva a spravedlivosti perom a slovom si vido budnúť, keď prišli časi novje, v ktorích sa všetkje národi za svoje práva hlásili a za ňe zomjerať hotovi boli; Slováci ani ňemilostou sústrednej austr. vlády, ani posmechom svet-skích pánou ňeodstrašení: v najväťšom sklúčení svojom, a za času triumfujúceho, najmocnejšjeho maďarstva, uzavreli medzi sebou ešte v Dubni 1848, nám už známu politiku, ktorá sa v ničom menšom ňedokonávala, ako v odhodlanosti „brá ňiť práva trónu a práva národa.“ A ňebola to iba običajná, z práznich slov záležajúca politika, ale skutkom dokázani čistí námer Slovákou. Videli ich sami Maďari pod cisársko-národňimi zástavami bojuvať. Bo povstali oni zároveň zbratrením kmenom slovanskím keď cisárski trón bou rúcani od tých, ktorím všetkje možnje práva a dobrodenja udeľovanie, ich žjadosť a zákoni čo si sami na dietách ustano-

vuvali, viplnenje a potvrdenje, zvelebenja ich národného života skrze dovolenje po celej krajine spolki, napomáhanuo bývalo; a keď bou opustení od Vás bezsrdcích konservativcov, keď sie sa všetci hanbili honosiť farbami cisárskimi, keď o spojení s Austriou nič nechceu počúvať — legie z cudzozemcou, najmä bojovních Poljakou ako z pod zeme virastali a trónu cisárskemu zo všetkých strán velikuo nebezpečenstvo hrozilo: vtedy povstau, hovorím, národ slovenský, aby brániu v spoločenstve ostatných zbratrených kmenou, práva Panovníka a trónu! V tom čase on viljevau krú, jeho sinovja bývali hádzaní do žalárov, a zomjerali verní vlasti a královi svojmu. — A Vi bezsrdci, predca odtiskate národ slovenský i teraz od trónu cisárskeho, odvádzate, a odvracjate srdce Panovníka nášho od verných jemu Slovákou, vihlasujúc Náčelníkom slovenských za kommunistou, panslávou a nebezpečných ľudí! *) Ci sa nebojíte hnevu božjeho, ktorí takjeho hrjechi netrpí?

22. Bojovníci slovenský.

Národní Vodcovja pri počiatku vivinuvanja sa života slovenského, viučováním mládeže, spisovateľstvom, cestovaním po zemi slovanských kmenou a oboznámením sa s prvými hlavami slovanskými, kládli nevedomki základ budúcnosti národa vlastného. Bo teraz, kde sa pohli, všade ich známi a priateľa vitali, ich žalobám uverili a podávajúc im ku djelu novjemu pomocnej ruki, ich žjadosťi viplňovali a napomáhali.

Slováci, ktorí zahoreli láskou k rodu svojmu až do najnovších časou boli čistej mišljenke posvätení, v umeňi a vo vedách pohružení: „mišljenka bola ich zbroj, mišljenka ich pole, mišljenka ich vihlad do budúcnosti.“ Neboli medzi Slováci žjadni diplomati tajných kabinetou, politici v každom okamžení sa pretvarujúci, ani kommandanti vojska, zbehli v taktike vojanskej — súc napospol pred salónovím, diplomatickým a kabinetním svetom do samoti odsúdení. Celá tak rečená intelligen-

*) Táto strana Aristokratie, za kommunistu vihlasuje toho, kdo odstupuje od utlačiteľou ľudu; za pansláv, kdo miluje svoj národ; a za nebezpečného človeka, kdo na vzdelání a osvjetlení ľudu slovenského pracuje!

cia slovenská, iba napredok seba a potom národ svoj vzdelať a osvietiť zamýšľala. Intelligencia táto záležala z mužou a mládeňcou, ktorí v rodinnom kole pri veselom speve a rozhovorochoch najvjac o národných predmetoch sa zabavujú, zlosti a hrúzi ako i liškavje a podvodnje reči sveta ani ako mak si nevšímali, a zo samích úradou sa vitvárali *), abi v národných prácach svojích prekážaní neboli; začo ich ľudja nížki (iba po chlebičku pachýjaci) za podivních a mňíchou, svetu odomretích, vihlasovali. — Tito mužovja a mládenci slovenskí, ktorí iba dakedi si pĕseň „o slobode“ a „boji“ zaspjevali — naráz v ideáloch svojích — čarovními povestami o „slobode“ „barrikádach“ a „divadle“ ňje vjac ideálnich ale skutočních bojou a krvavej vojni — pretrhnutí, čo si počnú? kam sa obráća? — kde je ale mišljenka, duch i sila posväťenja sa, tam je všetko možnuo. — Z týchch, pred svetom opovrženích „mňíchou“ povstali bojovníci slovenskí.

Pri víhladoch na vojnu, ktorej Slováci vihnuť nemohli, prvuo bolo postarať sa o mužou, v týchto vecách zbehlich, taktike vojenskej priučeních. A tu zas pozorujeme, že nár. Vodcovja boli poznali budúcích kommandantou ešte v tedi, keď sa o vojne níkomu ani len ňesnívalo.

Hurban v mladosti svojej, ako vislañec Ústavu prešporského, cestujúc r. 1839 po Morave, obznámiu sa v Brne s jedním mládeňcom, na ten čas kadétom, Bedrichom Bloudekem a spolu i so Zachom, ako mužom už v tedi veľmi skúsením. O tomto posledňom písau Hurban na prjateľou svojích r. 1840 takto: „S Borivojom (t. j. Zachom) som sa dlho a prospešne rozprávaui. Borivoj je ten, ktorí je v stave ňje len plukí kommandovať, ale aj v kabinetu řadiť loď obce v rozburenom mori svetopánstva.“ Takto puosobila osobnosť Zachova na mladjeho Hurbana. — A skutočne Zach a Bloudek boli hrdinovja ňeskoršej drámi slovenskej, ku ktorim dvom náčelníkom národných povstalcou sa pripojui i Janeček.

Bloudek a Janeček boli vistrojení pred septembrovím povstañím na Slovensko, abi tam kraje a terrain budúcích víprau vojenských prehľadli. V Nitrianskej stol. navštívili Mija-

*) U jednotlivcou na takí stupeň višlo čistuo posväťenja-sa mišljenke, že oddaní službe ducha a národu — i najsladších svazkou manželstva sa zarjekali.

vu, Brezovú, Vrbovce a t. d. Na hornom Slovensku prešli cez Turjec, Kremnicu, B. Bistricu. A na týchto stranách sa nezadlho objavja i národňje boje slovenskje.

23. Stav Uhorska pred slovenským povstaním.

Zmatok hrozni panuvau v Uhorsku. Prabiditeľja krajin tejto, ciľjac sa píchou a tyranskim zachádzaním madarstva obrazenimi, prichádzajúc k povedomú individuálneho, národno-samostatnjeho života; a vidjac že krajina táto je nje vjac ich matkou, ale macochou, ktorá iba nadutím, rozkazujúcim a roztopašním sinom slúži a volká: povstali aj oň za slobodu a za právo svoje, nazdávajúc sa, že sú tak sinovja Uhorska ako i druhí, a preto tak rovnoprávní akokolvek i Madari.

Samí prvi boli Srbi, bojovní junáci juhoslovanskí, ktorí sa počínaň madarskjemu najprú smelím slovom, potom neo-hrožením skutkom naproť postavili. Srbi ešte v Dubňi ustanovenjam a zákonom madarským sa sprotivili, matriki a zápisnice mad. pálili, úradníkou Madarmi vivoleníh a ustanoveníh pozhadzuvali, poslušenstvo mad. ministerium vipovedali. Naposledi povzbudení mladím srbským junáctvom, povstau hrđinski národ tento proti Madarom, vedení a napomáhaní svetím Patriarchom Jozefom Rajačićom, hrđinmi Kňičaňinom, Stratimirovičom a druhimi, a viperúc Madarou pri Alibunári, Perlasí, Titteli a t. d., dostanúc sa do hradjeb Srbobrannjeho Sv. Tomáša, víťazne odoháňau a porážau vojská i gárdi madarskje.

V Sedmohradsku povstali Sasi a s nimi hraničjaci bojovní Rumúňi. I Rusiňi na pounoci dávali znaki života.

Horváti zo všetkých týchto národou najsamostatnejší, municipálnimi právami ohradení, kroz svojích vlastních vislancou na sněmoch uhorských predstavuvaní, už od dávna proti Madarom mužňje vstupujúci, i teraz najrázňejše sa proti nim postavit mohli *).

*) Dňa 8-ho Jul. 1848. piše Hurban zo Záhrebu: „Mi sme tu živí, v očakávaní velikích vecí. Vi tam v zátiší života ljež čakáte čo príde.“
„A to miluo Slovensko naše čože robí? V drjapoch cudzích je —

Junácki Jellačić-bán prekročjac Drávu dňa 7-ho Septembra, neunavním maršom postupovau k Budínu a Pešti, abi pokoriu tjeto sidla maďarskej bezuzdnosti.

Všetki tjeto veci sa robili ná vidomoči pred celím svetom; neslovanskje časopisi náruživé proti počinaňú slovan-ských národou vystupovali, nazívajúc Srbou zbojníkami, lup-pežníkami, a Jellačića vodcom zbojníckej bandi. Iba sústred-ňa Vláda Rakúska sa zdála všetki tjeto veci ignorovať. Za-tajiť sa nedá že bola v kritičnom položení. Z jednej strani, ako vpadnie povstaňa v Taljansku, z druhej strani vjedén-ská Aula a nadovšetko Maďari, Ministerium vjeden. do veľkích zmatkou boli priviedli. Ku stránke a politike žjadneho z týchto národou sa minist. rakúsko nekľonilo, ale ani ono istú, s'a-mostatnú stranu neutvorilo, prezradzujúc všade neurčitost a neistotu zásad a náhľadou svojích. Takím činom obivateľja celjeho Mocnárstva do veľkjejho zmatku a neistoti privedení boli a samo c. kr. vojsko nevedelo: komu má veriť, koho po-slúchať a začo vlastne bojuje? Každjeho občana v celom mo-cnárstve iba jehó náruživost a náklonnost k jednej, lebo dru-hej alebo tretej strane hnala a priťahuvala. *)

Maďari na Vláde vždi novje práva vimáhali a v úmysloch ustálení, sbjeraňím po celej krajine obeť, chistáňím zbroja, cvičením národnej gardi a t. d. k vojne sa pripravovali; ná-rodí ale ostatnje v dobe osúdnjej, v ktorej išlo každjemu o to: žiť alebo zhinúť, počinaňím maďarstva odstrašiť sa ne-

a nemá ho kdo silno bráňiť!“ — Dňa 26-ho Aug. „Ochoren som a iba dnes čo muožem trochu perom vládnuť. Robím — robím za ten náš národ, nech len pán Boh požehná prácu našu. — Dostau som zimnicu.“ — „20-ho Aug. tak nabili Srbi Maďarou — že celá dieta v Pešti závrat dostala.“ „V Horvátsku sa pripraví robja nále-žitje. Bán je človek veľikí, múdri a opatrní.“

- *) Deutch-Oesterreich wollte zu Deutschland gehören, Slawisch-Oesterreich wünschte eine von Deutschland unabhängige Verwaltung; Ungarn (rozumej Maďarstvo) wollte sich selbständig constituiren und nur des oesterreichischen Kaisers Person, als König noch ferner dulden; das italienische Oesterreich warf sich den anderen Italienern in die Arme, den „Fremden“ Tod und Vernichtung schwörend.“

(Gen der Rev.)

dali. Ministerstvo vjedenskuo sa klátilo. Klátenja toto pozorujeme najme v tedi, keď Jellačić, majúc ľahnúť s cisárskim vojskom proti Maďarom, obžaluvani od týchto, do Insbrucku bou cituvani, abi sa tam vraj, zo skutkou a počinaňja svojho ospravedlniu. Vojáci Bánovi, hned od ňeho, a hned zas od Maď. minist. dostávali príhlasi a rozkazi; a často skrze vládu rakúsku bána zvelebenjeho, dúveru c. Dvora požívajúceho a druhí raz z bánstva zhodenjeho a potupenjeho videť museli. Pulský, agent maďarskí v samej Vjedni plakáti proti Jellačićovi vivesuvau, verejne proti ňemu verbujú. Z čoho mohlo nasledovať, že Jellačić-bán — ak nemá dost energie, nepožíva dúveru, lásku a oddanosť svojich plukou, — lahko sa stañe prvou obeťou ňeráznosti sústr. vlády rakúskej, aki príklad máme na grófovi Lambergovi a grf. Latourovi, ohavne zavraždeních.

Ze minist. rakúsko vždi viac na legálnej ceste *) postavením, historickí uznáním, cis. Domu sa líškajúcim Maďarom nakloněnuo bolo, ako druhím, za cis. trón a práva svoje vystupujúcim národom, videu každí. Keď Maďari svevolně do práv cisárskich zasahuvali, a naposledí ňepotrebnjeho cisára s 3 millionami tak rečeno na penziu dať zamíšľali; práva všetkých v Uhorsku bívajúcich národou nohama šľápali; v pevnostiach cisárskich maďarskje zástavi vivesuvali, verních cisárovi dústojníkou kočáčinami zheucťovali, vojsko cis. na svoju stranu lákali, s červeními perami behali a t. d., a sám Jellačić Pešť a Budín s velikou mocou cis. vojska pokoriť išjeu: minist. rak. i v tedi ešte na smjereňja mislelo, ktoruo sa malo skrze Arcikúježa Jána uprostredkovať. Na mjesto ňeho vislalo gr. Lamberga, jako prostredníka, ktoríbi v meňe Jeho Jasnosti s Maďarmi sa pokonau a porjadok v Uhorsku uvvedou. Stalo sa čo každí v okolnostiach tehďajších predtušiť mohou. Gróf Lamberg na pestlanskom moste od vziťklej luzi, vedenej Balo-

*) Maďari sa chvastajú, že oni vždi na legálnej (zákonnej) ceste zostávali. Tak je. Dovolenja na vjacej millionou papjerovích peňázi (košutek), 200,000 honvédou na legálnej ceste pítali — a vikriťjac ňeskuor Republiku i Dom Habsburgsko-lotharingskí v Debrecíne na legálnej ceste detronizovali, vitvorjac cisára rakúskeho z práva nástupníctva v Uhorsku a z práva ku koruňe sv. Šľefana. To sa všetko pekňe, krásne na legálnej ceste robilo!

ghom a druhými vítazmi, barbarski kosami rozsekani a rozkúskovaní, stau sa obeľou fanatismu, ktorí slabí Radcovja koru- ni skrotili ňeyládali. *) Ale aňi potom ňezmúdrelo rak. ministerium, a iba viac z núdze sa vrhlo do náručja Slovanom, ktorí ces všetkje stoeľtja svoju vernošť k cis. trónu skutkami dokázali a i teraz na jeho udržaňi všetkími možnými silami pracovali.

24. Vjeden.

Dňa 29 a 31 Aug. piše Hurban z Vjedne takto: „Rakúsko Ministerstvo je spravodlivím hňevom naplnenuo na Madarou, ktorí v divokej piche svojej cekú Monarchiu rakúsku, práve teraz sa preporoduvať počínajúcu, roztrhať a rozkúsať, ba čo viac pod svoju moc podrobiť chcú. — S Madarmi ňjeto čo žartovať, tí najňevinňejších ľudí vešajú. Máme toho dúkazou dost. Co so Srbmi robja, to je ňevidanuo, ňeslichanuo; to jest, mordujú a mučja tich, ktorí odzbrojení súc, medzi ňimi zijú a aňi necekli do teraz. Madari už mnoho vojska ňe-

*) „Die vom österreichischen Ministerium an den Pesther Landtag gerichtete, in dem Landtagsacte Nro. 66 veröffentlichte Denkschrift über das zwischen Ungarn und den übrigen Ländern Oesterreichs bestehende Band der Einigung, die kaiserlichen Manifeste vom 22, und 25-ten September, durch welches letztere dem Feldmarschal-lieutenant Grafen Franz Lamberg der Oberbefehl sämmtlicher in Ungarn befindlichen Truppen und bewaffneten Corps von was immer für einer Benennung übertragen wurde, und das Erscheinen dieses Befehlhabers in der Eigenschaft eines ausserordentlichen Commissärs zur Herstellung der Waffenruhe schon drei Tage nach seiner Ernennung an dem Sitze des Landtages zu Pesth, — diese That-sachen liefern die sprechendsten Beweise vom aufrichtigen Streben des Kaiser-Königs, die Ordnung im Lande auf gesetzlichem Wege im Einverständnisse mit den Volksvertretern ohne Blut-vergießen wieder einzuführen. Mit der grausamen Ermordung des kaiserlichen und königlichen Friedensboten war der Fehde-handschuh von den Magyaren ihrem Könige und zugleich dem Kaiser von Oesterreich zugeworfen, den aufzuheben Pflicht und Ehre geboten.“ — (Gen. der Rev. str. 366.)

muožu utrimati v naših krajoch, lebo čo tento list čítať bude-
 ie, už bude Bán aspoň s 24,000 vojska hraničnjeho na Ma-
 daroch. Potom aj mi veru čušať nebudeme. V krátkom čase
 príde Slovákom den spaseňa!“ — V takichto nádejach žili
 národní Vodcovja slov. vo Vjedni na konci mesjaca Aug.

September sa približiu. Keď maďarská strana vo Vje-
 dni skrze neunavnjeho agensa svojho Pulskejho do legii ma-
 darskich vihadzuvaňim peňazstva verbuvala: v tom čase, v
 meste tomto prítomni Slováci, nedajúc sa žjadními hrúzami
 odstrašiť, trebas pred policiou Auli nikdy neboli bezpečni, —
 verbuvali proti Madarom pod zástavi cisársko-národňje. Do
 17-ho Sept. zrjastou počet bojovníkou na 500 hláv, a s ti-
 mito sa odvážili Národní Vodcovja vstúpiť na zem Slovenskú.

Pred odchodom držali schuodzku, v ktorej prítomní boli
 Slováci: Hurban, Štúr, Hodža; a Moravaňja: Bloudek a Zach.
 Ten prujší sa i s Janečkom bou navrátiu z recognosciruva-
 ňja terraiu budúcich víprav vojenskich. V schuodzke tejto,
 napredok sa ustanovila „Slovenská Národňja Rada,“
 ktorábi do času rjadila samostatně vystupujúci národ sloven-
 skí. Údovja Radi tejto, všetci rovnakuo právo majúci, boli
 následovně zvolení; vojanskje veci sa sverili: Bloudekovi,
 Zachovi a Janečkovi; politickje záležitosti: Hurbanovi, Štú-
 rovi, Hodžovi. Spomenutí kommandanti iba s porozumením
 týchto ostatních mohli ňječo podujímať a ďalšie rozkazi vídá-
 vať. Ku Národňej Raďe i dvaja Sekretári boli pripojení: B.
 Nosák a D. Bórik. — Nebude snáď od veci, keď sa o Náro-
 dňej Raďe obsírnějše vislovím.

V neobičajních okolnostach užívajú sa neobičajnje pro-
 strjedki k dosaženú vimerenjeho cjela. Keď sa v jednej kra-
 jine roztrhajú svazki tisícročjeho spojenja medzi Panovníkom
 a národom; na mjesto pokoja, poslušnosti a porjadku, naj-
 vätšja anarchia panuje, aká sa po marcových dňoch v Uhor-
 sku objavila; keď sa vipovje úcta a oddanosť naproti koru-
 novanej Hlave a zákonom, celjeho Mocnárstva znovuzrodeňja
 napomáhajúcim; slovom keď je svet ako-bi pomatení a sebe ne-
 prítomní: v takom čase sa običajne prvje, hnuljam sveto-ďucha
 rozumejúce hlavi, postavja na čelo národu a vedú záležitosti
 mnoholisíc-hlavjeho ludstva, abí ho privjedli do prístavu pokoja.

Slováci od dávna vídavali a poznávali Repräsentantou
 svojích v troch hore meňuvaních mužoch, ktorí za národ slo-

venskí už v svojom živote mnoho boli pretrpeli. Títo mužovia skrz Madarou z krajini Uhorskej viobcuvani, medzi ludom svojim vjac pritulkú nenachádzali, ale predca ho na nohi postavil, a jeho vernosť naproti cisárskemu trónu pri všetkom nebezpečenstve neskalenú, udržať si umjeňili. Bez porjadku dočasných zákonou a Správi sa to stať nemohlo : utvorili teda správu, ktorábi sa o dôležitosti národňje starala, potrebnje rozkazi národu vidávala, porjadok vjedla, a vubec všetku činnosť, vikonnosť a zodpovednosť na sebä prijala. Správa takáto bola „Slovenská národňja Rada,“ z mužou hore-menuvaných záležajúca.

Mnohím Slovákóm, nedospelím ešte k životu národňjemu običajúe všetko hiva smješno, čo ich mužja začínajú ; takíto sa i pri „Národňej Rade“ zastavili, s posmechom sa vipitujúc : „Kdo dau právo tím mužom vzjať záležitosti a vedenja národu slovenskjego na sebä ?“ Odpovedám : že právo má ten, kto sa cíti biť povolaním k veľkjemu djelu, a vje posvätiť život svoj národu vtedi, keď sa všetci ostatní jeho sinovja od něho odťahujú, nehajúc ho leťjet do prepasti večnej záhubi. Právo a zákon tento je napísani v duši každjeho šlechetnjeho národovca, ktorí má dosť sili obetovať sa celku národňjemu. Ako ten, kto za topjacim sa skočí do vodi, abí ho vislobodiú, šespiťuje sa : či k tomu má právo ? robjac to z vnutrnjeho šlechetnjeho pohnutja a povinnosti ľudskej : takí mužovia národňej Radi skočili do zbúreních vln oceánu, za topjacim sa národom slovenským, nedbajúc na to, či aj oni medzi vlnami zahinú, a či šťastlivo k prístavu pokoja sa doplavja ! Národ slovenskí bou násilno vitrhnutí zo života zákonnjeho, a obetuvani anarchii madarskej ; Vodcovja jeho teda mohli sebä proti-postaviť anarchii, keď mali zmužilosť lebo zhinúť, alebo zvíťaziť.

Za nepotrebnuo držím o tom ďalej reč šíriť. Národňji Vodcovja prišli pod svojími menami, bo pod druhími prisť nemohli a vistavili sa práve preto najvätsjemu vzleku madarstva. Kdo v tom veľkodušnosť něvidí, tomu ňje historia, ale Æsopovje fabule patrja do ruki. — Národ má ďakovať prozreteľnosti božej, že mu v osúdnej chvíli takichto vivotelných sveto-ducha sinou posjela ; bo títo kladú uhelní kámeň slávnejšej budúcnosti jeho. Oni sú Fárusovja (svetlárne), ku ktorím tisícou pohľadi sa obracajú, v nich svoju nádeju a náiechu nachádzajú !

Národňja Rada, ktorá mala vjesť verejnje záležitosti na Slovensku sa teda usporjadala, a prvu jej najhlavnejšje rokuvaňja bolo: z ktorej strani Uhorska bi sa s najlepším prospechom mohli hranice prekročiť? — Mjenki boli rozdjelne. Hodža stáa na tom, aby sa šlo najsamprú na Turjec, — a prednášau svoje dúvodi; Hurban naproti tomu chceu do Nitrjanskej vtrhnúť, kde vraj na jeho slovo tisíce bojovníkou povstaňe. Táto nárada sa naposledi aj prijala; bo proti výprave do Turca mnohje ťažkosťi v cestu kladenje holi, a síce: vzdjalenosť Turca od samích hraníc, a poloha terrainu, iba množstvu vojska hovjaca, ktorimbi sa všetki passi dokonále obsadiť mohli. — Náradu Hurbanovu porúčala blízkosť železnice k západnej strane Nitrjanskej, ludnatosť tamejších kopaníc, dedín, mjest, ako sú: Vrbovce, Mijava, Brezová a t. d.; vrchi, vrški, úbočja a dolini, potrebnje k udržaňu sa maljeho zboru a t. d.; ako aj to osvedčenja-sa Hurbanovo, že postavi tamešnje obivateľstvo celkom na nohi. Uzavrela teda Národňja Rada, hranice Slovenska pod Javorinou prekročiť. Pri ktorej príležitosti sa i Præsidentstvo Hurbanovi, kým výprava v stolici Nitrjanskej trvať bude odovzdalo, ktorubi v Trenčjanskej prešlo na Štúra, v Turčjanskej a Liptovskej na Hodžu. Takje boli úmisli Národnej Radi, nazdajúc sa, že s jej príchodom celí národ povstaňe, najme, keď nezaňedbala o svojích úmisloch poučiť ňje len Slovákou, ale aj Rusínou a Rumunou. Dúkazom toho sú rusínske a rumúnske príhlasi. Lež inakšje to chceu mať osud. — Naposledi po zaopatrení príhlasou, národnej pečade a ostatních k výprave vojenskej prislúchajúcich vecí, určiú sa den k odchodu.

25. Výprava slovenská.

O výprave slov. píše Hurban nasledovne: „Blížiú sa den 17-ho Sept., v ktorom sa mala vibráť malá výprava z Vjedne do Slovenska. Bán prejdúc 7-ho s vojskom svojím Drávu a tak hranice zeme svojej, bou sa už sveriu šľestú junáckemu. Vo Vjedni panuvalo všeobecnuo preklínaňja Jellačica-Bána. Malí zbor roztraťených slovenských bojovníkou čakau ako na trñi den odchodu svojho v strachu a strnutí pred policiou Auli, ktorá svojích agentou a verbovníkou do legii maďarských po

všetkých ulicach a prjedmestach rozostavenje mala, a okovidno po Slovanoch čihala. Jednatelja slovenski sa ale nedali odstrašiť ani tímto lažkim stavom svojich prvých krokou. — Munícia, ktorú Hurban od Srbou z Karlovíc bou dovvezou, ako i tá, ktorá sa vo Vjedni zaopatrila, sa pakuvala. — Bez najmensej nehodi, prostrjedkom všelijakých úžlabou a nebezpečensvi dostavilo a dodalo sa mužstvo i vojenskej prípravi na nádražja železnice severnej do Vjedne. Peť sto mladích junáku sadalo do zlástneho, osobitného vozotahu v desjatu hodinu večernú, dňa 17-ho Sept. 1848. Iba dakolko prjatelou, vislancou českých vedelo o odchode, a ti sta Nikodémovja, svetu nepoznani s vnútrním plesáňim viprovádzali odhodlanú mládež, dávajúc jej s Bohom. Vozi nákladnje sa naložili, — a v temnu noci tratiu sa hukot leťjacich k cjelu určenia svojho mladích sinou slobodi.

„Viprava tak chatrná na prostrjedki a počť iba bláznovstvom bi sa mohla pomenovať, kebi sa sama o sebe považovala; 500 mladích šuhajou nevibojovalo ešte nikdy žjadnej zeme, a tím meňej zeme takej, ako je krajina Uhorská. Tích 500 bojovníkou sa nemá inakšje považovať, iba za stráž a gardu Národnej Radi, t. j. tých mužou, ktorích očakávau s túžbou národ slovenski, a za ktorích vedeňim sa on mau pozdvihnúť proti zjavnej zbure separatistou maďarských. Čo on aj dokázau. Ostatne, že sa zmužilosť a hotovosť obetuvanja sa vihladávalo k tomu, abi sa boj s tak chatrnými prostrjedki, proti tak mocnjemu v ten čas maďarsivu, pri tak veľkej nečinnosťi sústredného ministerstva rakúskeho započau, to sa samo sebou rozumje. Ale práve to uznaosť zasluhuje. Bo, kebi tento moment náležite bou oceňeni bývau, iste bi sa nebou mohli tak rozduť onen potok maďarskej zburi.“

Svitlo krásne ráno; den 18-ti Sept. Viprava slovenská s veselím spevom dorazila do Pjesku práve keď bleski rannej zori z poza huor sa vikrádali. V Pjesku stáli na pohotove vozi z čjastki zo Slovenska od Vrbovcanou a verních Hlbočanou vistrojenje, z čjastki z Moravi: na ktorje sa zaraz všetki prípravi poprekładali a celí ľah sa pohou v tú stranu Nitrjanskej, kde leží Javorina. „Podivnuo to bolo divadlo“ — pokračuje Hurban — „keď ces Veselja, kde práve hluční trh sa držau, naša viprava svoj pochod držala. 500 ľudí v rozličnom odeve, medzi ktorými daktori práve ozbrojeni boli

a asi 30 plních vozou lichúnko a v najvätsom porjadku, defilovalo pred množstvom zvedavjeho obyvateľstva! Akoby z neba bolo padlo toto množstvo neznámich postáv. Rozprávali si v celom okolí rozmaňitje povjedki, a iba za dakolko dní dozvedeli sa, zkadjal ten vjetor pochádzau a kam bou namerení. Žjaden úrad, žjadna stráž, žjaden človek neopovažuvau sa pítať na cjel cesti tichto početních pútníkou, a predca bi každí z nich i rád bou vedeu, i snáď povinnostíou to jeho bolo sa prezvedjeť! Boli to veru podivnje časi, všetko bolo ako zamrazenuo v očakávaní toho, čo od inšjeho ako je sám človek prísť má. V tom čase bou svet ako nikomu neprislúchajúci, a bran ho do službi svojej ten, kdo sa právo k tomu djelu odhodlau. Takto prešla celá viprava ces Velkú. Nad mestečkom tímto, na návrši rozkošnom pri dohárajúcej žjare k západu sa skloňujúceho slnka, rozložili sa bojovníci do tábora, vozi zastali, vipakuvala a rozdala sa zbroy túžobne na ňu čakajúcim bojovníkom slovenským. Dojímaví to bou pohľad. Mládenci objímali puški svoje, boskávali ich a hlučnje pjesne sa ozívali a hlasi zaletuvali za blízku hranicu, na zem svatú slovenskú.“ —

V tom z pomedzi údou Národnej Radi vistúpiu Hurban, abi oduševňiu vímluvnosťou svojou ozbrojencou slovenských. Krátky obsah jeho reči bou tento: „Nebolo dakedi hranice medzi Slovenskom a Moravou, ale to všetko bola za starích časou jedna spoločná vlasť zbratreních národou slovanských: a preto nemá biť ani napotom medzi tímato dvoma krajinami hranice, ktorjebi delili zbratrenje kmeni, sinou jednej Matki. Na tom budeme pracuvať, abi sme vitrhnuť národ náš slov., z pazúrou djvneho maďarstva, zas ho k dávnej sláve jeho privjedli, a hranice bratou od bratou deljace, zotreli!“

Za ním hovoriu Štúr takto: „Bojovníci! pozrúťe na túto otvorenú dolinu; tá nás vedje k cjelu nášmu. Za tími vrškami, tam leží Slovensko, rodina naša, národ ubjedení, utlačení, od lisíc-rokou všetkej samostatnosti pozbavení, národ povrhel; a teraz v najnovejších časoch jeho zotročiteľja prišli k úplnej moci a vláde, ú teraz budú úplne nad ním panuvať a ho podľa ľubosti zdjerať a života pozbavuvať. Ale ešte nevihinuv duch národní. Pozbavili nás všetkjeho neprjateľja naši, lež túto vuolu ňik odobrať nemuože, a táto vuola nás vedje so zbroyou v ruke za tje vrški k národu nášmu. Je to

tá cesta po ktorej ťjahli dakedi českje pluki pod Jiskrom, Komorovským a druhými, a jako tí išli voj zatočil o pánstvo s Maďarmi, tak aj mi ideme abi sme pozdvihli národ náš, a mečom abi sa rozhodlo: či bude tyran Maďar ešte ďalej panovať nad nami! Bojovníci, naša úloha je pekná, veľká, národ z bjedi a ničoti vitrhnuť a priviesť ku slobode a sláve. Nože slúbte nám teraz tu pri vstupe že chcete za tieto veci mužne bojovať a keď na to príde i za ne umierať. Rozvili sme už zástavi naše; vidíte ich povjevať nad hlavami vašimi: slúbte nám, že ich neopustíte v žiadnom boji, v žiadnom nebezpečenstve!“ — Po Štúrovej reči sa čítala prisaha bojovníkom slovenským, a tam kde zbroj prijali, sa aj prisahou zaviazali ku vernosti Cisárovi Ferdinandovi a k rozkazom Národnej Rady, ako ťjež k zmužiljemu naproti neprjateľovi bojovnému. Stoťina jedna nemecká bola v nemeckej reči oslovená a v tejže reči sprisahaná. Hurrá, a sláva zahučalo po poljach, bubni zarachotili, a v pochodu vojenskom postupovala bojochľivá junač ku hranicjam Slovenska.

26. Slávno uvítanňa bojovníkou na zemi slovenskej.

Po hranicjach sa už tma rozkladala a iba na Žalostinej pozlátení obláčok sa zdáu vítať Visloboditeľou národa. Bojovníci chceli tu tábor po poljach rozložiť a pod holim nebom aspoň do pounoci bivouaquirovať. V tom ale novím neočakávaním divadlom boli prekvapení. Ňedaleko onoho obláčka naraz vždi väčšie a väčšie svetlo žjariť začalo, až ňeskuor poznali že to plápolajúca na Žalostinej vatra rozloženého ohňa, ktorú z okolitích strán sejduťi obivateľja zapálili, chťjac uvítať prjateľou svojho národa. Oheň vatri tejtož ožjariu celuo okolja. „Sotva že skrze ňjekolko židou náš prichod, — piše H. — stanujúcemu na Vrbovcach a Mijave vojsku maďarskjemu v známosť uvedení bou, už aj lud zprávu tu od svojich prjateľou dostau. Vojsko v najtrápnejšom strachu consignuvauo, hľadelo na sbjehaňja sa ludu, počúvalo pjesne slovenskje, a pred jeho očima študenti a mladá chasa meská viberala sa s puškami, pištoljami, šabljami, a išla vítať bojovníkou slovenských. Už bou padou šlár a závoj svatí z ňedotknutelnosti auctoriti Košutovich mandatárou a jeho terrorismu slú-

žjaceho vojska. Hraňica teda nebola ostrážená guljami maďarskimi, ale plápolom ohňou a duši slovenských.“ — Stúpajúcim ozbrojencom slov. vždi novje a novje ohňe a vatri sa staváli pred oči, až naposledí na každých 200 krokou po vlnovaticch vrškoch kraja tohoto po samú Mijavu splápolali rozkladenje ohňivje vatri. Celuo toto vrchnatuo okolja pri tme a dáždi, dostalo skrze tje mnohočetnje ohňe podobu dákej čarovnej, fantastickej, tajnosti plnej krajini, akú si živá fantazia ludu nášho maluje, keď o zakljatich zámkoch a krajínách rozpráva: do ktorich vraj visloboditeľja tjež iba ces tmavje húšte, v dáždi a plušti iba slabím z ďaleka sa blišťačím svetlom vedení, prichodja. Takí bou pohlad v tejto osúdnjej, tmavej, dáždivej noci na svatú zem slovenskú.

„Z Mijavi višlo mešťanstvo bojovňikou s horjacimi fakljami a velikim zástupom ludu, slávňe prijať a uvítať. — Na ceste hádzali ženi a panni chľeb, koláče, pečeňe do vozou. A v mešte bola pripravená noclah pre ustaticch bojovňikou slovenskich. Títo nováci boli dňes celí den až do 12 po pounoci ustavične na nohách. Chutno im teda padou sen na zemi slovenskej!“

V dome víbornej p. Kolenički založiu sa prujší hlavní stán národních bojovňikou na Slovensku; tu bivali prvje hlavi — a Vodcovja povstaňja slov. Tu sa prijímali vislanstvá okolitích obci, vidávali sa rozkazí pod pečadou a podpisom „Slov. národnej Radi“; ztadžalto sa rozposjelali „Prihlasi ku slovenskjemu národu“ a tu slubovali pokáňja hrješníci a zradcovja národa slov. Pamätní zостаňe dom tento ako i rodina v ňom bívajúca vernjemu sinovi a dcére Slovenska.

„Vojsko consignuvanuo čakalo čo sa bude robiť. Parlamentár vislaní oznámíu Kommandantovi, že prichodčí sú Slováci, hotoví bojuvať pri tróne cisárskom, za jednotu Ríše a svatuo právo národnosti svojej, trebas obom sa vihráňa maďarskuo Ministerstvo. Kdo pri tomto stoji, že je ich neprjateľom, a že s tím sa mjeňa biť. Veliteľ odpovedau, že on svojimi rozkazmi nežavdá príčinu k boju, ale že abi aňt strana národňja dňes nič nežačínala! Podanje mu proklamácie taljanske prijau so slubom, že ich sdelí svojim vojakom.“

27. Prvı den na Slovensku.

Noc prešla v pokoji. Ozbrojenci slovenskí písajac si, že aj oni ako Slováci už raz ligotavje zbroje nosiť, šable pripasovať a pištoljami boki ozdobovať muožu: hrdo kráčali pred Hlavni stán, bitovisko Národnej Radi, štrngotom celuo mesto naplňujúc. „Plnuo mesto bolo ludu z okolních obcí a strán. Za rána dňa 19-ho Sept. sa neveredelo, čo zamišla posádka ministerská na Mijave, jedna stoľina Ceccopieriho regimentu, majúc pod svojou ochranou komissára Maršu. Lud bi tohoto rád bou dostau, ale slúbilo sa Veliteľovi, že ani zo strani národnej príčina k boju zavdaná nebude, nechani bou teda v ochraňe svojej tento tyran a táto hrúza slovensk jeho tunajšieho obivatelstva. Na novo sa vislau rečník k Veliteľstvu, abi určíte odpovedau, ako, a za koho chce biť považvaním od strani národnej. Tento dñes už zpurnejšú dau odpoved ako včera, hovorjac, že nemá rozkazou od Ministerstva a preto že sa chce pokojñe držať, jaknáhle ale tjeto dostañe že ich na vlas viplúti. Rečník slovenskí sa ho pítu, ktorjeho bi Ministerstva bou nástrojom? Dlho váhau s odpovedou. „Či od Cisárskeho alebo Kušutovho Ministerstva čaká rozkazi?“ Naposledí sa vislovíu veliteľ, že on čaká z Budína, od krajinskjeho Ministerium svoje rozkazi. Menuvan sa vehitel, kapitán stoľini tejto Sosai. Fraternizoval so svojim vojskom zakázau, dochádzajúcim sem v taljančine zbehlím junákom slovenským.

„Sotvaže rečník vjednávañja svoje dokonau a Národnej Rade oznámíu, stalo sa mesto krásnim výjavom národñjeho ducha. Z jednej strani, práve pred vistavením ministerským vojskom, pred obecním domom defiliruvalo prichádzajúcich s bubni, hudbou a zástavami 500 ozbrojeních Brezovanou, všetko chlap nad chlapa, jako krásne topole pevním krokom kráčajúci — rovno pred Hlavni stán na horñi kójec mesta, a postavili sa v radi na nábreží Mijavi. Z druhej strani celje hromadi chlapou ozbrojeních zo súseďních kopañic ponáhlali do mesta; a jako na pút zo všetkých strán dochádzali v svjatočnom odeve panni, ženi a starcovja, jedne nesúc pokrmi a napoje, druhje zas prinášali kvjeťa, vence a pentle (stužki) bojovníkom národñím. Vzñešení to bou obraz, výjavi slávne.

Národ sa cítilu a život mu čerstvejšie v žilách koluvau. Ako na den veselja chistau sa ke krvavim víjavom. Duše Národných Vodcou plesali! Bojovníkou više 1500 stálo napohetove k rozkazom Národnej Radi. Krásni počjatok, víhladi veebnje do nastávajúcich dňou. Tjeto víjavi pohli posádku ministerskú abi sa postarala o svoju bezpečnosť. Medzi tím ako sa na hornom konci Mijavi prúdi života vivárali, z dolného konca prileteľo ohláseňja, že posádka uteká, či ju bojochťivá chasa hoňit a zlapať má?

„Za nepřjateľou sa teda držja; a utekajúceho nepřjatelye vraj dobre nechať len utekať,“ a tak sa aj uzavrelo. Z Vrbovjec i z Mijavi odrazu sa stratiu nepřjateľ. Stotina Sosaiho išla ces Brezovú, kde ale na rozkázanje (pravda že nedostavenje) predprahi nečakajúc, ďalej ku Vrbovjemu sa poberala. To bolo vítanuo Národnej Rade, ktorá sa celkom obetovala organizácii šťastne započatjeho povstaňja. Teraz už mala slobodne ruki, a trochu času; a jej išlo iba o získanja času. Zнала ona ducha národu svojho, z ktorjeho sama bola višla, a ktorjeho sama tvorit pomáhala.“ —

28. Strach maďarskí.

Lež, kím sa hrstka bojovníkou slovenských na Mijave bavila: vstúpeňja Hurbanovo ozbrojenou rukou na zem Uhorskú, v ceľej krajiňe náramnjeho kriku narobilo, a ňou ako dáko vulkánsko pohnuťja zatrjaslo. Košut a jeho Mandatári aňi v Jellačićovi tolkej hrúzi nevideli ako v odvážnosti dalkolko ozbrojených, za svoju slobodu bojuvať hotovích Slovákou. Pochádzalo to z povedomja, že Maďari predca na ňikom tolko hrjehou sa nedopustili ako na spoluobčanoch svojich Slovákoch; a preto v úzkosti svojej sa nazdali, že aj „pomsta slovenská“ musí biť hrozná!

„Hurban ide“ trasavím hlasom, ožjarenou a vijasňenou od radosti tvárou volali Slováci, bo v ňom videli a čakali svojho Vikupiteľa, ktorí ich má oslobodiť z pod jarma a terorismu maďarskjeho. „Hurban ide“ kričali teremtettujúc Maďari a Madaróni, behajúc, ljetajúc po dedinách a mestách, sháňajúc Gardu, s vihrázaňim-sa pokutou smrti, zručaňim domu, šibeňicjami, akbi sa kdo spreľiviu a nechceu ľjahnuť proti tomu „zbojňikovi Hurbanovi,“ — vistrájali kurírovi, zhla-

dávali kanóni, pušky, municie: — cíľjac, že „bič boží“ ide, abi trestau ich na národu slovenskom spáchanje hrjechi.

„Šlechta nedúverovala ludu, bo jej leľeli na um obrazi čjerne objedeních rodín, siruot, vdou a hrozná kljatba celích pokolení! A preto útekalo všetko vo dve strani sveta, na západ a na poludňa, do susednej Moravi, do Hodoňína, pod ochranu zákonnej zeme, a do Trnavi, do tohto sídla maďarónskich hrúzovládco! komu kde bližšie a pohodlnejšie sa zdálo. Hodoňín bou zaplnení vozíkami, kočári, škatuljami a balíki. Strašliví pritom lom a krik, že Hurban prišjeu so zbojníckou hordou, že páli, plundruje, zbíja, majetnosť medzi svojích rozdeluje, bou ten chodník ľživo-špinavi, akí za sebou nechávali, žjadajúc si, abi po ňom celí národ, k ospravedlňenú ich hrječhou povedomjeho, slušne, ale nedúvodne poľakanjeho svedomja, za ňimi útekau. Lež iba podlí dráči, rodini kljatbou národa poznačenje, náhonči Košutovi, túto malički ale nenásítení tyraňi zaľnechali peleše svoje. Prjateľja ludu, oddanci Vládi ríšskej, a lud, zostali v príbitkoch svojích, víjmac precitľejšie Obce, ktorje sa v zástupoch hrnuli do strediska povstaňja, do vrchou javorinskích. Obrazotvornosť ludu, túžjac po Mstiťelovi ňesťesíja svojho, utvorila potom z mena, jej od šlechti tak mnohonásobne zhnusovanjeho a preklínanjeho, z mena, ináč v bojoch literárnych slovenských dosť známeho, ludu ale literárne nevzdelanjemu nedostatočne ojasňenjeho, obrazotvornosť živá ludu, hovorim, následkom tých agitácií z mena Hurbanovjeho utvorila si osobu bájnu, Pomstiťela rán svojích túžobne očakávanjeho. Za času toho povstaňja, a dlho potom i ces celí búrni vek vojni uhorskej rozprávau si lud o ňom fantastickje povesti. On ale sám nebou nič vjac a nič meľej, iba verní trónu a národu svojmu, bojovník a spoludelník Stúrou, Hodžou a všetkých tých, ktorí mali smelosť za slovenskí národ, potom keď už pero a literatúra neboli dostatočnje k rozhodnutí otázak o život s pleťnom maďarským od dávnych rokov vedeních, a k meči sjahnuť a spolu s ňim uzol gordicki života národňjeho slovenskjeho v Uhrach mocním ramenom rozseknúť!

„Tje povesti, v ktorich Maďarstvo povstaňja slovenskue tak hrozními barvami vimaluvalo, zaľjesli původcovja sami až do strediska hrúzovládi maďarskej, do Pešte a Budína. Prítomni v tom čase v mestách týchto s prehánaním barjev

rozprávajú o hrúze a strachu, jakí napadou celuo obivačelstvo tamejšje pred povstaňím slovenským. *) Nje, natolko snád samá moc v prvích dňoch povstaňja tohoto proti-maďarskjego vivinutá, skrovná, ale skuor následki, akje z tadjal pre víťazjace na jednej strane maďarstvo pochádzať muožu, boli prameň toho náramnjeho, prvím visledkom slovenskej proti-revolúcie naskrze neprimerenjenjeho strachu a kolotaňja. Vlása maďarská sa ale aj náležitých a radikálnich chitila prostrjedkou proti tej „opovážlivosti, zbure a rebellii slovenskej.“ Añi prjechod Bána a bliženja sa jeho k srdcu kráľovstva nežmiliu tak Košuta, ako táto opovážlivosť slovenských sluhou „Kamarilli Vjedskej“! Dekretuvala sa teda k pokorenú rebellantou veliká moc gard i vojska, ktoruo v tom čase už Košutovím rozkazom podrobenuo bolo. V Pešti ustanovilo sa vislať dobre cvičenje gardi. Všetkje mestá od Pešte, ces Novje-Zámki, širinou ostrova Čalokeszkjeho (Schütt) po Prešporok a pohorím Tatjer ces Pezinok, Sv.Jur, Modru a Trnavu poslúžili nenepatrním kontingentom dobre vlstrojeních, pekne ošaťeních, viborne ozbrojeních gard. V Prešporku celou zákonnou mocou udreli na grófa Lamberga, abi vidau rozkazi vojsku, ktoruo od ludu za cisársko považuvanuo bolo, k pochodu do vrchou nitrjanskich. Obeť táto neskoršjeho vzťeku maďarskjego, nebola v stave vidreť sa z klepjet doťjeravích, zakukleních vrahov svojich; vidau teda gróf Lamberg rozkaz k maršu. Generál Knöhr mau zatjahnúť celuo okolja Bjelej-hori, — divadlo toto povstaňja slovenskjego — svojim vojskom, majúc biť podporuvani — vojskom proti Jellačičovi — Bánu od pounoci ľahajúcim, plukom kňežata pruskjego, rodeních Maďarou a gardami, terrorismom úradníckim košutovským zo všetkých strán krajini, nahnanimi. Okrem pripomenutích zbourou stála Leopoldovská posádka, pluk Ceccopieriho, Kyrishíci Walmódnovi, dve eskadróni dragónou, legia německá z Auli vjedsenakej, všetko hotovuo „k roznoseňú na kopitách konských

*) Jeden práve v tom čase v Pešti meškajúci mi rozprávau, že Peštaňja sa nazdali, akobi Hurban na čele virojeních zo všetkých strán Slovenska, Slovákou, na Pešť ľahau, abi kámeň na kámeňi v meste tomto ňeňehau. — A v bitke že vraj, Drotári spuosobním hádzaním rozpáleních kámeňou do nepřateľa, velikú škodu v jeho radoch robja!

(Pozn. spis. prít. hist.)

a bodákoch svojich i poslední odpor krajou tichote proti vládě maďarskej urobení.“ — Jednatelja, komissári, špehúni, židja, nestidatje ženi, šlechta (zemjanstvo), krása, bohatstvo, špekulácia, ziskuchlivosť, vlastneňctvo, fanatismus, terrorismus, a legálnosť maďarská *) rozleťeli sa po všetkých krajoch a — Acheronta movebant! Híbaťi všetkje moci a živli proti antikristu a kommunismu, proti vrahom ľudí, zloďejom majetkou, przniteľom čistoti, zvestuvateľom pohanstva, najatím slobodi, zbojníkom, posmevačom zákona, zradcom kráľa, krajini a človečenstva. Takto a takichto si nepřjatelja národnosti slovenskej predstavovali povstalcou slovenských, a jako proti takim

*) Gróf Lud. Battyányi vídau proti úmto „buričom a podpalačom“ nasledujúci v mnoholisíc Exemplároch po krajiše rozposlaní: **Ministeriální Rozkaz**: „Našej, skrze zlostaje kunšti obklíčeney vlasti, novuo nebezpečenstvo hrozí, lebo podľa hodnoverních zpráv, b. r. 17-ho a 18-ho Sept. velkí počet buričov — medzi nimi peňazmi opatreních, vjac vislúženích vojákou — prišlo po Ferdinand-železnici do našej uhorskej vlasti, tím cjelom, abi slovenských obivateľou horutích stolíc k zbúrení pohli.

Následkom tochtu rozkazujem, abi po

- I. Pri všetkých vrchnostľach náhlje súdi sa usporjadati, kterích údovja zákon na buričou viňesení s najvetšou prísnošlou vplniť majú. Po
- II. Néch hlavní lšpanovja a úradníci tak prísne porjadki urobja — tak horlive pozorujú, abi každi k rozbroju popuzujúci úmysel hned z počjátku bou udusení, nahištodní takí buričovja do bezpečních rák prišli, a skrze náhlí súd: obesení biť mohli.
- III. Jedonkaždí vlasteňec sa provoláva, abi pozor dau v tichote nebezpečních časoch, — a krem vďačnosti s kterou mu vlast zavjazaná bude, — každi kterí takjeho buriča a podpalača lapí, 50 zl. v str. odmenu dostaňe. V Pešti 20-ho Sept. 1848.

Gróf Lud. Battyányi m. p.

K čomu Beniczky nasledujúce dodau poznamenajja :

Tento ministeriální rozkaz Vám, milí bratja a spoluvlastenci s tím doložením na známost dávám, že polapiteľja takichto buričelou tých 50 zlatích v strj. u mňa zodvihnúť muožu. — Danuo v Banskej Šľjavnici 30. Sept. 1848.

Lud. Beniczky,
krajanskí Kommissár.

pozdvihovali vlastní národ ten, za ktorjeho spaseńja pozdvihnuťja toto sa robilo. K celosťi obrazu tohoto bi patrilo ešte, kebi sme vimaluvali aj knazkú čjastku v djele tomto a tje karrikatúri, ktorje ich pobožnosť svatá z prostoti od divadla bojou vzdjalenejšjeho ludu slovenskjego vitvorila. Ale dosť pre hanbu ludskú i toho čo sme povedali. Múdri vedja, že knazkje bludi všetkje inšje na sveťe hrúzami a potupou človečenstva previšujú. Dosť na tom, Košut i so svojou stranou naozaj vstúpiu do pekla, a vihladau tam Satanáša, Otca toho lži vsakovich, a prijau pomoc jeho, a rúťu sa s ňou opatrení a vistrojení na povrch sveta, v stranu tú, kde má svoje sídla, prostí, lichí, svetom nepřehnaní národ slovenskí! A tak sa pozdvihlo množstvo a sili rozličních interessou spoločnosťi ludскеj, abi slúžili vímiselníkovi lži, tvorcovi svojho vlastnjeho neštesťja. — Koruna všetkjego lhárstva bou Manifest cisárom Ferdinandom podpísaní, odo dňa 28 Zári (príd. číslo 4.), v ktorom sa nakladá obejam a vrchnostiam zemskim: Hurbana, Štúra a Hodžu, ako náčelníkom povstańja slovenskjego, lapíť a súdom odovzdať. Rozumje sa, že ako ostatńje, tak i toto bou iba sposob k omámenú ludu ustanovení a len od Madařnou košutovskích vímislení. *)

*) Známe sú ohavnye, lžami preplńenje Príhlasi strani maďarskej, ktorje bez urazeńja šlechťejšjeho citu sa ani čítať nedajú. V príhlase „Slowáci Braťja pozor!“ ěbohí Adamiš takto píše: „to nesmjete páchat (Slowáci): abi ste poslúchali buričow, ktorí wám rabowat, palit a zabíjat kážú bližních bratrow a sestri waše. Braťja Slowáci pozor! tu je to pokušenia, pítajte sa Buričow, jaké oni práwa dáváju a slubuju? chcete wi také práwa, jaké si dáváju Srbi, kerí lúpja a morduju? Snad také jaké dáwa Jellačič a t. d. a t. d.“ O Hurbanovi hovorí, že zapren Krista, a ěje je hoden vjeri kresťanskej — dodávajúc toto poznamenania: „Wi Braťja Ewanělici, pre Buriča Hurbana wšeci trpíte — bár ste wšeci uezhrešili, padli ste do podezrená pre buričow nebrezpečních.“ „Pozrite na príklad wodca Košuta, Hrdinu krajinského, a t. d.“ — Teraz už Adamiš zodpovedá za tje lže, ktorje kidau na prjateľou ludu slovenskjego.

Spišjaci zas takto sa ohlasuju: Ku prátelom sausedom a bratrum w Liptowě! „Pricházime k Wám, jako Waši prátela, Waši

Takto puosobila strana maďarónska. Tjeto živli a tolkorakje moci vedela v svoju službu povolať.“

29. Činnosť Národnej Radi.

„Strana národňja slovenská a na jej čele Národňja Rada bola tjež už dorostla nepřjateľskej vimiselnosti, a trebas oprená o svatosť pravdi svojho namáhaňja, ňebrala útočište k podobným lžam, účinkovala predča odhodlaňe, a lživím vimislom nepřjateľou, proti-postavila poučovaňja národa o pravom stave vecí. Na mjesto anarchických košutovích Mandatárov, ktorí dávno boli viťiskli zákonnje vrchnosti, položila seba za dočasnú vrchnosť, ktorú mali poslúchať tí, ktorí poslušnosť košutovjemu ministerstvu vipovedať, naklonení boli.“

Stalo sa to dňa 19-ho Sept. vo veľkom a slávnom Národňom shromaždení na Mijave, kde pred množstvom sejdutjeho ludstva z povišenjeho mjesta na nábreží rjeki Mijavi, najsamprú Hurban pripomenúc: „ňeresťi a bjedi, ktorje národ slovenskí pod maďarským jármom stískali — hovoriu — títo Maďari, prišli teraz k úplnej moci a vipovedali poslušnosť nášmu královi: a preto máme najlepšú príležitosť, keď oni sami o sebe stoja, a už naši braťja, Srbi, Horváti vojau s nimi začali, pozdvihnúť sa proti utlačiteľom, a so zbrojou v ruke dobiť si slobodu! — Vizvau národ, abi úhrnkem sa priraziu k dávnim svojim zastavaťelom a prjaťclom, abi mau úplnú dôveru k nim, ktorí inšje ňechcú, len jeho šťastja a jeho slobodu. Spomenuv svoje predošlje vistupovaňja, a že za tje

bratři, aby sme si porozuměli a se spojili proti lsti našeho společného nepřítelě, abychom Wám pomohli vyhledati oněchno uplacených otroků, kteří se k Wám jako owce wlužují, aby potom mezi Wami jako wlcí rádili; přicházíme k Wám, abychom překazili, aby se jedowatým dechem oněch buričů rozdmýchany plameň nad hlavami vašimi nesejmul, a Waše pokojna obydlí nespustošil a t. d.“

We Spiši 1-ho Oktobra 1848.

Škoda, že sa títo spiskí hrđinovja trochu opozđili, viďajčo iba po odchode „oněchno otroků“ svoju proklamáciu!

veci, ktorje im vtedi oznamuvau, bude boj; a síce, za práva národa bjedneho, uľskovanjeho a potlačenjeho, dodávajú: že bez všetkjeho rozdjelu náboženstva každi Slovák je brat náš, kdokolvek sa k nám prirazí; naproti tomu neprjateľ a zradca, kdo bude proti Slovákom robiť a bojuvať! Na dúkaz toho, — pokračuvau ďalej — že skutočne dobre míslíme s národom naším, vizívame Vás, abi ste si vivolili úrad, ku ktorjemu bi bola všeobecná dúvera, a ktoribi s nami ruka v ruke kráčau.“ — Starí úrad, s ktorím boli nespokojní sa potom zhodiú, a na mjesto ňeho noví vivoliú, súc J. Vdovjak za richtára a J. Semian, na mjesto Mikuleckjeho dráča ludu, a agensa nitrianskich pánou, za notára ustanovení.

Pri tejto príležitosti Štúr určitými slovami vihlásiu samostatnosť národa slovenskjeho, asi takto: „Mi v tomto slávnom okamžení sa za neodvislích od Madarou vihlasujeme; všetku poslušnosť maďarskjemu národu, jeho vláde a ministerstvu vípovedáme; a kdobi kolvek v okrcse moci našej ešte i ďalej v dákom spojení s maďarským národom, s jeho vládou a ministerstvom trvau: toho za neprjateľa a zradcu nášho národa považujeme, ktorjeho pedľa toho ani zaslúžená pokuta ňemiňje!“ — Na to potom vizvau národ všeobecne k boju, abi jedenkaždi, kdo zdravje údi má, bez rozdjelu, čím muože sa ozbrojiu, abi národ na všetkých stranách stráž drážau, spojenja s Madarmi prekážau, a národnej Rade o všetkom zprávu donášau. — Po reči Štúrovej vistúpiu Sam. Valášek, obívatel mijavski a povedau, že: „keď je tak znamenitá príležitosť dokázať lásku k svojmu národu, abi jedenkaždi hospodár i s tími, ktorí z jeho domu vísťau muožu, sa ozbrojiu, a k Vodcom národním sa pripojiu; kdo to ňeurobí, abi sa mu dom zvalau.“ Nárada táto od shromaždenja všeobecne a jednoblasne schválená i prijatá bola. — Tak krásni zápal ukážau lud slovenskí, hned v prvích dňoch pocítenja svojej samostatnosti, a dosvedčiu, že má silu obetuvanja-sa, za celosť a slávu národa. A to je krásni vihlad do budúcnosti.

Vrchnosť slovenská z lona národu poslá, rjadila potom všetki záležitosti národnje. „A nahradila náležite zákonnosť, bo žjaden vístupok sa ňestau — kde jej moc a vláda zasahuvala. Prihlasi rozličnje k národu (Príd. čís. 5.), k učiteľom a kňazom, k vojsku; prípisí ku Kommandantom okolitích

posádok tlačenie i písanie, rozposielanie boli s rečníkmi a parlamentármi po kraji slovenskom. V jednej ruke poučovaňa, v druhej meč, a s obojím týmto spojením príklad vlastného poriadneho a počestného chovania-sa, bola zbraň prújskeho povstania slovenskeho národa. Národná Rada bola skutočne národná, lebo bola otočená národom dobrovoľne jej rozkazom sa podvolujúcim, a jej ochotne životom i smrťou oddaním. — V jej okolí nebolo zradcu. Príhlasi a rozkazi Národnej Rady boli roznášania i na ďalšie, pod terorizmom maďarským stonajúce obce. Vždy sa našli ochotní občania, ktorí mali smelosť uverejňovať rozkazy k dobrému národu zmerujúce, i z viložením seba v nebezpečenstvo panujúcej stránky. Táto už bola stránila svoje žihadlo a ostrosť hrúzovlády svojej na čas. A čo predtým terorizmom, to v okoljach divadla povstania bližších, hladela dosiahnuť dobrotou, priateľstvom, mjernosťou a ustupovaním. Neraz sa stalo, že prostredkom zohratých hromad maďarských prichádzali do leženia slovenskeho občania s prosbami a žalobami všakovimi. *) Že toho potom ťažko obanovať museli — rozumje sa samo sebou.

„Po ostatnom Slovensku panovalo iba očakávanie povstalcov slovenských. Mala to byť lavína za každým pohnutím mnohonásobne rozrastajúca. Samotvornosti ešte veľmi málo bolo. Bolo to novuo počínajúca. Sinovja a vnukovja nemohli sa rozpačtovať, žeby im otcovja a dedovja o čomsi podobnom boli rozprávali. Babki vo svojích povestách nenarážali nikdy na hrdinou národných. Spasiteľ sa z inakďaj očakávau. Pri prvých povestách o povstaní slovenskom, hladelo celuo Slovensko v tú stranu, a domýjevalo sa vidieť prichádzajúceho už Vikupiteľa svojho. Ešte nebolo dozrelo k tomu povedomú, že u prostred seba ho hľadať má, u prostred seba a vo všetkých kútoch jedneho, ažby duch takícto jednotlivcou odrazu povstávajúcích, bou stvoriu onoho jedneho msliteľa, onu osobu jednu, ktorá sta Mojžiš bi bola vivjedla národ zo zajetja maďarskeho. Z vonku neprichádzajú spasiteľa, z ňútra, z biľja srdca vlastného virastajú hlavi. Slovensko čakalo veľikého vojaka — ktoríbi ho bou hotovou silou vislobodiť. — Najsamprú v Jellačićovi mislelo vidieť takjeho. Potom videlo virostať z povstania slovenskeho osobu takúto

*) I zo Starej-Turej prišlo vislanstvo, úplnuo poddanja-sa rozkazom Národnej Rady, ozuamujúce.

z nebã poslanú. Ale dost o tom. Spasiteľja sa počinajú z ducha svätjeho, zo všetkých pochádzajúceho. A slovenskí národ mnoho ešte mau sinou, ktorí neboli v stave takito djel ducha svojho, Všeduchu národnému poskytnúť, ktoribi bou dopomohou ku zrodenú-sa Spasiteľa.

„Národňja Rada rozvinula v prvích dňoch velikú činnosť. Ona rozposlala vizvedačou do všetkých končín. Jej prirodzene predňje stráže zasahuvali ďaleko do vnútra operácii nepřjateľských. V každom okamžení prichádzali tje najbezpečnejšie zprávi, prjateľja sa všade i v stánoch nepřjateľských nachádzali. Do okolních obcí sa vislali Vjednavateľja, *) ktorí jedních insurgovali, druhích osvjetili alebo veci národnej nakložili. Úradi s ktorimi obce spokojnje neboli (ako sme už z vrchu podotkli), sa všade podľa žjadosti občanou obnovili. Menšie důležitosti, pokonávali okamžite vislaní Vjednavateľja Národnej Radi slovenskej.

„Dňa 21-ho Sept. bolo leženja slovenskua i s Národňou Radou na Mijave. Povstalcou mobilních více 3000 sa zorganizovalo, pri čom Zach a Bloudek zlášnu pilnosť vinakládali. Posádka na Mijave z 1000 mužou záležajúca sa zaňechala. Magazin sa tjež tu založiu, a najme potrebámi pokrmu nálezíte zaopatriu. Mjesta strategickí důležitje záse-

*) Takito Vjednavateľ dostau nasledujúce Plnomocensto od Nár. Radi:

Plnomocenstvo pre Vjednavateľa pána N. N.

Slovenská Národňja Rada splnomočňuje pána N. N. (na. pr.), v obcach Kostolnom, Vadovcach, Hrušovom, horách a dolních Bzincach a Lubíne sa svojho Vjednavateľa, ktorí všetki rozkazi slovenskej Národnej Radi menuvaním obcam a okolí sdeluaf bude. Žjadame teda, abí rečenjeho Vjednavateľa nášho vo všetkom ochotne poslúchali, a čo jim menom slov. Nár. Radi naloží, vikonávali. Danuo v hlavňom ležení slovenskom na Brezovej dňa 25-ho Sept. 1848.

M. J. Hurban, President Radi Nár.

Ludevít Štúr, úd.

Bohuslav Nosák,
tajomník. *)

*) Plnomocenstvo toto mau slávnej pamäti Karol Holub; ktoruo presrazení, oddau jednemu zo svojích verních; ten to potom skoro do rokana prsách svojích nosiu, a iba do rúk Hurbanovích odovzdau!

kami a strážnim ľudstvom opatrenje boli. Veliteľstvo posádky mŕtvej sverenuo Lud. Semianovi, ktorí tu výbornie slúžili povstať slovenskému vikonau, ňje len obranovaním, ale aj pilnou starosťou o magazin tak potrební pre mužstvo povstalo, zo dňa na den sa zmáhajúce. — Stoľníci za stoľníkmi tak akoby zo zeme povstávali.“ *)

30. Brezová.

Prí, akobich vo viprávaní Hurbanovom ďalej pokračujú, za potrebnú držím, o mestečku „Brezovej“ a jej obyvateľoch pár slov prehovorím.

Brezová je samou prírodou znamenitá zo všetkých strán ohradená tak, že pri smelosti a porjadku dosť ňveľkej síli, ňdobitnou sa zdá biť. A síce je ona dokola strmými, alebo rozložitými, úzke doliní, úbočja a zákrutí tvorjacími vrchami — menovite na pounočnejši strane, hŕdo sa vipínajúcim Brádlom, ako ďakim mocným valom; od východu divokým Barancom a holími, k Dobrej-Vode sa ňahajúcími vrchami; k poludňozápadu, ako vetrom zopätou veľikánskou vlnou, pekným Ostržezom, a po boku tohoto menšími k Mijave vibehujúcími vrškami — otočená a strážená. Štíri cesti vedú na Brezovú, napospol úzkimi, ňbebezpečnými dolinami. Tjeto cesti idú od Vrbovneho,

*) Videli sme z Hurbanovneho, zo Záhrebu písaného listu, že bou ňbezpečno ochoreu. ňNemoc táto pri náramnom napnutí duchovních i ňtelesných síl, ustavičnom ňnepokoji a dennej i nočnej práci mu ňneprestávala. Za čeli čas památných dňou ticho, hrozná zimnica ho trjasla, a predca duch jeho ňneprestával biť činním. — Z Mijavi dňa 20-ho Sept. hovorí v diktovanom liste: „Moja duša drahá! ňNeďiv sa, že ňTi sám ňnepíšem; chcem ňTi aspoň na vedomja dať, ako sme vrazili do zeme našej. Prešli sme hranice v Pondelok večer. „Pokračovali sme doteraz bez krvi, kdo vje ale, či to tak dlho bude! Mi sme už všetku poslušnosť Ministerstvu a stolicam vipovedali, a ľud to s veľikou radosťou prijav. Ja som včera pre náramnú napuť sil pri reťach, ktoré som k ľudu držau, tak sa zoslabiu, že som si hneď lahnúť museu . . .“

Jablonice, Bukovca a Mijavi; všetkimi timito cestami, okrem mijavskej probuvali nepriateľa uderiť na Brezovú, aby ju vtrhli z rúk junáctva slovenského. Ale sa im to nepodarilo. Terrain bou známeňiti. Lež nje len samo položenja, i obyvateľstvo tohoto roztrhnutého, do 8000 duší rátajúceho mestčka, napomáhalo cjele národnej Radi. Brezovaňa boli chovanci Hurbanovi: chlapi rezkí, švihli, mužni, s rázom tvrdošti na tvári vibitej (ktorej tak málo jesto na Slovensku) a vúbec prosrjedkom svojho obchodu po svete, vicvičení a vibrúsení. Z takichto junákom bi sa dali hrđinovja vychovať! — Známó je, že z Brezovanou a kopaňic, slovom: zo západních strán Nitrjanskej vibratích mládencou, je utvoreni regiment Alexandrou, slávni jeho smelosťou, zmužilosťou a oddanosťou. *)

K celosti obrazu nášho ešte aj bjelo pohlavja patrí; i tomuto dáme maluo mjestečko v našej skromnej panoráme. Ženskúo pohlavja na Brezovej zachovalo až posjal onu ráznosť celej postavi, krásu tela, bistrost očí, čistotu mrávou, hotovosť ducha ku všetkemu schopnjeho, ako v dávnych vekoch samostatnosť slovenskej. Je dať tajnjeho v oku, a duchovnosťou osvjetenej tvári peknej Brezovanki! Majú tu ženskje vela z muzkjeho rázu, ktorí sa vje i nad ženskje cnosti povznjesť, čo sa hrđinskosťou nazíva. Vidno to i na djevenčenských hrách a zábavách; bo panni a djevence tunajše v svjatočni den nežení sa do krčmi ako inde po Slovensku, ale sa hrajú vonku na lúkach, spjevajú, alebo s mládenci lobdu (habán) si pohadzujú a t. d. Kježebi takjeto zábavi na mnohých stranách Slovenska z običaje nevichádzali!

Tolko na krátce o Brezovej a jej obyvateľoch; teraz sa vrátime k našim bojovníkom.

Dňa 21-ho Sept. sa množstvo na Mijave zorganizovanuo pohlo ku Brezovej. Pri hukotu bubnou, s rozvjatimi zástavami prišli bojovníci slovenskí na Brezovú. Hlavní stán sa zaraziu na prjestrannom meskom dome. „Tu sa tjež — pokračuje ďalej Hurban — vihlásilo povstaňa slovenskuo, a okolitje obce sa vizvali pod zástavi, za cjele už vjac razi

*) Pred takímito bojovníci sa njesou ten hrozni strach, akí Slováci na nepriateľoch svojích videli. To boli tí tak rečení „Mijavci“ — t. j. junáci od Bráďla a Javorini.

pripomenutje. Tu virástlo množstvo bojovníkov višie 8,000 mužou. Živost a život dostávajú podivu hodnej rozsiahlosti. Z nepočetných obcí dovážani bou do hlavného leženia chlieb, a napospol všecka potrebná potrava. — Vislanstvá z ďalších strán prosili Národnú Radu o pomoc proti Maďarom, a žiadali rozkazi, podľa ktorých bi sa rjadiť mohli. Mestečko Brezová uzavrelo v národnej schudzke všeobecnuo povstaňa! Jedenkaždí ku zbraňi spuosobní bou povinnuvati do boja viťjahnuť; jeden djel starších mau zostať k obraňe mesta, druhí, mladších, náležau k mobilnej koloně. Veliká chľivosť a neobičajnuo napnutja sil, je ráz prvjeho pohnutí slovenskeho. Jednotliví mladí mužovja, mládenci, ba dosť často chlapi obetuvali svoje službi Národnej Rađe. Údovja Národnej Raďi boli živi menoslov všetkých známich rodákou, ale ku prekvapeňu svojmu videli mnoho ochotnej mládeže, ktorú neboli znali, ba čo vjac pozorovali charakteri zlášne, mužou povahou zrelich, o ktorých pred tím nič neboli počuli. Takito medzi druhými priklad mali na šlechetnom slovenskom mládenčí, Karolovi Holubovi*). Nikdo ho nežnau. Ale vistúpenja jeho bolo púvodňje, zlášno, ktoruo mu aj hned Národnú Radu nakloňilo. Mládeňec asi v 19. rokoch nebou sa posjal ničím viznačiu. Rozdvojení s rodičmi žiu iba svojim dumám. A ňje súc ani Slovákom, ani Maďarom zlášne nakloňeni, nebudiu pozornosť na sebä. Chvilami búrlivi, chvilami zas zádměiví hladau v horách virazeňa. O prjazeň ani otca, ani koho druhjeho sa ňestarau. Postavi bou ňízkej, pohladu ňepeknjeho, ale na najviššom stupňi významnjeho, očí veľkých a ohňivich; hlavu ku predku nakloňenu, plecja širokje, krok pevni, hlas temni, hlbokí. S puškou sa takto prvi raz predstaviu Národnej Rađe, hovorjac krátko ale určite tjeto slová: „Ja uznávam, že bjednemu nášmu národu v tých hrozních búrach iba Národňja Rada spomuoč muože! — Tu mňa máte Pánovja, k službe svojej. Ja vaše rozkazi chcem plniť, vás slepo poslúchať! A keď za dobrou uznáte, abich si touto vlastnou gulou hlavu preraziu, rozkážte, a ja-ležím pred vami!“ — A už mau najjahnuti kohútok na svojej dvojke. — Jemu rovni, Národnej Rađe už pred tím dobre známi mládeňec bou Vilko Šulek, brat mladší višie pripomenutjeho Ludevíta, v

*) Po slovenski sa má písať: Holub, a ňje Holubi alebo Holuby.

Komárňanskej pevnosti zomretjeho mučedníka slovensk jeho. Bou v 24-tom roku. Pred Marcom študuvau; potom začechajúc školi, vŕhnúc služby gardi maďarskej, žiu u rodini v Krajnom, kde sa veľmi skoro stau miláčkom ludu, a pri povstaňi vjedou ho pod zástavi národňje. Bou ohňivej povahi, študiámi filozofie Hegelovej a čitaňím najlepších básnikov slovanských i německých, nadobudou si zavčasu pevnjeho presvedčēňa, spojenjeho so zápalom a istou do nebä pohljadajúcou svatosťou. V jeho misli dozrjevau ideál mládenca slovensk jeho, naplnēnjeho túžbami, ktorje sa do sveta prítomnjeho vmesúť něvládzu. Práca a něunavná činnosť boli tje živli, ktorje ho uzdržjavali v živole, ináč sotva bi bou zňjesou ten odpor, ktorí pozoruvau medzi svojím ideálom a životom skutočným. „Boj“ a „smrť“ boli jeho večnje důvodi proti tím, ktorí bi boli pochibuváli o jeho ideáloch. Večne k boju a večnje k smrťi sa pripravuvau. Títo dvaja mládenci sú tí istí, ktorí boli vo Frašťáku od maďarsk jeho súdu na šibeňicu odsúdení.“

„Takímto ludstvom a takímto mládenci bola Národ. Rada otočená. Jako vodcovja tak vedení hotoví boli kdekolvek osud bude kázat, život svoj nasadiť za vzňešenje cjele duši svojích! Povstaňja slovenskuo bolo bez krve do noci dňa 21 Sept. Nje snád jakobi sa Národňja Rada bola krve bála, ale že sama něchcela dávať úrazu vojsku, zavše iba cisárskimi barvami a zástavami ozdobenjemu. S gardami maďarskými sa ešte něbola potkala. Ale znajúc, čo sa okolo nej a v djalke vjac milovej robí, odhodlaná bola pustíť sa v něrovni boj.“

31. Dvacjati druhí September.

„Dēn prujšjeho slovensk jeho boja bou 22-hi“ Sept. pjak, dēn krásni na počjátku jaseňe, ale vjac letňi ako jaseňni. Nech je všetkým Slovákcom svatá jeho pamjátka. V ňom tješla krú hrdinských, víťazních sinou slovenských, za večnje, deväť časovými stoleťjami šlápanje práva národňje!

„Zo troch strán bou vipočtuvaní útok na Brezovú v dēn tento. Národňja Rada o všetkom mala dobrje zprávi. Bola teda prihotovená k odrazeňú útoku, trebas strelnou zbraňou ozbrojeních němala od 1000 bojovňikou vjacej. Ludu bolo više 8000 bláv, najvjac iba zbraňou sedljackou ozbrojeních. Celje

batailloni záležali z kosinárrou, cepárou, sekerníkou, ktorí medzi stolínami strelnou zbraňou ozbrojenými rozpostavuvaní boli. Zo všetkých troch strán odrazení bou útok víťazne. Od pounočno-západnej strany išla garda Seňická, Šašlinská, a ľud nahnani, posilnení jednou, 8-mou stolínou pluku Ceccopierho; od poludňajšej strany, od dediny Hradišťa 400 Walmodenovich Kyrisníkou pod vedením Wojňiča, Majora; od západu 11-tá stolína Ceccopieri a više 1000 gard. maďarských, ktorých chrbet krili dva eskadróni Dragónou vo Vrbovom. Wojňičovi s jeho Kyrisníci, ktorému Nár. Rada predošlého dňa pripis zlášni bola odoslala, a v ktorom zretelne viloženje boli dúvodi pozdvihovaňa sa slovenského proti Košutovjemu Ministerstvu, dau pikét slovenskí, asi 50 strelcou na návrší veľmi výhodne postavených, dakolko guljek ovoňať, dva koňe boli krom tejto vuône zroňenje, k dúkazu že sa vje od Slovákou strjelat do hora i do spodku, abi tak p. Kommandant presvedčení bou, že skutočne je ňje vuola Nár. Radi proti Cisárskemu vojsku, — trebas i možnosť k tomu bola — bojuvat. Walmodenovi Kyrisníci virazení takto zo svojho položenja, prinútení boli sa utjahnúť; Slováci ich neprenasledovali, a oni odišli bez toho že bi sa dakedi boli vrátili proti bojovníkom slovenským. V hlavňom ležení bána vo Vjedni v prvých dňoch Listopadu 1848 sa dústojníci ti sami poznali aj osobne s údami Národnej Radi, a tiskli si vzájomne ruki. Známo je, že títo neboli zachvátení maďarskou povodňou, a bojuvali zmužile pod vedením Bánovím za Cisára svojho.

„Garda Seňická (Eug. Koronthálym a bar. Šmercingom mladším vedená,) i Ceccopieri trebas iba na malí pikét uderila, ktorí nadto ešte málo pušjek mau, predca tak bola prijatá, že si nedúverovala k mestu pokročiť. Pikét tento uderiu na ňu — šabljami a kosami, a biu sa s rjadnim vojskom muž s mužom až pomoc z mesta prišla, rozprášila ich sia plevi po všetkých okolných vrchoch. Padlo päť mužou, občanou Brezovských, ktorí prvi v radi Ceccopierou kosami svojími vrazili a trebas boli prestrelení, tím samím mravňú prevahu nad Gardami, od zadku vojska bliskajúcimi, pre svojích bojovníkou obějahli. Na danuo znamenja priraziu setník Bonkovskí so svojou stolínou, ktorí urobjac útok bajonettom na nepřjateľa a zájmuc dakolko vozou i osuob, prinútení bou odstúpiť od prenasledovaňa járkami, plaňinou a vrchami v nepřorjad-

ku utekajúceho nepriateľa. Lebo sa v meste zas na noví poplach bilo.

„Od východnej strany sa Sosai so svojou stolinou a Gardami blížiu. Ľud bou v pútkach a napnutí obrazotvornosťou svojej od 5-tej hodiny. Vojna sa mu jaksi počala líbiť. Dosja-hnutje dvoje víťaztvá mu vľali do srdca vjeru v seba samje-ho, tú vjeru že nemuože byť od nespravedlivých premožení. — Z tejto strany mala byť hlavná bitka zvedená. S mocou touto-ľahla všetka auctorita zákonitosti maďarskej revolúcie. Hla-vní župan Jeszenák, i jeho podržadení Chefí stolice, Rudolf Očkay s jeho poslušnými stvorami, tími bohi nižšími ako Ge-deon Zelenay, Boróczy, Konrád a sto druhých Advokátou, tešiacich sa, na bohatje výroby pri nastávajúcich na Brezo-vej inquisiciách a krvosúdoch. Títo nepochibovali o šťastnom výsledku gard seňických, o Ceccopierovcoch, o 400 Walmo-denových kyrisníkoch; mimo tejto dúveri vislali popredku asi pou hodinu i jedenástu stolinu so Sosaiom, súc sami 1000 junáci maďarskími a dvoma eskadroni Dragoňou otočení. Ale oň počtuvali bez hospodára. Národ svojích síl povedomí, o-točjac najprú zo všetkých strán do klepa, prísljeho Sosaja, pánoviže žiadau od prichádzajúceho vojska zloženja zbraňe. Bez vistreľu bolo 200 mužou odzbrojenuo. *) Tímto víťaz-stvami bolo množstvo ako spítuo.

„Krom organizovaných stôlin boli vždi ešte hromadi do-brovelnjeho ľudu, ktorí inšje nerobiú, iba nepriateľa hladau a biť sa chceu. Títo neboli pod kázňou vojenskou, a počínali poboční boj. Tak sa stalo i teraz. Sotva že doleieu chir

*) Ľud náruživosťou radosí z víťazstva pochádzajúcej hnaní, obskočiu ozbrojených Taljanou, a odberau im pušky a patrontáše, aby si tieto k boku pripásali a puškami chlúbiť sa môžu. Medzi Slováci a Ta-ľahmi nastalo priateľskuo fraternizujúca a objímajúca. — Sloven-ská strana volala: „evviva il Ferdinando“ *) „evviva il Italiano“; naproti tomu vojaci: „evvivano i Slavi“ „evvivano i Slovaci.“ a tak to trvalo až k samej Brezovej. — Národňja Rada vojakou tých-to potom do Holoméca vistrojila.

*) Zo Slov. nár. novín aj pospolitejším známo bolo to slovo „evviva“, ktoruo Taljani Píovi IX p. r. pri jeho vstúpení, tak často privolávali.

o približujúcich sa gardach od Vrbovneho, úbočinami a chodníkami sa oddiaľili a vpadali z rozličných strán nepriateľovi do boku, ktorí zstrašení, vidiac sa biť otočením bojovníkmi slovenskými, cúvať začau. Hrdinská garda, auctorita súdcou statáriálnych, páni i kaši, slovom celá expedícia utekala, ako len ukekať mohla, a nezastavila sa až v Borovcach u pána podžupana Rudolfa (Očkayho), a u pána slúžneho Gedeona (Zelenayho), oddichujúc po výprave svojej! Cesta od Brezovej k Vrbovjemu vede úzkou dolinou, a z oboch strán sa tiahnu vrchi visokje, pod ktorými je ona na mnohých miestach ňeschodná a veľmi úzka až po samuo Vrbovuo. Zmatok náramní povstau v gardach maďarských, keď boli zo svojich snou o brezovskom veselí, (ku ktorjemu oni vjeli so sebou mnohje sudi vína, plnje vozi chleba, mäsa, a na slovenskje hrdlá hotovje provázki; ale Slováci ňeboli dozreli ku provazom maďarských belárou!) ňečakanými guljami privítanje. Na úzkej ceste sa im bolo zle obracať, a horšje ešte vozom a kočom utekať. A skutočne inšje ich ani ňespasilo, iba náramná ohňivosť tých bočných bojovníkou, ktorí ňemali dosť chladnosti dočkať nepriateľa, — čím ho nanáhle upozornili na svoje víťaztvá, o jakích sa Maďarom v ich píche ani len ňesnívalo.“

„Dokjal sa rozkaz vidau massám organizovaním k hoňeňú gard, už z tých úžin všeličo boli vislobodili. Medzitím ale popadalo do rúk slovenských povstalcou množstvo munície, vozou, koní, zbraňe, šjať, zajatích *), raňeních, ako i dakolko sudou vína, bez pochybi k zábavám a odmeňe pre

*) Menovile vtedy padou do Slovenských rúk Fajnor, Boróci, Lisí a t. d. Slováci na chilených a odzbrojených ľuďoch najmenšjeho ukrutenstva sa ňedopusili; upozorňjac Odrodilcou na ich hrjечи a špatnú zradu, ktorej sa na národu vlastnom, ako jeho sinovja dopúšťajú, predstavjac im, že pokuta, akú zradca vlasli, národa a cisára zasluhuje, je prach a olovo — zas ich na slobodu prepúšťali. A preto zodpovedať budú ohavní utrhati a podli nepriateľa národa slov., pred Bohom i pred historiou za ich lže a blázňeňja, ktorými hje len posvataje kazateľnice poškvŕňovali, ale ktorej i tlačeními príhlasmi, klebetami a terrorismom medzi ľuďom slovenským rozširovali: abi ho proti jeho najlepším, najvernejším priateľom pobúrili a do boja ako herozumnuo stádo vihnali. Odpovedá

gardi vezeneho! O úteku tomto rozprávau mi (píše Hurban) jeden gróf, major od Dragónou vo Vrbovom s pripomenutími dvoma eskadronami postavení, že to vraj dač hrozného bolo! Bez klobúkou, bez pištolí a šablí, bez opaskou, bez pik a pušjek, bez botou (čížjem) a kepeňou križom viňicjami, po-za humná, ces ploti a járki, všetko ako dasom hnanuo utekalo!“

„Veseli bou večer v tábori slovenskom, — slnko zapadlo nad víťazmi slovenskými; národ sa sám sebe lúbiu.“ — Mláďenci slovenskí mohli povedať, že boli v ohni, voňali pušni prach, hoňili a prášili utekajúceho nepřateľa. Takjeto okamžehja sú ako otvorenuo nebe pre človeka; bo on sa cíti biť po-višení nad ľudí običajních, v blízkosti samích nebešťanou!

Máme teda Slováci noví den slávi; v ňom sa každý sin Tatjer muože pišiť, a nepřateľovi na rod slovenskí špintajú-cemu, s hrdostou bodáki slovenskje pripomenúť!

Adamiš za jeho blůžňehja; *) zodpovje Tesák, prečo Slovákou na-dávau do „verruřene Räuberhorde, Bösewichter, mordbrennerische Horde, a t. ě.“ (Pozri Neue pol. Ofner-Pesther Zeitung, Č. 94 od 29 Okt. 1848.), ako i ňemenuvaní čarbak přihlasu „Slováci!“ (bez udaňja datum a tlačjarňe), kďe stojí medzi inšim: „Hurban a Hodža, dvaja luteránski kňazi, ktorích vihňali, ťjež búrja ľud, dali sa ňje-kolko zlatíma zväbiť (?) abi ľud vábili, abi druhej vjeri ko-stoli, a všeccko čo je svatuo poškvřili. A abi v domoch a po ceste rabovali a pustošili a ěedini podpaluvali. Ale jakože sa takíkto bezbožňích nepřateľou pozbavíme? Len smelosť treba: Ho-re, hore Slováci, verní sinovja vlasli! Ňedajme sa ňjekolko buri-čom podmaňiť!“ „Len sa na ňích z boku, zo zadku, do očů, ktorí jako muože, ňech žjadon ňemá pokoj, dokjal aspoň je-dnoho z tých šibencou ňezabije.“ (To tak iba psou huckajú, ale ňje ľudí!) — Ňechcem aňi na potupu ľudstva mnoho príkladou z ta-kíkto reči predkladať. I nepřateľovi má veru na jeho cři a sta-tečnosťi záležať, jestli chce abi si ho druhí vážili!

Sem patři i nasledujúce poznamenahja, a síce: že uvážňenci z maď. strani sa chabo a babskí držali, ňedokazujúc najmenšej od-hodlanosti, zo mrjeť za svoje princípi! — Princípi? — Akje-že mali Maďaróni princípi?

P. sp. hist. slov.

*) Pozri str. 99 pozn. pod. * přit. Hist.

32. Vzňešená starosť ľudu.

„Po tomto víťazstve celuo Považja stálo na nohách, očakávajúc virojeňja povstalcou slovenských. Bola bi sa celá táto dolina korita Váhu pozdvihla! *) Lež primladuo bolo ešte vojsko slovenskuo k tomu, abi sa bolo mohlo odvážit do rovín. Okrem toho Národnej Rade dobre bolo známo, čo sa robí v Seňici, na Starej-Turej a v Jablониci. Každá pjad zeme musela biť vibojuvaná. Prekážok mnoho a podpori žjadnej, mimo tej, ktorú dávala krú a duša národa potlačenjeho a ku slobode svojej sa vimáhajúceho.

„S vrúcnou nábožnosťou pochovau národ dňa 25 Sept. svojich padlích; Hurban držau reč nad otvorenými hrobami, do ktorich mali biť položenje prvje obeť láski slovenskej. Pohnutja bolo velikuo, ale običajnjeho plaču nebolo. Cítiu teraz každí potrebu obeť, a slávna bola smrť, to každí vidu.

„Prešlo pár dñi v pokojí; Národňja Rada pokračovala v organizácii národňích bojovníkou, rozposjedala Vijednavateľou po obcach, sbjerala lud a nepřestávala od cvičeňja vo-

*) Dopisuvateľ z Maďarskej strani piše o tom do „Slováckich Novín“ takto: „Keď sa u nás tá povesť, že Hurban do Mijavi prišol, rozšířila, rozumňejší ľudja hñed všetko vinaložili, abi národne strážie proti nemu vistrojiť móhli, ale usilovnosť táto len v Trenčíne a iných mestečkách súcit našla; dedinských obyvateľou, ñje len že sme proti Hurbanovi navjesť žjadným spôsobom ñemohli, ñno k obávánňu bolo, že vedla simpatie, ktorú k Hurbanovi preukazovali, podľa ñeho povstanú“ — „Obyvateľi v Srñjem na tolko už Hurbanovým duchom razili, že u tiehto sme násilňe hospodu vidreť, a hñeť prví deň v zemanském Podhradí ev. Školského Učiteľa, v Srñjem Hečku, — na druhí deň potom jednoho papjerňíka a v Stankovcach richtára ulapit museli.“ Pokračuje ďalej: „V Mňešicách počujeme, že Hurban Starý-Turá zaujal sa chistá, a že Staro-Turaňi za pomoc prosja, tambi sme tedi viťjahnúť boli mali; ale z tej príčini, že mnohí Vrbovského tábora námeri, a Staro-Turanou silu ñevedeli — bár jako sme našli, najvjac s tej príčini, že vedla zákona ze stölice ven viťt ñemusja, añi pohnúť sa ñechceli.“ a t. ñ. (Č. 29, str. 115.)

jenského. Mládež, důstojníci i sám lud všetko bolo činnuo a ochotnuo. Počet bojovníkou zrostau.“ —

Hurban po celí tento čas ležau v zimnici, ale duch jeho natolko panuvau nad opadnutím telom, že kde bolo treba jeho radi, slova, pomoci, vždi bou ku všetkjemu hotoví. Ňeraz bláďi, s visadnutím na čele krupajami potu, oslábnuti, iba duchom mocní, vistúpiu a rečníu k velikjemu zástupu shromáždenjeho ludstva, a sila i žjara očú jeho, vímluvnejája že sama reč, podpaluvala srdcja i duše tisícou údatních bojovníkou slovenských!

Abi som aspoň slabo nakreslení obraz podau o všeobecnej účasti ludu na povstaňi tomto: ako sa sám o sebä a o svojích bojovníkou starau, uvedjem nasledujúci príklad. V jeden den bola višla z magazínu všetka potreba, a ludu bolo do 6,000 chlapou, ktorí mau biť nasítení a zaopatrení. Všetko sa úzkostne staralo, a ňik ňeveđu dať radi. — Šli k Hurbanovi, spítujúc sa ho, čo sa má robiť? kde sa vezme potrava? Hurban povedau: „abi čakali do obeda, že potrava musí prísť.“ — Čakali; prišlo poludňja; — a ňikde nič. Prešla hodina a všetko bolo v najväčšej úzkosti. — Naraz sa strhne krik, a zo všetkých strán hučí: „sláva,“ „sláva!“ naproť rodákom, ktorí na mnohých vozoch prichádzali, so všetkou možnou potravou a potrebou pre bojovníkou slovenských. — To je krásni dúkaz viššjeho národňjeho života a príklad vznešenejšej starosti, ako starosť iba o sebä samjeho a svoju malinkú rodinku. Národ je vtedy šťastní, keď sa oťi biť jednou velikou rodinou!

33. Ťaženja na Seňicu.

„Národňja Rada bi bola dakedi rada aj temporizovala, bo pri všetkom jej, ako ťažká kámeň na hlave ležala tá okolnosť, že sa len vždi vihladi otvárali do rvačjek s vojskom cisárskim, čo ale ňikdi ňemohou biť cjel pri pozdvihuvaní národa slovenskjého za „jednotu Ríše.“ Medzitím odhodlaná bola stále v ustanovenom už jedenraz úmysle ďalej zotrvať.

Na den 26. Sept. určená bola výprava na Seňicu, kde Madaróni, ktorí sa boli povracali, stán založili, a novje gardí i vojsko sberali. Prjechod Bjelich huor bou ostrážení kroz grófou Apponyovcou u Jablonice, komunikácia s Trnavou a

Seňicou, timato sídlami operácií proti - slovenských, bola nepretržitá. Z tohoto záhorja sa malo teda viľnať maďarstvo. Medzitím víprava táto sa nepodarila pre porjadok vojenski, aki sa odrazu uvádzau do operácií vodcou našich. Den 22, a jeho spusob bojovní nelúbíu sa Zachovi, bo v ňom nebolo istoti víťaztva. Tá búra, to rútenja-sa v boj, jeden cez druhého, mohli dakedi v zlom dñi, pri vätšej chladnosti a smelosti neprjateľa, špatne oklamanje biť! Zach chceť, abi vojsko národñje, odrazu privikalo na evolúcie a manoevri pochodovje (maršovje). — Bloudek síce nechceu tolko dúverovať škole ako veriu prírode, a doľjerau, abi sa iba v búrnich hromadách uderilo na neprjateľa. Zach obdržau pole a robilo sa v jeho mišľenke. Postavenja povstalcou bolo tak majstrovskuo, ich príjšje manoevri tak zostrašili neprjateľa, že jako mñe (Hurbanovi) sám Kommandant tehďajšej moci seňickéj, muoj prjateľ predtím i teraz, v onom prúdu ale inšim rovná obei času a okolností, barón H y rozprávau, že ani on sám, veliteľ ináč prirodzení, smelí, netrúfau si udržať pohromade svoje batailloni. Strach bou náramni. Presporská garda posjal rozpráva ešte o tých hrúzach, akje ju napádali. Tak bolo v neprjateľskích radoch. U slovenských povstalcou bolo vjac disciplíni a porjaku, ako dña 22. Sept., puosobili práve limto cnosťami na neprjateľa; ale nebolo v ich duchu tolkej búre, v ich krokoch a pohíboch tolko orkánu, na ich bedákoch tolkuo oddaňja-sa svojej hviezde. Návršim nad Prjetrťou položením, hájom borovím višlo bojovníctvo slovenskuo a dokonale v tri voje rozdelenuo, postupovalo k Seňici. Neprjateľa, na strelnú zbraň sebä previšujúceho, videlo s úžasom rozvinovať svoju silu. Znak maďarskjeho strachu boli vístrelí z prílišnej džalki dávanje. To povedomja našich, že ľudstva síce mnoho majú, ale strelnej zbraňe v počahu na neprjateľa až príliš málo (ñjeťo više 500 pušjek mali naši lisícovja), na ducha veľmi ñevíhodñje puosobilo. Pochodi a vívini v kolonnách umelecki zostaveních, ñecvičeních tíchto sinou prírodí, boli obťízne a misel i telo unavujúce. Zach bi bou s ľudom len trochu cvičením — iste už samím manoevrovaním, seňickjeho neprjateľa rozprášiu. Plán jeho sa zlomiu na dakolko stolínách cepami ozbrojeních sedľakou, ktorí ñemajúc dúveri v svoju zbraň, z najzadñejších koncoú zošíkuvaních kridel utekať počali, čím zmatok do celku uvedení bou. Cen-

trum stálo, z oboch strán sa strjelalo bez ublíženja si' spoločného. Veliteľ seňický mi rozprávau, jak ťažká kámeň zpadou z jeho srdca, vidjac utekať daktorich z našej moci. Vísledok toho bou ten, že sa Vodcovja oboch strán jeden druhemu svojim vojanským umeňím presentovali. Púvodca manoevrou seňických vidau peknuo svedectvo o umeňí našich Vodcou; a naši zas dali chválu seňickjemu. Lud z oboch strán sám sebä sa báu. Prevaha v strelnej zbraňi a bliskavje bjele remeňa a znaki cisárskeho vojska na straňe maďarskej, porážali lud pospolití slovenskí. Vojniča síce a jeho kyrisníkou už vjac pred Seňicou nebolo, ale druhuo pešje vojsko (akuo, nemuožem udat), bolo prítomnuo a plenkuvalo proti naším. Bojovníci slovenskí priľahli v noci zpät na Brezovú bez toho, žebi dač boli dokázali; lud nevideu svoje položenja a nedau sa zmjasť neždarením timto. Národnej Rade išlo teraz o to, novím víťaztvom rozdúchať oheň u slabších, a už pochibovať počínajúcich. Příklad dakolko úskokou, najvjac pražských maznáčkou zle puosobiu na slabšje duše. *) Nadovšetko ale, vjac ako čokolvek inšje, zrážala misel ludu tá skúsenosť, že všade s cis. vojskom sa potíkať musí. „Ako že je to, že mi verní trónu s vojskom bojuvať musíme, ktoruo sa tjež chvastá biť podporou trónu? — Či-že Košut je podpora Vládi cisárskej?“ — Takje otázky prebehuváli radami slovenských povstalcou.“

34. Bitka a požjar na Starej - Turej

„Národňja Rada preňjesla divadlo boja na inšje mjesta. Pre mali zbor nebolo dobre na jednom, ale na vjacej miestach sa zosilovať a zrastať. Timto spuosoibom bou nepřjaťel zñepokojuvaní. Dobrje známosti o pohiboch nepřjaťelských boli vždi na čase a k užitku. Přjaťelskje gardi a vojsko proti Bánovi ťahajúce — boli v Novom-Meste nad Váhom zasta-

*) Musíme podotknúť, že v ten večer (dňa 26. Sept.) i Hodža s Nosákom, zaňechau Brezovú. Visvetľujeme si to tak, že Hodža ako človek hlbokjeho citu, vo večných ideáloch mišljenki žijúci, nemohou zñjesť tje lávo-potoki skutočnjeho, náruživostí, krvou a obeťami ľudskými sa vivárujúceho života.

venje, a zo Starej-Turej sa mala zaijahnúť hranica za ten čas, kim bi od Dobrej-Vodi a Jablonice gen. Knöhr bou povstaňa zúžovau. Generál Knöhr ale bou Nikodém, pre strach maďarski iba potajomki vec trónu podporujúci. Z tej príčini sa oboriu naňho Tessák v „Neue politische Ofner-Pesther Zeitung,“ v čísle 94. odo dňa 26-ho Rujna, 1848. Medzi inšim píše: „Darum erschien der verschmutzte General (rozumej Knöhra) am Abend des 26-ten September nach rühmlicher (!) Vertreibung (!) der Hurbanischen Räuberhorde in Szenitz, begab sich gleich den folgenden Tag zeitlich in der Früh über das Weisse-Gebirge nach Bori und Verbó, und wusste die grosse concentrirte Macht und Kraft von Militär und Nationalgarden, unter dem Vorwande einer Recognoscirung und Entwerfung des nothwendigen Operationsplanes, so geschickt zu lähmen, dass die wirklich imposante Macht, die gegen Hurbans Horde vereinigt war, so lange ganz müssig zusehen musste, bis das wilde Raubthier seine Mörderhöhle total verlassen und alle Raubvögel entflohen waren.“ — Len že ten útek pravda nebou tak náhli, ako sa zdálo Tessákovi. Den 27-mi dokázau znovu, čo je v stave vikonat sila a odhodlanosť slovenských bojovníkov, ktorí, medzi tým nech je povedanuo, nikoho nežavraždili, ani neviplundrovali, a bili sa hrdinskí v poli iba s tými, ktorí ozbrojení proti nim, pod zástavami Košutovými stáli. Pán Tessák teda ľžive a zlomiselné, Brezovú „Mörderhöhle“ nazíva. Na Brezovej (ako sme pripomenuli), bolo vjacej hrúzovládcou uväzneních a predca žiadnemu ani najmenšim na zdraví nebolo uškodenuo. Nech svedčja Fajnor, Boróczy, Liszy a druhí tehdajší naši delinquenti! (Ani samjemu Tessákovi bi sa nič nebolo stalo, trebas tolko o „Hurbans Horde“ o „höllische Kammarilla“, o cisárskich generáloch „jesuitischer Verschlagenheit und schlangenartiger Schlaueit“, po novinách porozpisuvau).

„Včas rano, spomenutjeho už dňa, zarmútilo sa nebe nad položením slovenskjego zboru. Dokola nepríateľni otočení, nad hlavou viseli oblaki, a dážď sa ľjav z neba. Maširovalo sa z Brezovej *). Čjel bou Stará-Turá. Nebe sa o poludni vi-

*) Za odchádzajúcim medzi ostatnými, S. Jurkovičom, meškim notárom, bolo strelenuo. Nečim tento sa ale nesmje ľudu, alebo obívaťel-

jasnilo. Slnko za jasno zapadalo, keď stáli na vrchoch staro-turanských, proti sebe, garda s plukom kňežata pruského, a vo dva voje rozdelení, hore návrším, na ktorom tamti stáli pevným krokom kráčajúci slovenskí junáci! S búrkou običajnou, zápalom dňa 22-ho Sept., leťeli na vrahov! Treskot bubnou, hrnot pušiek — a utekaňa Maďarou bolo v okamženi. *) Vojaci i gardi počali sa zabarikadovať, na ceste stojace stodoli zapálili, a z ohňa i z poza zásekou svojích, pálili na rúľacu sa zo všetkých strán lávu slovenskú! Boj ulicový trvau za chvíľu. Maďari kam ktorí sa rozutekali. Na úteku zo Starej-Turej, pálili kopaňice a dediny slovenskej. Na Lubiňe ľahlo 200 domou. To je šlechtnosť veľkodušných (!) maďarských bojovníkov. **)

Prví skutok rozbúrených bojovníkov slovenských, bolo vipúšťanja, v sklepoch pozatváraných občanou slovenských. — Lebo mešťanstvo Staro-turanskou bolo celkom košutovskou, ale Kopaňice cisárski zmislajúce. — Z tohoto pomeru vyšjeu hrúzovládni súd, podporuvani stoličnou vrchnosťou, ktorí mučiu ľud pre jeho národňje zmislajú, a pre vernosť k trónu a národnosti svojej. V mnohých pivničach, v sklepoch hnusných, polomrtvje postavi čakali na vislobodeňa. Trčať zúfa-

stvu brezovskému pripísať; urobíu to zradca a podľak, akí sa často do spolku najvernejších národovcou vtiskne!

Pozn. spis. hist. slov.

*) Dopisuvateľ do Kostolnjeho Novín, dáva o tom nasledujúcu zprávu: „Soľva sme nosivo zložili, už stratené varti oznámili, že sa Hurban približuje. Hneď sme tedi na staro-turanský vrch vistúpili, odkál jeho silu na 800 — 1000 strelcou viďeť bolo, prečo sme ohňa vistáť dlho nemohli, a jak náhle jeden radovi vojak poranením zostal, cúfat sme začali.“ Ako sme naspjatok išli, už nám celý zástup trenčanský pri Lubiňe naproti išel, ktorí jestli skorej doljahňe, asnáď bi Stará-Tura oslobodená bola, poňevadž aj dva kusi z uhorského zámku vjezol.“ „Navráťili sme sa tehdi v dobrom porjadku až do Mňešíc, poňimo jednej stránki, ktorá prosto domov utekala.“

**) „Naspjatek jako sme ze Starej-Turej išli, osada Lubina preťe, že jej obivaťeli do nás strjelali, podpálená bola.“

(Slovácke Novini Čís. 29, str. 114.)

lích, o pomstu volajúcich kostlivcov — vzniklo sa oslobodziteľské vojsko po mŕtvach a ukazovalo domi vrahou svojích a zradcom Císara svojho! — Nejedno čo máu dom v susedstve vraha svojho. Každý pošli strechu zradnjeho suseda. Slovenski bojovníci bojom razdráženi mŕtli krú svoju; duch pomsti odstránim Veličelou i odliči, a sám sa posadil na chvílu na stolicu vládna. Maďari pošli nevlnje; rozkaľení mŕtiťelja páľili sami svoje priateľi, aby im zničenuo bolo mesto zradnuo. k príkladu celjema Slovenska. Už ani hľelo remeň a znaki cisárske na plaku kŕčejaca praskjeho neudržuvall ľud, boj bou bezohľadní a zúfali. Pohľad na okolnú krajinu hrúzo - velební. Hori a návrja sa traťi v dŕmu a plápoli, velebná Javorina ožjarená bola purpurovom žjaro, vlni dŕmu a plameňom zmješanjeho, válali sa alicjami a dolŕmou. Nachol puzjek z počjatu časti, z nenáhla umlkajáci, ustia napomedi, a už iba praskot všežravjeho ohňa, njesou sa nastalou tichostou. Iba za krátko sice okamžejja trvalo toto rozbiťejja mužstva, vstupljeho zhraníc disciplíni, ale dostatočano k overdennú spravedlivej pomsti. — V hluku tom márne boli rozkazy, márne hlas v radi zvolávajúceho bubna. Iba o pou noci sa začalo mlsljeť na velikánsko dŕčejjeho dŕna napínajja sil, na ustalost tela, na zmorenost ŕdou, hlad a smäd! — Dŕhlí pochod (mars) v hlac a po cestách ŕschoduich, boj, náruzivost, umoklá od dážda odev, viljata pomsta, vivážili silu povstalcou. Uľahli sa v porjadku na Poradja, kopaňice mijavskje, a odpočinúli po dŕni velikích napínajja sil! Mesto zradou národa a císara svojho pokalenuo, odpočinúlo v popoli svojom, mŕtiťelja slovenski v pribitkoch vernjeho ľudu slovenskjeho po vrchoch mijavských.“

35. Boj ostatní pri Poradí.

„Poradja má položenja strategickuo. Dlhje radi chalúp presŕjerajú sa po návrši. Dolinki sa vinú šikom k východu. Vrstvi vrchou zostupujú k Mijave. Moc povstaňja opjerala sa o hori javorinskje, súč čelom vo dve protivnje strani obrátená, od ktorích ŕbezpečenstvo hrozilo. Divadlo už bolo zúženuo. Ustavičnimi pochodami a bitkami vivážená sila povstalcou. Tri cesti vedú do Mijavi; od Vrbovjeho jedna, od Starej - Turaj druhá, a treťja od Seňice ces Vrbovce. Toto

posledňje mestečko, bola pevnosť proti tamtej, cesta táto spjatačná do Moravy bezpečná. Na ceste od Starej - Turej stála moc slovenská, a stráže tejto držali v moci cestu do Vrbovneho.“ — „Za včas rana blížila sa od Vrbovneho (ako Tessaák píše), imposantná moc gard i vojska. Po predku šjeu múr Granátňikou, za tímto infanteria a gard neprehľadno množstvo. Virazili sa strán hradskej cesti, a čakali útok zo slovenskej strani. Národňja Rada videla, že je ňje v stave tolkej sile odolať. Bloudek, Zach a Janeček napnuli s mocou národňjeho mužstva, patrne stenčenou, všetki síli odhodlaňja a posveťja slovenskjego. I ostatní jednotlivci všetci pracovali so zúfalím napnutím sil. Čím ďalej sa pretahuvau boj, čím viac víťaztvi sa dosahuvalo: tím viac vojska cisárskim menuvanjeho, valilo sa v boj proti bojovníkom slovenským.

„Den 28. Sept. mau biť posledním dňom povstaňja slovenskjego. ňje len gule granátňikou, prevaha na počet i prostriedki; ale prišla i druhá gula, ktorou porazenuo bolo dúfaňja slovenskuo. Ríšsko, dobrovolnuo povstaňja slovenskjego ludu vedla trónu panovníkou dedičních — bolo opustenuo, pozdejšje práve odmrštenuo. Manifestu odo dňa 25-ho Sept. 1848 slová hrozňjeho obsahu pre Národňú Radu, hlasom svojim všetko porážajúce, boli tjetto: „Menovíte tjež vidau som potrebné rozkazi, abi aj v hornom Uhorsku zákonní porjadok sa navrátiu.“ (Pozri: Zbirka pre Uhorskú krajinu vidaních najvišších Manifestou a t. d. v Budiňe 1849, str. 5.) Povstaňja toto bolo obetovanuo Maďarom.

„Boj krutí sa rozvinuv po návrši. Od Vrbovneho prišla sila ňeunavenjeho ludu. Náš lud bou unuvani a umenšeni. Vraždiví oheň pelotónski dávali vo vjacej dešarzach granátňici. Odpovede slovenskje ňeboli tak hrmivje, ale tím účinnivejšje, bo puški naše boli istejšje a štuce, akje víborní strelci naši mali, zriedka svojho muža chibili. Ale načo opisovať boj? Načo smutnuo skončēňja iba započatjeho boja o slobodu slovenskjego národu kresliť? — Skončēňja toto, den 28. Sept. naznačení je dostatočne chibami kroz Radcou koruni urobeními. Lamberg bou zavraždení v ten den, v ktorom sa nazdali Maďari vidieť zavraždeňja ducha národa slovenskjego.“ — Národňi Vodcovja museli ustúpiť, a zdáli sa ím ích ustávaňja a nádeje vpljesť národ svoj do pásma udalostí historických — na vekí zrušeními. — Ale. ňezdolaňja toto maďarskej moci kroz nich, stalo sa hor-

kim jablkom pre Madarou. Títo nemajúc už viac strachu pred Slovákmí, odhodili sprostredkovaňa Vládi rišskej*), neprijali jej ponúknuť sa k upokojenú pohibou slovenských, a nabrali čo viac smelosť na Vjeden, a ku haňebným vraždám.“ —

Tu končí Hurban svoje úvahi. — Ja chcem ešte dakovať slovom o boji pri Poradi prehovoriť.

Hurban zimnicou zmorení a Štúr, stáli v bok od Poradja na návrší pod Javorinou, a dívali sa na tento boj zúfalých povstalcou slovenských. Kdože vislovi žjal a bolesti mužou týchto, keď videli junákom svojich ustupovať, a strašne požjare, nepřjateľom zapálených kopaňic Klasovitých, k oblakom sa viviňať? Kdo nakreslí ich zamračenú, truchlivými dumami pokrytú tvár? — k nebesám opretje, pošmúrne zraki, a o“ pomoc“ vzdichajúcu modlitbu ich duše? Ustúpili Vodcovja; — a pod Javorinou tichí šoptau hlas: „Národ slovenskí, nepoznau si den spaseňa svojho, — s Bohom!“ — — —

V ohni postavení, pred nepřjateľom ustupujúci bojovníci slovenskí, v malom počtu sa ešte raz, blízko Mijavi zastavili, kde z poza stromou rjedili nepřjateľskje radi. — S odvážnim Bórikom a Polesňjakom, 16-ti ostrostrelci vidržali oheň až do tretej po obode, kim sa municia, ktorú mau ochotní a činní Valášek na starosť, na bezpečnuo mjesto neodpratala. Añi túto si nedali nepřjateľovi odobrať, trebas ím za pátami stúpau. Ustúpili aj poslední hrdínovja z bojiska, nechajúc dakolko šlechetných obeť za sebou, ktorje za najsvätejšje cjele národňje v mužnom boji padli. Poberalo se všetko ku hranicjam.

36. Lúčeňja.

Lehotka (alebo Lhotki), dedina za hranicou ležjaca, bola strediskom maljeho zboru bojovníkou slovenských. Tu sa ešte raz zišli do vedna, vedúc zo sebou dakolko zajatých, medzi nimi Padušickjeho, notára staro-turanskjeho a dvoch vojakou z pluku kújež. pruskjeho. Padušickí, hrizení svedomím, a strachom omdljevajúci, v tom domnění, že už ostatňja hodina mu odbila, hodiu sa na ceste do najvätšjeho blata, na kolená — a prosíu a plakau, ako naňichodná baba o „milost.“

) Pozri str. 86 pozn. pod. prit. list.

S takou babou Slováci nič mať nechcú; a preto odprášili ho domou, aby šjeu ukázal svoju hjednu hlavu na plecjach. To sú tí viťazi maďarski! — Vojáci boli i s puškami pustení; začo zvelebuvali cestou meno slovenskuo.

Hroznuo bolo položenja junákuo slovenských; nepokoj ich zvätšovala i tá pripadnosť, že obivateľja tunajši, do huor začali pred nimi, ako ozaj pred dáкими lotri, utekať. — Naposledi týchto predca prehovorili, uspokojili a utíšili. — Za dlhí čas ale potom ešte špatnje povedši sa roznášali po Morave, o bojovníkoch slovenských, ktorými povzbudení daktori charlatáni, opovážili sa ohavním spusobom a klamstvom od ludu peňjaze vidjerať. *)

Zo Lhotjek sa mau zas rozisiť malí zbhor Slovákuo po širokom svele. Bolo to bolestnuo, dojímavuo lúčeňa; scéni utešenje prjateľstva a dúveri v Boha. Brat bratovi úsknuv ruku, dávau ostatní raz „s Bohom!“ — a netušiu, a neveđu: kedi, kde a jako sa s ním síde? Jedni sa poberali k rodiňe, druhí ku známim, treťi ku prjateľom. Lež čože počali tí, ktorí ani jedneho ani druhjeho v cudziňe nemali? — Smutnuo, žjalno to bolo lúčeňa!

Národní Vodcovja slovenskí odišli po predku do Hradišta. Medzi tím „búrka vo dñe dokonaná na zemi, začala pokračovať v oblakoch. Nebe sa zaijahlo hustými, čiernimi mračnami. Blesk nepřestávau, pravda, preliňať temnotu stonásobným oslepujúcim križluvaním-sa, prjestransvom hlbokjeho neba, ale tím sa iba hlbšja tma tvorila. Hromi hrozili zdruzgotáť kopce mijavskje a temeno dvojhlavej Javorini. Na to sa roztrhli čjerne, daždom preplňenje oblaki. Vlasi dupkom vstávali na hlave. Dve hodini trvali tjeťo hrúzi nebeskje, na zem posjelanje.“ (Hurb. obr.)

*) Známa je historia Holešovská o jednom Charlatánovi, ktorí chodjac po Morave s obrazom, na ktorom akísi zbojníci odmaluvaní boli, i v Holešove verejñe vikrikuvau pred ludom, ukazujúc na obraz, že to Hurban s jeho zbojníckou hordou; — až potom Vrchnosť v tom porjadok urobila.

V Brñe zas višla jedna pesnička: „O uherském Hurbanu, knězi lutheránském, který svatě tupí, kat. kněze morduje, a t. d.“

Ale Narodní Vodcovja k búrkam a bliskavici, k hromom a víchru dávno naviknutí: nedali sa ani tímto velebno-hrozným zjaviskom ňebeskej prírody odstrašiť. Prišli v noci do Hradišťa, z kádjal potom pod cudzími menami sa odobrati do Vjedne. —

Spomenutá búrka náramne puosobila na gardi maďarskej; za viac dní sa neopovážili priblížiť ku Brezovej a Mijave, trebas mali pevný úmysel mestá tjeťo na popol obrátiť. Samo ňebe zastavilo vztek maďarský, a ochladilo zbúrenje a kipjace náruživosťi nepřjateľou slovenského národu!

Búrka táto je všeobecne známa na Slovensku. Neobičajne ona bola rozľjahnutá a rozšírená; mnoho si potom o nej ľud viprávau, nazdávajúc sa: že ona predzvestuje hrdinu a spasiteľa, ktorí s ňebeskou silou, nadzemským vojskom otočení, príde vikúpiť národ slovenský z porobi maďarskej!

„Ako sa pozostatki bojovníkov slovenských zo Lhotjek ďalej vistrojili: jedni z nich boli masakruvaní od cis. vojska na cestách a po ulicách mjest moravských; a druhí v Hradišti ako väzni strázeni a zadržani, iba na rozkaz Ministra vojni, peňjazmi a passmi zopatreaní, vipustení boli.“

37. Boj národný.

Národnja Rada inším celom nebola prišla s ozbrojenci na zem slovenskú, ako, abi národ k bojovnosti priučila, k povedomú jeho samostatnosti a samotvornej činnosti privjedla. Úmysel tento ňbou z povetrja schíteňi, a preto nezostau bez účinku a následkou ňeoceneitelných. Národnja Rada s útechou pozorovala, že uhádla túžbi národa svojho, a vedela nahljadnuť do hlbokosti jeho duše, a vivolať z ňeho novjeho, budúceho človeka slovenského. Národ rozumeu Vodcom svojím, objímajúc, za slobodu a svatje práva jeho, podanú mu zbraň, otočiu ich mohútnosťou a silou, ktorá hrúzou naplňila jeho nepřjateľou. To je prví pablesk budúcnosti našej. — Tisíce ludu za dakolko dní od Bjelej-hori, cez Brezovú, Podkilavu, Srnje, popod Javorinu k Mijave a Vrbovcu, stálo na nohách a letelo do Tábora slovenského. Bou to už opravdu pekni začjatok národného boja a počíteňja svojej samostatnosti a oslobodeňja-sa — vipovedaňim poslušnosti maďar-

skjemu, nepravjemu pántvu — z pod járna tisícročého o-
troctva. A to bou úmysel Národnej Radi a vlastencou slovenských,
abi Slovák neslúžiu Maďarovi, ale sa cítia bit človekom vla-
stním, samostatným, ku slovanskjemu, a ňje k čudskjemu po-
koleňu patrjacim; abi bou hrdi na národnosť svoju, a ňedau
nohama šlápať svoje najsvätejšje práva človečenskej! Ňitra-
ňa povstali, Považja túžobňe čakalo vikupiteľou svojích a ce-
luo Slovensko im chcelo ísť v ústreťi. *)

Menovíte u obivateľou Ňitrjanskej, v okolí povstaňja, vše-
obecni zápal panuvau; chlapi porozchodení po sveťe z daleka
sa domou vracali, a mnohje ženi sami šli pre svojích mužou,
abi títo, prijdúc domou, mohli bojuvať proti Maďarom. — Zá-
pal a boječťivosť táto, ňevihnúla z duše ľudu ani po odchode
jeho Vodcou.

Karol Holub, ktorí za dňou povstaňja na koňi po oko-
litích obecjach chodiu, ľud do zbroja vivolávau, a ňeraz z
pomedzi samích ňeprjateľou, svojou odvážnosťou sa virúbau;
po odchode nár. Vodcou spolu i s Vil. Šulekom, odrezaní
od hlavnej moci, zostali sami medzi svojími oddanými. Ale
aňi teraz sa ouí o svoju bezpečnosť ňestarali, na samje gardi
s malou silou napadajúc. Holub pri Lubinej a Šulek pri Kraj-
nom mali udreť na gardistou. Više Krajnjeho sa postavila bar-
rikáda a ňebezpečňje záseki sa porobili po ceste, ktorou mali
gardistovja ísť do Vrbovjeho. (Poznamenat' treba, že veľká
sila ňeprjateľská, ktorá previšila bojovníkou slov. pri Poradi,
i po ustúpeňi tichťe, ňemala smelosť vňisť do Mijavi, ale
od samjeho mesta sa nazpät' vrátila do maď. tábora.) Túto
silu Krajňanci zňepokojuvali, a pomocou od Mijavi a Bre-
zovej prichádzajúcich zástupou ozbrojenjeho ľudu, mnohích
z ňeprjateľskej strani zroňili. **) Ňeprjateľ v úzkosťi svojej
dakolko domou, stoduol a krčjem zapáliu, abi dímom ukrití,

*) Zbudilo to pozornosť aj u Maďarou, a ňeskuor prjateľským a líška-
vím hlasom podvádžajú Slovákou, slubujúc im práva reťi a náro-
dnosťi, abi ich do sídel svojích prilákali. Slabúsi sa dali zvjesť,
ale mocní duchom, stáli ako žula tatjarska.

**) Samích raňeních, Maďari v ten čas, na 10 vozoch doviezli do
Pjeňian.

horami a úbočinami do Vrbovneho dostať sa môžu. Nehali tu vtedy i Slováci dakolko šlechtetných obetí.

Chvalitebne sa zadržala i jedna katolícka obec, Šipkovo, ktorej obyvateľja — vistrojac ženskúo pohlavja s imañim, čo sa mohlo na vozi poklási, do huor — ozbrojení cepami, kosami a sekerami neprjatela prášili. — Slovom lud okolja tohoto, odoberúc sa so sbrojou do huor, dlho znepokojovan posádkí neprjatelskje, v mestách a dedinách na statkoch jeho pelešjace. Bo po odchode nár.*Vodcou prišla na odzbrojeních Slovákou hrúza maďarstva. —

Pri tejto príležitosti ale musíme i smješnu stranu víťazou maďarských, na slovenských Obyvateľou vislaních, podotknúť. Títo, čo aj níkde nevideli bojovníkou slovenských, nachádzajúc všade pokoj a lichosť, ktorú iba žjal a bolesť nad ztrátou miláčkou pretrhuvau: predca ku každej národne smíšlajúcej Obci, s náramným strachom sa približovali, vistavjac pred vchodom, kol dokola, silnje vedetli a predstráže, tuším z tej príčiny, že — akbi z utajeních skriš, huor a jaskiň Javorini, ozbrojenci slovenski viskočili — abi zavčasu uľteť mohli. — Na Vrbovcach stanujúca garda raz pred kozami — v ktorích jej predstráže, Hurbanovích vojakou s dvoma bodákmi na plecjach, videli — až do Seňice utekala; z Brezovej zas pred ovcami a kravami; ovce boli vraj pešje vojsko a kravi koníctvo Hurbanovo. Z Krajnjeho ich rapotaňja mlína zahnało, bo v noci sa im to zdáło, ako „allarm“ bubnou Hurbanovích a t. d. — Či to nje strach tomu podobní, akí na nepravích, zljeho svedomja ludoch pozorujeme? — Statoční bojovník sa nelaká strašidjel, ako sa nelaká ani gúl neprjatelských; ale človekovi bezviššjeho povedomja, ako vidíme, i kozí a kravi strachu naženú!

38. Mučedníci slovenski.

S ozbrojenci slovenskími sa i mnohje viznačeňjsje rodini vistehovali, z čjastki na Moravu a do Česka, z čjastki do Juhoslovanska. Maďari všetkje mestá, dedini a kopaňice gardami a vojskom obsadili, abi tu krvosúdi robili a obyvateľou, čo sa útekom neratovali, do žalárou hádzali a katom odovzdávali. Menovite veliki počet zajali občanou z Mijavi*),

*) K tímto sa dostau neskuor i Valášek.

Brezovej *), Vrbovjec, Hlbokjeho **), Čáčova, Podkila-
vej ***), zo samej nevelkej obce Krajňanskej 80 mučedl-
níkou odvljekli. — Temnice vo Fraštáku, Leopoldove, Nitre,
Seňici boli slov. mučedníkmi preplnené. I do Trenčína sa
ich veľký počet dostau. Známi dopisovateľ Kostolnjeho píše:
„Ulapeli sme z Hurbanového krídla viac než 40.“ — Medzi
tímito bou kandidát Hečko zo Srňjeho a Mikulík, učiteľ z
bošáckeho-Podhradja. Títo boli všetci do Trenčína odvedení.
Mali z nich, ako sa povest ňjesla, mnohých obesit, ale chirom
o príchodu gen. Šimuňiča nalakani, Hečku a Mikulíka najprú
do Pešte, potom na pevnosť Munkáčsku šikovali. Hečko ím
na ceste neďaleko Szolnoku uskočiu; Mikulík yiše roka bou
mučení na Munkáci.

Súdcovja statariálni, jedni (na str. 65 poznačení, ku kto-
rím i Brodány a dvaja Buzinkayovci pripojeni boli) zasadli v
Seňici, druhí vo Fraštáku pod predsedníctvom br. Jeszenáka,
treí v Nitre a t. d., súdili uväznených Slovákou a podpisovali
viroki smrti na šibeňicu.

V Seňici odsúdili na šibeňicu štíroch pospolitých Slo-
vákou. Viznačuvau sa z týchto najme Martin Barton, rich-
tár Čáčovskí, svojím šlechetným, príkladným životom. Tohoto
jedna slovenská proklamácia, ktorú uňho našli, privjedla na
šibeňicu. Pred smrťou sa mu vraj, — ako sám v dakolko
rjadkoch ****) svojej žeňe oznamuje, — traja muži v bje-
lom rúchu ukázali, a on už vraj, vtedy vedeu, že došjeu po-
slední cjel jeho života.

*) Medzi uväzňenci brezovskými, menovile spomenutí sa musí Samo
Michálek. Tento počíví starec, vistrojení do nebezpečného mje-
sta s príhlasi slov, a vistríhaní pred nebezpečenstvom jemu hrozcim,
povedau: „nedbám čo ma aj obesja, veí už í tak ne-
mám ďaleko do hrobu!“

**) Z Hlbočanou, ktorí z väšej čjastki sa z domu odstráňili, za-
jali 10, a ulečením virabuváli alebo celkom porúčali príbitki, ako
Kovárovi, Žákovi, Šajánkovi a t. d.

***) S Dobrovodským, richtárom, ktorí bou so Šulekom spolu okutí.

****) Uvádžam tu jeho listok ako bou napísaný: „Ma nejmilejší manželko
rozchadení našeho spolu života kterem sme mi dobre pokojne živi

Pripravuvau ho k smrti seňicki ev. kňaz Tessák, ktorjemu na otázku: „či uznáva, že zaslužiť pokutu smrti?“ odpovedau Barton: „skorej ste vi zaslužili šibeňicu, ako ja — ja ňevinne umjeram!“ — Takto bez vini bou i Svaťik na šibeňicu odsúdeni. *)

Tessák podáva zprávu o týchto udalostiach v „Neue politische Ofner-Pesther Zeitung“ Nro. 94: „Damit die boshaften Aufwiegler und ihre Helfershelfer nach Verdienst (!) bestraft werden können, sind auf weise Anordnung des löbl. Landes-Ministeriums zwei Statarialgerichte errichtet worden, und zwar eines hier in Szenicz, das andere in dem Graf Erdödy'schen Marktflecken Galgócz oder Freistadt. — Was in dieser Hinsicht in Freistadt bis jetzt geschehen, kann ich nicht mit Gewissheit berichten, nur so viel ist auch bei uns aus zuverlässlicher Quelle bekannt, dass auf Anordnung dieses Gerichtes eine grosse Menge Hurbanischer Helfershelfer eingezogen und eingekerkert worden sind.“

„Was das Szeniczer Statarialgericht anbelangt, dieses fährt mit der grössten Strenge und unermüdeter Gewissenhaftigkeit (!) in seinen gerichtlichen Untersuchungen seit mehr denn 14 Tagen Tag und Nacht fort, so dass bis zum heutigen Tage (19-ten Okt. 1848) schon vier Menschenleben als Opfer gefallen sind, — denn zwei sind am 13-ten Okt. und zwei wieder gestern am 18-ten Okt. als Aufwiegler (!) und überspannte Anhänger der Hurbanischen Räuberhorde (to jest, verní redú svojmu Slováci) mit

bili ta smutna hodina cilu sveho prekročiť nemohla nebo ve štvrtak po peknom rozeici našem jak sem do tmaveho sklepu stupil ukazalo sa mi videni tre muži belem ruše mne bilo zname že ten posledni cil došel tak moji najmilejší priatele manželko sinu ňvesto aj s malú vnučku bohu vas poručam.

Martin Barton.

*) J. Buzonkay, (spomenutí úd krvosúdu) na otázku jedneho prjačela ludu, prečo chcú Svaťika na smrť odsúdiť? — odveľiu: „Tento človek ňje len že za dva roki sám čítavau slovenskje novini, ale ich i druhím prečítavau, — a krom toho p. barón Jeszenák nám prisúce naložiú, asi sme s vášňami ostro zachádzali.“

em Strick hingerichtet worden, welcher höchstaurien (!) Scene ich als Augenzeuge beiwohnte“. . . O Barnovia Svalúkovi sám píše, že vraj „die anderen zwei, früher an anerkannter Redlichkeit und Rechtschaffenheit, sind allgemein bedauert worden.“ Takjeto svedoctvá jväťší na ši nepriatelja musja o Slovákoch vidávať. Nasledí dokladá Tessák: „Wer weiss, wie viele ähnliche Opfer noch im Allgemeinen fallen werden; denn noch eine bedeutende Zahl Gefangener schmachtet in Kesseln!“*)

39. Šulek a Holub na šibenicu odsúdení.

Teraz mám najveľbnejšie, večnej Osobnosti národa náš predstaví. Vznesenosťou ich ducha, svätosťou ich nadšenia očarovaní duch muoj, necíti dosť sili k nakreslenú obrazu zčedníkou týchto, ktorí s „pozdravením Rodini a Národa ojho,“ ostatní dech duše svojej púšťali! — Prijmite aspoň obje ľahí do toho času, kým ich zveční nadšení umelec.

Predstavie si v Šulekovi, mládenca svetou višších v tavičnom boji s prózou života pozemského; ktorého duch ri neuhasiteľnou túžbou po vedách, a nežhrozí sa ani tých jväťších, jemu v cestu sa kladúcich odporností osudu. Si-ta, (od maďarónski zmišľajúceho, v úrade postaveného brata,

*) Nemuožem nespomenúť, kolko ohavných prjezvisk tento slovenský kňaz v jednom hjednom článku na Slovákov a slovenských mužov vikidau. Začína takto: „Ueber das Eindringen . . . des seines Pfarramtes schon längst entsetzten und durchgegangenen Harbens, und seiner schändlichen Räuber- und Mordbrenner-Bande,“ ďalej „teuflische Räuberhorde und ihr schändlicher Anführer,“ „dieses mordbrennerische und raubstüchtige Gesindel mit seinem ehrenvergessenen Häuptling,“ „diese verworfene Räuberhorde mit allen ihren gottvergessenen Führern,“ „das wilde Raubthier und die Raubvögel,“ der Rebelle und seine Spiessgesellen“. . . Ale dosť už toho . .

„Prawda nezná ustaupiti zlobě,
Kdo jí laje, ten jí zastává,
Ke cti jsau jí slova rauhawá,
Blud a šalba hlupců ku ozdobě!“

Imricha, jediného to zo Šulekovcou odrodilca) sebe samému zaľechani, učiu sa najsamprú zlatníctvu, aby po zapotrební si materiálnych prostriedkov, — letom ducha a ideálom svojím posvätiť sa mohli. Chitro on prešiel cez prózu života; ako vručenec zlatníctva, odobral sa do škôl. Pri jeho pľnosti a železnej vitrvalosti, podarilo sa mu za krátky čas všetko to si privlastniť, k čomu druhí, slabší duchovja roki a roki potrebujú. *) — Takto vedám posväteného, v umeňi zahrúženého mládenca, strhne zo vznešených ideálov búrka najnovšieho veku. On sa cíti biť sinom slovenského národa, a preto rozlúčiac sa na chvíľu s vedami, šiel zvestovať ľudu svojmu den jeho spasenia, poučiť ho o veľkosti veku prítomného, vjesť a pripravovať ho k nastávajúcim bojom za národný život.

Jeho odvážne skutki, ktorými sa v čas povstania vyznačiu, sme videli. Po odchode národných ozbrojencov, Šulek zostal na Slovensku u svojej rodiny Krajčanskej. Oznámi ľudu, aby pred súdcami statárskimi všetku vinu naňho zvaloval, jemu všetko pripisoval, naňho sa odvolával a sebä takto pred pomstou maďarstva ochránil. Šulek sa obetaval za ľud, ktorého spasenia mu na srdci ležalo! Od priateľov svojich napomínaní, aby sa oddiaľil z Krajného a ukriľ pred nepriateľmi, povedal: „Keďby mňa nenášli, vzali by moju švagra do väzenia, a keď toho ňje — druhého, na komsi musí zhorieť pomsta vrahov našich: — v ten čas, čo bich bol na 80 míľ vzdialený, predca bich sa tým katom ustanovil!“ — Keď už bola prišla preňho veľká sila gardistov (medzi nimi i dvaja grófa Zayho sinovja) na reči jedného maď. dôstojníka: „aby odstúpil od predsevzatia svojho, aby sa odrjekom Slovákom, a za národ pracoval —“ odpovedal: „Ano, za národ ja chcem žiť aj zomrieť; ale za národ moj slovenský!“ — Všetci obdivovali jeho charakter. Neskor sami súdovja statárskimi boli pohnutí jeho šlechetným zápalom. Netajil nič; viznal, že bojuje, robil, žil, — ale že chce i zomrieť za národ slovenský, a preto ani neprosil o „milosť“.

Vo väzení so svojimi vernými Krajčanci a Podkilavčan-

*) V Modre bol miláčkom zaslúž. bývalého profesora, Karola Štúra, terajšieho evanj. slov. bož. kazateľa.

mi*) celje dñi a noci pri nábožných modlitbách a pjesňach**) tráviu, potešujúc ich večným slovom božím. Keď už tušiu koniec života svojho, vižjau si od rodiny krajňanskej novje šati, aby sa vŕaj, pekne mohou pristrojiti na cestu k šibeñici; ostatnje slovo, ktoruo tejto Rodine na kartičke olovkom odpisau bolo :

S Bohom! vjac sa ñevidíme, som pod statarium.

Vilko Váš. ***)

Dña 20-ho Rujna, pristrojeni do pekných novich šjat, pevním a rázním krokom, v lichosti kráčau na popravnuo miesto, a povišeni, chcu hovorit k ludu. Lež ako povedau „S Bohom národe mŕoj, pozdravuj moju Rodinu.“ dali udreť na bubni, a Vilko Šulek bou k večnjemu mlčanu odsúdení. ****)

*) Statoční títo mučedníci i tím sa viznačujú, že ñikdi skutkou svojích a obeť za národ ñeobanuvati; a keď v druhých obcach jednotlivci na Národných Vodcou špítali a hrešili, Krajňanci im vždi verní zostávali.

**) Oblúbeñja mau najme v pjesni: „I proč se máš rmautiti, Ó má milá duše a t. d.“ (Pozri Frid. č. 6.)

***) Karotka táto i s krížikom zo stlpa, na ktorom V. Šulek odvisou, sa nachádza u jeho Krajňanskej Rodiny.

****) Pamätai je list od ñepŕjateľa pohibou slovenských, Karola Adamiša, ktorí V. Šuleka k smrti pripravuvau — ako zas novuo svedectvo, že sami ñepŕjateľja, ñemuožu slovenským mučedníkom veľkú silu ducha odopŕjeť. List tento je písaný (dña 28-ho Okt. 1848, zo Zeleníc) na V. p. Pavla Štefánika, ev. sl. b. k. v Krajnom:

Dwojćtihodný Pane Bratře!

„Powinnost je, newinnau wuli zemŕajćich naplniti. Tuto powinnost i já wykonávám, když Wám poslední přátelské pozdravení od Wašeho šwagra Wilima někdy Šuleka, náhlým saudem, pro protizákonné skutky jeho odsauzeného, wirizuji. Dne 20-ho Řijna po přetěnění jemu na městském frašackém domě orteletu smrti, wešel sem k němu z powianosti do Wážnice. Smutná to — weřte powinnost. Y nalezl sem jej tichého. Mezi jinými řečmi, tázal sem se ho: zdaliž w této rozhodné době swého žiwota uznává a cítí, že proti krajně a zákonu jednal? Odpowěděl: Ano to já uznávám, že sem proti kra-

Jemu podobní bou K. Holub, veční Šulekou prjatel na zemi i na nebi.

Ráz mládencea tohoto, hned z prvejho jeho vistúpeňa pred „slovenskou národnou Radou“ mohou každý poznať, a ráz tento za čas celjeho boja národnjeho, a umučenia svojho až do ostatnjeho dechu zachovau. Odvedení bou z Lu-

jíně a zákonu jednal*) — ale já pokojně umru. Potom nábožně světil swatau weberí Páňa — a mimo té otázky: newíte co se děje s mým bratřem v Nitře? (Newím) a hned nasledující prosby: abych tak dobrý byl a jeho rodině, zláště Krajňanské, jeho poslední pozdravení wyřídil — ničeho více we Wážnici nemluwil. W tom přišel rozkaz sednauti na vůz — i posedil se odhodlahe; — já pak sem ho srdečně (!) prosil, aby pakliby se mu na cestě něco k zástupu mluwiti zachtělo, nic pohoršiwého nemluwil, ale raději lid spolujdauci swým pádem napomenul: že kdo se wrchností protiwi, odsauzení sobě dobude. Přislíbil mi učititi tak. Nedaleko od frašackých mostů se mne najednau ptal: Newíte, kde mne pochowajú? — já se odpowědi wyhybowal — on pak řekl: no však je wšeco jedno. A více nebylo z úst jeho — až se zdál tichý a pokojný — až po poprawní místo slyšeti. Tam odhodlaně přeslyšel ještě jednau ortel náhlého saudu — šel pewným krokem pod šibenici, pak když již hoře wytáhnutý byl, zapomenuw — čemu se nediwím — na mau prosbu, aby jako Ewanjelík žádného pohoršení Gardě zýkol wýkol stojící, wětším dílem — ba wřibec — náboženstwí Řim. katolického nezawdal: hlasitě řekl: S Bohem národe! (wšeobecné mrmlání) Pozdrawuj moju rodinu! Pak dokonál. — Na třetí den byl pochowan.“ —

Dodává k tomu ešte Adamiš: „Ach! nač byli žádoštiwi zlého: Běda těm třim swůdcům, kteří teď tisíce lidí nešťastných učinili! kdyby nebylo swůdců býwalo, nebyloby ani swedených — a mnohý — mezy nimi snad y Wáš šwagr, který teď hnije, mohl prospešně žit.“

Mi dodáwame: Šulek žije, a najprospešnejše bude žit v historii, čo prjam ho aj vrahovja zavraždili! Ale ti hjedni človeče, Bohom samím vikorečení, — v potupe národa ostaheš na vekí!

*) To sa rozumje, že robia proti maďarskej „hama,“ z ktorej boli všetci Slováci vitverení, ako i proti maďarským vikorečenjia národnosti slovenskej ustanovujúcim zákonom! Pravda hovorja Šulek.

bini, od rodičou, súc vidani, vrah, garde kroz samjeho otca, ktorí je veliki maďarón.

Všetkje muki a hrozbi nepřjatelou mužne s hrdostí a opovržením zñjesou: súdcou svojích iba o to žjadau, abi ho nemučili žalárom a inquisiciámi, ale keď majú, abi ortel smrti nad ním virjekli, že je on k tomu prichistani; a hotovi, kedi kolvek svoju dušu položit za národ slovenskí. Holuba o ďakolko dní po Šulekovi ňeskuor odpravili. Ako mu virok smrti oznámili, a on sa už mau na popravište poberať, ešte si sám kabát obšívau, s opovržením a ironiou, jemu prirodzenou hovorjac: „škoda bi bolo maďarskjemu katovi nechať noví burnus!“ Pred odchodom sa spítuvau: akím duchom Šulek zomjerau! Načo, dozvedjac sa, ako sa tento junák slovenskí držau, — v divokej radosti, rukama pljeskau a smjau sa, hovorjac: „to je dobre, nech vedja Maďari, že aňi len jednotlivcou je ňje v stave zlomiť ich tyranstvo!“ — K popravišti veselo stúpau a plačúcim okolo ňeho ženám, usmjevajúcou tvárou rjekou: „Čo plačete? to je moja svatba; ja s radostí leím do náručja ňvesti mojej!“ Na otázku kñaza, ktorábi bola jeho ostatnja žjadosť, povedau: „žjadna druhá len tá, abi som bou vedla Šuleka pochovani!“ Spítujúcemu sa, čobi otcovi odkázau, odveľiu: „No otcovi! — — toho pozdravte; — ale maťer ej — tá chcela sama pljesť žinku na moje krki, . . . to ma bolí!“ — a viac nepovedau aňi slova. Pod šibenickou ňedau katovi k sebe pristúpiť, ale si sám kabát vizvljekou, i ručník z krku sňav dolu; ostatnje jeho slová boli: „vedla Šuleka ma pochovajte!“

Tri dní nechalí mučedlníkou týchto viseť, a za celi ten čas ostali bjeli v tvári. Z čoho mnohje povesti medzi ludom, ktorí ich za ňevinních uznau, povstali. *)

Pri tejto príležitosti nemuožeme zamlčať, čo sa stalo s jednotlivými osobami, ktoré boli príčinou, alebo mali účasť na smrti týchto mláďencou. Kat zomreu o pár dní ako ich odpravuvau; barón Jeszenák, ktorí virok smrti podpisuvau, museu ísť o rok tou istou smrťou zo sveta; Adamiš, na špatnú ňe-

*) Že to ňeboli običajní obesenci, dokázau lud, vo veľkých zástupoch s nábožnosťou ako na púť k ňím prichádzajúci, a malje čeli, — ktoré sa vrah, pod ich šibenícjami hrávali.

moc, duseňja hrdla (anginu), zemreu. — — Kde povje, že viššja moc nerjadi osudi pokoleňja ľudskjeho?

Roku 1849, z počjatu jara, slovenskí Dobrovolníci mučedníkou tichte, slávnim pohrabom a slovanskou mohílou počtíli. Aj ostatní všetcí na šibeňicu odsúdení Slováci, na visokí rozkaz F. Z. M. K e m p e n a, boli počestne so všetkimi náboženskimi obradami pochovaní. Tessák museu so žalosťou ukrutnjeho svojho srdca — počestne pochovávať tich samich, ktorích s barbarskou radosťou na šibeňicu vjedou. Lud verejne zlorečiu tomuto opovrženjemu krvežížnivcovi.

40. Všeobecní pohľad na Slovensko.

Za čas povstaňja, po celom Slovensku panuvalo náramnuo napnuťja ducha a očakávaňja povstalcou slovenských; ale k samostatnjemu činu nikdy neprišlo. Národ slovenskí nebou ešte natolko dospeli a odchovaní, aby sa bou odrazu pozdvihou, v zástupoch mnohotisícových k Visloboditeľom svojim sa prihrnuv, a maďarstvu sa naproti postavíu. Páni maďarónski a z väčšej strani i kňazi, lud omámíli, sfanatizovali; a prjateľja v loňe jeho bývajúci, nemali síli a prostrjedkou materiálnich, oprieť sa terrorismu maďarskjemu. Často nepoznani od samjeho ludu — na ktorjeho spaseňí pracovali — prenasledovaní, zrádzaní, križovaní bývali. — Po utjahnutí sa Národnej Radi, nastalo zrazeňja duchou slovenských. Nepriateľja triumfovali, misľjac: že už konjec prácam a namáhaňjam slovenským. Trpkí prišjeu i ten najmenší úsmech na potešenej tvári, a každú slzu radosti si zaznačili Maďari, aby ju zmeňili na potoky slz žjalu a bolesti! Nastali súdi, žaláreňja, mučeňja, vešaňja. Čo sa v Nitrianskej robilo, v krátkosti sme pripomenúli. Do ostatních stolic vislau Košut krajinských Komissárou za Inquisítorou pohíbou slovenských. Z týchto najlepšie pochopiú úlohu svoju Lud. Beniczký, komissár petí stolic slovenských, v B. Bistrici pelešjaci. Tento, ako opravdoví apoštol Statarium maďarskjeho, cestujúc po Slovensku, všade ukazuvau na svoj meč a hovoriu, že v jeho moci je život i smrť každjeho Slovák! — Ako počuv o Turčanoch, že sú náchilní k Hurbanovi, že Sv. Martinská garda vislobodíla istjeho Šparnensisá, ktorjeho on kázau lapíť, a že sa tu ljalí gule, robíli patróni, nje v cjeloch

maďarstva — zoberúc z baňských miest gardu, prirukovali i so štirma kanónami do Svat. Martina, aby pokorili povstaňja slovenskuo, a vikorenú rebellantou v Turčjanskej stolici.

Turčanou mali Maďari už dávno vo veľkom podozrení. Podozrenja toto priťjahllo na nich, rázno vystupovaňja jednotlivcou vo schuodzkach stoličných za reč slovenskú (abi táto do súdov a administrácie stoličnej sa uviedla); odoprenja pravdivosti manifestu, pod menom Cisára Ferdinanda (pozri Príd. Č. 4.), proti Slovákom vidaného; protiľjenja-sa dávať regrútom do bataillonou maďarských a t. d.

Beniczky začau robiť inquisície a súdi; dau citovať ku sebe všetkých Slovákov, ktorých mu maďarónska partia *) naznačila; a z týchto, jedných dobrým slovom, druhých hrozbou, tretích žalárom chcu k maďarstvu priťjahnúť a prisiliť.

Nadovšetko rád bi bou získau výborného mladšieho muža J. Kučeru (večnej pamäti), ktorého pekná postava, výrazná tvár, hrdinský pohľad, náramne naňho puosobili. Prehovárau a vábiu ho k maďarskému vojsku; naposledí, nazdajúc sa, že bi ho veľkodušnosťou svojou nakloniu (trebas medzi tých najvinnejších, t. j. najvrúčnejších priateľov národa slov. patriu) na slobodu ho prepustiť. — Naproti tomu v putách boli odvedení do B. Bistricy: Ondrej Hodža, ev. kňaz v Sučanoch (brat Michalou, prvý mučedník v Turčjanskej stolici, ešte v Aug. 1848 uväznení), spolu so šlechtickým starým Otcom svojím, mlinárom v Rakši; z rodiny Lilgovcov traja: Otec so synmi, Jozefom, bývalým kapitánom gardy Sv. Martínskej a Jankom; Jozef Horváth**),

*) K tejto patriu i evanj. kňaz Hájski, Martíni, zradca národa svojho.

**) Tomuto sa podarilo ňedaleko Štubňanských lepiec uskočiť,ebas okutého, dvaja gardistovja, s nabitými dvojkami strážili. A síce prepili putá, viskočili z voza, a — kým sa gardistovja poobzerali, — už on bou hodne ďaleko. Strielali za ním, ale darmo; šťastlivo prišiel ku svojej rodine, a ukríval sa až do príchodu Slovákov s kolonnou generál-m. Götze. V Januári 1849, bou zase slávne do svojej fari uvedený.

Po jeho úteku gardistovja ostatných svojích väzňov k rebrinám popriväzovali, aby sa im noví takí malheur nepřihodiu.

evanjel. kňaz v Svatom-Martíne, Janko Jeszenský, Šlichta, Eug. Špárnensis. *)

Do B. Bistrice dovezení, títo „slobodi sinovja“ dostali príbitki na stoličnom dome v ícnních žalároch, kde iba „ňe-slobodních rabou“ zatvárajú.

Zo Zvolenskej stolice pridani boli k nim: Lud. Kisel a Móric Kellner (dozorca hutí); Balkovič, učitel hodrušský v ťažkých putách sedeu v Šijavnici.

Mučedlníci slovenskí dlhje chvíle si krátili nábožným spevom, alebo národnými pjesnami. Svoju prirodzenú veselost i pri najvážších hrozbách zachovali; všetci sa rázne a mužne zadržali, okrem Špárnensisa. — Česť a chvála patri vlastie-ňeckí zmišľajúcim Slovenkám v B. Bistrici, ktorje šlechtním citom vedenje, zemskou i ňebeskou potravou mučedlníkou národa krmili a posilňovali, posjelažúc im v pirohách zapravenje kartički s potešiteľnými zprávami o „Slovákoch a víťaztvách cisárskej strani.“

Prichodom g. m. Götza v Jan. 1849, do Mošovjec, na jeho hrozbu: „že ak sa jednemu dač staňe, celuo mesto popolom lahŇe,“ po peti mesačnom uväzňení, na slobodu prepustení, skoro všetci bojuvali pod zástavami cisárko-národnými.

Z Gemera a maljeho Hontu odvážali do Plešivca väzňou slovenských. Sem sa dostali: Štefan Daxner, J. Rimavský, Michal Bakuliňi s velikím počtom mučedlníkou slovenských, medzi ktorích patri i dústojní starec Reuss (evanj. farár vo V. Revúci, terajší dočasný Superintendent) so svojím sinom Ludevítom. Tamti traja, ako najúčinnivejší jednotlivci padli pod najprisŇejší súd. Našli sa mnohí, čo proti nim svedčili. Ale oni pri všetkých hrúzach ňeprenasledovali súdcou svojích s prosbami o „milost;“ lež presvedčovaním o spravodlivosti veci a počínaŇja svojho ohromovali, a často k slzám pohli tých, v ktorích rukách bou ich život i smrť. Velikí účinok mala na súdcou najme trojhodinová reč Št. Dax-

*) Okrem týchto, uväzňení boli: Ján Genda, rihtár Sv. Martinský, Jano Gallo, Pavel Klačanec, Juro Langsfeld, Martin Gallo, Jano Korbel a Jozef Krupec (títo dvaja doŇjesli slovenskje príhlasi Turčanom) a druhí; — ktorí ale všetci po strašných hrozbách hrúzovládea BeŇiczckjeho, o dakolko dŇí, prepustení boli.

nera, v maďarskej reči prednesená, v ktorej sa on spituva medzi inšim „či za to zasluhuje trest a šibeňicu, že ho Boh Slovákom stvoriu?“ *)

Všetci traja boli naposledí — na šibeňicu odsúdení. Pripravi sa porobili. Tri stĺpi stáli na pohotove; ľudstva zohnatého množstvo; katovia čakali na obeť svoje; mučedníkom slovenským sa čítajú virok smrť, a oni nezmeňenou tvárou, hrdinským okom pozerali na šibeňice . . . Medzitím prišla milosť maďarská, a na miesto šibeňice — odsúdení boli na vjacej rokú do žalára. Z tohoto sa ale tiež divným rjadením božím o dakolko mesjacou vislobodili. A síce z Plešivca ich odvliekli do Pešte, a tu potom od ulekajúcich v zime Maďarou pred knježatom Windišgracom — zabudnutí, — na slobodu sa dostali.

K hrdinskosti mučedníkou týchto, pripojím, ako utešenú „nezábudku“ i skutok nje meňej hrdinskej matki J. Rimavského. Tje buole duše a muki srdca, akje ona cítiť musela, keď jej drahého sina odpravovať mali, nik inší iba matka — ktorá večmi lúbi svoje djeťa, ako sama sebä — predstaví si muože. Predstavte si takúto matku s njeonečným buolom, pritomnú pri odpravovaní sina svojho, ktorá ide k súdcem, a iba o to ich prosí „abi jej dovolili drahého sina pochovať!“ — a budete mať obraz matki J. Rimavského!

41. Vistavenja 50 zl. v strj. na hlavi národních Vodcou Slovenských.

Dňa 17-ho Oktobra 1848, podpísau Košut toto:

Wihlásenja.

„Wlasť obraňujúco Zweriteľstwo pritomne na všeobecnú wedomosť dáwa: že Michal Hodža, úradu pozbavení,

*) O tejto reči, nemeckje nov. „Pressburger Zeitung“ pri všetkej tehdajšej hrúze maďarskej, chvalitebnuo slovo boli prerjekli; a spolu i šlechetni charakter, cnostní život a všestranná vzdelanosť týchto väzňou pripomenuli. (Nemuožem to číslo udať.)

Scéni a obrazi takjeto, njeskuor dovedna zobranje, krásno svedectvo o charakteroch slovenských vidajú, a národu k ozdobe slúžiť budú.

Werbicko - Svato - Mikulášski kňaz, jako preswečení podzbuditeľ a burič ludu, tak i jeho zločinski spolutovarišja Ludwik Štúr a Jozef M. Hurban, jako zradcowja Wlasti, a z ohledu na Wlast, na krajinských občanow, a na obecnú bezpečnosť nebezpeční ľudja, z pomedzi Občanow uherskej krajini prítomne sa witjerajú, — a každej Wrchnosti, a ktorej kolwek osobe sa prítomne za prísnu a občanskú powinosť nakladá: abi tíchto, ažbi sa w chotári Uherskej krajini ukázať opovážili — za mzdu od každého po 50 slatoch w strjebre — hñe dchitili, alebo bárs jakim kolwek spuosobom k rukám dostali.“

W Budapešti 17-ho Okt. 1848.

W meňe krajinského Wlasti obraňujúceho Zweriteľstwa

Ludwik Kossuth,

Préses.

Malicherní zradcowja kráľa a národu, a všetcí odrodilci slovenskí, náramne sa zaraduwali w nižkej duši svojej, nad tímto „Wihláseňím,“ nazdajúc sa, že národní Vodcovja, neuvidja už wjacej swatú zem otcou svojích, a že ich „Kossuth Préses“ na večnje vekí wisúdiu z krajini „Uhorskou“ menuwanej. Ale ich radosť dlho netrvala. Prišli Náčelníci slovenskí ešte w tom istom roku 1848, do Uhorskej krajini, a narobili hrozného strachu ñje len pánu Présesowi, celjemu Zweriteľstwu, ale i samjemu — jedenást millionovjemu (!) národu maďarskjemu! A teraz, ñje len že Mužovja títo w „chotári Uhorskej krajini“ sa nachádzajú, ale chodja a cestujú po zemi starootcovskej, bívajú medzi ludom svojím, — naproťi tomu Ten, ktorí ich wiobcuvau a witreu z počtu Občanow Uhorskej krajini — ďaleko tam za morom, w druhej čjastke sweta — o svojej predošlej „sláve“ premišľajúc, — w smutných dumách sa prechodí.

Tak sa časi meňja, tak tento swet beží. Jedenkaždí dla skutkou svojích súdení — jeden na „zemi“ druhí na „ñebi“ — zasluženu pokutu dostáva!

42. Zavjerka.

Po odchode bojovníkov slovenských, nastávajú krutje boje v Uhorsku. Povstaním slovenským — krom toho ovocja a užitku, ktorjeho sa stala účastnou Armáda zadunajská, Jellačićom-bánom vedená, priťahnutím na seba tisícou na Bána vistrojených gard a vojska — zasjalo sa semeno nepredvídených, nekoňecných následkou. Slováci, cítjac sa ako skutoční — od maďarstva oddelení — národný celok, prišli k naozajsnjemu povedomú seba samých, k tomu povedomú, že aj oni sú v stave dač vikonať. — Sám Košuth, upozornení na odpor tento strani slovenskej, skroťjac svoju maďarskú pichu, laskavo sa ku Slovákom chovau, a nakloniť si ich usiluvau.

Lud slovenskí ale videu dávnych prjatelou svojích, pod zástavami cisársko-národnými bojuvať; a vernost Slovákov k Cisárovi svojmu je náboženským citom v duši jeho zakorenená: darobnuo bolo teda namáhaňa „Wlasti obranujúceho Zweritelstwa“ a jeho „Prézesa“ v národu slovenskom cit tento udusiť, a k slávnej „maďarskej Republike“ ho nakloniť. Darobnje boli častje „Máčayove a Kostolnjeho prelekcije o blahoslavenstve Republiki.“ národ slovenskí zostau verní Cisárovi, verní dávnyim Prjatelom svojim! Z každjeho statočnjeho národa sa ale vitvárajú jeho zradcovja; a takícho i mi vitvárame.

Načo mám ďalej následki povstaňa a zásluhi Vodcou slovenských viratovať, ktorými, ako verní trónu a národu, čelá svoje ovenčili? V živej sú oni pamäti. Od národu zasluhujú vdaku jeho Vodcovja najme zato, že zahasenú myšljenku a udusení cit národnej veľkosti v ňom vzbudili a zapálili; podajúc mu meč a pušku — sklopenje oči jeho na bleskot bodáku, a nepriateľskje krdele jeho utlačiteľou, smelo pozerať naučili; z mnoho-storočej ukritosti a ľemnosti na úsljňa europejskjeho života vivjedli, a potupenjemu menu „slovenskjemu“ pred svetom česť a úctu vizískali. Oni sú *Epaminondasovja* naši večne slávni, večne živi!

Teraz iba na vuoli a pevnom chćeňi národa nášho záleží, abi udelenú mu Jeho Jasnosťou Cisárom Fra-

ňom Jozefom I. „rovnoprávnosť“ — t.j. svoju národnosť a všetky práva, ktoré druhje národi požívajú — do života uvjedou, proti nepřjateľom mužne brániu a zastávau.

Boh Ťi pomahaj národe slovenskí, na novo-nastúpenej ceste života viššjeho, prác vzňešeních! Vodcou i sinou tvojich posvätenja bolo čistuo, zápal šlechetni, žjadosťi spravodlivje: preto ani duch boží neodoprje ich prácam svoje pozhnaňa, a Ťebe, národe muoj, nad mohilami Mučedníkou Tvojich, svitne den novi krajšej budúcnosti a slávi!

Takto bich už bou predložiu, necvičením perom nakreslenie, prvje ťahi budúcej historie slovenskej. Okrem milích a vábivích dejou, objavili sa nám aj obrazi hroznje, čjernými farbami naznačenje. Rozpomjenka na tje časi fanatismu a divokosti, prichodí nám teraz, ako dáki strašní hrozni sen, a iba ztráta miláčkou, bratou a prjateľou nás upomína na hroznú skutočnosť časou minulích. — Lež, kdo je príčina toho nešťeslja na Slovensku? Kdo prenasleduvaú, trápiu a mučiu sinou slovenských? — So žjalom povedať musíme: že ňje cudzí nepřjateľ, ale spoluobčaña, obivatelja jednej krajini! —

Či ešte dakdo povje o maďarstve „die edle grossmüthige Nation“? Bola ona „edel a grossmüthig“ do toho času, dokjal sa ešte nehovorilo „die magyarische Nation.“ Bo do toho času „národ Uhorskí“ reprezentovali Velmoži, Státníci slovanskjeho pôvodu. Dokjal títo na „sněmoch latinských“ najviznamnejši a rozhodujúci hlas mávali, dokjal vo vojách, v rjadení krajini, v zákonodárstve slovenskí duch a slovenskí ráz panuvau, mohlo sa povedať o Uhroch „die edle Nation.“ Ale ako maďarskí betarizmus žezla v krajinských záležitostách sa čiliu, slovenských Velmožou hlasí na „maďarských dietách“ umkli, ich prevaha padla: nastúpiu maďarskí fanatismus — tento utvoriu Anarchiu — a Anarchia so svojimi sestrami: svevolou a ukrutnosťou pripravovala a pripravila cestu — Revolúcie!

Nech nikdo nemisli, čítajúe tjeťo rjadki, že píšem — ako Slovák — z nenávisli a nepřjateľstva proti maďarskjemu národu. Slovan nežná nepřjateľstva medzi národami; jemu sú nepřjateľom iba ozbrojenje radi ľudí s puškami a bodákami proti ňemu kráčajúce, proti ktorím on tjež

ozbrojení do boja stúpa; ale nepřítelstvo jeho po dokončení-sa boja zas přestává. *) nepřítelom mu je ale i ten ktorí nje síce zbrojou na otvorenom poli, ale podvodom, lžami, intriguami — na zkázke jeho pracuje. Proti takjemuto nepřítelovi sa Slovan iba svojou pravdou, statočnosťou, neuhonným životom bráni!

Nje nepřítelstvo, — čistá pravda v rjadkoch přítomného spiskú sa ozíva, v ktorom sú iba bládjé obrázi podanie toho, čo na Slovensku Maďari robili. — Zo srbskej historie sa len naučíme, čo boli Maďari? Čierni to bude list v samom maďarskom dejopise. Zdá sa veru, akoby vraždami boli chceli Maďari, dennicu života svojho uvítať. Ale tjeťo nikomu ešte česť a slávu nepřinjesli. Připravili si oni vraždami a ukrutnosťami svojimi iba den ponížení a pokoreňja svojho — při Világoši!

43. Slovo bratskej láski.

Ako opravdoví ludu-prjatel od človeka ku člověčenstvu, od tohoto zas ku človeku: tak i Slovák od svojho národu ku Slovanstvu, od Slovanstva ku svojmu národu sa obracja. Slovanstvo mu je slnko — a jeho národ jedním lúčom z toho slnka.

Napředok jižním Slovanom, a menovite Srbom jak ruským, tak i tím v Křižatstve má národ slovenský čo ďakovať, že mu bolo možno tak zavčas, jak to skutečně sa stalo, sebě ozbrojit a do službi vyššej samočině vstúpit. Tito Bratja slovanskí bez toho, žebi Slováci ich pravopisom písali, bez deklamácií o láske slovanskej, dali prvopočjatočnú pomoc ku povstaňú slovenskjemu; bez ktorej bi Štúr a Hurban len velmi těžko a i to len značně pozdějšje boli mohli národ

*) Takí přiklad mohli mať Maďari na Rusoch, ktorých ako ďivje zveri a ohavi ludožravje opisovali. A předca, jak ľudskí nakládali títo Slovanja s vážňami maďarskými a přivrženci Košutovými! Ukázali oni z novu ráz a ľudskost slovanskú. Pravda Maďari, ktorí takuo s nimi zacházajja, chápat nemohli — z toho novje chůtki, a boh vje, akje obrázi ruského protektorátu si natvorili.

svoj zbraňou opatriť a do boja s prospechom *) vyzvať. — Večná nech je pamiatka tejto bratskej lásky slovanskej!

Braja naši Česi a Moravaňja (pravda ňje väčci) boli sa rozhŕevali na Slovákov, slovenčinou národ dvíhajúcich. Z čoho boli povstali hádky literárne. Ale v osúdnom čase neodíjahlí oňi bratskej ruki svojej od národu slovenského. Vihnanci slovenskí nachádzali u ňích svoje útočisko, a prijímali obeť, k napomoženú povstaňja slovenského od šlechetných vlastencou poskladanje. Ňeboli oňi tak bezsrdcí, ako tí malicherní zradcovja národa svojho, ktorí pod zásterou „bibličini“ od prvopočiatku proti veci národnej robili, a v osúdnej chvíli aňi na pjad od zeme a sebä ňevileťeli, krúľjac sa iba okolo toho chraplavjeho hrca, v ktorom svoju pomstu na mužou slovenských varili!

Lež abi v dôležitosti tejto povedanuo slovo malo tím väčšú váhu, na mjesto mojej mjenki, nech tu stoja, z hlbokosti duše mladej školi slovenskej viňatje, závažnje slová M. J. Hurbána. Píše on takto:

„Na povstaňi a bojoch brala najvrúcnejší podjel tá škola slovenská, proti ktorej toljkého křiku a lomu narobili pedantskí spisuvateľja; škola tá, ktorej vjacej išlo o život kmena slovenského, ako o literu literárnu, trebas ak prizŕnive a skveľo menovanú a titulovanú! Škola tá bola v bojoch, ktorá slovo spisovnuo, českuo, literárno, obrátila v jaziku svojom na slovo živuo, slovenskuo, zo srdca zabudnutjeho ľudu vívolanuo; ňím ona ako na hodbávnej šnóre, viljahla národ z jeho lethargie, šprovádzajúc ho, sama v predku postavená, do bojou a búrok. Tí, čo tolko spisuvateľskej krve vicedili k vuoli litere, ňevedeli vicediť krve skutočnej za národ svoj. Národ ich ňevideu v bojoch krvavých; litera ňemá ňíkdí tolko životnej sili pre ľuďi, ako má duch. Slováci slovenskí boli oduševŕnení duchom a vuolou. Menom tejto školi sa prosi

*) Že Slováci v najpríhodnejší čas povstali, to svedčja okolnosti. 27,000 mužou silná Armáda maďarská mala uľekajúcemu Jellačičovi v Sept. 1848, do boku vpadnúť. Túto silu zdíľali Slováci od 18-ho až do konca Septembra, medzi ktorím časom Bán až ku blízkosti Viedŕne postúpia! Čo — kebi Slováci na ľevom brehu Dunaja boli držali s Košuthom?

laskavuo Obecenstvo česko-moravskuo, abi pre literu, sebe známejšú, neodsudzovalo ducha spisovateľou slovenských, ktorí napredok a nadovšetko inšie, svoj kmen a jeho život pôvodní pred očima majú, slovom zo srdca ludu vzatím, vzbudzujú pozostalú ešte mrtvotu v národe svojom. Milí sú nám i ďalší súkmenovci naši, ale ich pokročilá vzdelanosť i nám naskladá pospjeehať za nimi cestami najkratšími, a tje sú prostrjedki svojerodnje, domáce, počnúc od pjesne domovej, dumnej, až po najpúvabnejšie zjavi národného života. Na krjelach slova a pjesne z prírodných prs sa vinúcej, doleť kmen náš ďalej, ako na melodiách, trebas ak umelich, naučených. Litera zabija, duch obživuje.“

„Koniec hádok o literárnu reč na Slovensku, hou počatok bojou o život národni, a tento počatok je skvelím svedectvom tých, ktorí nim dúkaz dali svojho nekoňečného, nje literi ale ducha, nje spisovnej reči, ale života národného milovania! Že oni reč spisovnú českú i cija i znajú, toho muožu oni sami najvjac dúkazou podať; a boje, mučedlníctva, obeť Slovákou, sú dúkazom, ktorí svedčí o ich bezohľadnej láske k národu slovenskjemu. Uverte im Bratja, že nemuožu ináč robiť, ak len chcú prospešnými sa stať vjac svojmu, ako Vášmu kmenu. Vi sa staráte o svoj, a oni o svoj kmen v citu a povedomí slovanskom. Kanálom slovenským oni preljevajú obživěňa duchovnje do národu slovenskjeho. Mislím, že počiatkom bojou, dokončili sa hádki márne o reč, ktorje iba svrablavje jaziki z novu chcjeť obživovať muožu. Daj Bože, abi pri konci prvjeho povstaňa slovenskjeho, v bratskej misli súkmenovcou našich moravských a českých, k nášmu slovenskjemu, slovenčinou obživěnjemu životu, priznívejšie a náklonnějšje zmišľaňa sa vzbudilo, ako bolo doterajšie, povrchnje zmišľaňa o nás, ktorím odsudzovaní boli práve tí, čo, život svoj tolko razi za blaho ludu svojho, šípom nepřateľským a nebezpečenstvu vystavovali. Liternje pedantstvo k chabosti privjedlo duchou národných; živuo ducha národného ale snaženstvo, tolkorakimi dúvodi obetuvanja, tolkými mučedlníkami a hrdinmi potvrdenuo, ustávaním neustalim, namáhaním nevislovitelním, nebezpečenstvom všelijakim sprobuvanuo, a v ohňivej peci tisícorakej nehodi prepaluvanuo, mislíme predca, a v spravědlivosť súdou Vášich veríme, náležite, ako životnje uznanuo a oceñenuo bude!“

„Z mišljenki a slova povstali naše boje ; a po skončeních bojoch , nachádzame sa u tej samej mišljenki , z ktorej oni boli pošli. Na počiatku bolo semeno konca, a u konca sú počiatki všeliakého budúceho živobíja.“ *) —

Na ostatok ešte nech prijmu najvrúcnejšú vďaku slovenskú tje pohostínskej Rodini zbratrenej Moravi, Čjech a južneho Slovanstva, ktorje sinou národa nášho u sebä zdržovali, prenasledovaných a podpori potrebních napomáhali, a raňeních bojovníkou, starostlivo lječili a opatruvali. Pamjatka takichto Rodin je večná !

Takto končím počjatok samostatnjeho sa pozdvihuvaňa národa slovenskeho. Ak dá Boh, i pokračovať budem v rozprávke o bojoch národních. Lež ešte jedno slovo k zavjerke.

44. Čo ste Slováci vihrali ?

Nemuožem pero odložiť, dokjal ešte krátky „dodatok“ k prítomným dejom nenapišem. Nehaňebni nepřjateľja naši nepřestávají sa nás s ironiou a posmechom spítuvať: „Čo ste vraj, Slováci vihrali, že ste pod cisárskimi zástavami bojuvali ? Čo máte z toho, že ste na poljach Nitrianskich proti Maďarom vstúpili, a tolkje obele priňjesli ? Čo máte z víťazstva pri Budatíne, Kralovanoch, Drjeňove, Zemplíne, kde ste najvjac sami pred nepřjateľom v ohni stáli ? Čo máte zo zmužiljeho sa potíkaňa Vášho pri Muráni, Prešove, za službi dokázanje pri Leopoldove, Komárne, a t. d. ? akú dostau odmenu zbor zmužilích Dobrovolníkou slovenských, pod vedením hrdinskjeho Vekíela, baróna *Jindr. Lewartowskjejho* ?“ — Takjeto pichlavje reči, musíme ešte vždi od nepřjateľou našich na vlastnje uši počúvať. Odpovjem nepřjateľom našim, abích urobili zadosť ich zvedavosti a túžbe „nás odmeňením a vyznačením chejeť videt,“ a žebi nám už vjac takje otázki predkladať nemuseh.

Tí ľudja, ktorí Slovákou, k národnosti svojej sa priznávajúcich, dakedi iba za „bláznou, fantastou, pošelilcou“ držali, z ich namáhaňa posmech robili, a na takjeho „Slováka“ — ktorí, vítvárajúc sa zo slávi maďarskej, pri svojej „slovenskej

*) Pozri aj Veľin od M. Hodžu, str. 163 a 164.

reči“ — ani kúska chleba, vraj, zaslúžiť si ňevedu, — iba z opovržením pozerali: títo isti ľudja, teraz o schopnostiach, spuosobnosti, prácach a zásluhách mužou slovenských vedja rozprávať; ktorí vraj zaslúžili odmeni a viznačeňja, ale — nedostali. — No, to je veru pre nás velkuo, neočakávanuo viľaztvo. Teda predca sú Slováci k dačomu spuosobní, urobili ňječo a majú zásluhy? Toto uznaňja u nepřjateľou našich nás velmi teší, a presvedčuje nás o tom, že naše práce sú skutočne ňje darobnje!

Čo sa tika „odmjen a viznačeňja“ — že sa na to naši nepřjateľja vipitujú: to sa iba nízkostí alebo prázností ích ducha pripísať musí. Mohli už natolko predca poznať Slovákou, že pri všetkom, čo robili a počínali — na odmeni nikdy nemisleli, a pod maďarstvom ani misľeť nemohli. Zňjesli oni mnohje hrozbi, prenasleduvaňja, muki, posmech a potupu, akú zlí ľudja na nich kidali, a ňedali sa míľiť v prácach a podujatjach svojích, národu posväteních. Keď prišla príležitosť, že za tje veci, za ktorje dakedi iba slabím perom bojuvávali — i me čom bojuvať mohli: uchiťili zbroj, a tjahli do boja s mečom proti nepřjateľom života slovenskjego. Že sa ale ích charakter zmeniť nemohou, a že ako predtím, tak i teraz všetko, z čistej láski k národu robili: každí, len máličko povíseňjší duch, uverí. Ako predtím sa po odmenách a úradoch ňezháňali: tak ani potom ňeíšli za mzdou, odmeni a úradi, ako Maďari *) bojuvať, — ale za višše duchovne čnosti a povinnosti.

Povjem nepřjateľom naším, čo je riťírski, veľkodušný skutok! Riťírskim skutkom sa menuje, dokážaňja ňječoho veľkjego, šlechtnjego, z čistej, dobrej vuole človeka; k čomu ho žjaden zákon ňenúťiu, a k čomu žjadnou povinnosťou, tím meňej terrorismom, hnani ňebou. Takíto riťírski skutok bolo povstaňja bojovníkou slovenských za trón a národ. Nikdo im to ňekázau, nikdo ích k tomu ňenúťiu; ňeurobili to teda na rozkaz dákeho zákonu, alebo povinnosti, k akej bi prisahou boli zavjazani bývali; ale z čistej svojej dobrej vuole a láski! A preto, urobjac to z dobrej vuole a láski „ňechceli

*) Tito, ako sme videli, i na hlavi mužou slovenských vistavili mzdou: 50 zl. v strj. Ej, bou že bi to za človeka, ktoríbi sa na takúto „mzdu“ ulakomiu!

a nemohli chceť vypočítvanje mať užitki z obeť národných, a nežiadali videť ovocja z pociťených iba višších svetou!*) Maďari pravda, a ich slovenskí privrženci nemohli nič rituálneho, nič veľkodušného vivjesť a dokázať. Ku všetkému čo robili, hnalo ich Ministerium maďarskuo, dieta, zákoni; hnali ich páni hrozbou, šibeňicjami, terrorismom, — alebo ich vjedla zisku a malicherná cti-žjadosť. Takým činom tu o „ritistve“ reč biť nemuože; ľudja pod knutou postavení a korbáčom hnani — aj v Uhorskej krajine — sú iba nízke nástroje. A že naši neprjatelja boli takjeto nástroje, nazdávali sa, že ani Slováci inšje biť nemuožu; bo človek nad seba a svoj rozum viššie sa vznjesť nevládze; a kdo z ľudí druhých žjadosť krom zvjeratských — vola a osla — nezná, ten o človeku, viac duchom ako telom žijúcim súdi vinášať nemuože. Takito ľudja potom, pravda, mužou a bojovníkou slovenských: „nástrojmi a sluhamí Kamarilli prezívajú, klebeťjac o nich, že sa vraj, dali preplatiť, vystupujú proti slobode, robja všetko iba za odmeni, za penjaze, že sú vraj za Oberstou a Boh vje ešte, za jakých vysokých dôstojníkou, od Kamarilli vimenuvaní, a t. d.“ — Každí sa už mohou presvedčiť, že takjeto potváraníni iba podlosť a ničomnosť vimisľjeť mohla. Národní Vodcovja slovenskí, boli iba privátni ľudja, a ako taki bojuvali — bez titulou za trón a národ. Že imponovali a že išjeu strach pred nimi, nebola toho inšja príčina, ako sila, obetuvavosť a veľkosť ich ducha, pred ktorou sa ľudja, chudi duchom, korit a trjast musja.

Keby naši neprjatelja mali akí taki pochop o duchu, cti a statočnosti, nespituvali bi sa nás „čo sme vihrali?“ Keď bi sme práve nič pozemskjeho neboli vihrali; vihrali sme česť a čctu, a ten zisk veľkí, že podljaci bez pomisľenja na „rovnoprávnosť, Slovákou svojími krjelami prikrivajúcu“ po nás sa vozit — ako za časou maďarstva — nemuožu a nesmejú. Vihrali sme váš hnev, vašu závisť a nenávisť neprjatelja naši. A to je v královstve ducha (o akom vi pravda, nič neznáte) veľiká víhra! Predtím ste nás iba opovrhovali a za nič nemali; teraz sa hneváte na nás, závidíte a nenávidíte nás. Musíte mať k tomu príčinu; musí biť dač pri nás

*) Kdobi sa chceu ku Slovákom iba pre víhľadi na odmeni a viznačeňa pripojiť: tomu sa za prjateľstvo pekne poďakujeme.

a v počínaní našom, čo vás ohromuje, čo nám závidíte, a začo nás nenávidíte! U vás je hnev a nenávisť; u nás je láska všetko. A láska običajne hnev a nenávisť preháňa; nebojíme sa teda hnevu, pomsti a nenávisť vašej. Čo si aj prítomnosť privlastníte; preto ešte nemusí byť i budúcnosť vaša. Majte si radosť a požívajte rozkoše prítomného času: mi sa i s horkosťami a žjalom uspokojíme. Ale z horkostí a žjalu budú žiaľ budúci šťastlivejší potomci naši. Mi sa teraz za šťastných pokladáme, i vtedy, keď prenasledovaní od vás, za šťastní náš národ trpíme; a preto na prítomnosti oči neovesujeme, ani od nej všetko nečakáme; historia nás ale učí, že dokiaľ má národ svoje spevi a reč, i jeho život trvá — a keď má hodných sinou, ktorí sa zaň obetovať vedja — má i pred svetom česť a úctu. — Zapisujte sa vi k millionom maďarskeho národu. Dobré; i Peršanja sa na millioni rátali. Hoj, ale mocnejší ľudja padli, ako ste vi, klebetní, iba na reči a snáď na intrigui — hrozni nepřjatelja naši. — Život slovenskí nezávisí od toho alebo od toho jednotlivca, ani je ňje na dnes lebo na zajtra prilepení; náš pohľad k nastávajúcim vekom a budúcim pokolenjam zaletuje. Mojžiš za 40 rokou bou na púšti, a nebolo mu súdeno, iba jeden pohľad do „zeme zaslúbenej!“ Mi sme ešte mladí; nebívali sme ani za 40 rokou na púšti, a Boh viplánu vrúcne túžbi naše: dau nám vidieť aspoň na okamžienja, krásu „zeme zaslúbenej.“

Ňje je posjal, pravda, ani najvrúcnejšja žjadosť a túžba naša „Oddelenja Slovenska od Maďarstva“ usku-točnená, bo mnoho jesto ešte zlosti a závisťi vo svete, ktorá sa nepřestajne usiluje odvracať srdce Dobroživého Panovníka od nás, a túto najprú premuoť musíme. Národ potrebuje roki, kým sa zmoeže, a storočja, kým ku kvetu príde. Život nášho národu iba od dakolke rokou sa rátať muoeže, a síce od toho času, ako Slováci verejne proti Maďarom, najväčším — mravnú vraždu na ňích páchajúcim — nepřjatelom svojím vistupovať počali. — Že sme posjal od týchto nepřjatelou nášho života ňje oddelení, nepřipisujeme to nevšímavosti Vládi Cisárskej, — mladí Panovník náš má i srdce dobrou i voľu šlechetnú; — ale iba nepřajnim okolnostiam, a nadovšetko tej príčine, že sa ne-

presvedčili ešte v kole Najvyššjeho Dvoru o najspravedlivejších túžbach, žjadostach a krivdách našich.

Pravda, že iba v ten čas bi sa náš život rezkejšje po-
hibuvau, keď-bi sa Slovensko od Madarstva oddelilo, a slo-
venskje kraje od Dunaja k Torisi, a od Tatjer až ku Tisi,
našími vlastnými pomenovať bi sme mohli, v ktorich
okrem Jeho Cis. Jasnosti a Ním vivolenú, nášmu národu a
Jednote Ríše Rakúskej oddanú Vrchnosť — žjadneho druhjeho
Pána bi sme uznávať nemuseli. Potom bi každý Slovák so
zápalom o svojom Cisárovi, o svojej vlasti rozprávau, a ten
náš kraj slovenskí, v noví kvet bi vikvitou! Že sa to posjal
ešte ňestalo: preto ňezúfame, aňi vec za stratenú a namá-
hanja naše za darebnuo ňedržíme. Príde i k tomu čas; a na-
ši ňeprjatelja budú zahanbení a porazení. — Do toho času
sa počesme pjesňou slovenskou:

„Hurra, sláva rodu!
Prežili sme slú ňehodu,
Hurra! za slobodu
Slovenskjeho národu!“

Pridavok.

Ku str. 18, rj. 13, po slovách: „a Šrōra“ — má prísť do poznamenanĵa, nasledujúca deklarácia:

Declaratio in causa Supplentis Cathedrae Slavicae constituendi.

Quum incl. ac ven. Conventus nuper celebratus nonnisi modum electi slavicae cathedrae Supplentis carpserit, nullum tamen de eodem amovendo injecerit sermonem; equidem existimem, Senatui scholastico nihil aliud esse commissum, quam eundem Supplentem, in persona Clariss. D. Štúr — de Lyceo nostro optime meriti et ab ecclesiis slaviciis ardentissimis precibus desiderati, nec criminibus sibi factis convicti, viri docti, integri, in docendo eximii — modo ab Incl. Conventu constituto legali confirmare, ut sic concordia ecclesiarum tam Districtus nostri, quam montani atque tibiscani conservetur et a nostro Lyceo persecutionis ac intolerantiae crimen repellatur.

Hanc meam sententiam, neque factionis alicuius socius, nec patriae et hungarae gentis amore et studio destitutus, sed unice religionis ac humanitatis libertatisque docendi evangelicae tuendae gratia depromens, omni observantia ac cultu persevero

Pos. d. 3. Febr. 1844.

servus humillimus
Godofredus Schroer,
Lycei Ev. A. C. prof. h. t. Rector.

Národná pjesň:

(Bar. 44, Číslo 1.)

Býe zvon slobodě, čujě ho národě,
 Kde ho žapeťaje, obumje,
 I mi čujme bratja zvon zlatej slobodě,
 Kim žapetaťaje nám ho zas národě:
 Nech sa po Tatrách naša reč ozíva,
 V súdoch, diťách nech aj ona hýva!

Už nám zovňajjá do chrámu slobodě,
 K bojom vizňujjá nás národě:
 Čujme-že ich bratja, tjo zvoně slobodě
 Kim žapetaťaje nám ich zas národě:
 Nech sa po Tatrách a t. d.

Národě nstavi rozvňaj peťali, —
 Kdože už zastaví tjo prjevali?
 S prjevalami leťme, Slováci, do boja, —
 V blesku a žje vo tme junáci sa tvorja:
 Nech sa po Tatrách a t. d.

Krá, pot a mozole naše zná krajina,
 Lež čo sme v nej boli — zná rodina;
 Boli sme v nej boli, ako v kľetke stáci,
 Ale teraz hor sa, na nohi Slováci!
 Nech sa po Tatrách a t. d.

A keď sa sprolívja žjadosťam národu,
 Slováci mrjeť vedja za slobodu;
 Za slobodu mrime, i za reči práva,
 Tak len zahrmime, že už Slovák vstáva:
 Nech sa po Tatrách naša reč ozíva,
 V súdoch, diťách nech aj ona hýva!

Pjesek pri „vikopávaní dereča“ spjevaná :

(Str. 52, Úslo 2.)

Nože ti už staň dereš,
 Preč sa od nás pobereš,
 Už ľa mi z našej zeme
 Na veky vitrháme;
 Ha, ha, ha, ha, ha, ha,
 Čert mu ňepomáha.

Ej hlbokje koreňe
 Pusti dereš do zeme,
 Lež motika slobodi
 Aj koreňe nachodí,
 Ha, ha, ha, a t. ď.

Už sa dereš vivaliu,
 Čo našu radosť kaliu; —
 Už s motikou na plece,
 A s derešom do pece:
 Ha, ha, ha, a t. ď.

Pjesek „pri pálení dereča“ spjevaná :

Do hora visoko plameň pošibáva,
 Tuším opalujú tučného tam brava!
 Ňje brava, ňje brava, inšje opakujú,
 Vrbovčaňja dereš k peklu vipravujú,
 Do pekla s derešom ces ohňivú bránu,
 Nech si ho tam majú čertom na obranu;
 Mi sa nebojíme, spravедliví ľudja,
 Keď sa naši chlapi k slobode obuďja.
 No len pošibávaj ti plameň ohňiví
 A zvestuj Slovákom, že Boh spravедliví!

Str. 55, rj. 4 pride, poznamenajna: „O týchto pohiboch je nasledujúci dopis z „Vjedne“ od 8 Mája v Slov. nár. nov. číslo 285. Nitrjanske žjadosťi nevislovnou radosťou všetkých bratou Slavjanou naplňili. Sláva im! Len krepko treba na ceste zákonnej pokračovať, keď sa za svoje, čo je spravodlivuo pred Bohom a svetom, zaujímame, a za to stojíme, teda nás aj najväčší odporník čitiť musí. — Ešte nikdi Vjedencajna o Slovákoch tolko nehovorili, ako teraz, lebo misleli, že o našu reč a národnosť tolko stojíme, ako o lanskí súch; a hľa, teraz okrem drôtárou a pláteníkou aj druhích rezkých Slovákou poznávajú. Budú-že tje naše Tatri hŕdo hlavi svoje vipínať, keď svoje deti v drahej našej Uhorskej vlasti ljež kvitnúť uvidja.“

Str. 74, Č. 3. Peknje obrazi bi sa dali nakresliť zo života starej šlechti slovenskej. I teraz ešte spomínajú daktorje šlechetnejšie duše (najme pañje) tje milje časi, v ktorích si nekráťovali dlhje chvíle, iba klebetami, ohováraním, strojením-sa, galanteriou; ale čistim, úprimním zhovorom, pjesňami slovenskými, zabávajúc sa v dôvere a prostosrdečnosti, a nevítvárajúc zo spolku svojho ani domácu čeljadku a statočníc poddaníc svojíc. Ale v tom čase, pravda, nežnali ľudja, tolko o etikette, politike, galanterii, románoch, madarizmu a t. d. a t. d., ako teraz; — bou to vek nábožen-skjeho zápalu, obetuvavosti a láski kresťanskej; a terajši — vek fanatismu, sobeckosti (egoismu), materialismu!

(Str. 99, Č. 4.)

Mi Ferdinand Prwni z Bozskeg Milosti Cizisar Rakuski, král Uherski a Česki pod tim menem Pati, Král Dalmatinski, Horwatski, Haličski, Lodomerski a t. d. na wedomje davame všem wernim Poddanim Kragini našeg mileg Uherskeg, že Ponewač ku wedomosti našeg prišlo, že njekteri mrcha ľudja znamenite ale Hurban, Hodzsa, a Štúr, zniekterimi na stran-ku swogu Zwedenimi cudzozemczi ozbrogeni potagemne do Kragini Uherskeg, znamenite ale do Stolicze Nitranskeg uderili, a odtál tlačene Wihlasi rozeslali, w kterich Lud Gazika Slovenskeho, proti Uhrom, proti Uradom, proti Ministrom našim Uherskim, kterich gsmie mi sami wimenuwali, a pre lepšie Kragini Našeg Uherskeg ridenje ku nim gsmie ag naše-ho premileho Bratanka Arczi kneža Rakúske, a Palatina Uher-skeho Isłwana gakošto pluomocneho namestnika našeho pri-

pogeli, burga, a tak na wiwratenje swogeg vlastneg kragini, a Slobod swogich podzbudzugu; — ano tu smelost a opowazliwost si wżali, že toto ludu našo burenje a Podzbudzowanie pod menom takowim robít, a to wihlasuwat sa opowazugu, Gako bi to čo oni robja ku dobremu Kragini a spowolenim našim sa činilo; pre odwratenje takowichto falešnich bludow, Klamstwa, a odtud sa strhnut mohucich nepokogow, a wšeligakeho nebezpečenstwa, Pismom tímto wšetkim Obiwatelom Kragini našeg wistrahú dawame, abi takimto buritelom, žádneg wgeri nedawalj, abi sa rozpomatali že mi wolu, a rozkazi naše, ludu našemu nje skrz takichto ludi, ani skrz ozbrogenich cudzozemczow, ale skrz prawne uradi Stolične na wedomost dawame; a proto napominam ag wšetkich wernich Poddanich našich abi Predstawenim swogim i daleg poslušni boli, a wšemožnim sposobom sa na tom usilowali abi takowichto buritelow ulapít, a wrchnosti swogeg odezdat mohli; Uradom ale Stoličnim, ano ag wšetkim Uradom Osadskim Prisno rozkazugeme, abi rozkaz tento a wistrahú našu hnedki wšade rozhlaseli, a wšetku swogu bedliwost na to winaloželi, abi takichto buritelow ulapít, a Sudu, a zazluženeg pokute predstavít mohli; ginačeg predstaweni Stolični, a Osadski za wšetku wtegtó weci preukazanu nedbanliwost odpowedat powinni, ano ag trestani budu. Dano w Czisarskem našem Meste Wgedni dna 20-ho Žari 1848.

Ferdinand m. p.

(L. S.)

(W Trnawě u M. Spranasta.)

Słowáci, Bratja!

(Str. 101, čís. 5.)

Od století leží na Wás bjeda a neštěstí! Kdo-bi wi-počítal wšetko to, čo Wás trápiło a morilo. Kamkolwek člowek oči obrátí, wšade načúwal len beduwaníja a žjale; w tich žjaloč a w tich beduwaníjach ohlasuwau sa pred swetom život Wáš!

W tomto roku, w roku tomto pamätnom usmjala sa sloboda mnohim národom a mnohje bremená spadli s ích hlavi. On priňesje slobodu i nám, ak i mi tak ako druhí za ňu zahorime. Wi ste sa dosjal len žaluwalí, na koléná padávali, o milost ste prosjewali, a milost ani utahčéníja nenašli. Nje

tak si dobúdajú národi slobodu! Sloboda sa widobúda len zbrojou w ruke, len obeimi. Tím čo si ju tak widobúdajú pomáhá Boh; takje národi wislobodzuje z jarma jeho ruka ot-cowská.

Preto na stranu bedowaňja a žjale a zbroj do ruki, bra-tja! Zbroj do ruki za svoje spaseňja, za swoju slobodu! Darmo sie ju inakšje wičakáwali od tisícelelja!

Začo-že teda zdwihamo a proti komu obracjame zbroj našu, Krajaňja? Mi zdwihamo zbroj našu za národňje prá-wa a slobodi národa slowenskjeho. Či newjeie, Krajaňja, w akom utlačení bola reč a národnosť naša slowenská, či newjeie, že wšetko čokolwek sa len naším wolalo, bolo w naj-wätšom opowrzení a w potupe? Reč našu nikde do werej-nosći, nikde do porad a schuodzok werejních nepřipusćili, w školách ju utláčali, z kostolow wiháňali, tých ktorí sa za ná-rod náš zaujímali, prenasledowali. Ale národ takí, ktorjemu sa tento jedini prostrjedok ku wzdelanosći odberá, zostáwa w slepote a w temnosći. Něhceme mi wjac biť w slepote a w temnosći, ku ktorej nás odsúdili nepřjateľja naši, a preto chceme, abi reč a národnosť naša slowenská došla takej pla-tnosći a toho práwa w krajiňe našej, ako reč a národnosť madarská. Bojujúc za práwa naše národňje powstáwame tím samím proti wšetkým odrodilcom, skutočnim zradcom národa slowenskjeho, ktorí z našej krwe súc, národ náš kde len mo-hli hanobili, utláčali, o jeho reč a národnosť pripravowali, slowom, ktorí ubjedení náš národ Madarom zapredáwali. — Mnoli z týchto odrodilcow majúc moc w ruke, něužíwali ju k dobrjemu pre opusćení národ svoj, ale obracali ju k tomu najhoršjemu: k potlačenú a hanobeňú národa toho z ktorjeho pošli, k prenasledowaňú a stihaňú tých, ktorí národu swojemu werní ostali. Ludja tito, němajúc láski aňi za zrno k národu swojemu, němali ljež láski aňi najmenšej k ludu nášmu, — trápeňja jeho bolo jim radostou!

Mi powstáwame proti ministerstwu madarskjemu. Madari použijúc zbúr Europejskich, oborili sa na nášho spoločnjeho Kráľa a násilně wimohli od něho vládu madarskú, to tak re-čenuo ministerstwo. Bolo nám predtím zle, pod ministerstwom ale madarským stalo sa nám tisícraz horšje. Teraz začali Ma-dari samopašne, a ako sa jim len kolwek lúbilo, s nami na-kladať. Na obrancow národa a práv ludu nášho, nastawáli

wšade po mestách a dedinách šibeńic, prjatelow, dobrodin-cow a zástupcow národa nášho, ktorich len schitať mohli, pohádzali do žalárov a temńic, kde jich držia a mučia, po krajińe sa dalo sbjerať zlato a strjebro, ňje proti Turkom, ňje proti Francúzom, ale proti Horwátom a Srbom, bratom našim, na národ náš priwaluwali ňeslichanje dańe a dáwki, a teraz wibjerajú wšade po krajińe a hlavńe z národu nášho wojakow w ňeslichanom počte, s ktorimi chcejú bojuwať proti Horwátom a Srbom, Slowanskim našim bratom, čo zaroweń nám ňemohúc wjac znášať jarmo maďarskuo, powstali proti nim a ľjahnu na Pešť. Proti tomuto ministerstwu mi powstá-wame! ktorjeho žiwotom žijú utlačitelja národa nášho, s kto-rjeho zahinuťim padnú tí ľjez do prepasti. Král náš dau w mesjaci Brezńe wšetkim národom slobodu, ale maďarskuo mi-nisterstwo zatrímalu ju len pre Maďarow, a nás hanobńe o-ńu olúpilo.

Mi bojujeme za Krála a jednotu mocnárstwa Rakúskeho. Ňechceme mi ľjahnuť s Maďarmi, ňechceme zaroweń Maďa-rom a jich ministerstwu násilja robiť dobroľiwjemu Králowi nášmu, ňechceme sa trhať od Rakúska jako oni, ale na tom sme, abi sme pod berlou Krála nášho wo spojeńi a swazku s druhimi slobodními národmi w Rakúskej ríši stáli, a zaro-weń druhim národom rownakích národních a politických práv požíwali.

A jako bojujeme za práwa národa celjeho, tak bojuje-me za práwo a slobodu každjeho obiwatela krajini našej, ka-ždjeho čloweka. Chceme, abi wšetci rownakí si boli pred zákonem a súdom; chceme, abi wšetci to dosjahnuť mohli, čo darmi, čo pilnosťou swojou zaslúža; chceme, abi sa ľažki a ňezaslúžení staw ludu nášho už raz konečne poprawiu a u-lahčiu.

Za toto Wás wiziwame do boja a pod zástawi naše, Slowáci! Do boja wšetci, do boja každi! Ňech powstańe každá dedina, kopańica, mestečko a mesto slowenskuo, ňech wipowje naraz poslušnosť a odoprje wšetko maďarskjemu mi-nisterstwu, wrchnosťam od ňeho nastawaním, a každej ma-ďarskej vláde, ako kolwek bi sa wolala. — Keď powstańete wšetci, buďe wíľazstwo na našej strańe, mnoho nás je od Dunaja do Torisi. A w tomto boji máme za pomocńikow bra-tow našich Horwátow a Srbow, ktorí pod náčelńictwom slá-

wneho bána Jellačica a polnjeho wodca Stratimirowiča ijahnu na Pešť s welikimi, hrdinskimi, wílaznimi plukami. Ale ako w každej weci tak i tu treba rjadu a porjadku. Mi widjac, že prišla hodina powstaŋja Slowákom, a znajúc, že powstaŋja toto čaká na wizwaŋja naše, opretí o dúweru národa, ktorou nám zwerowau dosjal wedeŋja záležitosťi svojích, wzali sme na sebã wedeŋja porjadku w powstaŋí národňom. Urohíme wšetko, čo len bude w silách našich pre oslobodeŋja a spaseŋja národa dralhjeho, zato ale aj žjadame od národa, prísno wiplüeŋja wšetkjeho čokolwek potrebnjeho beh powstaŋja so sebou doŋese a w ustanowenjach národnej radi sa mu na známosti dá. Nikoho inšjeho teraz nemá počúvať, od nikoho druhjeho rozkazi žjadne prijímať národ náš okrem od národnej svojej wrchnosti, od Národnej našej radi a tých predstaweních, ktorí sa alebo s porozumeŋím Národnej Radi wolili, alebo s jej wedomím na svojích mjestach ostawili alebo ktorích podľa potrebi Národŋja Rada na jednotlivích mjestach ustanowila. Wedeŋja záležitosťi powstaŋja národŋjeho tak dlho zatrimame, kím kolwek ono trvať bude, a národ náš oslobodení do pristawu pokoja sa nedostaŋe. Potom nech si ustanowí čo mu bude treba, národ sám. Národŋja Rada bude mužŋe, sprawedliwo, ludski, s ňepřjatelmi našimi ale prísŋe a podľa prawdi a súdu pokračuwať. A za našich ňepřjatelow powažujú sa wšetci tí, ktoribi proti našej slobode národnej, slowom lebo skutkom wolačo robili, naše powstaŋja očerňowali a zatracuwali, ktorí sami sú Slowáci, na slowenski národ bi špintali; od ňeho sa trhali, a národ a lud náš slowenski potlačowali; powažujú sa za ňepřjatelow našich wšetci tí, ktoribi sa nám zbrojnu rukou oproťi postavili, maďarskuo ministerstwo, lebo ktorú kolwek inšú maďarskú wládu uznávali a poslúchali, ktoribi ňječo proti nášmu Králowi a jednote Rakúskeho mocnárstwa páchali. Wšetci títo sú naši ňepřjatelja; s nimi sa podľa zásluhi nakladať bude.

Slowáci! obráťte sa s dúwerou k nám a zmužite sa. — Čas je drahi, chwila je prihodná, aká sa nám wari ňikdá wjac ňewráti. Hore do zbroje a úhrnkem pod zástawi naše!

Nech wikwitŋe naša sloboda, nech žije náš Král, nech Boh dá národu nášmu lepšie dŋi!

Národŋja Slowenská Rada

Mich. Mil. Hodža, Lud. Štúr, Joz. Mil. Hurban.

Wojáci!

Wysilají Wás bojowat proti nám; wíteli kdo, wíteli proti komu?

Wysílá wás maďarské ministerstwo, které se od našeho společného císaře a krále odtrhlo, které Čechům a Moravanům nic dobrého neudělalo, ba naopak jim všechno zlé přeje, které Slovákům ty neyvětsí křivdy dělá, uwalujíc na lid velké nesnesitelné daně, berouc do wojska velký neslýchaný počet jich synů, wsazujíc do žalářů všechny ty, kteří se hlásí o právo a swobodu národa svého, kteří chtějí, aby Slovákům w tomto věku všeobecné swobody též lépe se wedlo. A wy byste wojáci: synové Čechů, Morawanů a Slováků pro toto ministerstwo, pro takové lidi bojowati chtěli!

Jeden národ sme my, wy tam synové České země, wy ze sousední Moravy a wy Slowenští synové od břehu Wáha, Hrona i Dunaje. Jedna řeč se po těchto krajinách ozívá; a wy byste proti nám, svým bratrům, na rozkaz cizozemců a utlačitelů národa našeho bojowati měli!

A wíteli proč sme se mi pozdwišli a do boje vytáhli?

Jen právě proto, že sme to jářmo, které Maďari a jich ministerstwo na náš národ, na vaše otce a matky, na vaše bratři a sestry uwalilo, wíce snést nemohli.

Pohledněte jen po krajině naší, či newidíte ty dědiny, wesnice a městečka, w kterých ste se zrodili, že s námi držejí, že pod naše zástawy wstupují? Oni zároveň s námi nemohli už dále snášet to utrpení, to jářmo, které uwalili Maďari na všechny nás. Anebo li lhostejným okem díváte se na to jak na rozkaz maďarského ministerstwa waší, co si w potu twáře widělali, jemu oddáwati musejí? jak se waší nejblížejší, waší bratři a příbuzní, podpory otců a matek waších zesláblých, od domácího hospodářstwa odvádějí, a pod maďarské zástawy berou? jak všechny stíznosti příbuzných waších se odsuzují a ztracují, jak mnozi z lidu do wězení a žalářů se metají jen proto, že hledali to, co jim po právě náleželo? A wy byste měli proti nám, lidu toho zástupcům, obrancům a synům a za vaše i naše utlačitele bojowat!

Nebojujte proti nám; wy ste naši a my waší, vaše stíznosti jsou naše stíznosti, vaše jářmo naše jářmo.

Nepozdwišli sme se my proti Císaři a Králi našemu,

který všecněm i nám swobody udělil, a které nám jen maďarské ministerstvo odtahuje, dávajíc všechno Maďarům svým příbuzným, a nám nic.

Nebojujtež proti nám, ale spojte se radšej s námi neb my chceme wydobit swobodu i nám i wám, chceme ztroskotat jármo, které na vašich příbuzných otcích i bratřích leží, chceme, aby wám, až se vrátíte do wesniček a městech swých, bylo tak dobře jako nikdy předtím.

Jestli my zwítězíme, zwítězíte i wy, jestli my padneme padnete i wy.

Nechť žije náš král, nechť žije swoboda národů, nechť bude dobře všem našim!

Národní Slowenská Rada,
jmenem powstałego Národu Slowenského.

Kňazom a učiteľom obojakej vjeri a viznaha na Slovensku.

Vážne nastali časi pre národí sveta. Trirazi ale svätejšie nám tisícročným ňešťeslím ubjedením Slovákóm. So svatím teda citom a duchom toho najslechetnejšjeho zápalu plným povstáva národ tento do zbraňe sa svoju slobodu, ktorú pred tisíc rokami na polach Prešporských bou utraťiu. Čo je vaša povinnosť Vi jediní kroz to tisícročja jeho tešitelja, obrancovja, vodcovja, vi velební i Vi učení kňazja a učitelja slowenski? V svatom zápale národa za slobodu musíte aj Vi biť plní zápalu za lud tento, ktorí Boh Vám sveriu. Všetkje náboženstvá učja národí klaňať sa Bohu, a povišujú ich ku pravdivjemu človečenstvu. A náš národ teraz toto posledňje potrebuje. Bou náš národ vedení doteraz k bážni božej, a Vaša zásluha, kňazja a učitelja Slowenski, bola tá hlavne, že ste národ urobili bohobojným, pobožným a pokorným! Teraz Vám nastáva naplniť aj tú druhú časťku náboženstva nášho, Kristom spasiteľom nám zjaveného, to jest nastáva Vám povinnosť vjesť lud Slovenski k hodnosti národnej a ludskej. Národí všetki v Rakúskom mocnárstve so zbraňou v ruke osvedčujú svoju hodnosť národňú. Jedinkí mi Slováci ešte sme dosiaľ spali — a žjadnich nárokou na statočnosť a hodnosť národňú si ňerobili, jediní Slováci so spokojnosťou

dívali sa na tje šibeňice, ktorje im maďarskuo ministerium nad hlavami nastavälo, jedini Slováci si dovolili vilapať a poviháňať najlepších svojich prjateľou, ale zato aj jedini Slováci sú v potupe, a žjaden národ sa na nich ani neohljada. Česi, Horváti, Srbi, Slavonci, Slovenci vidobili si už uznaňa, a žjaden nepomislí o nich inakšje, iba ako o národach slobodných, kdežto o nás celí svet čuší — a má nás za nehodných mena národa! Táto hanba ale na koho padá prvjeho? Pravda, povjete hádam všetci, že na odrodilú aristokraciu; hej, ale hned po nej padá hanba na Vás, kňazja a učitelja. Povinnosť teda Vaša teraz je, národ v jeho pohnutí ozbrojenom podporovať, misel jeho posilňovať. Už vidíte, že Maďari aj tich najpokornejších z Vás lapajú a kde ešte nelapajú, teda pod najhlúpejšou policiou svojich zaslepencou držia! Už vidíte, že s tím okolkuváním, otáľáním a s tou obojetnosťou nič ani pre seba ani pre národ vikonať nemuožete. Mi hovorme bez okolkou k Vám, bez všetkých prosieb a modlikaňa, a žjadame Vás menom národa, abi ste tje povinnosti, ktorje máte ako kňazja a učitelja, v národe utlačenom ale za slobodu svoju sa pozdvihujúcom svaťe, horlive a ochotne viplňovali.

Nech sa teraz kostoli a školi Vaše premeňa na pole verejnuo, kde sa národ podúčať bude politickej slobode a hodnosťi tej, akej teraz so zbrojou v ruke dochádzajú národí. Ak má čo svatjeho národ mať, to je iste jeho národňja sloboda, právo národnosti, samostatnosť a neopvislosť národňja! A náboženstvo ho má k tejto svatiňi vjesť. Beda kňazom a učitelom, ktorí v týchto časach pohnúťja národňjeho, na všetkých stranách Europi sa dvíhajúceho, národ svoj zadržujú, alebo práve zrádzajú. Národ pozná skoro jich úskočnosť a zdrúzga ich, ako zradných hadou, ktorích svojou krvou odplekau; pomsta táto je jedna z najhroznejších!

Máte medzi sebou zradných kňazou a učitelou. Mi ich dobre známe. Ale duch svatí väčšinu udržau v čistote láskí k národu Slovenskjemu. Pravda že táto väčšina sa doteraz neosvedčila. Lež nič to: nech sa už len teraz ozve a chopjac národ za ruku rekne mu: „Tu nás máš národ náš, pod za nami, mi Tvoji vodcovja a otcovja!“ A chopjac ktorí svjatosti, ktorí biblie, ktorí meč verní ku boku, vedie národ Slovenskí na pole boju za slobodu a slávu národa. Máte v rukách náš prihlas k národu, vidíte vjať cisárske zástaví v

spolku s našimi národnými: nemůžete teda mai vihovuorki, že Vi proti královi nepotjáhnete. Ani mi nepovstávame proti dobroživjemu královi, ktorí nám to dau, čo žjaden král doteraz: rovnou právo so všetkimi národami pod jeho berlou žijúcimi. Za toho krála náš život obetujeme, ale i za tje práva, ktoré nám Jeho Jasnosť dala, a ktoré nám maďarskuo ministerstvo celkom odtajilo.

Prihlasujeme sa k Vám ako k tým, čo najvjac cítili dosjal jarmo ležjace na našom národe, a ktorí žili s národom. Prihlas náš je mjerni, tichí, spravodliví, abi sa neždalo že sa vihrážame, acpráve sa po predku osvedčiť musime, že odporníkou slobodi národa Slovenskjeho za svojich neprjateľou považovať a s nimi podľa toho nakladať budeme. Ale národ svojim verním vodcom vďační bude, to, znejúc ráz dobroživosti Slovenskej, prjateľom našim a jeho bezpečne zaručiť muožeme!

Nuž teda otcovja duchovní a učiteľja národa Slovenskjeho pričínliví, podajte nám pomocnje ruki a napomáhajie nás v djele tom, ktoruo nám i Vám uvije nežvädľje vence slávi u národa slobodnjeho, Slovenskjeho. Ohljadňte sa na príkladi kňazstva po Horvátskej, Slavonii, Srbskej vojvodovíne a inde, a stante sa prvimi osloboditeľmi národa Vášho, ako sa tamti stali národa svojho, a Boh Vám bude tak pomáhať ako tamtím pomáha, najme že oni tjež proti tomu istjemu vrahovi víťazně bojujú, proti ktorjemu aj mi sme už skutočne do pola vitjahlí. Nech Boh pomáha i Vám i nám!

Národňja Slovenská rada.

Bratia Russiny!

Susidstwo nasze z wamy, pokrewnist narodnaja, zwiazujucz nas z ludom waszym, neszczastia naszi spólni pobudzajut nas Slovakiw zholosytysia do was statocznych i żwawych Russyniw.—Lud nasz Slowenski wziaw już za mecz i zbroju, aby swoji prawa narodni proti w Madiarstwu mużesko choronyw. Netreba Wam dowho howority o neszczastiu, jakowe zwely Madiary na waszi cerkwy i szkoly, na waszi zwyczaji i na cile wasze narodnoje ruskoje żytie. Ministerstwo Madiarskoje postanowilo wse toto wam zrobity szczo i nam, zahladititi żytie narodne, jazyk, obyczaji,

pamiętki, pisny narodny, słowom zahładity wasz i nasz narod. Podluh madiarskoho prawa nesmije sia bolsze Rusyn odozwaty z narodnostew ruskow, maje sia widreczy solodkich i milych zwukow ruskoji polnocwitnoji besidy, a priwiazaty sia ko narodu malomu, zahybajuczomu, z widważnym zuchwałstwom do jakohoś dykoho dila pobudzenomu, to je do narodu madiarskoho. Toto samo jest nam Slowakom osudzeno za zelenym stolom zakonodarstwa madiarskoho. Ale mysme zamyslyly, lebo sia wyslobodyty z toji dowhotyraniskoji smerty, lebo od razu w mužeskom boju zahinuty. Poczalysmo toť boj protiwn tyranstwu madiarskomu. A do toho boju dajet nam prawo Boh, kotoryi nas tak postawyw medzy narodamy, jak narod madiarski; do tohu boju dajet nam wlast słowo krilewske, kotorym zabezpeczena narodnost wsich narodiw żyjuczych pod krepkim berłom Jeho Cesarsko-krolewskoho Welyczestwa Ferdinanda dobrotywoho, kotore to prawo Madiare nam Slawianom wydyrajt; do tohoto boju pobudzaje nas cila poruszona zachodniaja Europa, kotora sia bore za riwnist meže ludmy a Narodamy, do tohoto boju klycze nas brat Serb, Horwat, Slawonec, słowom wsi połudnewi Slawiane. Do tohoto boju przyzywam my Slawiane was bratej naszych ruskich w Tatrach obytajuczych. — Wystę najbliższzi naszi suside, Wy ste spólnie z namy prolewały krow Slawiansku za Kraj uhoński, Wy ste tak jak i my od nych jako widrodných synów honeni, wy ste najbliższe z namy zluczeni nieszczasnow subdow, zapropastyty narodnost własnu. —

Nuże wstante i wy a schopte sia mužesko uzbrojeni protiwn tyranstwu madiarskomu, zaperajuczemu wam wse, szczo wam jest swiatoje i szczo wam prynosyt szc zestia i dobroje bytie naroda waszoho. Zluczit sia z namy a pokazit switu, że jest jeszcze w Tatrach ruski lud, ruskoho serdca, ruska horiacza krow, ruska lubow ko wybrannomu narodu ruskomu. Pokazit Bratia pered switom Slawianskim, że majete krow hotowu, wylaty za swoju wiru, swój jazyk i swoju narodnost, za slawu, slobodu i szc zestia Russyniw.

Do zbroyi tedy bratia Russyny, do zbroyi, do zbroyi! teper albo nikdy wojowaty, teper sia oswobodyty, bo teper spiucze, deń spasenia swojeho na wiki utratyte. Pomyslite że ste sami mdli i slabi, na czesło mali, na sredstwach do

boju za slobodu chudobni, a tak lahko zhynete w bystroj powiny zuchwalstwa madiarskoho, a na hrobach waszych bude spiwaty pisny zwitiazstwa nadutyi Madiar, bude sia ryhotaty smichom pekelnym na obezczeszczonych hrobach pidloho potomstwa zwytiacznych i hordich Russiniw, najhrizniszyi nepryjatel Slowjanskoho żywota. Ale zluczeni z namy Slowakamy, Horwatamy i Serbamy zachowajete žytia swoje a ubezpeczyte sobi slobodu i blahodat narodnu na toj zemli, tak že neodważytsia bolsze naduty Madiar wderaty sia do waszych swiatyń, widberaty wam milu slobodu, rozhaniaty was i potomkow waszych. Ruski hory i lisy (haji), ruskymista i usidlosty zacwitnut cwitom požadany, a dalike potomstwo bude slawyty imia wasze i perenese czest waszu na dolhyi stolitia. —

Zažžej ducha swojeho narode ruski a wybery sokrowiszczze z serdca swojeho i obijmi mecz i zbroju swiatu, a ustroji sia tojow, i z neustraszennow smilostech wystupi na pole, za prawo swoje swiatoje wid Madiariw hrozne zdoptane.

Slowenska narodna rada.

Fratzi Romani!

Inalczatu Imperatu ši kralu nosztru Ferdinandu odat libertate, la. tot Poporu in Czara Ungaraszka: la Slovaci, Romani, Szérbi, Nyemczy, si la altzi — Numa jaka Ungusi, nebagend srama de vorba Imperatalui, loare libertatye, ši dreptele la ej, ku deszklinira altzilor. Deaja sze redyikare Horvatzi szubd Banu lor Jelatsits, Szérbi, ši fratri vostri Romani in Banath szubd Patriarchu ši Metropolitu lor Rajacsits: deaja redyikarem ši nos armele in potriva Ungurilor, sze lovem acsea ši nyeo dat Dumnyczeo, schenyeodat Imperatu. Desztul de reu Kanyisz sziluitz aloa ku armelye Milosztinya Imperatyaszka. Deaja lyubitzi fratzii, ši Vojnisi Romanyeszki nu redyikate armelye inpotriva nostra, ka noj nunyam redyikat preszti Ledsa nischii preszti Imperatu, o preszti dereptate, numa nyam redyikat preszti Ungusi ši preszte Kitreva kareo inscheluit pre Imperatu Nostru, ši pre noj, ši or vreut anye бага jare szubd rzug. Kare in Schkolelye, ši in Besztertselye nostre limba unguraszka prftesk, karenve den totz Sluzshelye Imperatvesk, ši den moschile

nostru ganyesz, den putsina Kanyisz Slovacsí Kredintsasz la Imperatu.

Sze trejaszka Imperatu, sze trejaszka fratzí Ramanyi.—

Szkupstina Szlovacsesz.

Čo kazi Slovákou?

Jednima ústama kričíte Slováci: „potlačení sme, zle nám je, tlačja nás páni, už zhiňeme v tomto nešťastnom jarme.“ A tak je, všetci Slováci sú potlačení a ubjedení, všetci hovoria či sú oni katolíci či evanjelíci, či sú mešťanja či sedľáci! A predca pri poslednom našom povstaní slovenskom za slobodu taká sa nám zjavila saňa, jakú sme ani vo snách nečakali! Saňa tá ľisichlavá bláznovstva a streštenstva náboženského! Odrodili Slováci, panstvo maďarskuo rozširovali medzi katolikmi, že chceme katolícku vjeru potlačiť, a hlúpi ľud uveriu, medzi evanjelikmi zas, že je to len osídlo na ich vjeru a že mi chceme luteránou katolíkom zapredať, a hlúpi ľud uveriu a ňehou sa z mjestá! Mi sme s dobrým svedomím pozdvihli zbraň za slobodu a štesťja ľudu slovenského a s nádejou sme prišli k Vám že sa razom vi potlačení postavíte, vi ubjedení zmužíte a k nám pripojíte, bi sme spolu vitrhli náš slovenskí národ zo zahinutja! Z častki sa, naša nádeja vyplnila, lebo jak evanjelických tak katolíckých Slovákou množstvo sa k nám pripojilo, nemisljac na nič inšie, iba na to, ako si svoje slobodi proti panstvu maďarskému brániť budeme. Ale z druhej strani — videli sme smutnú skúsenosť ako mnohé obce sa dali pánom nahovoriť a presvedčiť, že to neide o slobodu ale o vjeru, a že mi katolíkou potlačiť chceme, zato neprišli nám slabím na pomoc a ostali doma, tak že mi potom jak sme peť razi nad Maďarmi zvíťazili a skrze to veľikú moc vojska maďarského proti sebe vizvali — užjahnúť sa a sili svoje na lepší čas zachovať sme prinútení boli. Tak hľa Slováci, čo Vás kazi, to aj naše najkrásnejšie a len Vám najužitočnejšie cjele a úmisli pokazilo a zmarilo! Toto hľa kazi Slovákou, že sa dajú svojim zotročovateľom navádzať a svádzať! Pravda že z Vašej vjeri oni osoh ťahajú, sami ale sa Vám smejú keď sa modlíte, a mislja si, pokim tento národ len so svojou vjerou sa zaoberá, dotedi sme ni páni! Lebo

takto ľud veri, a mi ho striháme! Ale nje tak Slováci, aj pre Vás je zem táto, aj pre Vás je život tento a jeho radosť, teda hladzte už raz, abi ste aj na tejto zemi dačo dobrého zakúsili, a nemoseli vždi len čakať na blahoslavenstvo v nebi! To Vám neuteče keď budete dobrí a poctiví ľudja; ale toto zemskuo blahoslavenstvo Vám vidjerajú maďarskí Vaši páni, zato bráňte si ho! Nebíte sa už viac pre vjeru teraz, kde každá vjera má svoje právo, a keď sa už nikomu nechce druhého za vlasi do neba tahať. Vjete kto Vás to huckau proti nám? Tí, ktorí sa báli že Vás oslobodíme, zato nás chceli rozdvojiť, zato huckali aj evanjelikou proti katolíkom, abi sa o vjeru bili — a pečeňu sveta tohoto pánom nechali! Jedni ste poslúchli — a zato ešte doteraz ste otroci, zato Vás bijú, uväzňujú, strjelajú a vešajú! A keď Vám tak o tú Vašu vjeru ide, či sa nebojíte že Vám ju Košut zhlí, ktorí púvodne sice je luterán, sám v sebe ale na Boha neverí a vždi len s peklom hrozí a od pekla pomoc dostáva! A všetci Vaši maďarisaní sú len slepce nástroje toho vražedníka slovenskeho národa, Košuta bláznivého.

Braťja naši dráhí, vjera žjadna nás teraz nevitrhne z otroctva nášho; veť vidíte že je svet zmotaný, že sa národi všetci o svoje slobodi hlása, že žjadnemu nenapadá biť druhého pre jeho vjeru! Jediní Vi Slováci sa dále mámiť a oslabovať! Ak takto budete robiť aj ďalej, zas na jedno tisíc rokov budete zahrdúsení v jarme panskomadžarskom žiť a zomierať a neuvidíte dňa slobodi slovenskej. Ani katolík ani luterán neoslobodí národ náš slovenský, ale ho iste oslobodja tí, ktorí budú mať smelosť chitiť zbroj do ruki a brániť slobodi svoje. Nehľadte teda či je kto luterán, či katolík, ale hladte na to, kto Vás zastávau od jakživa, a kto teraz za Vašu slobodu šablu viťahuje a pušku na pleci nosí! Ten je Váš prjateľ a žjaden druhí! Nuž veť odkedi sa modlíte, od kedi na kolená viac pred ľudmi ako pred Bohom padáte: a čo ste si vimodlili, čo ste si zo slobuod národných viprosili a viplaťkali? Vždi ste museli každjemu čertu, aj djablu len slúžiť! Njeto inšjeho prostrjedku k oslobodeňu sa Vášmu ako boj zmužili, v ktorom Vás jedneho každjeho Vaša vjera posilňovať bude a pán Boh Vám bude sám pomahať. Katolík bou tak ako evanjelik potlačený: nech teda tak katolík ako evanjelik sa teraz pozdvihne a spoločnou silou nech zdrúzgajú to svo-

je spoločno jarmo. Tak len bude aj katolíkov aj evanjelikov dobre — a v šťastí sa človek náš slovenský potom aj lepšie pánu Bohu pomodlí. Nech si každý svoju vjeru ktorú za najlepšiu poznau drží, a nebojí sa že mu ju kdo zo srdca vtrhne! Lebo povedzte-že nám Slováci, akje máte dúkazi toho, že bi sme mi boli chceli Vašu vjeru potlačiť? Mi všetci, ktorí sme za slobodi Vaše povstali, tak sme boli pomješaní, že medzi dobrovolníkmi našimi bolo viac katolíkou lež luteránou! A komu bi aj teraz napadlo o vjeru bojuvať, keď všetci vjeri kresťanskje majú rovnou právo v krajině, potom, keď každý vje, že mu nikdo o jeho vjeru neide, a najme že sme sa už dost v predošliých časoch nabili o vjeru a skusili, že sme timi bojami a vojnami ani len do úst chleba si nezískali? Teraz bojujeme všetci o to, abi sa nám to stalo na zemi, čo nám kňazja slubúvali len na nebi, to jest abi aj nám a nášmu národu už aj tuto na tejto zemi dobre bolo. O blahoslavenstvo nebeskuo sa každý s pomocou ducha svätjeho a skrze dobrí a pobožní svoj život sám postará, ale vidrjapať sa z jarma, ktoruo na nás vistrúhala djabelská ruka panskomadarskjego tiranstva, z tohoto jarma sa musíme všetci spolu hľadeť vimuocť! Doteraz ani jedna puška ešte nebola vistrelená o vjeru, ale mnoho sa pušnjeho prachu vistrjelalo už o slobodu národňú! Lebo národí už dozreli k tomu, že sa im tjež zažjadal dobroti na sveťe tomto; len Vi jedini Slováci ešte sa chcete dať mámiť a klamať — a vjeru spomínate tu, kde Vám ju nikdo neberje, kde ale sa Vám sloboda národňja nesje! Len Vi samojedini chcete ňjesť to staruo jarmo a tešiť sa, že Vám na druhom sveťe bude lepšie! Dobrá je táto nádeja, ale lepšja je tá skutočnosť, keď Vám bude tuto dobre, a tam hore lepšie! A takto to má biť, lebo pán Boh ňestvorí tuto zem a jej pokladi a radosi len pre pánou, ale hlavne pre národí sveta! Teda sa poušilujť zmužilostou, abi Vám tuto bolo dobre, a ctnostním životom sa postarajť, abi Vám tam v nebi bolo lepšie! Toto si zapamätajť a verťe nám že sme mi len zato povstali, abi sme Vám už na tejto zemi dobrotu a blaho zaopatřili a vibujuvať pomahali! Lebo nás srdce bolelo, kedí kolvek sme Vás, svojích slovenských bratou v takom hroznom potlačení žiť spatřovali, a to tak katolíkou jako luteránou!

Veť ste videli alebo očuli, že žjaden z našich katolíkou

ňestrelau do luteránskich kostolou, a žjaden z našich evanjelikou nebombardovau chrámi katolíckej! Kdo sa nám naproti postaviu, tomu sme veru neodpuslili, to je pravda, ale naše gulki ňevihladávali ani katolíckou ani luteránou, ale kdo stáu proti slovenskej slobode, ten padau od našich guljek, Tri vozi pri Mijave plnje boli postrjelaních, kdože tam vje akej boli vjeri! Len to vjeme, že všetci si boli v tom rovni, že chceli potlačiť Vašu slobodu národnú! Teda vidíte, mi, sme bojovali ňje o vjeru, ale o Vašu slobodu, o Vaše štesija zemskuo!

Skoro ale poznali našu moc Mađari, zato nás ako sem hore povedau chceli oslabiť, a bratou našich takími klami, jako že to ide o vjeru, od nás odvjesť. Lebo kebi ste sa všetci od Skalice a Sašúna boli privalili hufne na pomoc nám, už bi ste boli všetci aj luteráni aj katolíci slobodní! Ale tí Vaši strihači — mali vjac rozumu ako Vi, zato ostali zas len Vašimi striháčmi, a Vašimi potlačiteľmi! Vidíte ale čo z toho muože na Vás prísť? Keď budete aj ďalej takí blázni a ďále sa tak ako teraz šjaliť — nuž na vekí ostaňte vo svojom starom jarme, a toho sa Vám len hádam veľmi nežjada! Lež majte-že už raz všetci zdraví rozum a verle, že Vám Vašu vjeru ňikdo zo srdci Vašich, kde ona pevně ukritá leži ňje je v stave vidreť, že teraz národi pre vjeru sa ňbijú, ale že sa skuor muože zachceť dakomu Vašich huor, rol, lúk, Vašich rodín, slobuod a práv národních! Ano už sa v skutku zachcelo mađarskjemu panstvu tichto svatích vecí, tichto Vašich klenotou sa zachcelo Košutovi, Jesenákovi, Vagyonovi, Zelenaymu, Nyárimu, Appoñimu, Schmerzingovi a sto a sto inim tiranom Vaším! Teda si to chráňte, a vedzle že ani katolíkom samím, ani luteránom samím sa to vivjesť ňepodari, lebo sili rozdvojenje sú slabje, musíte si teda toto štesija spoločnou silou, spojením pevním úmyslom vidobívať. Mi Vám vždi budeme na pomoci, a nadvrch pán Boh Vám pomuože, keď Vi túto svatú vuolu vislovíte a skutkom potvrdíte.

Že všetci Slováci sú potlačení, svedčí aj to, že tak mešťan ako sedľak stoná pod jarmom panstva mađarskjego. Kráľovskej mestá a privilegovanje mestecká, tak ňesú ňeznosnuo jarmo pichi mađarskjego panstva, ako dedíni a inje obce! Toto je to ňešťesija naše slovenskuo, že medzi tím, keď Nemci majú slobodních mešťanou pre ich kupectvo, keď Mađari majú slobodních pánou, mi Slováci ňikoho v národe

našom sme nemali slobodnjeho, a zato teraz mdlí a slabí sme. Lebo čože naši mešťaŇja robja? Jako otroci za svojimi potlačiteľmi sa hrnú a pre svoju ochábllost za Maďarou sa vidávajú a proti svojim bratrom, proti svojej slobode povstávajú! Tak sa aj proti nám postavili mestá slovenskje Trnava, Seňica a Skalica. Teda tak mešťaŇja slovenskí, tak sa to má robiť? Čože sle Vi Trnavčañja, Seňičañja, Skalicañja? Čo boli Vaši otcovja? Čo sú Vaše deti? Nuž Vi sa mále za Maďarou? Daj ti mi Bože, Seňica, Skalica, Trnava — aki to Maďari! Ale vjeme mi — ktorí sú to tí Maďari v múroch tichto mjest! Vjeme to dobre že aj tam len jedni sú všetko — a národ bremená nesúci, že je nič a nič a nič kde na práva prichodí a všetko je tam, kde sa platiť má. Lež, dobre, o tichto a podobních mestách nič neideme hovoriť, lebo ňje je tomu tuná mjesto; ale len robíme pozorních meštanou tichto maďarských, abi si dobre zapamätali, že sa oni pri prvom našom vístupe za slobodu národa slovenskjego ku Maďarom priznali! Nech-že už len teda stále ostanú tjeta mestá a stoja pri svojich tiranoch a potlačovateľoch, ktorí ich za 900 rokov korbačovali, za 900 rokov k ničomu sa im pozdvihnúť nedali! Možno, že tjeta mestá budú za pansko-maďarskje — na onom sveťe vihlásenje!!

Naposledí Vi statoční sedljaci slovenskí, ktorí ste sa o svoju vjeru či katolícku či evanjelicku báli, veríte nám, že mi ňje len že sme aňi proti jednej, aňi proti druhej ňetjahli do pola, ale obe vjeri od ich viznavačou viznávanje každjemu jeho proti nápadom obraňovať hotovi sme, teraz ale hlavne o Vaše slobodi, a Vaše práva národňje, slovenskje bojovali sme, a dáli pán Boh aj ďalej bojuvat a Vás v tomto boji podporovat hotovi sme!

Abi ste teda vedeli, čo nás Slovákou doteraz kazilo, abi ste vedeli, že nás kazila naša hlúposť, ktorou sme sa dali našim potlačovateľom šjaliť a vjerou našou ako masním motúzkom do strašnej prjepasťi a záhubi privádzat, abi ste vedeli že nás kazilo rozdvojenja naše vlastnuo národňje, že mnohí mešťaŇja na Maďarou nás zrádzali, list tento sme Vám napísať za dobrouo uznali. Z toho všetkjego poznáte, že keď to, čo nás kazilo odstraňime, žjadne bráni pekla maďarsko-panskjego nás premuocí v stave ňebudú, a mi slobodní stáňeme pred súdom slobodních národou, a s ňimi rukou v ruke

upevníme svoje šlesťja nám i potomstvu nášmu na veky večnje!

Tento list, nech žjaden u sebä nezadržuje, ale vätípjac si všetko v ňom povedanuo do dobrjeho svojho srdca, nech ho zas druhjemu k poučenü dá! S Pánom Bohom!

Dňa 18. Oktobra 1848.

Miloslav Jozef Hurban,
president dočasní Radi národnej, evanjelik.

Ludevit Štir,
úd Radi národnej, evanjelik.

Fraňo Zach,
hlavňi vodca vojanskí, katolík.

Mich. Mil. Hodža,
úd Radi národnej, evanjelik.

Bedrich Blúdek,
kommandant nár. vojska, katolík.

Jaroslav Bórik,
sekretár nár. Radi, evanjelik.

Bernard Janeček,
vodca národň. vojska, katolík.

Str. 125, rj. 18 dodaj: „I. Náhlý súd ve Fraštáku záležel z následujících údů: Předseda Mikoláš Jánoky; že však Jánoky co předseda úřad nezastával, byl na místo jeho Antonín Keller, co president jmenován. Písář nebohý notář Alexander Szentkereszty, předtím notář stoliční. Súdcové: Jozef Žembery, privátník; Besznák, přisedící súdňi; Rudolf Sándor, fískal biskupa Nitranského; Vilém Zahoranský, advokat; Ignác Špaňar, předtím městský súdňi v Nitře; Jozef Senešy, předtím stoliční kňehvedúci; Pavel Vančay, fískal hraběte Jozefa Hunyady-ho.

II. Náhlý súd v Senici záležel z následujících údů: Předseda: Štěpán Konrád, advokat. Notář: Pavel Buzinkay, předtím notář stoliční. Súdcové: Jan Peíko, privátník; Štěpán Brogyányi, privátník; Štěpán Šubert, advokat; Jan Buzinkay, privátník. — Tímto súdem byli odsúzeni k smrti provazem dne 13-ho Října 1848: Martin Barton, sedlák z Čáčova v stol. Nitranské, Vojtěch (Albert) Bemert (z Blánska rodem) z Moravy. Dne 18-ho Října: Pavel Svatík, mlynář z malého Koválova v Nitr. stol. František Kapitán z Demlina na Moravě.“ — (Vídenský Denník, č. 52, od 7-ho Září, 1850.)*

*) O takjeto data bich prosím Vel. Redákou slovenských.

Strana 129 pod **) čis. 6:

„I proč se máš rmautiti, Ó má milá duše! Hleď se wírou opřítí
Na pána Ježíše; Spušť se jen na něho, On všecko dobře zpraví, Že
bude k twému zdraví, I to, co jest zlého.

Kdyby i sám ten ďábel, S swau pekelní rotou, Proti tobě se sta-
wěl, A twému životu; Wšak musí zpět jíti, Wšecky jeho praktyky Za-
hanbí Bůh veliký, Když jen chce brániti.

On všecko k swé cti řídí, A k twému spaseší, Máli být žádný
z lidí, Ničeho nezmění: Pakli Bůh nestrojí, Žádný nemůž siliti, Musí
wsecko tak býti: Wůle Boží stojí.

Protož jemu samému, Já se vždy oddávám; Jemu a ne jinému
Líbiti se žádám; Jeho wůle jest má, A ta jest vždy neylepší:
Šťastný kdo se ní těší, Ten to se mnau pozná.“

(V „Zpěwníku ewanj.“ od roku 1845 sa nachádza pjeseň táto
premeňená — pod čis. 593.)

Str. 140, rjadok 14 príde do poznamenaňja:

Pozri „Znúčtění památky Dra. M. Luthera str. 23.“

Str. 145, rj. 15 pridaj poznamenaňja:

„Drei bis vier Millionen Deutsche und Slawen wühlen noch heute
blödsinnig im eigenen Fleische, und lügen sich vor ihrem eigenen Ge-
wissen und vor aller Welt zu Magyaren, oder lassen sich von conscri-
birenden Seiden der „alt-nationalen“ Partei zu dieser Lüge verleiten.“

(Der Lloyd von 8 Sept. 1850.)

Patrila-bi k dželku tomuto i mappa „Slovenska,“ ale takuo pod-
ujatja prewišuje sili jednotlivca. Quod est, eo decet uti;
et quidquid agas, agere pro viribus.

Opravi:

Str.	6	rjadok	16	ukrutnostmi	čítaj:	ukrutnosťami.
"	8	"	16	slovi	—	slovmi alebo slovami.
"	21	pod **) rj.	8	Kadjaveho	—	Kadavjeho.
"	28	rjadok	19	tento	—	tento.
"	29	"	1	Ukorskej	—	Uhorskej.
"	30	"	15	dukáti, dvaciatníki	—	dukátmi, dvaciatníkami.
"	31	"	20	po „boli mohli“	dodaj:	„ako“ alebo: „hmotne.“
"	33	"	3	dopástali	čítaj:	dopúšťali.
"	71	"	23	mjesto: „na Mijave“	naprav:	„na Brezovej.“
"	72	"	29	Slováci	čítaj:	Slovákmi.
"	81	"	16	takjeho	—	takjeto.
"	90	"	25	prostrjedki	—	prostrjedkami.
"	99	"	16	28 premen na 20.		
"	102	"	9	roznášanja	—	roznášanje.

DB 83 .D6 C.1
Historia povstanja slovenskijeh
Stanford University Libraries

3 6105 036 036 742

DB
83
D6

1965841

Date Due

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA
94305

